

۵۴۸

در کتاب

شرح طحا

لر

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله الذي جعلني من علماء البيان والمعاني والشكر لله الذي
صبرني من مفاتيح الأبحاث الغواني والصلوة على رسوله محمد أفصح الأ
وعلى اله واجابه العظام **وبعد** فان العبد المتوسل الى رحمة الملك القدير
بعذر تقصيره في شكر نعمة سروري الفقير كان منقطعاً عن الناس و
معرضاً عن الاسقيناس ثم دعاه الى اخذ منه بامر السلطان والقائد الوار
بالكتاب الخافاني افضل العثمان وصاحب العلم والعرفان السلطان ابن
السلطان السلطان مصطفى بن سلطان سليمان اجري الله شيايع احسانها
في روضة الجنان كالانهار الجارية في بستان الجنان وكان الشريف شاملاً
على جميع العلوم والمعارف واغلب ميله كان مصر ونا الى اللطائف الظريف ولما
كان كتاب كلستان مشتملاً على حكايات غريبة وعظام عجيبة وايات
لطيفة بحيث يحتاج اكثر مواضعه الى الشرح غافل عن اللغة الفارسية
والبيان ويفتقر من جهة اللفظ والمعنى الى التبيان وقد شرحت بعض المواضع غافلاً
عن اللغة الفارسية والاصطلاحات وذا هلا عن المعاني المرادة والنكات
بلا خطا في مواضع كثيرة وضل في طريق يسيرة شرحته شرحاً كافياً وبيته
بيانا وافياً وجعلته على اللغة العربية لطلب الطلاب فشرعت فيه بعون الله
ملم الصواب فاعلم ان المص اسكنه الله تعالى في روضة الجنة وبستانها

بعد ذكر التسمية لفظ اسلك طريقة العمل بالحديث في التخميد معنى لان
حقيقة الحمد عند المحققين اظهار الصفات الكمالية دون القول بالخصوص
فقال **منت** اي الامتنان وتعداد النعم خدائي راى الله تعالى ان يعطينا
نعمه الكثيرة وهذا القول اعتراف منه بانه عرف حق المنعم واستحقاقه بانه
بان بمن علينا الاخبار بانه من علينا منة على ان المذموم من يؤيخ لا من تنبيه
وقيل انه من العباد فيج لانه من الله تعالى واعلم ان لفظ خدائي علم خاص له تعالى
لا يسوغ اطلاقه على غيره الا ان يراد المعنى التركيبي وهو بالتركي كند وكلج و
معنى قولهم يقتضي ذاته وجوده **بيت** امد بر من كه من رسولم كنتم توبركه من
او بر كبتشئ نحو خانه خدائي **بيت** خانه خدائي كوبرج كبروترا بكشاي
بابكش مردويم در قفس وان لفظة راعلاحة للمفعول وقد يستعمل بمعنى اللام الجا
اي للتخصيص وقد يستعمل للقم وقد يكون زائداً عز وجل الظاهران الفعلين
لفظ خدائي بحسب المعنى كه طاعتش الشين هنا ضمير غائب راجع الى الله تعالى
لان الشين الساكنة في اللغة الفارسية لها معنيان الاول انها ضمير غائب اذا
انصلت باخر الاسم تفيد معنى **الاصافة** الضا اليه كما قوله طاعتش واذا انصلت
باخر الفعل تفيد معنى المفعول له نحو ديدش وكذا اذا انصلت باو اخر الرابط
نحو اكرش وقد يفتح ما قبل هذا الشين وقد يكسر وقد يسكن لضرورة الشعر
او لكونه الفاو الثاني علامة اسم المصدر نحو دانتش بمعنى دانستن موجب

حكاية

قُربَت كما قال الله صلعم حكاية عن ربه لا يزال عبدي يتقرب الي بالنوافل
 حتى أحبه ^{بسر} و يشكر الله في كل حين كذا لك والباء المفتوحة في اللغة
 الفارسية قد تكون للالتصاق والمصاحبة والقسم والسببية وقد يكون زائدة ^{هنا}
 زائدة لتحسين اللفظ والمعنى اندر شكر خدای مزيد نعمت لفظ است هنا تقدم
 حذف لفظا اكتفاء بذكره في قرينه وهذا الحذف قاعدة مقربة في الامحاء
 الواقعة في التركيب الفارسية يعني در شكر خدای زيادة نعمت كما قال الله
 تعالى لئن شكرتم لازيدنكم وليئن كفرتم ان عذابي لشديد وقال المولى الردي
بلي شكرت نعمت افزون كند كفر نعمت از كفت پيرون كند وقيل الباء
 سببية والمعنى زيادة النعمة ثابتة للعباد بسبب كونهم في شكره تعالى وهذا
 على تقدير ان تكون مزيد بفتح الميم مصدرا ميميا بمعنى الزيادة وقد يروي بضم
 الميم ليناسب قوله موجب فيكون خبر مبتداء محذوف اي هو مزيد النعمة لهم
 بسبب كونهم في شكره تعالى هر نفسی بفتحين والياء للوحدة لان الياء الساكنة
 في اللغة الفارسية اذا اتصلت باخر الاسم قد تكون للوحدة وقد تكون للخطاب
 وقد تكون للمصدرية وان اتصلت باخر الفعل تكون للحكاية وهنا للوحدة كـ فردی
رود محمد حياتست فان الهواء الذي به التنفس اذا دخل يكون حمد الحياة المتنفذ
 واذا خرج يندفع به تضيق الجوف فيحصل به الفرج ولهذا قال وجون برجي ايد فرج
 ذات اي ذات كما عرفت انقاص القاعدة واخر هذه القرينة علا قبلها

والظرفية

اذ الظاهر ان خروج الهواء بعينه اغا يكون بعد دخول بغير عكس بالباء الف
 بمنزلة الفاء الجزائية در هر نفسی كالاول دونعت موجود است احديهما
امداد الحياة والاخرى تخرج الذات واعلم ان لفظ است رابطة تفيد التبني
فاذا انصلت بالكلمة المفتوح الاخر تجب اثبات الف خطا واما اللفظ الآخر
حذفها واثباتها واذا انصلت بالساكن الاخر وضعا خوتيد وتعلا
خو موجود يجب حذفها اللفظ خطا وبر هر نفسی شكری واجب بناء
 الوحدة فيها واجب فيجب كل نفس شكران بلي اذ دست دبان القاعدة
 في عطف التراكيب الفارسية ان تحذف الواو العاطفة من اللفظ ويضم آخر
 للعطوف عليه في النلفظ دليلا عليه ولا تحذف من الخط للدلالة على الضم
 هذا اذ لم يقع الواو العاطفة بعد الالف والياء واما اذا وقعت بعدها
حركات بالضم وتلفظت ولفظ دبان بقع الراب فصح وبضمها مشهور
والفاء مقام الياء الرسمية يستعمل اسما يدل على ذوي العقول حكمة امد كما ان
لفظ جه يدل على غير ذوي العقول خو جده خبر ويستعمل اداة للا رباط بين الامر
الدين تعلق صما بالاخر كالصفة والموصوف خود ل كه عاشق شد
كم شد او العلة والمعلول خو من كه طافت ندلهم او الفاية والمغيا خو
يكوش كه تأبرسي بر ايد اي يحصل كرا صله كه از عصه شكرش اي من حق شكره
تعالى بدر ايد اي يأتى الى الباب وهو كناية عن الخروج فالمعنى من يد اي شخص ولسانه
يكمل الخروج من حق شكره تعالى بان يشكره كما هو حقه واستدل عليه بقوله
تعا حكاية عما قيل لال داود دعم اعملوا ال داود ود شكرا يا ال داود ود شكرا

الباء الفاعلية في قوله تعالى انما لله الشكر خالصا عن الشكر باللسان كما في قوله تعالى انما لله الشكر خالصا عن الشكر باللسان

نصب على انه مفعول له او على الحال اي شاكرين او على المصدر لان لفظة اعلوا
 فيه معنى اشكروا اذ اللحن شكره والشكر فعل يني عن تعظيم المنعم بسبب انعامه
 وقيل صرف العبد جميع ما انعم الله تعالى عليه من السمع والبصر وغيرهما الى خلقه
 واعطاه لاجله ف قيل بهذا المعنى ورد قوله تعالى وقيل من قبل من عبادي
الشكور اي المتوفرون على اداء الشكر فان الشكر بمعنى الاول كثير قطعه بنده
 همان بنده يعنى بنده را همان پرست كه ز تقصير خویش فی اداء الشكر عذر بنده
 خدا ورد كما قيل العذر وان عن الذنب وان جل المعنى كثر ورثته بمعنى الاول
 بالتركى يوحسه سزاوار خداوندین بفتح الباء المصدرى اي عمل يليق بكبريائه
 كس نتواند ای لا يقدر احدك بحاجى او ورد لفظ جاي هم خاص بمعنى الموضع كما
 لفظ زمين اسم عام كالارض قيل في الترجمة قطعه قوله هم اول يدك كه بيله
 اكسين عذر خدا مر كهينه كوتره يوحسه خداوند بر اقول للغي قنوقول
 ادله برنه كوتره باران رحمتي حسابش بالاضافة في اللفظين والمضامين
 في اللغة الفارسية هم دارسيه اسم مفعول من رسيدن وخوانعت
 بي در نقش والاضافة كما في قرينه واعلم ان لفظ خون بمعنى الدم وخوان بمعنى
 السفرة يفرق في الكتابة فان الالف لا تكتب بعد الواو في الاول دون الثاني
 واما في التلفظ فلان الاول يقرأ بالضمه المعلومه اي الصريحة والثاني يقرأ
 بالضمه الجهرية الغير الصريحة اي يقرأ بين الضمة والفتحة هه جا مخفف من
 جاي كنيه اسم مفعول من كشيدن برده ناموس بنده كان كل لفظ في اخرها
 خوبنده وخواجه اذ اجمع لتي بالكاف الفارسية والالف والنون وت حذف الهاء

واللفظ انا في الكلام

من الكتابة خوبندكان وخواجهكان قطعه بكناهه فاحش الباء للسببية وكل
 جاوز الحد فهو فاحش قطعه مضارع منفي من بريدك وقد يقرأ هذا
 بتشديد الراء وكذا تبرد وهذا من ظرفات اهل الفرس كما يقال اميد بتشديد
 الميم ووظيفة قطعه بالالف الاصلية بمعنى الرزق و اضافت لفظا وظيفه اليه
 بيانته خطأ منكر بفتح الكاف المخففة يعنى بسبب المعصية المنهية بنرد
 مضارع منفي من بريدك واعلم ان النون المفتوحة حرف نفى تدخل اول الكلمة واذا
 قصد به تكتب متصلا نحو بنريد ونبرد والا تكتب بالهاء نحو زيد امد نرد
 وقد تلحق باخر هذا النون الف ويقال نا والفرق بينه وبين السابق انه يقصد
 بالاول نفي الوصف وبهذا يقصد توصيف النفي ولهذا يجعل اسماء المصادر صفات
 بحيث يدخلها الباء المصدرية نحو قطعه بود مرده هر كس كه نادان بود كه نادان
 مردن جان بود وقد تلحق باخر هذا النون ياء وهي تكسر نحوني وقد تلحق باخر
 رابطة نحو نيت بحذف الالف من لفظ است اي حرف نداء كرمي منا او المنا
 محذوف وهذا صفة والياء للخطا كما ان خزانة غيب مرهون كبر بفتح الكاف
 وسكون الباء العربي بمعنى الكافر مطلقا والمراد غير النصاري لمقابله قوله
 وترسا فانه بمعنى النصاري وظيفه خور وصف تركيبي ولفظ خور هنا يقرأ بفتح
 للقافية داري بياء الخطاب من داشتن ولا يراد معناه اللغوي دوستانه
 اي دوستانه قطعه كجائي محروم مفعول كني تو كه باد شمتا بد شمتا رانظر داري
 وهو كالاول لا يراد معناه اللغوي والمعنى لك بطل اعدائك قيل
 في الترجمة قطعه اي كرمي كه غيب خزينتك كبر وترسا وظيفه خور قلدك

بيار الخطا

دوستاری قند اید سین محرم سن که دشمن لره نظر قلدر ک فراش
 باد صبار اهدا من قبیل اضافه المشبه بر الی الشبه مثل لجین الماء گفته اسم مفعول
 من گفتن والقائل هو الله تعالى واعلم ان اشتقاق اسم المفعول بزيادة الهاء الغير ملاحظة
 في اخر الماضي بعد فتح للمفرد نحو كفته وكرده ويزيد لفظ كان ايضا للجمع
 نحو كرده كان تا فرش زمردين كناية عن الخضروات فان الياء والنون اداة
 اذا اتصلت بالآخر الاسم قد يدخل معها الكاف التي نحو غكين ونمكين بكسرة
 بالكاف الفارسي فاعلمه فراش باد صبا واعلم ان المضارع تحتل الحال والاسم
 كالعربي لكن بدخول الباء تختص باستقبال كما في قوله بكسرة وبدخول
 كلمة في تختص بالحال وداية ابر بهاري بياء النسبة وهي اصل في العربي
 ومستعملة في الفارسي والاضافة كالسابق فرموده والامر هو الله تعالى تا
 بنات بتقدم الباء على النون جمع بنت تبارا على عكس ما تقدم درمهد زمين
 بپرورد فاعلمه داية ابر بهاري ودرختان راجع درخت وهو الشجر ما
 مادام ثابتا في الارض واذا قطع يقال له جوب بالباب العربي خلعت
 نوروزي بالياء المصدر هذا بناء على عادة الملوك فانهم يعطون الامراء
 فيه البسة قباي سبز وقر هذا الاضافة مثل ما مر در بر كرده والفاعل هو
 الله تعالى واعلم ان لفظا يربط على معان احدها بمعنى على وهو المراد هنا
 والثاني بمعنى المصدر الثالث بمعنى الثمر والرابع امر من بردن والخامس بمعنى
 النصب والسادس بمعنى الصفة اذ ركب خود لبر والسابع بمعنى عند قيل
 يستعمل الحسين اللفظ واطفال جمع طفل شاخ را والاضافة كما مر بقدم مصدر

على وزن الدخول من قدم من سفره موسم كل بضم الكاف العجي وفي بعض النسخ وقع
 لفظا ببيع مكان كل كلاه شكوفه كالاول في الاضافة بوسر نهاده والواقع
 هو الله تعالى وعصاره بضم ما سال من العصاره اي بمعنى القصب مطلقا والمراد
 هنا قصب وقد وجد في بعض النسخ ناي بالياءيين فالياء الاخرة للوحدة
 النوعية والمراد من قوله ناي ما يقال بالفارسية ناي كلواي عصاره قصبة
 حلقوم الخل هذا واطلاق ناي بـ حلقوم الخل كما لا يقبله الطبع السليم وروا
 ناي لم تسمع من الاهالي بقدر تش الضمير راجع الى الله تعالى شهدا راد به الكبر
 على الاول والعسل على الاخير فايق من فاق على اقارنه اذ اعلاهم بالشرف شدة
 اسم مفعول من شدن وهو بمعنى الصبر ورة اي الانتقال من حال الى حال كما
 بودن بمعنى كينونة وقد يستعمل احد هما مكان الآخر كما يستعمل كل واحد من
 كان وصار بمعنى الآخر في لغة العرب وقد يكون شدن بمعنى رفتن وتزاد الواو
 في مستقبلان معاينها خوشد و سید شوند و تخم خرها والمعنى بالتركيبا
 جگر کی بتریتش الضمير كالاول نخل شجرة التمر يأسق على كفته اسم مفعول
 من كتن بفتح الكاف الفارسي وهو بمعنى الرجوع اما من طرقي او من حال الحال
 والمراد هنا هو الثاني ولا يستعمل بمعنى الكينونة **قطعه** ابرو بادومه وخورد
 فلك اي كلمه در کارند اي يعملون بما امر به تا تواني بياء الوحدة بكفاري
 اي تكسب وبغفلت خوري بل تشكر كما ورد في الخبر خلقت الاشياء لاجلك
 وخلقتك لاجلي هذه ايجاع از بهر تو اي لاجلك سر كفته وصف تركي بمعنى التخيير
 وفرمان بردار اي مطيع شرط انصافا نباشد مضارع منفي من باشيدن كه توفروما

بفتحتان وقيل في الترجمة فلك وای وكثر و بيل وبولت اشد بولر تاكره
 اعك الله غفلت ايله يوميه سين فوجو امرنه فرمان درو بويرق ووتجي بو
 سن دويميه سين ولما فرغ المص من التخميد الذي اشار اليه بقوله منت خديرا
 كذا ~~قصد~~ قصد التصلية فاوردها في صدر رواية الحديث در خبر است وهذا
 خبر مقدم المستد مؤخر وهو قوله كه يكي الى هذه القضية وردت في الحديث
 از سر و بفتح السين والواد وهو راء والقوم ورئيسهم كانيات الظاهر انها
 جارية على موصوف مؤنث وفخر مصدر ميمي موجودات كالكايتا ورجعت عاليا
 بفتح اللام وكسر الليم جمع عالم والحروف الاخيرة زايدة للجمع والقاعدة في اخذ جمع الام
 في الفارسي هي ان الاسم لا يخلو اما ان يحمل حيوة او لا فالاول يجمع بالالف والنون
 نحو بان وسبان ومرغان وبالياء قبلها ان كان آخره بالسكانه نحو عالميان و
 آدميان في اخرها يتوسل بالكاف نحو جوينده كان واما الثاني فيجمع بالهاء نحو
 وزمينا وسنكها وسالها وان كان محال غاء او تجدد وانقضاء يجمع بالواو
 نحو درختان ودرختان ولها وشبان وشبها وروزها وروزان وصفوت
 على وزن حنات ادميان اي خالصهم وتتمه دورن مان اي به يتم الزمان اذ لا
 نبي بعده محمد مصطفى صلى الله عليه وسلم ورزنا الله تعالى شفاعته
 يوم القيامة **شعر** شفيع صاحب شفا مطاع يطاع به نبي من النبوة والنبادة
 اي ما ارتفع من الارض فالنبي اشتق منه لانه مشرف على سائر الخلق كبريم وهو
 قيم اما من القسامة بالفتح وهو الحن اي حن او من القيم مصدر قسمت الشيء
 في فعل بمعنى الفاعل اي هو قاسم للعلوم في الدنيا كما قال عليه السلام من يرد الله
 في شئ من شأنيه لم ير في شئ من شأنيه

فلا يفهم

بفتح السين والواد وهو راء والقوم ورئيسهم كانيات الظاهر انها جارية على موصوف مؤنث وفخر مصدر ميمي موجودات كالكايتا ورجعت عاليا بفتح اللام وكسر الليم جمع عالم والحروف الاخيرة زايدة للجمع والقاعدة في اخذ جمع الام في الفارسي هي ان الاسم لا يخلو اما ان يحمل حيوة او لا فالاول يجمع بالالف والنون نحو بان وسبان ومرغان وبالياء قبلها ان كان آخره بالسكانه نحو عالميان و آدميان في اخرها يتوسل بالكاف نحو جوينده كان واما الثاني فيجمع بالهاء نحو وزمينا وسنكها وسالها وان كان محال غاء او تجدد وانقضاء يجمع بالواو نحو درختان ودرختان ولها وشبان وشبها وروزها وروزان وصفوت على وزن حنات ادميان اي خالصهم وتتمه دورن مان اي به يتم الزمان اذ لا نبي بعده محمد مصطفى صلى الله عليه وسلم ورزنا الله تعالى شفاعته يوم القيامة شعر شفيع صاحب شفا مطاع يطاع به نبي من النبوة والنبادة اي ما ارتفع من الارض فالنبي اشتق منه لانه مشرف على سائر الخلق كبريم وهو قيم اما من القسامة بالفتح وهو الحن اي حن او من القيم مصدر قسمت الشيء في فعل بمعنى الفاعل اي هو قاسم للعلوم في الدنيا كما قال عليه السلام من يرد الله في شئ من شأنيه لم ير في شئ من شأنيه

يفقه

في الدين انا فاسم والله يعطي جسم اي عظيم القدر لان النبي م لم يكن
 جنة عظيمة نيم كثير النسم وسم من الوسم اي معلم بمر النبوة في ظهيرة بيت
 جه غم ديوار است را اي لا ينهدم كه دارد جوق تو اي مناك بشتيبان اي
 المسند جه باك بالباء العربي بمعنى البلاء از موج بحر انوار الطاهر ان سكن
 الراي انرا اي لمن كه باشند نوح كشتيبان ملاح والقراءة على صورة الجمع اعني
 بحر انرا غير مقبولة عند التبيين وقيل في الترجمة بيت بمن ديوار است غم
 جونسن آكه كشتيبان نه قور قور بحر من جند كه اولانوح كشتيبان
 بلغ اي وصل النبي عليه السلام العلي بالضم والفتح الرفعة والشرف بكما له السابسية
 متعلقه ببلغ والضمير راجع الى النبي عليه السلام كشف الدجا اي الظلمة بحاله
 حبت جميع فاه على مضاف الى خصاله جمع خصلة وهي يستعمل في الافعال الغريبة
 صلوا جمع امر حاضر عليه صلة صلوا والله عطف على الضمير الجرد وفي قوله من غير
 اعادة الجار وهو غير سديد عند البصريين في الطاهر انه لضمرة الشعر هنا
 او الجار مقدم وتحمّل ان يكون على مذهب الكوفيين وقيل في الترجمة نظم
 يتشدي علاية كمال ايله فرطوغي اجدو جالي ايله حن در جميع خصلتي انك
 ويركا صلواتي آلي ايله يكي از بندگان كه كار بفتح الكاف العربي وقد نكس الكاف
 المعنى متصلة بالهاء برينشان روز كاد تعرف اوقاته بالصف الى انواع الاعمال
 دست انابت اي الى الله تعالى عملا بقوله انبيو اليكم باميد اجابت ايمان بقوله
 تعالى لا تقنطون من رحمة الله بدم كاه حق جل وعلى بردارد اي يرفع يده اليه ايزد
 يعنى خداي تعالى بر و نظر نكند اي لا ينظر اليه بعين الرحمة باز ش الضمير راجع الى

يفقه

شعر

في الدين انا فاسم والله يعطي جسم اي عظيم القدر لان النبي م لم يكن
 جنة عظيمة نيم كثير النسم وسم من الوسم اي معلم بمر النبوة في ظهيرة بيت
 جه غم ديوار است را اي لا ينهدم كه دارد جوق تو اي مناك بشتيبان اي
 المسند جه باك بالباء العربي بمعنى البلاء از موج بحر انوار الطاهر ان سكن
 الراي انرا اي لمن كه باشند نوح كشتيبان ملاح والقراءة على صورة الجمع اعني
 بحر انرا غير مقبولة عند التبيين وقيل في الترجمة بيت بمن ديوار است غم
 جونسن آكه كشتيبان نه قور قور بحر من جند كه اولانوح كشتيبان
 بلغ اي وصل النبي عليه السلام العلي بالضم والفتح الرفعة والشرف بكما له السابسية
 متعلقه ببلغ والضمير راجع الى النبي عليه السلام كشف الدجا اي الظلمة بحاله
 حبت جميع فاه على مضاف الى خصاله جمع خصلة وهي يستعمل في الافعال الغريبة
 صلوا جمع امر حاضر عليه صلة صلوا والله عطف على الضمير الجرد وفي قوله من غير
 اعادة الجار وهو غير سديد عند البصريين في الطاهر انه لضمرة الشعر هنا
 او الجار مقدم وتحمّل ان يكون على مذهب الكوفيين وقيل في الترجمة نظم
 يتشدي علاية كمال ايله فرطوغي اجدو جالي ايله حن در جميع خصلتي انك
 ويركا صلواتي آلي ايله يكي از بندگان كه كار بفتح الكاف العربي وقد نكس الكاف
 المعنى متصلة بالهاء برينشان روز كاد تعرف اوقاته بالصف الى انواع الاعمال
 دست انابت اي الى الله تعالى عملا بقوله انبيو اليكم باميد اجابت ايمان بقوله
 تعالى لا تقنطون من رحمة الله بدم كاه حق جل وعلى بردارد اي يرفع يده اليه ايزد
 يعنى خداي تعالى بر و نظر نكند اي لا ينظر اليه بعين الرحمة باز ش الضمير راجع الى

قوله يعني ان ذلك العبد مرة اخرى خواندي يدعوا ويطلب الغفرة باز اعراض كند
يعني ايزد تعالى باز شش ذلك العبد بتضرع و زاري خواند و قد ورد في الخبر ان ركن
حي كرم يحيي من عبده اذا رفع يديه ان يرد لها صفرا ^{حق} سجادة و تعالى كويد
اي يقول الملائكة يا ملائكتي قد اسبخت من عبدي و لسل له رب غيري فقد غفرت
الحيا و تغفروا انكسار يعتري الانسان من خوف ما يتعا و يذم و هو مجاز في حقه
كن ترك تخيب العبد فالله يقول الملائكة دعوتك را اجابت كردم قبلت دعواه
و حاجتش را برآوردم اي حصلت مراده كه از بسياري دعا و زاري بنده
الياء المصدري فيها هي هي كلمة في اداة حال كاعرفته و الها يفيد الاستمرار
شمر دارم اي آشي و ردي انه يدفع الى العبد يوم القيامة بعد ما عبر الصراط
كتاب محتوم فاذا فيه فعلت ما فعلت و لقد استجبت ان ظهر عليك فاذهب
فاني قد غفرت لك **حكاية** كان يحي بن معاذ الرازي عالما و اعظما يروي
هذا الخبر و يقول سبحان من يذنب العبد فيسقي هو كما قال المصنف كرم بين امر
من ديدن هناد كرم مفعوله المقدم و لطف عطف على كرم خداوند كاراي انظر
الى كرامته و لطفه كنه بنده كردست او شرمسار قيل في الترجمة **بيت** كرم لطف
ايد كرم خداوند كار **قول** ايد كنه اولي و شرمسار عاكفان كعبه جلا
اي المعتكفون في كعبه جلال الله تعالى بتقصير عبادت معرفتند اعلم كلمة
انند تفيد الجمعية و حال الفها كحال الفالفاظ است على ما عرفت في قوله و نعمت
موجود است و معنى معتزفند يعترفون بتقصيرهم في العباداة كه ما عبدناك
حق عبادتنا اي عباداة حقا فعكس و اضيف لفظا حتى الى العباداة مبالغة

فذا من قبيل اضافة الصفة الى الموصوف و واصفان عليه جماليه اي الذين
يصفون عليه جلال الله تعالى بتخير منسوب كه ما عرفناك حق معرفتناك
اي كنه ذاتك و ما روي عن الحسن حجة الله عليه انه كان يقول سبحان
ما عبدناك حق عبادتناك و لكن عرفناك حق معرفتناك محمول على التصديق بالله
تعالى على وجه يليق بذاته تعالى فلا مخالفة بين كلامه و كلام المص و قال الشيخ
ابو علي سينا **شعر** اعتصام الوري بعرفتناك عجز الوصفون عن صفتناك تب
علينا فاننا بشر ما عرفناك حق معرفتناك كرسى الباء للوحدة و صف اشاراة
الى الله تعالى فمن مخفف من از پرسد الضمير المستوفيه راجع الى قوله كسي
في دل نفسه از بي نشان يريد به تعالى چه كويد باز اعلم ان لفظا باز يحيي لمعان يعنى
العودة بالتركى كرو و بمعنى الفتوح و بمعنى العصد و بمعنى فرق كردن و بمعنى الطير
الذي يصاد به و بمعنى الامر من بازیدن و يحيي صفة في بعض التراكيب مثل حقه
باز و بمعنى اللعب اسما فاعلم ادعنا اما المعنى الاول اي ما يقول مرة اخرى كانه اشاراة
الى انه ذكر في بيان اوصافه تعالى اقوالا كثيرة و لم يستوف حقه بعدا و المعنى الثاني
يعنى ما يقول قولا مفتوحا ظاهرا او القول بان باز معنا استعمل بمعنى روشن و هم لانه حال
المعنى الثاني و ليس مغاير له و القول بانه من قبيل الصلوة الروايد من الروايد عان
مبتدا و كشتگان معشوق اند خبیه بر نیاید ^{معنى} ان برهنه بالاستعلاء اي لا يصعد
و كونه معنى قطعيا كقيل لم في كتب اللغة زكشتگان او از فالعاشق لكونه مقتولا
المشوق لا يصعد و لا يخرج منه الكلام و قيل في الترجمة **بيت** صور سه بر كس
عاشق اوليدن اشد يلدي آواز يكي از صاحب دلان لادب صاحب دل و الاصطلاح

و بعضي بنده نبي طي اولي نشانه ده و آخيه راز اولي معشوق نشانه ده

من هواهل التصوف والص برید به نفسه فی مواضع كثيرة من هذا کتاب سحر
بفتح الجیم وسكون الباء بمعنى کربان مراقبه فرد برده کما هو عادة المتوجهن الى الله تعالی
 ودر سحر مکاشفه مستغرق شد القصة حکا جلال ماضیه آنکاه ای فی ذلک الوقت
 کما ان حالت با زامد ای عاد الى حالته الاولی بکی اذا صاحب ای واحد من الاحباب
 بطریق انبساط علی اوجه المزاج والنشاط کفت لصاحب دل ان توستان که تو بودی
 لفظ بستان بالواو فارسی وبستان بلاد او عزیزی ولفظی 2 هذا البستان الذي كنت فيه
 ما رجه تخفه کرامت آوردی بضم الواو والياء الخطا کفت صاحب دل بخاطر چنان
 داشتم که آنکست علی هذا النية که چون بد رخت کل برسم ای اذا وصل وجهی الى شجرة
 الورق بر بضم الباء الفارسی کتم الميم للتکلم هدية اصحاب راجل الهدية هم برسيم
 الختلك الشجرة بضم الميم للتکلم ايضا لان الميم الساكنة اذا اتصلت باخر الكلمة تكون
 وقد تفيد معنى الفاعلية كما قوله برکم وفي قوله برسيم وقد تفيد معنى المفعولية
 کما فی قوله بوی کلم چنان مست کرد ای ازال عقلی که دامنم از دست برفت من کمال
 الحيرة قطر ای مرغ سحر عشق براد به عند لب کتونه مستقیظا فی الاسرار
 وحریر کما فیها عشق بد بسكون القا ز پروانه من الفراشة پیاموز بکسر الباء
 امر من اموختن ای تعلم العشق منه واعلم ان القاعله وفي قراءة الباء الداخلة
 علی الفعل فی ان اول الفعل اذا کان مضموما وحررفا شفويا اعنی الباء والفاء والميم والواو
 وتقراء مضمومة نحو بکند ووبکس ووبین ووبفرهاد ووبفرهای وبعالد
 وبعال بوزنید وبعوزن و غیر ما ذکر تقراء بالکسر کان سوخته را اصله که
 ان کتب بالاتصال للوزن اشارة الى پروانه جان شد او هو هنا بمعنى رفت واوز

دانی بیا الوصية

وحریر

ولم يظهر منه انين وانت تشكون غير اجترأ بیت کمال عاشقی پروانه دارد
 که هیچ از سوختن پروانه دارد این مدعیان در طلبش فی طلبش طالع الله تعالی
 بخبر اند غافلون کانا اصله که آنرا که خبر ستادی عرفه خبری بیا اوله
 باز نیامد کاوردی الخبر من عرف الحق کل لسانه وقيل فی الترجمة قطر عشق اشین
 پروانه دن او کین یوری ای عند لب قلدی اجراسنی کل عشق آشتی فریادی
 یوق مد عیلر بخبر لرد طلبده حقیقون کم خبر دار اولنک اغزند سون نیامد
 دیگر ای بر تری بیا علی از خیال وکان هم وقیس ووهم بفتح الواو وسكون الهاء
 وزهر چه گفته اند وعلی عا قالوا شنیدیم وخواندیم بیان لقوله گفته مجلس تمام
 کنت بفتح الکاف الفارسی صاد غامما و باخر سید عمر ای ما هجنا کالاول
 در اول وصف تو مانند ایم ما زدنا فیه شیئا وقيل فی الترجمة قطر بوجه آریال
 کمان وقیس ووهم هر نه که دیدار او شد واین دین قوم من مجلس تمام اولدی
 و عمر ایدی آخره او ککی کسی بن نیده و صوفی قوم من عجم بادشاه اسلام
 خلد ملکه ذکر جمیل سعدی مبتداء که در افواه جمع ف عوام افتاد است
 یعنی الناس بدکونه بالخیر فی افواههم وبالسنتهم وصیت سخت سخن سختش بکسر الصاد
 والذکر الجمیل الذی ینتشر فی الناس عطف علی ذکر جمیل که در سنیط زمین یعنی فی وجه
 الارض رفته بفتح الراء اسم المفعول من رفتن والمراد به انتشار خبره فیه و قصب
 الحبيب حدیثش عطف ایضا وکذا ما بعد وهو ای قصب الحبيب بالفارسیه نی
 شکر کان الظاهر ان یقال قصب الشکر و اعا قال قصب الحبيب تشبیها له بالشکر فی
 اللغة والمراد تشبیه کلماته المكتوبة فی الورق المطوی طومارا بقصب الحبيب

والجويع اعني قصب الحبيب اخيف الى الحديث وهو اخيف الى الضمير الغائب اي الذين
 الذي يرجع الى سعدي كالمعجزة بمعنى التل شكر بفتح الشين المحمودة والكاف للتحفة
 فارسي وفيهم السين والكاف المشددة عني يخبرند اي الناس ورقة منشأ
 بضم الميم اسم مفعول كه چون كاغذ را اي مثل ورق الذهب في برند بفتح الباء
 الياء القرني اي يحملونه بالاحترام بر كمال وفضل وبلاغت او يعني سعدي
 حمل نتوان كرد بمعنى كرون الماضي في معنى المصدر في هذه اللغة هذا خبر المبتدأ
 الذي تقدم ذكره بلكه خداوند جهان اضراب عنه او ترق منه واعلم ان
 لفظ خداوند بمعنى ايضا يستعمل بالاضافة يقال خداوند جهان وخداوند
 علم وقد حذف المضاف اليه ويطلق على شخص ويقال اي خداوند ليدهب السامع
 كل مذهب ممكن وقطب اير زمان وقطب الرحى في الحديقة التي في الطبقة
 الاسفل يدور عليه الطبقة الاعلى وقطب الفلك كوكب بين الجدي والقي قدين
 يدور عليه الفلك وقطب القوم سيدهم الذي يدور عليه امرهم قائم مقام
 سليمان وخليفته وناصر اهل ايمان كقوته سلطان الاسلام شاهنشاه اي
 ملك الملوك وقد حذف الالف الاولى ويقال شاهنشاه او الثانية ويقال
 شاهنشاه بل الالفان ويقال شهنشاه معظم ومكرم اتابك هو بالتركى اخدا
 وسوزلوكني والمراد هنا الشخص الذي يكون الكلام له اعظم صفة اتابك مظهر
 وصفا ايضا ابو بكر بن سعدي بن زكي ابو بكر عطف بيان و علم للملك وكان
 مریدا للصل ظل الله في ارضه كما ورد في الخبر السلطان ظل الله يا وى اليه كل
 مظلوم الظل اما بمعنى النعمة او الحفظ او الهبة او بمعنى بمعناه الحقيقي فان السلطان

في قوله شاهنشاه والمراد به السلطان
 في قوله اتابك والمراد به الوكيل
 في قوله مظهر والمراد به المظهر
 في قوله مظلوم والمراد به المظلوم

يناسب الحق ويحي عنه رب ارض عنه كى راضيا عنه اجعله راضيا فالاول
 امرين الثاني اي رضى يرضى والثاني امرين الافعال اي رضى يرضى قبل الرضا من العبد
 ترك الاعراض ومن الله ارادة الثواب بعين عنايت متعلق بقوله بل كه
 خداوند جهان نظر كرده اي است سعدي المذكور وتحسين بليغ فرموده
 وجسنه تحسینا مبالغا و ارادة صادق عوده فيه اشارة الى كون السلطان
 مرید لا حیم بفتح نين اي لا بد ولا محالة بفتح الميم كافة بتشدید الفاء انام
 جميع الخلق احواس وعوام بيان للانام محبت يعني سعدي كواينده اندكسر
 الكاف الفارسي واليايين بعد الالف اسم مفعول من كراييد اندا بالتركى صل
 امر ايليك فالمعنى ان جميع الناس مالوا الى حبه لحب السلطان اياه كما الناس
 على دين ملوكهم خبر مشهور فانك بفتح الكاف الفارسي وسكون الهاء مقصود
 من اذ انكاه بمعنى ازان وقت كه ترا لفظ مركب من لفظ تو بضم التاء والواو الرسمى
 ومن لفظ وال الذي هو علامة المفعول فاذا اركبا حذا الواو من الخط في محذوفة
 من اللفظ بد من بكسر النون للون مسكين قطرات يعني نظرت الى اثارهم بالمدح
 والم التكم وحده اذ افتاب مشهور قرأت لفظ تراويا بمعنى الرطب او اداة التفضيل
 والمراد هنا هو الثاني يعني ان اثارى شهر من الشمس والحلال الى متصف بالعبود
 في تو الامر كخود اي وان كان الامر في الواقع هكذا يعني همه عليها جميع العيوب
 بدین یعنی باین خوبدان یعنی بآن بنده درست یعنی درین بنده است فالبايع
 ذابذة في قوله بدین لالفظ در هر عیب كه پلستند مستحسنة هنراست وقيل
 في الترجمة رباي اندك بروكم بقوله شهرين نظر او لدى كوندن انهم هم مشهور

رابع

اولد كرجه دكل عيب بوبن بنده ده واردي ^{هري} عيب كه سلطان بكنه اول
هنر اولد كلى بكسر الكاف و ياء الوحدة خوش بوى وصف تركيبي يعنى الطيب الرائحة
واعلم انهم يتركبون اللفظان ويجعلون الجوع للركب يعنى ويسمونه الوصف التركيبى
او التركيبى كيب التوضيح جهان بين فانه مركب من اللفظان ومعناه معنى المشتق اذ
هو بالتركي جهان كورجى فقول خوش بوى من هذا القبيل لان معناه خوش قوچى
حمام روى في يوم من الايام رسيد اى وصل ازد ست محبوبى بياء الوحدة بدتم
اي الي يدي بد ايعنى باء مثل بدن و بيان كتم كه مشكى بضم الميم والشين العجة فار
وبكسر السين الرحلة والميم عري وتجنز هنا على وجهين فالقصر على احد هما تقصير
يا عبيرى الياء الساكنة في اخرها الخطاب واما لفظ باي اول هذا حرف عطف يعنى
اد ويستعمل لنداء كان في لغة العرب كه ازبوي بكسر الباء للاضائة ولما دبر بكسر الزا
ايضا وهو وصف تركيبي من اوختى ولهذا يكتب الالف متصلا باللام تبيينها
بتركيب الخط بتركيب الخط على تركب المعنى تو علم ان لفظ ضمير الخط انت والفصح ان
تقراء واوه بل هي علامة لضمه التاء وقد تقراء لضمه الغزن وقد فتح للوزن
ايضا واذا اتصل به لفظ است حذف واوه والالف من لفظ است فيقال است
متم زال على منه بكفتا بضم الباء لضمه اول الكلمة والالف للاشياء من ضمير متكلم
يعنى انا كل بكسر الكاف الفارسي وبقراء بكسر اللام للاضائة ناجير اى طين لاشي بودم
في حذفني ولكن وقد يقراء بالالف بدل الياء مدنى بياء الوحدة باكل بضم الكاف
الفارسي نسيم فانردخ الطيب لان الصلبة مؤنثة كما قال هفتين اى جنى الجليس
درهن وفي بعض النسخ من انز كرد فظهر الريح الطيب منى وكرته والامن هان خاتم

قوله
يا عبيرى

هيم مقصود الصراى كنت شخصا حقيرا فلما صحبت مع هذا السلطان العظيم طهر اسرى بين
الانام واشهرت في الايام كالطير المقارن بالورد وقد قيل في الترجمة بكون حمامه
برخوش قوخلو كل لومه كدى برحه محبوب الندى وديم اكاكه مشك مسين عبيد
كه كوكبك قوخلد الدى بنى بنى ديدى كم طير غم و ليكن كل ايله بر زمان او توم
بن اثر ابردى مكر كل قوخلو سندن والا طير غم بن تا ازلدن اللهم متع بكسر التاء
امر من متع الله المسلمين اى اجعلهم منتفعين بطول بضم الظاء الطاء حيوة الضمير
راجع الى ابوبكر وضاعف بكسر العين امر من ضا اى اجعله نواب جميله مضاعفا
وحسناته جمع حسنة وهي ضد السيئة و ارفع بفتح الفاء وسكون العين درجة او
دائه جمع وديد يعنى الحبيب فهو كالأحبال لفظا ومعنى وولائه اى درجة ولائه
جمع وال معنى الحاكم وهذا الصيغة قياسى في جمع اسم الفاعل من الناقص كالغز اجمع غاز
والقضاء جمع قاض ودمر بكسر الميم المسندة وسكون الراء امر اى اهلك على اعداء
جمع عدد يقال دمر الله تد ميرا ودمر عليه بمعنى وشناته جمع شنة بمعنى الغضب
بما تلى الباء للفتح نحو ماتلى وفي بعض النسخ ماتلى بدون الباء القسم في يكون مصدرا
او ظرفية في القرآن ظرف تلى من اياته بيان ما ادم من التبعض والمعنى مدة
دوام تلاوة آيات القرآن او بعضها او في مدة دوام تلاوة آيات القرآن على ان
من مزينة الاكثنا على مذهب الاخفش اللهم امن بالمد وسكون النون امر من
بلدة مفعول الامر المراد مملكته وانما اختاره للجمع وحفظ بفتح الفاء وسكون الظاء
امر لده اى اسم سعيد سماه ابوبكر باسم ابيه شعر لقد سعد الدنيا جواب
لغير المحذوف به الظاهر ان يرجع الضمير الواقعة في هذا الشعر الى ابى بكر دون ولده

بچارگان مرصع ضعیفان و شکر مبتدأ بر ما خبره واجب علینا و بر خدای
 مضاف الی قوله جهان افروز و صف ترکیبی جزا و عوض محب و عده باریز یاد
 رفته فتنه نکه دارای احفظ خاک پرس و اقلیم جندان که خاک را بود بفتح الواو
 و باد را بقایعنی مدام بفتح کرنا الارض و الهوا و قیل فی الترجمة قطره بارش اقلیمه
 اولیه غم دهر دن ندن تا اوله اند سجنین سایه خدا کسه بر کون نشان
 ویره مز پر یوز نده هیچ قابو اشکی مثل سنگ ما من رضا بچار لر رعایتین ای ایلدی
 سکا در شکر ایلدی بزه و خدا و نده در جزایا رب پارس طیرا غن صاقله
 فتنه دن اوله کلو که اوله طیرا غه و صوید بیلده و صوید بقال فان قیل ماذکوره
 المصنفون فی کتبه من القاب سلطان سلاطین زمانهم یقولون السلطان العاد
 و السلطان المعظم و شاهنشاه الاعظم و مالک رقاب الام و سلطان ارض الله و
 مالک الله و ناصر عباد الله و غیر ذلك من الالقاب التي هم غیر متصفین بها
 هل مثل هذا ام لا قلنا اراد و الحقيقة فغیر جائز بل ارتکاب کذب صریح و اما
 ثوق ابقلم القلب و الطلب من الله تعالى ان یوفی الملوك الی الالفیه هذه الکفا
 الحسنة او اذا اراد د و ابها المعانی المجازیة فجائز و لكن الاکنار مذموم لایها
 الکذب و اللواهنه کمالا یحیی سبب فی کماله یک شب تا مل ایام گذشته می کردم
 یقال تا مل الشی نظر الیه مستبنا له و بر عمر تلف بمعنی الماک کرده تأسف و تحسرت
 خوردم **شعر** العز و فاتی المطلب لا القلب اطاعنی و لا الجبوب و سنک سراجیه دار
 لفظا سراجیه مقصور من سراجیه بمعنی حجر الصغیر و المعنی بالترکی کوکل او جکر نک
 طاشنی بالماساب دیده می ستم کالجاکار و ابن بیتها متبب حال خود می کفتم و

و الابیات ما ذکر فی قوله **مشو** هردم از عمر می رود نفسی ای کل نفس
 عینی من العمر و هو شیء قلیل فی نفسه و لکن لا ینقطع عن المرو و سبیل کسیر **علیه**
 چون نکه می کنم نماند و فی بعض النسخ چون نکه می کنی بیای خطا غاند بسکون النون
 و الدال بسی اعلم ان لفظا بسا بمعنی نیجه و بسی امالنه و فی قیل فی الترجمة
 هردم بر نفس کیدر هردم نظر ایتیم که چوق قالدی هم ای شخص که بچاه
 رفت ای مضی خمسون سنة من عمرک در خواپی و انت فی غفلة مکران پنج روزه
 فی خمسة ایام بقیت در پای تفهم و تستیقف من نوم الغفلة بمعنی مضی اکثر العمر و یقی
 اقله فان وقت الانتباه و فی ذکر بچاه و پنج مثل صفة الاشتقاق و هذا البيت
 مطلع قصیة الامم تمامه مذکور دیوانه و قیل فی الترجمة **بیت** الی سبیل کجی
 داخی او یقوده سن اشبو پیش کون مکرد و یوب کورین **شعر** الم یاء فی لی قلب ان
 ان اترك الجهاد و ان تحذرن الشیبة المنیر لنا عقلا **جمل** جمل بکسر الجیم المتحرک من
 الاستحیاء انکس که رفت ای مات و مضی من الدنيا و کار نساخت لم یعمل عمل الا
 کوس رحلت زدند و ای ضرب اطلال الارحال بار و هو هذا بمعنی الحل بکسر الحاء
 و سکون الیم و من قال بالفتح و السکون فقد اخطا فی اصل اللغة نساخت و قیل
 فی الترجمة **بیت** اوله تنورا و لکنی که دوزمدی کا و کوس رحلت اورد
 دوزمدی بار خواب نوشین ای النوم اللذیذ بامداد بالذال المعجمة فی اخره علی
 اللغة الفصحیة بمعنی الصبح قال ابن عیین در زبان فارسی فرق میان دال یاد
 کیر از من که این نزد افاضل مبدست پیش از در لفظا **بیت** کبر صحیح و ساکن است
 دال خوان انرا و باقی و باقی جمله ذال معجست **جمل** اسم بمعنی الارحال و الاضافة

بمعنی فی باز دارد ای یمن و یعوق بیاده ساری را جل سبیل ای من طریق و قطع
 و قطع المسافة **بین** کوچ صباخده او بقوه قولن کرده و در بیاده بولدن
 هرکه آمدن من جاء فی الدنيا عمارت نوساخت بمعنی جدید بنا جدید ارفت
 ای الجائی البانی منزل بد بکری برداحت ای اتم لغیره و قبل فی الترجمة **بیت**
 هرکه کلدی عمارت ایلدی خوش کندی منزلد غیر طویلدی خوشی وان ذکر نکت
 همچنین هوسی قصد بناء اخر و بن عمارت بسربردگی لفظ کس فاعل بنرد و قبل
 فی الترجمة **بیت** بوی لین اولدانی قلدی هوسی باس شد ایلدی بوی هیچ کن بارنا باید
 دوست مدارای لا تحزه خلیلادوستی دانشاید این عمارت ای لایلق للجب
 ان غدار من الغدر بالغین العجوة فوك الوفا و قبل فی الترجمة **بیت** بایدار
 او یعنی سومه ای یازیر مزد و ستلیغه بو غدار **حکایه** حکایه عن ابی یوسف
 حلی حکایه عن ابی منصور انه لما حضرته الوفاة قال ان بعنا نعيم الآخرة
 بنومة یزان بقاءنا فی الدنيا نومة واحدة من جهة قصر مدته ومضیه علی
 الغفلة نیکه بدجون می بو با بدمر معناه بالترکی ابو ویر مزجون اولد کر
 کدر خنک بضمین قال الحلی فی لغة انه یحی علی معنیین احدهما معنی الباز و **بیت**
 اب خنک وهو اخنک والثانی بمعنی طونی هو بالترکی مختلف وهو لا اذ هنا
 آنکر که کوی بالترکی طوب نیکی برد ای طوی لمن اوصل کرة الخیر الی منتهی **بیت**
 بصولجان الهمة والمراد کثرة العبادة التي تقوم الی الحضرة الالهیه و قبل فی
 الترجمة **بیت** ابو با و زکشی او لو چو کیدر مختلفوا و لکه طوب خیر التر **حکایه**
 قال بعض العلماء من السلف الصالحین و یل لمن غلبت احاده علی عشراته ای سینه

فی ترجمه

علی جنانه لقوله نفا من جاء بالحسنة فله عشر أمثالها برك
 بفتح الباء والعزى وسكون الراء یحی علی معنیین احدهما معنی العزف
 وقد يراد به الرزق والآخر بمعنی التهنئة عیشی بالفح بمعنی الحوة
 والتعیش بکود بمعنی القبر خویش فرست امرهن فرستادن کس نیارد
 زبش ای بعدک زبش فرست کما قبل طونی لمن ترک الدنیا قبل ان تترک
 ومهد القبر قبل ان یهد یدخله و قبل فی الترجمة **بیت** آرزوکی
 سیکه کوندر نی صکره کلز اول شکی شمدی و یرنی عمر برفست و للغب
 الماردان العر کالشج سریع الذویان آفتاب نورای فی الشمس الشهر الاوسط
 من الشهر الثلاثة الصيفية وقد وجد الواو العاطفه قبل لفظ آفتاب
 فی بعض النسخ عطف الجملة علی الجملة اندک مانند بی قیل من العر خواجه غره
 الغرة بکسر الغین لغة عربية وفخرها من تصرفات العجم و فی فی الترجمة **بیت**
 قادر آفتاب نور آرزو قالدی خواجه غره هنورای تی دست و صفر
 الید رفته در بازار ای السوق ترسمت التاء للخطا بر بطل و بضم الباء ألفا
 و قداء بفتح الباء العربی نیا وری دستار هو بترکی دلد و مندیل و د
 و فی الترجمة ای کیدن الی پوش در بازار و قورقم طولو کلیه دستار هرکه
 مزد و خود خورخ جوید و فی بعض النسخ خود خورید کان لفظ خوید **بیت**
 علی وزن بید بواور سمیه تکتب و تقراء کوا و خوش روشن میان جمله
 سزاند و ن بدید چون لاله برك تازه شکفته میان خوید نم استعمل
 بتلفظ الواو معناه بالترکی قصیل که بچوب حیوانلد بد و در در و

خرمنش بسكون للنون خوشه بايد جيد ماض بعني المصدر اي جيدت
 يعني لابد لذلك الشخص ان يجمع بقايا العنقود وقت الحصاد وقيل في الترجمة
 هركه انگلي كوكلنه يدي وقت خرمنده اول بشق دژدي وقد وقع هذا البيت
 في بعض النسخ بند سعدی بکوش جان بشنو فاعمل قبل الاجل مع جنين است
 مرد باش و برو فلما احيى المصنف قامله في ليلة من الليالي ذكر مال امره ومال
 فكره وحيث قال بعد از تأمل ان معنى مصلحة ان ديدم وفي بعض النسخ دران ديدم
 كه در نشين بفتح النون الاولى بالتركى بناق و او تو ^{راجنى بر} عزت نشين اليه بيا
 نشين اي اعتزل عن الناس ودام صحبت اي ذيل صحبت فراخو جينم اي الفه
 على سلفاوهو كناية عن ترك الصحبة بالكلمة ودفتر از گفته هاي پریشان من
 الكلمات المتفرقة بشویم وهو كناية عن محوها وديكر پریشان نگویم لانه بيت
 زبان بريده اي مقطوع اللسان بفتح الكاف العري ويا الوحدة اي في زراية
 تشبته اسم مفعول من تشبتهن صم بكم استعمال الجمع موقع للفرد للنون يريد ان
 كل شخص كذلك به از کسی احسن من شخص كه نباشد ذنانش اندر حکم اي
 لا يكون لسانه في حكمه بقابل يتكلم بكل ما تجرى على لسانه وفي مثل في الترجمة
 بيت دلي كسكدر او تورن بوجقه اسم لان يك اول اول كشيدن كم دليده
 بويغي يوق تاكي يعني فعلت ما نويت حتى ان احدا من الاجزاء كه در كجاوه
 بفتح الكاف العري معرب نحو كراوه بالفارسيين وهو الودج محنت وبلا
 انيس من بودى الياء للحكاية ودر حجره وصفا جليس من ترك لفظ بودي
 اكتفاء بما سبق كما هو قاعدة الاستجماع برسم قديم اي القاعدة القديمة ان در

اصح

تأنيدي

من الباب در آمد اي جاء ودخل ولفظا در هنا معجم كه نشاط وفرح وملا
 مفاعله من اللعب كرد ذلك الصديق القديم وبساطا مرا غبت وتلطف
 كسترد بالكاف الفارسي ماض من كستردن تكلم قط وسرا ذانوي تعبد
 برنگر فتم اي ما رفعت راس من مركبة العبودية رنجيده نكه كرد اي نظر
 مفضيا وكفت كنوت كه فالمعنى الان لك امكان كفقار بمعنى الكلام هست
 اي تقدير ان تكلم بكوا من كفتن واعلم انه كما يدخل في اول المضارع حرف الباء
 للاستقبال كذلك يدخل في الامر والنهي بل الماصلي والمصدر ايضا للتاكيد
 اي برادر بلطف خوشى بفتح الخاء للقاء فيه كه فردا لان الموت قريب
 جويك اجل والمراد غزها يسل درسد لفظا در هنا وفي قوله دركشي زايد
 بحكم ضرورة للاضافه بيان به زبان دركشي من التكلم وقيل في الترجمة
 بكون سويلمكه چو واردر بحال كرك سوزي لطف ايله سويلمكه
 يارين اجل بيك ايره ناكهان ضروري دلي انه بغلايه سن يكي از متعلقان
 منشر الضمير راجع الى ذلك الصديق بعني احد من الناس المتعلقين لي بر
 بفكتين واقعة اي على اخذته من الصمت والعزلة مطلع كرد انيد اي
 اجعله مطلعاً وقال محاطا به فلان اراد به نفسه يعني شيخ سعدى غم
 کرده است معني غم على كذا اراد فعله وقطع عليه وقوله ونيت جزم
 كانه عطف تفسير له اذا معني جزم الشيء قطعه فالمعنى قصد نية معطوفه
 بقيه غم معتكف تشنيد ويعتر عن الناس وخاموشي كريند واختار السكوت
 تونين ايها الزميلة اكر تواني ان اقتدرت سرخوش كيو حد راسك وشتغل

اول

بما فعله وراه بجانب بتقديم النون على الباء ای العبد عن الناس یعنی ای خود
إليه ولفظ کبر مقدم مقدمه هنا که هو قاعدة الاشجاع کفتا بالالف الاشباع
کما سبق ای قال ذلك الصديق بعزت عظیم الباء القسم وصحبة قديم عطف على
على مدخول الیا دم بر نیا ودم ای لا یتکم ودم بر نیا دم ای لا دفع قدمی
ولا اذهب من هذا المكان مکرانکه که الا فی وقت سخن گفته شود صادر من
شیخ سعدی بر عاده قدم ای حتی یکالمفی علی العادة القلعة وطریق ما یوف
که اذرون یعنی لا یزاد و دوستان جملست لا یلیق ان یصدر من العالم و کفارة
یعنی سهل یعنی ان کان قد خلق فکفارتہ امر سهل وقیل لاجلحة الی تقدیر
الشرط لان اهل الحق اذا عقد قلبه علی شیء فنقضه کنقض البین وخلافه
صوابت جز مقدم وعکس ای اولی الالباب عطف علیه والالباب جمع
لب بالضم وهو العقل قوله که ذو الفقار علی سیف المشهور در بنام ای یکن
فی العمل مبتدأ مؤخر و زبان سعدی در کام بالكاف الفارسی یعنی الخنک عطف
على الجملة والمعنی ان الامر الممدوح ان یکن سیق علی رضی الله عنه خارجا عن العمل
مستعملا فی الجهاد وكذلك لسان سعدی ینبغی ان یکن محرکا ومتکلا بالمعارف
والنصائح **قوله** زبان در دهان خرم مند چیست مضمون هذا المصراع سؤال
کلید در کتب صاحب هنر ای مفتاح باب خزینة اهل الفصل مضمون هذا المصراع
جوابه در ای الباب بسته باشد اذا مغلقا چه داند کسی کیف یعرف احد
که جوهر فردشت ای بایع الجواهر یا بیلور بکسر الباء الفارسی و صهی اللام والواو
الصداق و یقال له بالترکی جرکی وقیل فی الترجمة **قوله** اعزده ندر ای عقلو

بومفتاح دلی باب خزینة دل هنر قبیل بعلی اوله نه بلور کشتی که در ای یا خود بیلور
د بکر پیش خرم مند ای قدام العاقل خاموشی اصله خاموشی بالیا المصدری
یعنی السکون حذف الواو للوزن اذا سبت اما بوقت مصلحت ای عند الحاجة
الی الکلام ان به المشار الیه بظان ما بعد اعنی در سخن کوش خطاب من کوشیدن
بالکاف العربی ای الاولی ان تشتغل بالکلام در جبر ای شیان طر بکسر الظالملة
الغضب وههنا یعنی العاقل عقلست ای بعضیان العقل احدها دم فرد بستان
ای ترک الکلام بوقت ای وقت الحاجة الی الکلام والثانی کفتن ای الکلم تو
خاموشی ای فی الوقت الذي ینبغی ان یسکت فیه وقیل فی الترجمة **قوله** اگر
عاقل او کند او بدر انیسیم او یدک که مصلحتک من دمنده سوا یله سن علی
فرا کی کن برد منده سوا یلمک برسی سوا یلمک بزنده سوا یله سن فی الجملة
ای حاصل من جملة الکلمات زبان از مکالمه او اشاره الی الصديق در کشیدن
قوت نداشتن ای لم اقدر علی ان لا نکلم و ردی از محاوره او محادثة او کرد
مردت وهو حال الرجولية نداشتن عله بقوله که یار موافقت بود
ومحبت صادق ولا ینبغی الاعراض عنه عن مثله **قوله** حوجنک اوی
با کسی بر ستبر ای خاضت مع احد صر لجو جا که از دگر بیز بود
بضم الکاف الفارسی و کسر الزاء الجملة یعنی لا بد منده بان یکن ممن لا
یهتک مصاحبته یقال فلان یار ناگزیر منست ای لا یعنی مفارقت
تویی که در دعت یار ناگزیر و فی لغة الحلی کرین یعنی جاره و ناگزیر یعنی ناچار
ناگزیر بکسر الکاف الفارسی و الراء للمرحلة اسم مصدر من کرینجین او یکنون که

لقد فراد منه بان يكون محمداً نكرهه وتستكشف من مصاحبه وحق قيل في الترجمة
جوجنك ايله من بر كسسه ايله عناد ايت كه ساكه سم اوليه حكم ضرره
وقدر مثله سخن كفتيم مع ذلك الصديق وتفرج كان يبرون رفتم من حجرة
بل البلد در فضل ربيع كه صولت بود اي شدته اراميد و المراد سكون
البرد بود بل التجاوز منه ولهذا قال واوان كالزمان لفظا ومعنى ولذا
غلط دولت رسیده **بیت** بپراهن سبزی القیض الاخضر درختان علی
الاشجار چون مثل جامه عید نیکختن بالاضافة فی اللفظین وقیل فی
الترجمة یشل کو کلک اغا جلا او زره کویا ایونختو لرك پیرام لباسی اول
ارد بهشت وهو هم الشهر الاوسط من الشهر الربیعة ماه جلالی وهو اسم
تاریخ نسب الی سلطان جلالی الدولة والدين ملك شاه الشیخو فی قوله
ارد بهشت ماه جلالی احتراز عن ارد بهشت الفرس القديم فانهم لا یعتبروا
الکبیس فلا یقع او ان الورد فیه بل قد یقدم ویتاخر بلبل بسکون اللامین مبتدأ
کونیده خبره بر منابر جمع منبر بکسر المیم مشتق من النبر وهو الارتفاع وسمی
لانه الارتفاع وضبان بضم القاف وکسر هاء جمع قضیب وهو العص وقد
اشتهر الفتح ههنا لیسب قوله بر کل سرخ از نم افتاده و او فتاده بالواو لغه
ایضاً لای جمع لولو عرق بر عذار شاهد محبوب غضباً صفه منبیهة علی
ورن عطشا وقیل فی الترجمة بهارک اولی ماه جلالی او تر بلبل بود قلر منبر
قزبل کل او زره غد الحق کویا عرق در خشم ایدن باز جلنده ناشب بوستان ای
فیه بایکی از دوستان امام مع ذلك الصديق او مثله اتفاق مهیت معنی البیت

۱۶
اماد و فی بعض النسخ صحبت مهیت افتاد موضع خوس و خرم و صف
لذلك البستان و درختان دلکش وصف ترکیبی من کثرت درهم
ای مجتمع بعضها فوق بعض کفتی که کانک تقول فی حقه خرده
مینا بکسر المیم معنی القارورة رخاکن مرتخته است تشبیه الازهار
الثابتة علی الارض بالقارورة المتفرقة علیها ومن غفل من هذا فی
تفسیر مینا بعد ذکره ما ذکرنا و فی العرهوشی لانوردی یستعمل الهاء
و عقد بالکسر وهو عنقود الفحل ثریا بالفارسی پروین از تارکش بفتح الراء
یعنی من فوق و من تلك الاشجار او ثخته اسم مفعول من او ثختن
تشبیه الازهار النانئة علی مثل شجرة التفاح والکثری **شعر** روضة ای وهی
روضه وهی ارض ذات ازهار و انهار ما نهرها سلسال ای یسیر لغو
فی الخلو و اسم نهر فی الجنة دوخته بالقح وسکون الشجرة العظيمة سمع صوغ
الحمام و غیره طیرها ای تلك الدوحة موزون كالشعران ای تلك الروضة
پر بقم الباء الفارسی از لهار نکار نک ای المتلونه بالوان متعددة وین
الی دوحه پر کالاول از میوه ای کونا کون من الثمرات المتنوعة باد در سایه
درختان الصغیر راجع الی الروضة کستر انیک فرش وهو المرفوش من
متاع البيت بو قلمون بالترکی کلستانی که کتا و شب اندر دزی رنک و المراد به
ان ضوء الشمس یظهر فی ظل الاشجار علی النبات نازلاً من بین اوراق الاشجار
فاذا وقع النیم علی الارض والنبات یظهر القوجات المختلفة بعضها اصفر
وهو ما وقع علیه الضوء وبعضها اخضر وهو لون النبات وبعضها اسود

وهو ما وقع عليه ظل الادراك من النبات والمراد به انه اذا وقع النسيم
على النبات يرى متلوناً بالوان مختلفة وقيل في الترجمة بيت روضه كم صود
انك سلسال ووجه قوش لری اولی موزین اول طولواله ایلده زنگارنک
بو طولومیوه ایلده کونا کری اعاجی کونکه سنده ییل انوک دشمن ایدی قوش
بو قلوبن بامدادان ای وقت الصبح خاطر باز آمدن الی البلد بررای نشستن
فی الروضه غالباً مد یعنی کنه مترو دین بن قعود الصحبة و بین الذها
الی البلده فغلب مرئ الرجوع علی القعود دیدن الضمیر راجع الی قوله یکی از
دوستان دامن بیاء الوحده کل درختان بالترکی فسکن و سنبل و ضمیران فتح
الضاد و سکون الباء و ضم الیم بالترکی بک بوسرکی فراهم آورده ای جمع و رعیت
شهر کرده معذاکتم کل بستان را خیابان که دانی که تعرف بقای نباشد ای
لا بقی بل هو سریع الزوال و الانقضاء و عهد کلستان را و فای نه ای لا وفاء
لعهده و حکما گفته اند ای قال العقلاء هر چه نیاید ای لا یستقر دل بستگی را
نشاید ای لا یلیق بلحب و ربط القلب کفنا بالفا الاشباع طریق جست حتی
اسألك کفتم برای نزهت ناظران ای لغزهم و فسحت کالوسعة لفظاً و معناً
حاضران و فی بعض النسخ خاطر ان کتاب کلستان توأم یعنی افتد تصنیف کردن
که باد جزانوا و برورق او اشاره الی کلستان دست تطاول الاولی ان یتوک
لفظ دست لان معنی التطاول دراری دست فمن قال نغیره یعنی در ار دست
فقد اخطا نباشد کایکون لساير البساتین و کردش بفتح الکاف الفارسی و کسر
الدال اسم مصدر یعنی کردیدن و هو مبتدأ مضارع مان ای نحوه بحسب الفصول

عین بفتح ر بیعتش را الضمیر راجع الی کتاب کلستان بطین بالفم و سکن
الباء بالفارسی سینه سبکسار خریف ای فصل خوان مبدل نکند خبر مبتدأ
نچه کار ایدت التاء للخطاب نکل طبقی الباء للوحده از کلستان بیرون
الباء الاولی و فتح الثانیة امر من بردن و رقی فانه ینفعک و ینقی کل هین
بیچ در زشتی باشد فانه سریع الزوال و ین کلستان عین خوش بقراء
بفتح الخاء للقافية باشد لا یزول حسنه و لا یفنی و قیل فی الترجمة بيت
یرمز سکا جو کل طبقی بو کلستان دن ال برورقی عر کل بحر در سنی اولو
بو کلستان عین خوش اولو حالی یعنی دکل درمان من این سخن بکفتم ای قلت
هد الکلام دامن کل برخت و در دامن او تخت ماض مجهول من او تختن و لما
کان قوله کتاب کلستان توأم تصنیف کرد و ما بعده بمنزلة الوعد بتالیف
قال الرفیق الحر الوعد که الکرم اذا وعد وفا و اذا خالف حقا فصلی بیاء
الوحده و معناها بالتعک بر ایکی فصل دران روز ای فی ذلک الیوم و فی
بعض النسخ دران چدر درای فی تلک الایام المعدودة اتفاق در بیاض افتاد
معوقع فی بیاض الادراق و من قال یعنی تخرج من المسودة الی البیاض فقد انکسر
عین الظاهر اذ الظاهر من کلامه السابق واللاحق انه لم یقع له مسودة لهد
الکتاب قبل الوعد در حسن معاشرت و اداب محاورت ای فی بیانها قبل
فی الترجمة المراد هو الباب السابع والثامن من قوله در لباس اما طرف لقوله
فصلی و متکلمان را بکار اید ای ستمولون و مترسلان را بلاغت افزاید
یزید بلاغه الکتاب جمع کاتب فی الجملة ای ملخص الکلام هفوز از کل بستان بقیعتی

موجود بود ولم ينقض الورق بالكلية له كتاب كلستان عام شد و عام اكله شود
لحققت پسندیده اید ای اغایم فی الحقیقة لو وقع مقبولا در باب رکاه شاه
جهان بنامای قدام السلطان الی هو ملاذ الدنیا و اهلها ثم شرع تعدا دوا و صا
فقال سایه کرد کار الکاف الاول عربی ای ظل الله و برقی ای صول لطف پروردگار
یعنی الرب و خرد زمان ای ذخیرته و کف امان ای غار المولید من السماء بل
من عند الله تعالی المنصور علی الاعداء المظفر بهم عضد الدولة القاهرة اذ قوة
البطن بالعضد سراج الملة الباهرة ای به یستقی الملة الظاهرة جمال الانام ای
المخلوق من الاسلام فخر الدین و المراد من المخرج هنا ابن السلطان زمانه
وهو سعد عطف بیان شاه جهان و هو ابن اتابک و هو عقی صاحب الکلام و الامر
الی السلطان الاعظم و هو وصف اتابک شاهنشاه قد مر ذکره المعظم عال اعظم الامر
و عظمه تعظیما ای فخره مالک مر قاب جمع رفقة الام جمع امه مولاه معان
والانین لیکون بمعنی الناصر ملوک العرب و العجم تحت یتلج الیه الملوک من العرب
و العجم سلطان البر و البحر ای الحاکم فیهما و ارث ملوک سلیمان ای ملک الدنیا مظفر الدین
ای فادیه ابوبکر و هذا بیان اتابک بن سعد بن زکی ادام الله تعالی اقباهما الضمیر
راجع الی سعد و ابنه ای بکر و الاقبال توجه الخیر و السعادة و جعل الله تعالی
ای کل خیر ما لهما بفخر اللام فیهما ای جمعهما و بکر شمه عطف علی قوله پسندیده
اید لطف خداوندی مطالعه فرماید ای بطالع اللطیف الی یتعلق بکبریاؤه
کر التفات خداوندیش الضمیر راجع الی سعد و هو ابن سلطان کما عرف انتقا بیا
مضارع من ار استن بالمد بالتزیین تکا رخانه بسکون الراء بعنود اسر النفس حینی

یقال ان فی الولاية الصين اسر النفس نقش فیها النقوش العجیبة و الاشکل
العربیة و نقش ارز نکست بفهم الحق و سکون الراء المهملة و فتح الزاء الفارسی
اسم نقاش کامل او هم کتاب الفه النقاش المعروف بحالی و جمع فیہ ما استخراج
النقوش العجیبة و التصوير الغریبة و المعنی ان المخرج لوزیرین کتاب کلستان
یصیر ^{هذا} کتاب دار النفس الی فی ولاية الصين و یصیر ^{نک} النقاش المعروف فیما
او یصیر کتاب للنفس الی کتبہ ما فی و زینہ بالنقش اللطیفة امید هست
ای برچی که روی ملال در نکست بفهم الکاف العزلی فاعله سعد و لفظا رکن
که کلستان فیہ ابراهم ای هذا الکتاب او الروضة الی فیها الورق نه جای
و لتکلیست بل محل الفرج علی الخصوص ای خصوصاً که دیباجه هایونش الضمیر
راجع الی کلستان و الی دیباجه الحذف او ایل الکتب و جهرها یعنی دیباجه للبارکة
مرسومة بنامه سعدی بکر بن زکیست ای سعد بن ابی بکر سعد حذف
لفظ ابن و هو شایع فی الت ترکیب الی اقعة فی الکتاب الفارسیه فاعلم ان سعدا ابن السلطان
فی زمان المص و السلطان ابوبکر و هم ابیه سعد قد سمی ابیه کما ذکرناه
و نسب الی نفس ابیه و لذا اختار تخلصه سعدی و اسم وزیر السلطان
ابوبکر ایضا و ذکر المص فی کتاب اولی محمد الی طاحیث قال ذکر جمیل
جمیل ثم ذکر محمد ابنه بقرب انه الف الکتاب لاجله و ذکر ابنه محمد
السلطان ثانیاً کی سمعت انتقام انتقل الی محمد الوزير فقال بیان محمد
السلطان و ابنه و وزیره و ذکر عروس فکر من العروس نعت یستوی فی
الرجل و المرأة ما دام فی اعراشهما و الظاهر ان المراد به هو الثاني از جمالی

ای من عدم الحسی بر نیارد ای لایرفع رأسه دیده پاس بفتح التحتانیة
 المشاه و سکون الهمزة بالفارسی نو میدی از بهشت بای خجالت بر ندرد کالکی
 الکی اذ الخجل ینصب عنده علی ظهر رجله ولا یرفعها عنه و در زمره صاحب
 جمالان ای فی جماعة اهل الحسن محلی من الجلاء نشود مکرانکه که محلی بالحاء المرحله
 کرد یعنی بتزین بزور قبول امیر کبیر برید به وزیر عالم عادل و صفای
 له مؤید من عند الله مطهر بفضیله تعالی ظهور سر بر سلطنت الظهور یعنی
 وَمِنْهُ قَوْلُهُ تَعَالَى بَعْدَ ذَلِكَ ظَهَرَ مُشِيرٌ تَدْبِيرٌ مَمْلُوكٌ كَمَا
 وصف الوزير کشف الفقر الکشف کالیت المنقور فی الجلیل ملاذ الخرباء
 الملاذ الملهاء یعنی مرید الفضلاء من العلماء تحت الانتقاء جمع التقی بالتشدید
 انتقاء الفارس ای ینتخب یفخر و ینبغی بکونه من هم عین علی وزن فعیل الملک بضم الم
 و سکون اللام ای فوته قال الله تَعَالَى تَأْتُونَنَا عَنِ الْيَمِينِ أَوْ قِمَ أَهْلُ الْمَكَّةَ
 و فی بعض النسخ عن الملک بضم الیاء و سکون الیم ای بركة الملکه ملک الخواص
 بفتح الیم و سکون اللام فخر الدولة و الاعیان کالافتخار غیاث الاسلام
 و المسلمین یقال استغاثه و الاسم الفیاء و عمدة الملوک و السلطان و السلاطین
 بفتح العین ما یعتمد علیه و من قال ای زید نصر و معتد به فقد نصره برایه
 ابوبکر بن اجم نصر من الاتقان فان العریة و وقع الیوم مطابقا لاسم السلطان
 اطال الله تَعَالَى عَمْرَهُ هُوَ و طول ینشد بدالوا یعنی و اجل ینشد بداللام
 اَیْ عَظَّمَ اللَّهُ تَعَالَى قُدْرَهُ فِي الدُّنْيَا وَ شَرَحَ صَدْرَهُ قَالَ اللَّهُ تَعَالَى وَمَنْ
 يُرِدِ اللَّهُ أَنْ يَهْدِيَهُ يَهْدِهِ لَاسْلَامَ وَ ضَاعَفَ أَجْرَهُ فِي الْعَقْبَى كَه

مدوح اکابر افاقت النواحی و الاطراف و مجمع مکارم جمع مکرمه اخلاقه
 جمع حلول بسکون اللام و ضمها السجده هکله در سایه عنایت اوست
 ینیر الی وزیر کنهش بفتح النون و الضمیر راجع الی قوله هکله طاعتش مدح
 بنسبه الذم لانه یوهم انه متعصب و دشمن و دوست و قبل فی الترجه کلمه
 ظل غنا اید دوست حریم طاعت اولور دشمن دوست بر هر یکی از سایر بندگ
 و خواشنی جمع حاشیه یعنی الذم و الخشم ای علی کل واحد من جمیع العباد
 و الخدم خذ مقومین است کما فی عادة الملوک اگر در ادبی ان خدمت تها
 بالفارسی سستی و تکاسل بالفارسی کاهلی رواند لهند ای بخور و نالاهال
 هر اینه یعنی البتة در معرض بفتح الیم موضع العرض و بکسر هاء الحلی فیها
 الجواری خطاب ملک اید و در محل عتاب عتاب المحل قدینه علی ان المعرض
 الیم مکر بین طایفه درویشانست استثناء که شکر نعمت بزرگان و حبست
 معلوم من جهة المعنی الی اللفظ بود ذکر جمیل عطف علی شکر و دعا و خیر
 عطف علیه و ادا جنین خدمت ای ذکر شکر البعث و ذکر الجمیل و دعا
 الخیر در غیبت اولی ترست و احسن که در حضور ای من کوننا فی المواجهة
 و علله بقوله که ان یعنی اداء شکر و دعا که در حضور و مواجبه
 است بتصنع و ریا نزدیک ترست و ان یعنی اداء شکر و دعا که در غیبت
 از تکلف دور و فی بعض النسخ وقع هذا اللفظ اعنی و باجابت مقرون است
 و بای فلك راست سند از خبری ای استقام ظهر المحنی من الفرج ناحیه
 ای مثل تو فرزند نازد لفظ زاد و قد یستعمل متعدیا و لازما بالترکی طو

و طوغی و المناسب هذا المعنى اللازم ما در ایام را لفظ رابعی اللام الجارة
 حکمت محض است خیر مقدم اگر لطف جهان افرین شرط خاص کند هذه
 مصلحت عام را الشرط والجمله الشرطية مبتدأ مؤخر والمذح حينئذ
 يكون مشروطا ويحتمل ان يكون لفظا كزائد في قوله لفظ جهان افرین مبتدأ
 مؤخر خاص کند بنده مصلحت عام را بیان لقوله حکمت محض است دو
 جا وید یافت ای وجد دولة مؤیدة هه که نگو نام زیست علیه
 کر عقیقن الضیر راجع الى قوله هه که ذکر حیر زنده کند نام فی بقی اسم
 مذکور بلخیر فهو حی وصف ترا کردند و سر نکرد اهل فضل ای هاسیان حاجت
 مشاطه بفتح الم و نشد بدالثن بالقاسیه ان یرویه کی نیست روی دلارام
 فمن كان حسن الوجه في جدداته لا يحتاج الى التزيين وقال ابن في هذا المعنى
 وما الخلى الاجليه لنقصه ثم من جن اذا كان قضا فاما الجمال
 اذا كان كحسنك لم يحج لان بزور عذر تقصير و خذ مت وجوب
 اختیار عزلت تقصیر و بقاعدی که در هوا طبت و ملازمت خدمت
 بارگاه خداوندی می رود ای يقع التقصير في ملازمة بابه بنا برانست
 ای مبني على هذا المعنى که طایفه حکمای هند اعلم ان القوة في كل كلمة اخرها هاء
 للوحدة معنی قوله طایفه جماعه واحدة در فضایل جمع فضل و فضيلة ضد النقص
 و التقيضة بنز جهر حکم مشهور بالفضل سخن می گفتن گفتند ای بیرون و
 بد کردن فضایله اخر جز معنی غیر این عیبش ندانستند و بگفتند که در سخن
 گفتن بطی است یعنی در نك بسياد می کند و مستمع را بی منتظری باید بود

تا او تقدیر کند حاصل ما قالوا في حقه انه ليس له ملاقة لسانه بن
 بشنید ای سمع ما قالوا في كفت في جوابهم اندیشه کردن که چه گویم ای
 التفكير في ان ای کلام اقول به ارنشما فی خوردن و فی بعض النسخ بردن که
 جرد انتم حاصل جوابه ان عدم سرعته في كلامه ليس لفقدان القدرة
 على الكلام بل هو كثير الفكر في التكلم بالتفكر وهذه فضيلة عظيمة
 قيل لبرز جهر ايها الحكيم مالك لا تحزن على ما فات ولا تفرح بما هو
 فاجاب بقوله لان الفات لا يتدلى بالعبدة والاتي لا يستدام بالخبرة
 ای السور سخن دان ای عالم الکلام و پروردده ای المری پیر کهن النسخ الکبیر
 بیندیشد ای بتفکر آنکه ای بعد بگوید مضارع من گفتن سخن مفعول
 من نهی من زدن می تأمل بگفتار بفتح الباء دم بفتح الیم معنی النفس بفتح
 ای لا ینکم بدون تأمل نگو تخف من نیکو گوی امر من گفتن کرد یرکوی بالکسر
 کز کج سله من جهنم و لبس یعیب بیندیشد امر و آنکه بر آورد نفس و المراد
 الکلام ازان پند و پس که بگویند پس ای اسکت قبل ان يقال لك اسکت بفتح
 الباء سبیه ادنی ای الانسان بهتر است از دواب جمع دابه و المراد دواب
 القوایم الاربعة دواب از توبه و افضل کر نگو صواب لا كما قيل
 بهایم خوشند و گویا سرمه ذنان بسته بهتر که گویا شرمه و قبل في الت
 سوز اهل که اول سوز که اصلن بیله سوزی فکر ایدر اندن
 الورد ایلله تأمل سوز اورد سوز هم دم ابو سبله کج سید را که هم
 اندیشه قبل فکره ما و ر عل نفس سکوت ایلله کسه دم دس بس سوز ایلله

یک اولی برینتر از دواب طواریک اولی سوبلینر سنک صواب حاصل
اعتذار المص فی قله الملازمة باراد حکایت بزجه و جهره ای لو اکثر
الملازمة و الکاملة یظهر منی کثیر فالاولی قله الملازمة و الکاملة فکیف
نظرا عیان حضرت خداوندی ای التکلم فی محصرهم کد جمع اهل دلست و اصحا
التصوف و هرگز الرجل موضعه علماء مصدر المتعقین فی العلم اگر در سیاقه
سخن ای فی سوق الکلام و لری بالباء المصدر السجاعة کتم سغی کناخی
کرده باشم فان الکلام للکابر و ن الا صاغر و بعضا مرجان ای المتاع القلیل
حضرت عزیز کما جوابه اخوة یوسف م فی مصر آورده بقدر بستم کما
مراد و شبه بفتحین و سکون الهاء خزنة صفراء کما فصل فی خزانة العز
فمن قال حریه سوداء فقد غفل عن اللون در باره جوهریان ای فی سوقهم
جوی بفتح الجیم و کسر الواو و یاء الوحيدة الشعیرة الواحدة نیار د یعنی ان
کلامی کلخرقة الحقیرة و لا اعتبار لها عند العلماء الدین کلماتهم و علومهم
کالجواهر النفیسة و جراح پندل افتای فی حفرة الشمس بر توی ای شعاع نذر
بل بفتح نون و مناره قال فی مختار الصحاح التی یوذن علیها و فی مفعلة بفتح
المیم و الجمع المناور من النور یلبد صفة المنارة دره امن کوه الوند بفتح المیم و الواو
اسم لیل خیل فهدان علم فی الارتفاع حکایت سمع من بعض الرواة انه لم یرق
احد فی قله ذلك الجبل لارتفاعه و شد هبوب الريح هناك حتی ان احدا من
الطایفه القلندر یة ادعی الارتفاع فیها فذهب و غاب ثم وجده لبد له لبد
فی مفا بعبدة من ذلك الجبل و العهدة علی الراوی یستغاید مضارع مجهول من

مودة ای بری اخفض و لما تواضع المصیف اورد ابیاتا فی قواید التواضع
هر که کل کردن ای الرقبة بدعوی بکسر الواو افرازد خویشین
را بکردن اندازد مصارع من افراختن یستعمل لازما و متعد یا بوجلمک
و یوجلتمک و یقلب خاف زاء فی المضارع و کذا مضایره و المراد هنا معنی
المتعدی دشمن از هر طرف برو تازد مصارع من ناختن قلب جاؤه زاء کما
عرفت انتقاد فی بعض النسخ وقع بدل هذا المصارع خویشین را بکردن اندازد
مصارع من انداختن سعدی افتاده است علی الارض ازاده الفارغ السخا
من قتال الانام و من فسرهم بالفارغ فقط فقد غفل عن سوق الکلام کس نیاید
افتاده کانه علیه له اول اندیشه ای ینبغی الفکر اولاً و انکلی ای بعلک کفتان
هو اسم معنی الکلام یا بسبکون الباء المراد به الاساس بسبب الباء الفارسی
بالترکی المحی و المراد به انه اول فی البناء امد سن بالباء الفارسی اصصای بعد
دوار و الفکر کالاساس و الکلام کالبناء و الجدار فلما علمت حقیقة الحال
لا تلتفت الی قبل و هو ما تقول ابن سعدی علی و قال و ما بعد الحق
الا الضلال لخل بندم بالباء المصدر و وصف ترکیبی لخل بغلای دام ولی
ندر لسان حتی اجمع اذهار النفیسة شادی بالباء المصدر ایضا یعنی
محبوبی می فرد شم ای ابیعه و لی ندر کنعان اسم دیار نشاء فیها یوسف
لهمان حکیم راهور جل صالحم عاقل قد اختلف فی بنوة گفتند که حکمت ارکه اموی
ای من من تعلت الحکمة گفت از نابینا یان تاجای بسد پای شهید ای تنحصر
موضع القدم بالعصا مثلا ثم یضع الدم فیہ و قدم بفتح الفاء و الدال و تشدید

ما ضي بمعنى تقدّر كقدّس بمعنى التقدير الخروج فاعل الفعل قبل
الولوج كالدخول لفظاً ومعنى وقد يقال قدّم بكسر الدال المشددة وقال
الشاعر في هذا المعنى قدّم برجلك قبل الخطو موضعها في علازلقاص عن
رجا الزلق بفتحين المرقعة والعدة بكسر العين الغدود ورجا بفتح اللام والالف
الاشباع بمعنى ذليل مرديت بسكون الياء المصدرى ودار للخطا بمعنى حولتك
اصله مرديت بيارهاى امر من ازمودن بمعنى التجربة وانه بعد هازن كن
عن الترويح في الاصطلاح فن قال زن رانكاح كن بعد فعل الاصطلاح

كرجه شاطر بود خردوس خنك مع افتاله جده زند يقدر له مفعول يتب
المقام او لفظ زند في امثاله المقام بمعنى الهجوم والجرأة ولا حاحه الى التقدير
بتر بارو بن روى بالاماله بمعنى الصفر بالتركي توج واعلم ان الياء والنون
لا فادة السبه وحصول الشيء فالحقابه خوردين وجوبين حيك الجسم
الفارسية بالتركي فوش قينى يشبه رجل البازى بالصفر في اللون والشد هذا
ماسع من الذين يعملون فلا تلقى الخريف من لا يعلم كربة بضم الكاف الفارسي
بمعنى السنور تشير است در كرفتن موش اى خذ الفأرة ليكن موش است در مصاف
بالضم والهمزة بمعنى الحرب بلك مقصود المص من ايراد الامثال ان يقول اى رجل
قليل البضاعة بالنسبة الى العظام فلا يليق بي ان اصنف كتابا اما باعتبار ^{سعة}
بفتحين بمعنى الوسعة اخلاق بزرگان كه جنم از عوايب جمع عيب كالعيوب
والمعائب زبردستان بپوشند اى يفضون عيونهم عن عيوب الادنى در
افشای جديهم جمع جرعة بمعنى العصية كهمان جمع كهمر بمعنى الصغير يتوشند

اسدنى
2

ولما تواضع المص صا كتابه رفيعا كلمة حند بر سبيل اختصار از نوادر
وانار جمع افر بمعنى الاخبار والسلف الاخبار وحكايت واستعار جمع شعر
بكسر الشين وفتح الياء جمع سره وهى طريقة حميدة كانت اودميمة مملوك
جمع ملك بكسر اللام ماضى درين كتاب درج بالفهم والسكون الطي كوديم
وارجى بفتح الياء وسكون الراء وبالياء وبلا ياء بمعنى البعض عمر كران ما به
اعلم ان لفظ كران بكسر الكاف الفارسي لى لغتين احدها بمعنى الثقل والاخر معنى
العالى فلفظ كران ما به ثقل الثمن وكثير القيمة برو اصله بر اوجرج لفظ
كردم مقدر هنا فمن عده من المتن فقد غفل عن فاعله الاشجاع موجب كتاب
كلسان اين بود وبالله التوقيى عاند مضارع من ماندن بمعنى قام
لا من مانستن سالها اى سنين كثيرة ابن نظم وترتيب فاعل ماند زمانه
خاك اصله ذرة بالهمزة وحذفت اللوزن افتاده مفعول من افتادن جده
بالياء النانية للوحدة والظاهر من سوق كلام المص وتواضعه ان معنى هذا
المصرع الثانى ان كتابي هذا شئ حقير يقع وينتشر من الكثرة التراب في كل موضع
فصار كما قال حيث نشر كتابه وانتشيره في الافاق قال رسول الله صلعم
من تواضع لله تعالى ومن تكبر وضعه وقيل هذا المصرع الثانى
في موقع الحال لحسب على طريقة اتيك خفوق الحزم اى حال انتشار اعطاك
ترايا متفرقا ويؤيد الاول قوله عوض تقست اى اتركه ازمابا زمانه
هو مثل يابند كه هتى راى بيم بقاى بفعل للمصرع الاول وقد قيل ان اثارنا
تدل علينا فانظر الى بعدنا الى اثارنا مكر صاحب دلى فدى بيار الوحلة

تضييف

فهما بر حمت مرهون کند بر کاد در دیشان دعا بی و قبل فی الترجمة بنجه بیلر
قلا بونظم و ترتب دوشنه بر ذره برده هر اریه غرض بر نقش در کم کبر و
قاله که و اریق چون دکل قابل بقایه مکر صاحب دلا و لان رغبت ایدوب
دوته درو شبیر لجون ال دعا یه امعان نظرای تدقیقه در تیب کتاب
کستان و تهذیب ابواب التهذیب کالتنقیه و انجاز سخن عطف علیه مصلحت
در ان دید فاعل دید خیر مستوفیه راجع الی امعان نظر بامر بمعنی این بفظ
مراد اید التحسین اللفظ و کونه بمعنی التعداد بعید روضه رعنا یعنی کستان و
حدیقه قال فی مختار الصحاح الحدیقه الرضیه ذات الشجر قال الله تعالی و حدیقه
غلبا و قبل الحدیقه کل بستان علیه حابط غلبا علی فیهن حمراء ای ملققة چون
بهشت بکسر فی الباء و الهاء فصیح البایع شاع مثل الجنة بهشت بفتحها بابای
علی ثمانية ابواب اتفاق افتاد یعنی ان امعان نظرای الامر ان یکون هذا الکتاب
مرتبا علی ثمانية ابواب کالجنة اذین سبب محصر آمد تا بلاملاست و میلان
نیجامد مضارع منقوع من الخامیدن بمعنی اخر شدن بار او در سیر
قد فسر معنی الانفا سیر باب دوم در اخلاق درویشان الاخلاق جمع
در فضیلت قنای القناعه کنز لا یفنی

در فواید خاموشی اذ فی السکوت فواید کثیره

در عشق جوانی بالواد العاطفه در ضعف و بری بالواد
العاطفه ایضا در تأثیر تربیت ای فیمر بؤثر التریبه

در ادب صحیح تاریخ در ان مدت مارا وقت خوش بود

بفتح الخاء للقافية رجمة ای الحجة النبوة یه اذ قد اخذ النار یخ من حجره النبی
من مکه الی الدینة شرفها الله تعالی شتصد و یجناه و شش بود و علم تبع
التواریخ ان الفضلاء و الصالحاء کثیر و یغایبین ستمایه و سبعمایه من الحجة
النبویة منهم المص و المولی الدعی و النصیر الطوسی و امثالهم مراد ما نصحت
بود کفتم النصیحة سهل و المشکل قبولها حواله نخذ اکریم و سرفتم و النصیحة
و التبلیغ منا و انا و یتیر من الله تعالی در سیر
انما قدم ذکر سیره السلاطین مما ذکر فی هذا الکتاب باب نصحا و صلح بهم العالم
و قد مل صلاح السلطان صلاح العالم حکایت بادشاهی بیار الو
را شنیدم فی الخبر که بکشتن اسیری بضم کاف العری سیری ساء الوجهه ایضا
اشارت کرد ای شارح الی قتل مجوس بجان در ان حالت نویدی الاصابه بانیه
بذاتی که داشت ای بلفته التی کان یتکلم بها و من قال یعنی بلسا کان فی فیه
قد عطا فاحشا ملک د یعنی الذی امر بقتله دشتام دادن کرفت لفظ
دوشنام بعقو الشم و استعماله بلفظ دادن و مشتقانه و لفظ کرفت بفید
الشرع ای سرع فی شتمه و ابتداء به و سقط بفتح تین الهمز بان کفتن و لفظ
کرفت مقد هنا کما هو قاعدة الاستحاج که گفتند اندر لفظ که هم هنا درست
از جان بشویید مضارع من شتن و هو عبارة عن البیاض س هر جه مفعول
بقوله بگوید در د در بگوید ش اذا ایکس الانسان من باب
من طال السانه طول اللسان عبارة عن الخروج عن الادب و یتنادل الشم
کسور علی فرن بلور مضافا الی مغلوب اضافة الموصوف الی الصفة یصل

ای تحمل جمله علی الکلب مثل فی الترجمة **عیت** امید کسه انسان او نرانی
 دنی جنک اوله معلوب اتیلور انیه **عیت** وقت ضرورت طرف جو عائد
 بفتح النونین کریر بکسر الکاف الفارسی و یقراء بضمها اسم من کسختن هتاکت
 بکیرد فاعله ضمیر راجع الی دست و مفعوله سر شمشیر تیر فیه مبالغة و قيل
 فاعله کیرد ضمیر المضطر و دست مفعوله یعنی دستش مقابل بکیرد سر شمشیر
 تیر هذا فیه تکلک و تقدیرات مع فوت المبالغة و قيل فی الترجمة
 قالمحقق وقت ضرورت کریر ابی قلمر بکسر الی و نه تیر ملک پر سیدای
 الامر که جه کوید ای لاسیر کی اندر ای نیک محضر بفتحی المیم و الضاد لجملة
 بمعنى الخصلة و القلب کفت ای خداوندی که کوید که و الکاظمین الغیظ
 و العافین عن الناس هذا تلخیص الی ایه الکرم الواقعة سورة العن ان اولها و
 سائر عوا ای بادر الی مغفرة ای الاسبابها من رکتک تعالی و جنة ای
 الی عمل موجب دخولها عرضها السموات و الارض مبتد و خبر فی محل الجرد
 صفة جنة أعدت للنفین صفة بعد صفة الذين يتفقون فی السراء
 و الضراء ای فی حال العسر و اليسر و الکاظمین الغیظ ای الخارجین عن الغضب
 عطف علی النقیین و العافین عن الناس ای الذين يتفقون عن امضائه مع
 القدم علیه و لله تحب الحسنین اللام للجنه قال النبی علیه السلام
 ینادی منایوم القیامة این الذين كانت أجورهم علی الله فلا یقوم
 الا من عفا ای عن الاساءة روى عن موسی علیه السلام و لبس الاحسان ان حسن
 الی امر احرا لیک و ذلك مکافات انما الاحسان ان تحسن الی من اساء الیک

حکایت

ملک دابر و ای علی لاسیر **عیت** سبب همد هذا الكلام و ادسرحون او اعلم ان
 لفظ سرحی علی معنیین احدها یعنی الداس و الاخر بالترکی وجه و المراد هو الاخير
 و قيل لفظا ما زاید او التقدير از خون سر در کشت لفظ در زاید للتاکید
 وزیر کفت دیگر که خدا بود کان الیوم وزیر الصالح کفت ابنای جنس ما را نشاء
 ای لا ینبغی للجنس الفراء و در حضرت پادشاهان ای فی محضرهم عز بر استی بالیاء
 المصدري یعنی غیر الصدق سخن کفتن برید انک کذبت ان مرد ای ذلك الرجل
 ملک داد شناس داد یعنی شتم عرفت انفا ناسرا کفت ای قال کلاما لا یلیق بملک
 ای ذلك السلطان روی ازین سخن در هم کشید یعنی هذا الكلام یوزین بوسوء
 یوزین بوتردی و کفت مران دروغ و فی بعض النسخ دروغ ان پسندیده براهله
 لفظ پسندیده اسم مفعول من پسندیدن معنی القبول و لفظ سرحی علی معنیین
 احدها الرطب و الاخر التفضیل و المراد هنا هو الاخير ازین راست که تو کفتی
 و عله بقوله که انرا روی در سخن بیا الوحلة و هی التخلیص من قتل المظلوم
 و ان رانبا بر خست بضم الحاء ای هذا الصدق قتله مبنی علی الجبائیة و هی قتل المظلوم
 و حکما کفته اند که دروغ مصححت امیز و صف ترکیبی من امیختن به ارش
 فتنه انکیر و صف ترکیبی من ایلی انکیختن **عیت** هر که شاه ان مفعول
 کند قدم للوزن لا للحصر کما ظن ابن سید که او کوید حیث یعنی ظلم باشد که جز
 نکو کوید قبل فی الترجمة **عیت** هر که سلطا انک دید و کن اید حنف اوله سوزی
 بر امزاید بر طاق و هو بالترکی مصدرة او ما یقال بالترکی
 کما یوان بکسر الهمزة عربی و بفتحها فارسی معناه الكلام الی المكان العالی الذي

الذي يهتأ للجلوس السلطان او الغرفة او الصفة المحر، العظيمة ومنه
ايوان كسري وجوه او اوين اصله او اوان فابديت من احد الواوين يا و فريدون
وهو هم ملك ملك اكثر الاقاليم خمسمائة سنة وكان طويلا من الرجال يقال
كان اطوله سبعة ارماع وعرض صدره سرح وهو اول من رتب الناس في
المراتب والمناصب وهو اول من اوجب الحميم على الخليل فتحت وهو قتل الهشاحك
لان قتل اباه لا طعام الحسن اللين خلقها الله تعالى منكبيه وكان تاجيت لا
سكا تسكنان اذا اجاعنا الاماماني الادبي ولهذا كان يقتل كل يوم من شخصين
لاجل طعام ما تم قله فريدون انتقاما من دم ابيه فوسنه بود والمكتوب هذا
الابيا متفوي جهان اي برادر غاند مصارع مني من ما ندن بكس اي لايتي لاحد
دل اند جهان افري وصف تركيبي بند وپس اي علق قلبك بالله تعالى فقط مكن
بر ملك دنيا اي لا تنك لا امك الدنيا وپشت عطف على تكيه اي لا يعتمد عليه
كه بسياد كرجون مثل تو بدم اي ربي وكشت وقيل جو اهنك قصد ربي
مفعول مفعول مقدم لقوله كند و فاعله جان پا كجه بر تخت مردن جبه بر
خاكا اي هاسيان **كاي** يكي ارملوك خراسا اي واحد من سلاطين ملك
خراسان سلطان محمود وهو ملك شهر اسم ابيه سبكتكين الكاني الاول
عربي والثا فارسي والتاء الفوقانية بينهما مفتوحة وقد يظن وخذ ولفظان
بين العالمين شايخ في تركيب اهل الفرس والتقدير سلطان محمود بن سبكتكين والخراب
ديداي راي في المنام بعد ازاو قات او بعد سال وكان كيفية رويته هكذا
كه حمله وجودا ورتخته بود واندرش و خاك شده وصارت ابا ملك جثمان او

لم يبدرس كه در چشم خانه اي في موضع العين في كوديد اي يدور ونظر في كود
كما في حيوته ساير حكماي جميعهم از تاويل ان اي من عبارة تلك الروايات
ماندند لم يقدر على عبارتها مكر در وپس بياو الوحدة كه خدمت نجاني كند
في ادا عبارة الروايات وكف فاعله ضمير وپس هو نكر است اي ناظر كه
ملكش بضم الم اسم وهو اما النصف في ذوى العقول او السلطان السلطنة
وبكرها مصدر وهو اما تختص بعد العقلاء او ما الكية مطلقا والمراد هنا
هو الاول بادكر است فالانسان مايل الى الرياسة بحيث لايزول ميله بعد
موته ولهذا قال اهل التصوف اخر ما تخرج من قلوب المحبين حب الخاء
بالياء العربي بمعنى الكثير هنا كما خرج صاحب بحر الغرائب بهذه العبارة
وبسا وپس معنائه كلور الخه بنجد ديك اولورد اشتهد بهد البيت
من قال في معنى فقط وبمعنى بسا حففا عنه وهنا كذلك فقد عفل عنه اذ
ظنه حففا عنه بامور يسكون الم معنى صاحب الاسم اي المشهور بيزميين
الحت الارض دفن كرده ومضى عليه زمان وپس حيث كرهستش بروي
بر لفظ هنا بمعنى على آخر للوزن والباء زائدة والمعنى بروي زمين
قال لعل لفظة لها رتبة بالباء الصلة عن مدلوله بعد اخطا في ظنه والقول
بكونه زابدا فاسدا اذ المقام يقتضي ان يكون يذكر في مقابلة ريرضده وهو
بمعنى بروا القول بكونه وطعا قربة قطعاً كما عرفت سابقا نشان غاند مع كونه
مشهورا في حيوته وان يدر لاشه لاشه ولاشته بالتركي لاش وفي بعض النسخ ان
جسم لاشه را كه سپردند ماض من سپردن بالتركي اصم لوق والمراد تسليمه ودفنه

ريخا كحب التراب خاكش الفيراج الى قوله ببيرا لاشه حسان خود ماض
من خودن فاعل ضمير خاك ومفعوله الضمير المذكور انفا كذا اصله كه از دو سخوان الواو
سرية يكتب ولا يقرأ عاند حيث اكل التراب جميع اجزائه نهذاست سقوط
الهمزة في اللفظ حتى نام فرخ بفتح و الرد المشددة نحي على سعي واحد بالتركي فتلو بضم
القاف وسكون الواو والخفة والناء في قال نقلا من نحو الغراب فرخ بالراء المشددة
الضمومة نحي على معنيين بمعنى المبارك وبمعنى القوى فقد اخطا في اصحاح العبارة
فان العبارة الواقعة فيه قوتلو وقد صححنا وهو انه بضم القاف وفتح الواو المشددة
وصاحب المحرم يصرح بكون معناه اثنين فانظر في الكلام القابل فانه من الغراب
نوسروان بتشديد الراء وفي بعض النسخ نوشين وان بالياء والتون بغدين
وفي بعض النسخ نوشيدان بالياء بعده والفتح انه نوشيدان بفتح الهمزة وكسر الشين
او ضمها وسكون الراء على ما صح في بعض كتب التواريخ نخير وهو كان اعدل الملوك
واهيهم واكثر فتوحا واجودهم سيرة واحكمهم سيرة واناروا واطيهم
دولة ومدة سلطنته ثمان سنة وفي سنة اربعين من ملكه ولد رسول الله
صلعم ومات انوشيدان وعمر النبي ع ثمانين وقال عليه السلام في حقته
ولدت في زمن الملك العادل وله منها كنيسة مذكورة في سائر الناس كرجه بسنة
اي زمان كنيسة كه نوشيدان عاند اي ما كما عرفت انفا خيري بيا الوحدة كراي
فلان كناية عن اسم يسي افراد الانسان وغيت شمار عمر كما قال عمر الدنيا عمت الاكياس
وغفلت للجهال ولا يصح عمر كراي طلب رجل عن عالم انفا قال من ضيع ايام خدا
ندم وقت الحصار دان ينتهز بالياء الفارسي اي قدم من وقت كه بانك بر ايد فلان عاند

عاند اي يقولون ما فلان وقيل الترجمة بي اي سجد اد لوى كه ير التند
كوهديلر بيرا و زنده وار لعندك انك برفشان فحق اول بوشن كه اني بر
التند قود لر خاك اني تشويله بدك بر سخان قني نوشيدان انك ادني
ديري قالدي خيره جوق دور كجدي كرونشيدان قني عمر كه صاي غنفت
وخيرايله اي فلان شوندن او كودي كم ديه لر اول فلان قني كراي ملك
را ده الهمزة للوحدة راشيدم في الخبر كه كونه بود اي قصير وحقير وديكر
برادران اي اخوته الاخرى بلند و خوبروي اي خلافة في القدر والحسن باري
اعلم ان لفظ باري في معنى الحمل بكسر الجار والهمزة مثل برو والمرء بفح المم وتشديد الراء
وامرئ لفظ باريدن وقد يستعمل صفة وبمعنى الطريق والمراد هنا هو المعنى الثاني
للوحة اي مرء واحد بدرش اي الملك بكرهيت بتخفيف الياء مصدر كره
وفي بعض النسخ وقع بدله قوله لجشم حقات اي سحقا دروي نظر كرد بسرائي
دلكالان الصغير الحقير بفراست و استبصار در باي اي تفطن وكفت اي بدر
كوتاخره مند يعني عاقل قصير القدر به اي افضل كه از بادان بلند اي من
الحامل الطويل وعلمه بقوله بقاست مرهتر بقتت بصتر اي لبس ما يكون في
القدر الكبرى القيمة البرو اولى واكثر اذ قد يكون الشيء في القدر صغيرا وفي القدر
الكبرى الشايط نظيفة اي طاهرة بالظا المملة مع صغرها والفيل جيفة
اي جسم كبرها اقل اي اصغر جبال الارض الا صافه يعني في لان المضاي اليه
ظرف المضا طوير اسم جبل مدني سميح موسى عليه السلام كلام الله فيه وانه
والمحال ان الطور الاعظم الله للتاكيد عند الله قد رانصب على التمييز

و من لا عطف عليه و قيل في الوجة **بيت** اگر برده صغير ایدی طوطا غی
و یکو منزل و قدیری بوجیدی عند الله **بيت** ان شنیدی که لا غردانا ای
عام هزیل گفت ردی بیار الوحده بابله ای الاحق من البله و هو الحق فربه
بفع الباء و سکون الراء و کسر الباء و سکون الهاء الاصلية بمعنى السميز اسب تاري
ای الفوس العرب اگر ضعیف بود و هزیل بود هجنان ای مع کونه ضعیفا از طویله
الفرقة للوحده خربة و اول بدر ای الملک خندید بعباس من کلامه و ارکان
دولت پسندیدند ای اسحسنوا کلام و برادران المراد انهم یضم قلوبهم برنجیدند
بيت تا مرد سخن گفته باشند معناه بالترکی تا کشی سوز سويله محس اوله
عیب هوش رفته بفتن مستور باشند کما قيل المراد بنهف تحت لسانه هر
پشته بالباء العری و عربیة مشیة بالترکی مشیة کما مبرزی من بودن
که خالیست شاید ای تحمل که پلنگ ای النمر بالترکی قیلان خفته باشند و ما ذکریم
من معو البيت هو المسعور من الاستاذة الکمل فلا تلتفت الی الادهام التي ذکرها بعض
الانام و قيل في الترجمة **بيت** تا کشی که سوز سويله انک خشی و یان یا غش اوله
هر مینه و صاغه که اسز در شاید که پلنگ یا غش اوله شنیدم که در آن مده
ای الله الی وقع هذه الکلمة فیها دشمنی بالباء الوحده صعب و شدید روی
نمود ما ض من غوده یعنی کوسترمک کما صرح به صاحب بحر الغرایب و قال
فی الصحاح العجمیة کور تورمک و کوزر عک فالمراد هو المعنی الاول فاذا عرفت حقيقة
الحال فلا تلتفت الی ما قيل و قال چون دو لشکر هذا فارسی و عسکر عربی روی بهم آوردند
فی المعركة اول کسی که در میدان صید بکسر الم العری و بفتحها فارسی و اند و بود شارة

27
ذلك الابن الصغير و گفت ان نه من باشم که روز جنگ بالاضافة والمعنی فی
یوم الحرب بنی بیا الوحده الخطا پست ای لا فرحتی تری ظری ان منم اصله
که اندر منم اتصال الوزن میان حاک و خون ای بین التراب و الدم بنی سري
بیا الوحده و المراد راسه بقربینه الحل و من قال فی تفسیره بمعنی راوس کذا قل
فقد غفل من ان الباء فی اللغة الفارسیة لا حی و التکلم للتکلم هرکه و فی بعض النسخ
کانتی جنکار و دخول خورش بازي میکند قوله روز میدان الظاهر انه ظرف
لقوله بازي میکند و حمل ان يكون ظرفا له و لقوله جنک آر د على الطريقة
التعارع و مله و انکه بکریز دخول لشکری ای بازي میکند لانه ادا هرب
يكون سببا لانهم العسکر و مل فی الترجمة اول دکوم بن صواش کوشده
ارنه کوسترم اول بنم که طبراع و فان اچره و کورم من سري جنک بوسر کتوت
کند و قایل ی بيله او بر بیکان جنک کوشده هرکه قاجدی دو کدی خون لشکری
ابن گفت ای قال هذه الکلمات و بوسباه دشمن رح معناه فی الاصطلاح انه
جمع علیهم بفتنه فمن لم یعرف الاصطلاح قدر لفظ شمشیر زد تنی جند معناه
بالترکی بر بجه بن ار مردان کار بیند لخت ای سقظم اما بالسيف او الرمح او
غيرها چون پیش بدر آمد بعد هذا العمل زمین خدمت ببوسید علی ما هو الداء
و گفت **بيت** ای حرد ندا که اسم و هو منادی فمن قدره و قال یعنی ای پدر من
که لا حذف المنادی بقربیة المقام و هذا الحذف شایع فی کلامهم جدا فقد غفل عن
شخص من التاء الخطاب والمعنی بالترکی ای کسه بنوم شخم سکا حقیر عود اشار به
اول الحکایت من اباه نظر الیه بالحقارة و هو تفتن بالفراصة قادر شتی ای الفلظة

في الاعضاء ههونه بنداري من بنداشتن بمعن الطن اسب مضاً الى قوله لا غنى
 وصف تركيبي ومن قال يعني درميان ميدان فقد غفل ان تظن المعنى بكاريداي ^{بنتقم}
 در ميدان طرف نه كاف وبالكا الفارسية پرواري المربي بانواع العلف ومعنى ^{الكت}
 بالتركي بلي ارق ان اشبه كل ميدان كونده سلو صغر كل و ^ب قيل في الترجمة **بيت**
 اي شخم سكاكور ندي حقير كور ابري لكده هم هم هنرواري الجده حك سلو
 كلور هم سلو او كوز جنك ياردي اورد اند في الحكايت كه سپاه دشمن بسيار ^{بود}
 كان عسكر عدوي كثير و اينان اندك وكان هولو قلا طايفه الهمة للوحدة ^{هيك}
 كير اسم مصدر يعي كرتخن كردن اي قصد الغزاة سراي ابن القصير ^{الحقير} قصد
 نعره نوداي صاح وكفت اي مردان بكوشيد في القتال بالالاء الفوقانية جامه
 زنان بپوشيد بالنون الفية وفي بعض النسخ بالياء التمانية حامه زنان بپوشيد
 بالياء سواران را بگفتن والبا سبيته ترور وهو الوقوع في الشئ بقلة اللبلا
 يقال فلان ترور اذ اجم بغير رويه زياده كشت بيلباراي مرة واحدة حمله كردند
 اي كل العكس شنيد هم در نرفزاي ذلك اليوم برد شمن ظفر يافتند ملك ابي بولان
 القصير سرچشمن الصمير راجع اليه بپوشيد و در كنار گرفت وهو كناية عن حال
 الوصله كما صرح به صاحب بحر الغرائب ومن قال يعني در اعوش كرد بيل دست
 فقد نظر الى المعنى اللغوي وغفل عن الاصطلاح وهو در نظر بيش بالكسرة الجوهرة ^{بمعنى}
 زياده كردن او الى عهد خویش يعنى مصرف زمان خویش ولفظ كور مقدر على ما هو ^{القد}
 في الاشباع برادران حسد بودند كما قل اقرب الاقارب اشد العقار و در هر رطعا
 كودند قلته خواهر شد اي اخنه از غرقه بضم اي من العله بدید و در ترجمه بالتركي

بجمه برهم دد للثبته بسر رهايت اي تفتن و فهم و دست از طعام باز كنيد
 اي لم ياكل وكفت محالست اي وقوع هذه القضية كه هنرمندان بپوشيد و بي هنر
 جاي اينان كيرند **بيت** كس نيابد اي لا بد اي احد بزيرو سايه بوم و المراد هنا ^{طير}
 معروف يقال له بيقوش و رهايت وهو طير مسهر يسكن في الهواء و يبيض فيه
 و يظهر فرخه فيه و يطير وله حاصه معدودة و هي ان كل من وقع في طله يصير
 سلطاناً او غنيا في الغايه ارجهان شود معدوم لان الخاصية له لا الاول و قيل
 في الترجمة **بيت** بيقوشك كوكبه سينه كلمه كليده كركه اي همانند بوليه
 بپوشاي الملك سرازين حالت من قصد الاخوه قتل الاخ الصغير اكاوي دادند
 اي اعلوه برادرش را الضمير راجع الى الصغير خواند و احضرم بين يديه و ^{خداي}
 بالتركي قولان بابرقي بواجب اي سب كونه واجبا داد پس هر يك را من الاخوه
 از اطراف بلاجم بلد كحال و جل حصه مرضي معين كرد اي عين حصه من شأنها
 ان يرضي لها كل واحد منهم تا فقه بنشت اي سكن و نزاع برخواست اي ارتفع
 اعلم ان خواستن بالالف يعنى القيام و بالواو الرسمية في الكتابة اي خواستن
 بمعنى الارادة وكفته اند كه ده بفتح الدال و سكون الهاء الاصلية در و بيش
 اي عشرة فقراء در كلتي بيار الوحدة تحسند اي ينامون و دو پادشاه
 در اقليتي مع سفته نكجند بضم الكاف الفارسي اي لا يسعانه **بيت** نم ناني اي نصف
 خبز واحد كور خورد مرد خدا بالتركي تكري كنيسي بيل درويشان كند نمي دكر
 دگر مقصود من ديكر ملك اقليتي بگيرد پادشاه و لا يشبع هيجان در بند اقليتي دكر
 و قيل في الترجمة **بيت** تكري كسني اتمك يسه نارس درويش لره قوداي اخي

کرب را قلمی دوته بر باد شاه فکر اید بر کم اله بر اقلیم داخی حکایت دزدان
 عرب بالاضافة والهمزة تفید الوحدة بر سر کوی بیاء الوحدة نسبت به بودند ای خدو
 مکانا و منفذ بفتح الیم والفار موضع النعمون کاوردان و بجای الیاء مکان الواو بسته
 لفظ بودند مقدّر که معرفت مر و رعیت بلدان بضم و سکون اللام جمع بلد کجاند
 جمع جل ار مکاید بکسر الدال للاضاح جمع کید و هو المکر ایشان یعنی هؤلاء امر عوب
 ای کلام کانفی شد خوف و الخزع و الفزع و لشکر سلطان مغلوب علیه بقوله
 حکم انکه ملاذ ای ملجأ حصین منیع فعیل معنی الفاعل از قله کوی بضم الفاق و تشدید اللام
 علی الجبل بد است ادرده بود ندای حاصلوها و ملجأ بالفارسی یناه کاه و ماوی
 و هو کل مکان یاروی ای یوجع الیه شیء للملاذ نهاده خود ساخته ای بودند مدبر
 جمع مدبر علی قاعده اهل الفرس مالک جمع محله ان طرف دفع در دفع مضمر خلاف
 النفعه اسان مشوره بسکون الشان وضما و هو الشوری کردند فالواقفانهم
 که اگر این طایفه اشاره الی قوله دزدان عرب بدین نسق بفتحین معنی نظم مرد
 بیاء الوحدة مداومه کالموظبه لفظا و معنی غایت و المراد بالاراده الجاد الفعل
 مقاومته مصدر قادم فی المضارعة و غیرها یا ایشان متمتع کردند بفتح الکاف
 الفارسی مضارع من کردید ای ینقل من الامکان الی الامتناع العادی در حق بیاء
 الوحدة که النون بمعنی لان گرفته است بای ای الشجره التي فی قریبه الغرس
 و اتخذت عروفا فی الارض جدید و لم تستقر فیها بنیروی لفظ بنیرو بفتح النون
 و سکون الیاء و ضم الراء بمعنی القوة و حی و بالیاء الصحی الاضاح الی قله مردی بیاء الود
 بر اید ای تخرج زجای لعدم استحکامه و مرش و وقع فی بعض النسخ کرش و المعنی واکرش

عجنان مثل ماکان روزگاری ای مدته هلی بکسر الهاء و یاء الخطاب من هتق معنی
 الوضع و التثکب الشکر بکرد و نشی الضیور ارجع الی قوله در حق ذکر دون بفتح الکاف الفارسی
 المعجمه الجمله و بالترکی فکلی از سم بکسر الباء العدی عرق الشجره بر سبیل تسلی مضارع
 منی من رختن کیختن ای لا تقطع عن مکانه سر جتم کلمه را مقدمه شاید ای
 عکس گرفتن بضم لغه مشترکه جو پرسند ای سال لارا و ابتال قدوم النیبوع و حصل
 طین کنیز شاید ای لا یکن کنشتن بضم معرب بصل معنی بسکون النون ای کلام
 المدبرین مقرب بر ای تقریر کلامهم علی هذا ای که یکی را بتجسس ایشان یقال حتی الاخبار
 و تجسسها ای تفحص عنها و منه الحاسوس ابرو کما شتند جمع ماض من کاشتن
 بضم الکاف الفارسی ای ارسلوا الیهم و احوالوا علیهم احد او فرصت النهمة منله
 لفظا و معنی نگاه داشتند للاغارة علیهم تا وقتی طرف که بر سر قوی بیاء الوحدة
 رانده بودند ای هؤلاء السراق و بقعه بالفارسی جایگاه خالی مانده ای بود
 تنی چند بالترکی بر پنجه تن ارمغان واقعه دیده فی تنبیه علی انه ینبغی ان یل
 الی مثل هذه الامور رجال حضرة الوقاع و جنگ آفروده را هکذا وجدنا عباة
 المتن و الاحسن ان یکتب کلمه را بعد قوله دیده و تحذف هنا لیکون علی فاعله
 الاشباع بضم سادند تا در شعب بالشکر و سکون الطریق فی الجبل ینهان شدند
 علام بقوله عم الحرب جذعة دزدان شبانگاه ای وقت المساء بار آمدند
 ای جمعوا سفر کرده جمله حالیه و عابت ارمه عطف علی سلاخ بکشادند
 للاستراجه و غنایم جمع غنیمت بنهادند لحصول الفزاعة نخسین معنی اول
 دشمن که بو نشان تاخت ماض من تاختن بالترکی چاقوق خواب بود اعلم

ان لفظ خواب بالواو الرسمي بمعنى النوم والرؤيا والمراد هنا الاول جند انك يا سي
 بمعنى بعضي انجب بكذا حتى اسمع في النوم **بيت** قرص بضم القاف والصاد
 المملة خورشيد بالواو الرسمية اي جرد الشمس اعلم ان لفظ خورشيد ولفظ
 خورشيد ولفظ شيد بالخور بمعنى الشمس ورسبالي بالياء المصدرى رقت
 اي غربت يونس اندر دهان ماهي اي السمك رقت والمعنى انه كان انغمس
 في النوم غروب الشمس وذهب يونس في بطن الحوا وقيل في الترجمة **بيت** كندی
 كون برده سياهي به كندی يونس دهان ماهي به مردان دل آفران هما جمعا
 اي الرجال النجباء اذ كمين بفتح الكاف العدي وكسر الميم والياء والنون بالتركي
 بوصوبد جتند بفتح الجيم العدي بالتركي طشره صجده ديلر و دست
 هم بكسر التاء للاضافة يكان بفتح الكاف وكسرها احاد بالتركي بربر يكان التكرار
 للتاكيد بركف بفتح الكاف وسكون التاء وكسرها بستند اي قيدوا بدبرهم على
 الكافم بامدادان قدمه بدركاملك بفتح الميم وكسر اللام حاضر وعرضه على
 الملاهي را بكتن اشارت فرمود اي امر تقبل الجميع اتفاقا بالالف على امطلا
 اهل الفرس دران سان والمعنى هما فيما بينهم جواني بود كه ميوه بالهمزة للاضاف
 بمعنى الثمر عنقوان اول بسبب انش الضمير راجع الى قوله جواني نرسیده بود و سیده
 بالهاء والهمزة في مقابلة ميوه اعلم ان لفظ سين بالهاء بمعنى النبا الاخضر اي مراد
 جن و لفظ سين بالهاء بمعنى اللون الاخضر كستان استعاره عن غرض نود سیده
 اسم مفعول من ديدن بمعنى انبت مصدر الغطاء في الموضعين بمعنى الجديد
 وفيه فتح النون فيه شايع والضم لغة ايضا يكي اذ و نرا اي من و راد

الملك باي تحت ملك رابوسه داد اي قبل جل سري الملك فان استعماله بود
 بلفظ داد و روي شفاعت بر نمين نهاد فيه اشارة الى ذلك اللون عجيب التضرع
 والابتهاال وكفت ان پسران قال پسر هناد قد كان شابا يكا قال انفا جواني بود
 لصعنه وللترجم عليه هجنا هو لا اللصوم من ارباع رند كاني بالياء المصدرى
 بمعنى حيوة بر بمعنى الثمر الخورده و ازر يعان لعل المصدر استعماله بمعنى الريح اي الحاصل
 جواني بالياء المصدرى والمعنى من الحصولات الشائع نيا اي لا يتسفع توقع
 الرجا بكم و اخلاق جمع خلق بضم الخاء وندى اي بيار النسبة السكة
 تخشيد خون ان پسر بر بنده يريد الفرير نفسه منت نهى بكسر النون كمال
 اي نهادن وكسر الهاء اللياء هي للحكا بلا سكون الكاف روي اربن سخن من هذا الكلام
 درهم كشد ومعنى روي درهم كشد بالتركي بوزين بو تردي و موافق اري بلندي
 والاولى ان يقع بدل الواو لفظا كه ليفيد التعليل ووضع في بعض النسخ مكان بكتند
 جهان پيشن الضمير راجع الى الملك و لفظ جهان بين وصف تركيبي نيامد وكفت
بيت بدو بفتح الباء الفارسي بمعنى الشعاع يكان جمع نيك ونيكون كثير
 اي لا يقبل شعاعهم هركه فاعل نكرد بنيادش الضمير راجع الى هركه بدست اعدم
 استعداد تريت نا اهل اچون كردكا ان الشايخ في استعمال هذا اللفظ ان الكاف
 الاول عرني والثاني فارسي بمعنى الجوز بر كنيده است بضم الكاف العدي بمعنى القبة
 يعني كالا استقرار الجوز على القبة بل يتدحرج منه لاستقرار التربة على غير المستعد
 وقيل في الترجمة **بيت** ابولر بوري دودمير اخن نكلم قبه او نزع جوز در من
 نسل و تبار بفتح الفوقانية المشاة و الختانية الوجهة بمعنى القبيلة وقع بعض

النسخ بدل ببار لفظ بنياد وفي بعضها لفظ فساد بلا عطف اينان جمع اين اشاره
الى قوله طائفة زردان عرب منقطع کردن اى استيصالهم اولى تربيت و بيج بالياء
العرى بمعنى العرق و بنياد هذا على النسخة الاولى و اما على الاخرين فلفظ ببار و
هنا و الاولى النسخة الاولى اينان بالتركى تكرر و اوردن يعنى اخرج عرفهم بهنر
ثم علله كه اتش را نشانند هو فى الاصل معنى النصب و يراد به الاطفاء و فى بعض
النسخ كتن وهو شايخ فى معنى الاطفاء و اخبرو بمعنى الحجة كذا شتى بمعنى التوكيد
و افعى را كشتن اى قتل الحية الكبيرة و نجو شى اى ولدها الصغيرة نگاه داشتن
بمعنى الحفظ و التربية يراد بقوله اتش و افعى طائفة السراق و بقوله اخبرو و نجو
الشأ الذى يريد الوزير خليفه من القتل كاخبر و منذان بنيت لان طبيعته النار
و الافعى لا تتغير بالترية و هذا الشاب يصير سارقا و قائلا كآبانه **ب** ابر
اكراب زنده كى اى ما الحيوة بارد مضارع من باريدن بالتركى يا غنى و يراد به
معنى باريدن بالتركى بعد من لحاز او من قال بالاشتراك فقد تقول و بعد
ان يقال معناه اذا ابر اكراب رند كى بارد لان المجاوز شايخ و التقدير تكلف
هرك از شاخ بيد اى من عصن شجر الخلاف براى ثم جوى بيا و الخطاب اى لا
تحصل الثمر لعدم استعداده الاغار حتى تاكل منه بافرومايه يعنى دنى الال
رودن كار صبر بفتح اى لا تصرف الوقت فى تربية كذا اى معنى القصب
بكسر الياء للاضافه الى قوله بوريا اى الحصر شكر بخوري و زير معروفان
اى الكلام الملك طوعا و انقيادا و كرها انتقباضا و فى بعض النسخ سمعوا و
ببنديد لان الخلاف للملك فساد و بوجرد اى ملك را بالاضافه فى اللفظين

افرن و لحسن خواند و كفت انجه اى الكلام الذى خداوند دام ملكه فرمود
عين حقيقت است لا جاز فيه اصلا كه اكر در رسلك صحبت ان بدان جمع تربيت
يا فنى الياء للحكاية و حوى اينان كرفتى لان لان الخصلة سارية بى از نشان شدى
جواب الشرط اما بنده يريد الوزير نفسه كما مر اهيد و اهرت لفظ او ارادة به
نبيه فى الاصل و استعمل هنا معنى من بلا الف و هو اداة نسبة كه ابن علام و هوام
المراد الى سبعة عشرنا بصحبت صلحان الباء سببية او للاقتصار تربيت **ب**
لان الصفة مؤنثة و حوى حرد منذان كيرد لان الطبيعة سارية كه هبوط طغيت
بطلو على كل مولود صغير من الانسان وغيره و قد يستعمل جمعا قال الله تعالى او
الطفل الذى ين لم يطهر و الابيه و سبيت بى و فى تحتار الصحاح البغى التقى
ومن قال فى تفسيره و طفيا بالعطف التفسيرى فقد تعدى و عناد ان كروه اى
جماعة السراق در نهاد وى اى فى اصل بدنه و بنيه ممكن نشدست اى لا يستقر
و در حديث است اى ورد فيه كه ما من مولود كلمه ما نافية الا قد يولد على الفطرة
اى على الخلية السليمة و الاستعداد لقول الدين الحميدى حيث لو خلى و
طبعه لقبه لان الدين الشريف موجود حنه فى العقول و سيره فى النفوس
لكى ابواه اى ابوه و امه يهودانه و ينصرانه و مجسانه اى يجعلانه يهوديا
و نصرانيا و مجوسيا يريد الوزير ان هذا الغلام فى اصل بنيه مستعد لقبول
الخير و لم يخالط اهل الفساد زمانا طويلا ولم يستقر الفساد فى طبعه و الملك
ان يقول هذا افس مع الفارق اذكم من مستعد للاسلام مفسد بالطبع و اعلم
ان الوزير كما ايد قوله بالحديث الشريف بقوله **ب** با بدان يار كنت

ای صاحبهم هسرتک باشدش برید به زوجه لوط النبي عم وتفصيل هذه
 القصة هو انه كانت مدينة سدوم بلدة فيها من الخير والسعة وكثر الثما
 لم يكن في اسائر البلدان وكان تجتمع فيها الغرباء من الاقارب في فصل الصيف
 واوان الثمار فجاء ابليس عليه ما سحق لهم اهل الروم في صورة غلام امر
 وجعل يدخل كرمهم خاندان اهل بيت بنو نوح الى الضمير راجع الى لوط
 كرم الكاف الفارسي سداي ضاع سدا صاحب كهف حروي بالاضافة روزي
 بيا الوحدة في نيكان كرفت اي تبع الصالحين مردم سدا صار من اهل الجنة
 وقال مقابل عسره من الحيوانات يدخلون الجنة عجل ابراهيم وكنس اسعيل
 وناقده صالح وبقره موسى وحيوت يونس وحمار عزيز ونمله سليمان وهذا
 بلقيس وكلب اصحاب كهف وناقده محمد علي السلام وتفصيل اصحاب الكهف
 ان من فية من اشرف الروم ارادهم دقيانوس على الشرى فابوهم ستة والناس
 الرابع عى مرابه فتبعهم وتبعه كلبه فهربوا الى الكهف اي العار الواسع في الجبل
 فقالوا ربنا اتنا من لدنك رحمة وهبنا لنا من امرنا ما نريد فامرهم باسموت
 الكهف او البنا او القبه ثم ايقظهم الله تعالى آية على قدرته تعالى ويعرف
 جاههم وما وضع الله تعالى بهم فين دا دويقينا على كمال قدرته الله تعالى
 ويستبصر به امر البعثن ابن بكفت اي الوزير وطائفة الهمة للوحدة از
 ندما جمع نديم وفي مختار الصحاح وهو القدرين في الشراب وقال فيه
 جمع النديم ندام ملك اي السلطان الممرد با او مع الوزير بنفاعة
 يارشدند وفي بعض النسخ يابى کردند تا ملك ارسجون او وقد مر بيان

في اللفظين
 بالتكاف

در گذشت و تجاوز و گفت ای الملك خنديم ای عفون عنه ارجه صحت ندیدم
 ولم يوافق رأي التحقيق في النزاع بين الملك والوزير ان ما ذكره الوزير من تبديل الخلا
 بصحة الصلحاء فلما اوجد ما ذكره الملك كثير الوقوع والاحتماء ان لا يلتفت الى ما
 وقال عليه السلام الخدم سوء الظن ولهذا افلا المص حرجا من الملك داني كهجه
 كفت استفهام زال بمعنى البن سوا وكان ذكرا او انثى وبمعنى ابوسم والطاهر ان المراد
 هنا هو الثاني بازسم كرد بضم الكاف العروى دشمن نتوان حقير و بجاده شمر المعنى بالتك
 دشمن حقير بجاده صايق او لم ندیدم بسى اب دسر چنه خورد بالفم والسكون
 بالتك اواق جون پسترامد قد عرفت ان لفظ پستى بالباء العروى والكسر الجهر
 معنى الزيادة ولفظ تال لتفصيل شتر و باراي الحل والحل الذي عليه يبرد بضمين
 فالوزير الذب عن عد الغلام الصغير حقير فقصر به في الجملة اي الخلاصة الكلام وزير
 بسوا اي ذلكا كذا الغلام نخانه بود كانه تبناه وبنار وعتت بپرد اي دانه
 وادساد اديب فعيل معنى الفاعل بتريتش تصب كردند ليعلم ويرى تاجن
 خطاب اي النكاح الملبس وسم جواب في مقابلة التكلم وسائر اداب ملكوت بيا موختن
 كما هو اللانق بأبنا الوزير قادر نظر مكنان بكسر الكاف الفارسي اي في منظر الكل بسند
 ومقبول امد كاذم خلاف رأى الملك في حقه يابى مر بيان مرة وزير ارشمال جمع شمال
 بالفتح معنى الخلق بالفم واخلاق عطف تفسير او اشاره الى الغلام در حضرت ملك
 لاظهار حين ظنه شمه ميگفت معقول القول هذا كذا بترييب عاقلان دروى اثر كمر
 كرده است وظهر طي موافقا للواقع وجهل قدم از جيلت بكسر تين وتشديد اللام
 بمعنى الخلقه او بدم يرد فاعله تربيت اخذجه ملك راين سخن بسيم امد فانه

فانه لم يصدق الوزير وكفت **بيت** عاقبت كرك زاده كرك شود اى بصير ولد الله
 ذبنا فى العاقبة كرجه بادى برك شود اى وان يكبر مع الانسان وقيل فى الترجمة
بيت عاقبت قور اينكى قور او ليس كرجه ادى صيله او لايسر الى بيا
 الوحدة دو والمعنى بالتركي براكى ايل بريس برآمد مضى عليه طائفة او باش محلة
 او باش فى عرف العجم بالتركي لوند ومن لم يعرف الفرق طنه لفظا عربيا واختار ما
 فختار الصحاح و صححه وردى بهذا الغلام بيوستند اى اتصلوا وعقد بكسر العين
 وهو الخطيب ههنا مرافعت بالتركي يولد اشتق بستند ومن جوزه فتح العين فى لفظ
 عقد فقد اذنب الاستدراك فى كلام المص لانه بالفتح بمعنى بستن با وقت درست
 الطاهر ان الباء للطرفين و رير ياد و بى رش بكنست اى ذلك الغلام وبعت بى قبيل
 برد است اى رفع و ذهب و در هفاده در دنان يريد المكان الذى ذكر فى اول الحكا
 نجاي بدختر بنشيت و صدق ظن فى ملكه ملك فى حقه وعاصى سند ولما
 سمع الملك هذا الخبر حير ولها قال ملك دست خبير يريد الاصبع كما هو
 المعتاد والساعد لمرط الحياة بدندان گرفت وكفت **ششبر نيك اذهن**
 بد الوصل للون اى السيف الجيد من الحديد الردى جون بالاماله كند اى كيف
 كسى احد ناكى المراد اصطلاحا الشخص الذى يقال له بالتركي كوفى بتربيت نشود
 اى لا يصير بسبب التربية اى حكيم بسكون اليم واسم نشود فقد غفل عن كونه نشود
 بمعنى الصيرورة باران كه در لطافت طبعى خلاف نيت و حذفه در باغ
 لاله رويد الظاهر انه من رويد بمعنى بتمك اى نيت الذهب بسبب المطر لا استعداد
 البستان به و در شوره بوم اعلم ان لفظ شوره بالتركي شوره يرو و لفظ بوم

بجى لمعان ثلثه احدها الهامة بالتركي بيقوش و ناسها بمعنى حد الملكة و منها
 ارضها و نالنها و طر لى الذى ولد فيها و المراد هنا هو المعنى الثانى و لفظ شوره
 بوم لفظ مفرد و قال شوره بوم ارض ذات ملح يقال بالتركي شورير فقد عن
 اللفظ باسرها حسن و المراد هنا بالتركي چورچوب و حاصل الكلام ان التربية
 واحدة و الاستعداد تختلف فلا الخاب للتربية حتى تحصل من القبح ما
 هو الحسن و يكرر بين شوره هذه الاضافة تية سنبل بربا رد لعدم استعداد
 تلك الارض لانباته و در لحم و عمل ضايع مكردان بالكاف الفارسي تكويى بالياء
 المصدرى نابدان كودن جناس است مرهون كه بد كودن نجاي نيك مرهون
 لفظ نجاي مخم و قيل فى الترجمة **بيت** شورى يراى كوكل سنبل بدرخ
 الكاخم و عمل ضايع امكدر يواخر له ايلك شويده دركم ايلوره يرامر ايلكدر
حكايت سرهنك وهو اسم يطلق على كل شخص يكون له ولاية و توكل على الغير
 و بوم من يقال له جري باشى و من قال له يايا باشى و من يقال له معتمد عليه
 و من يقال له جادش و التخصيص انما يستفاد من المحل فى قصر فى تفسيره بالاو
 و الاخير فقد قص زاده سر الهرم يفيد معنى بار الوحده كما مر مرار ابردر بى
 الراء للاضافة على باب سراى اغلش بضمين هم ملك ديدم كه عقل و كياى
 الباء للوحدة النوعية و الكياسة ضد الحماقة و فهم و فراستى كالعطف التفسير
 زايد الوصف دخت اى كان له فهم و عقل كثير خيت لا بدخل تحت الوصف هم
 از عهد خردى اى زمان الصغر انا و بزرگى و علامه الكبر و در ناصية فى الاصل
 شعر الجبهة و المراد هنا نفس الجبهة او يبدى يعرف هذه الانا بعبين العلى و لا ر

بیت بالای سترش ای فوق الراس زهوش مندی اعلم ان لفظ هوش ^{لغین} لغین
احدهما العقل والثانی الروح ولفظ مندان نسبة بدخل الهمزة لافادة معنى النسبة
خود مندی بالترکی درد لو وکذا هو شمد والیا فی اخره مصدریه فالعقل بالترکی
عقلو لقدمی تافت ای یشغل ستاره بلندی ای کوب الرفع فی الجملة ای الحال
من جملة الکلام مقبول نظر سلطان امد علیه بقوله که جمال صورت وکمال معنی ^{داشت}
قال الله عَمَّا أَطْلَبُوا الْخَيْرَ عِنْدَ حَسَّانِ الْوَجْهِ وَحَمَلَا فَنَّهُ أَنْدَکَ تَوَانِکَرِیَ الْبَاءِ
المصدري ای الغنی بهتت لانه بقی نه عال لایفی و بزکی ای الکبیر یعقلست
المقصود الاصلی من کبر التا زید یاد العقل نه بسال قال المولی الرومی بیت
کرده ام تحت خوان را نام بهر بهر کوز حق بهت نه ارایام بهر حکام
ردی عن بعض الحكماء ان الشئ اذا کثر یقل قدره سوی العقل فانه کما اذداد قدرا
ازداد عزم ونقل ایضا ان الشئ اذا قل یكثر قدره سوی الحق فانه کما قل لا یصیر
عزیزا ابنا جنائی و افراد صفة بدو جد بردند علی ما هو المعتاد فی الذنوب
فی حذمة السلطان و خیانت مترم کردن و در کتن او سعی فی فایده نمودند
ای سندا الیه التهمه حتی یقوله السلطان لم یؤثر فیهم ^{دشمن چه زند}
و بری چه کند جومرمان ای الشفق باشد و مت و اراد الملک یعرف سبب العداوة
ولهذا ملک برسد من ذلک التا العاقل موجب بکسر فی الجسم والباء خصی بکسر الباء
المصدري للاضافة ابتان شارة الی ابنا جنه الذین حده در حق تو چیست
فلاستفسر الملک اجاب بخواب یصدر من کمال العقل کفت در سایه دولت
خداوندی بالباء المصدري او الباء للنسبة ممکنان رای جمع الناس راضی کرد

رسول

بالاحسان مکر حسود را لم اجعله راضیا که راضی نمیشود لجسده الانوار
نعمتین از الحسان یعنی الحسود نزد ان نعمت الحسود دولت و اقبال خداوندی
باد دعا للملک و عداوة الحسود و لا یتوقف علی الاسارة من جانب الحسود کما ان
حسد ادم عم من غیر موجب من جهته بیت ^{توانم انکه نیازم ای و در ان لازمی}
اندر دن کسی ای خوف حسود را حکم کیف اصنع به کوه او از خود برخ در ست
ای در رخت و من القاعدة المقریة ان حذف الصلة اعنی الباء اذا افترن یخرف
الطرفی یؤخر حرف الطرف لا قضا الباء الدخول البتة کما فی قوله و بشکر اندرش
و فی قوله بدین بند در ست و فی قوله بدر یاد در منافع و فیما نحوه فیه و الباء
الجمع زایدة لخبین اللفظ و لکن هذه القاعدة علی ذکر مندی باین تا بر می ای
حتی تلخص ای حود کین که این حسد و جنیت ای مرض که ارشفت ان رخ
جز بکرتوان یعنی رستن بفتح الی الخصاص ^{شور خنان الطاهران شوق}
تحت بمعنی کثیر الملیح غیر منتظم الاحوال و لهذا اقبل معناه بالترکی اجی تخلو
دهو وصف ترکیبی جمع بالالف واللام و من قال قبل هنا سور هنا یعنی الفتنة
فقد افتتن بارز و ای بالربعه خواهند مفرومه مصون للمصرع الثاني مقبلا
ای لا صحاب الاقبال و السعادة زوال نعمت جابه کما هو مقتضی الجسد کریند
بر و الباء ظرفیه شب بیه و هو الخفاش علی وزن العناب جنم ای عینه و
لغه علی الاصل الوضع و من قال اصله شب بیه نده قد تقول جنمه اقاب ای
من الشمس راجه کنه ای لاذنب لها راست خواهی ای ترید انت هزار جنم جنان
ان عیونا کثیرة مثل عین الخفاش کفر بهتر کونها عیاء و اولی که اقاب سیاه ای

ای مکنون الشمس سواد ادا اذ اعرفت معنی الیست بعد التقدير فقد عرفت ان الله
 لا یقدر الشیء فی قال فی تقدیره یعنی اگر خواهی که هر چشم جنان ای مثل چشم
 بزه کور شدن بهتراست از سیاه شدن افتاب راست خواهی جواب شرط بخود
 بحسب المعنی فقد غفل عن المعنی **حکایت** یکی را از ملوک عجم حکایت کنند که در
 قطاوول نیبغی ان یراد به التعدی مطلقا بمال رعیت در آورده و جور ای الظلم
 و ازیت بفتح الهم المقصورة و تشدید الباء بمعنی الاداء اغاذ لفظ کرده بود مقدم
 ای شرع فی الظلم و الا یداء از مکاید طلش مکاید جمع کید و هو المکر و جهان بر فتنه
 ای نفرتوا و از کربت جورش ای شدت راه غربت گرفتند کانه عطف نفیری و
 و رعایه السجج جور غبت الطاهر من سوء الکلام انه بضم الکاف الفارسی معنی القصد
 و قبل یفتح الکاف العری بمعنی الناص شد ارتقاء و لایت ای حصول الملک
 و غلبها نقصان بدرفت لان الحاصل من الرعايا و اکسابهم فاذا ذهوا انتقص
 المحصول **حکایت** روی عن حکیم ان الرعايا للسلطان بمنزلة البقر و الغنم للرعايا
 فاذا اكلتوا و سمنوا حصل اللبن الكثير و خزنیه روی بکسر تن بمعنی الخالی و قد شاع
 فتح التاء ما ند بسکون النون و الدال من مازن و دشمنان از هر طرف ای الاعداء
 من کل جانب زهر بمعنی القوة و المراهجوم اورند **حکایت** همدکه فریاد رسو الظلم
 انه الباء المصدرية لا للوحدة كما ظن و روضت ظوف خواهد کوب بالکاف
 الفارسی ای قل له در سلامت و اوقات الأمن نحو ان مردي لفظ جوان مردي
 تخلفين احدها الرجل الشاب و الثاني الرجل السخي و المراد هو الاخير و الباء
 المصدرية فمعنی الجموع السخاء کوش امر من کوشیدن بالکاف العری لا غیر بنده حلقه

بکوش و عادیتم فی الزمان السابق ان تجعلوا فی اذان عید هم خلتهم
 خلتهم ارحف شرط تنواری خطاب من و اختن برود مضاع من فتن و
 و المعنی ان العبد کالذی الذی فی اذنه خلقه به یأقی و یرهب لعطف لطف کن
 کن لطف فیه تاکید بیکانه شود حلقه بکوش ای عیدک بسبب اللطف و الاحسان
 و الاحسان کما قبل الانسان عبید الاحسان روی مجلس و اشاره الی اللک
 الظالم الذی نحن بصدقه قصته از کتاب شهرنامه می خواند ندی فیه تنبیه علی انه
 بنی السلاطین ان سمعوا اخبار السلاطین الماضیة و ینصحوهم من یرتهم
 قصته بالهمزة للوحدة در ذوال محکمت ضحاک و عهد فریدون بود قد ذکرنا
 سابقا بعض قصتها و زبر ملک زبر سید ای سئل الوزير الملك که فریدون کیج و
 ملک و احسن بفتحین بمعنی الجدم و هو جمع خادم و المراد من تخض بالمرع من العید
 و غیر همدند است ای لم یکرله هیولاء بادشاهی بالباء المصدریه بروح کونه
 مقرر شد و غلب علی ضحاک گفت ای الملك الجنان که شنیدی فی هذه القصة
 من کتاب شهرنامه خلقی جماعة كثيرة و یتبعصب کرد آمدند بکسر الکاف
 الفارسی اجمعوا علیه و اتفقوا علی تصدته و تقویت کردند بادشاهی یافت
 وزیر گفت ای ملک چون کرد آمدن خلق لفظ چون هنا بالامال حرف تعلیل من
 بکسر الجیم بادشاهی است ای سبب لظنه تو خلقی را جدا بر نشان میدی بسبب ظلمک
 مکرر بادشاهی نداری بالترکی مکن بادشاهی خلقی باشک یوقدر فیه تنبیه
 علی انه للوزیر ان یعمل بموجب الخبر المشهور قل الحق ولو کان مراد
 همان به که لشکر نجان پروری بیار الخطاب که سلطان بشکر کند سروری

بالياء المصدري ملكي كفت موجب كرد بكسر الكاف الفارسي اعلم ان هذا اللفظ
 تخيّلنه معان الاول بمعنى المدبر والثاني بمعنى جانب الشيء واطرافه والثالث
 بمعنى الجمع وح يستعمل بلفظ اشدين وامد والمراد هنا المعنى الأخير وهذا
 قال امدن اي سيج جمع سپاه ورعيت جيست سوال الملك مليح كفت اي الوزير
 پادشاهي را عدل بايد تا خلق پروردانيد ورحمت عطف على قوله عدل تادير
 سايه دولتش ايمن هذا اللفظ مستعمل في لسان اهل الفرس بمعنى امين ومن قال
 مقلوب منه قلب مكان وهم اذ ذاك من تصرفات اهل العربية تشيند جواب
 الوزير صحح و تراين هر دو نيست والحال انه يجب كلاهما **بيت** نكند مضارع
 مني حور پيشه وصف تركيبي فاعله سلطان بالياء المصدري مفعول او
 لا عمل السلطنة من كان صنعته الظلم وكر نكند بمعنى نشود بعيدا جدا وكذا كوي اظاني
 للوحدة فاد اسمعت الصصح فلا يلتفت الى المعنى القبيح كنيابذركر جوابي بالياء
 المصدري اعلم ان لفظ جوابان بلجيم والياء الفارسيين فارسي وبالجم الفارسي
 والياء العديني تركي پادشاهي كه بيا الوحدة طرح وهو بالتركي سلق مضاف الى قوله
 ظلم والاضافة بيانية وفلما ما وجد الواو العاطفة قبل لفظ ظلم في بعض النسخ افكند
 پای دیوار ای اساس جدار ملك خویش بکند بفتح الكاف العوزي ماض من كند ملك
 لظلمه بند و بر ناصح موافق طبع نیامد اذ كان طبعه محبولا عليه بند فرمود
 و برندان فرستاد كذا حال الناصحين بقاء دون سبى بر نیامد اي لم يرض عليه
 كنير كه بنی اصله بنين جذفت النون للاضافة الى عمه بتشديد اليم سلطان اي
 انباي عم ذلك السلطان الظالم بمنارعت مصدر نازع اي جازبه في الخصومة

برخواستند اي قاموا اليه وبقاومة لشكر را استند وملك بدرخواستند
 اي طلبوه قومي بيا الوحدة كه از دست نطاول او قدم ذكره بخان امد بود
 كناية عن كمال الصبح و بر نشان شده من او طائرهم بر نشان يعني بفرمانه كرد
 امدند قدم بپايه و تقويت كردند كما كان الفریدون وقد سمعوا لم ينقح تا
 تا ملكا در تصرفش بدر رفت اي خدج و بر آنان اي على بنی عمه مقرر گشت
بيت پادشاهي بيا الوحدة كور داد اسراي خجور بنشد بد الوادستم مفعول
 بر ذبردست اي على عاياه دوست دارش لوط دوست دار و وصف تركيبي
 والنس راجع الى قوله بادشاهي اي الذي يتخذ خليلا روري سخي ظرف دشمن
 بكسر النون للاضافة سرور او ريت وصف تركيبي ايضا اي عدد مقدم يا رعيت
 صلح كن بالعذر در جنگ خصم ايمن نشان علله بقوله ذلك شانه شاه عادل
 اي للسلطان العادل رعيت لشكرت لازم بنموده في على اعدائه **حكايت**
 پادشاهي باعلام عجي بيا الوحدة فيهما در كشي بالكاف العوزي والياء
 الاصلية يعني السقينة شسته بود علام بسكون اليم اي ذلك الغلام العجي ديكر
 بالتركي داخي در باند يده بود و محفت كني بيار موده هم المفعول من ارمودن
 كويه بكسر الكاف الفارسي و فتح الياء معنى البكاء و زاري بالياء المصدري يعني
 اغاز كرد اي شروع فيها و لرزه براند امتي افتاد من خوفه من الغرق چند
 ملاطفت كردند لتسكينه ارام نگرفت ولم يسكن و ملك عيش از و اصله از او
 منقص بضم اليم و فتح النون والغين المعجمة المشددة والصاد المهملة يعني المكدر
 بود و جاره غي داشتند حتى بصرطه يندفع اضطراب الغلام و انفعال السلطان

در آن کتی بود ای رجل عاقل کان فی السفینه گفت مخاطب السلطان اگر فرمای من این
بطریق الحکمه خاتونکم و فی بعض النسخ کورداغ پادشاه گفت عایت لطف باشد حکیم
فرمود للحاضرن معه تا غلام را بدر برانند اختند موقع بین الانوار باری بر رخ کن
عوطه فی الانعام من فی الماء و فی کتاب اللغة المسمی بشامل اللغة و غیره او رده اللفظ
من قم المفتوحة و من قال و اما الفتن قد سمعت من البعض بفتح و موافقه بعض
الکتب و من الآخر بضمه و هو المشهور فقد شرح اللفظ بغير علم و للوجود فی الکتب
المعتد علیها و المسموع من الاهی هو الفتح و ما صادقت احدا یقرأ بضم فاین الشهر
خورد و بعده مویش بگرفتند و سوی ابغنی جانب کشتی آوردند فاذا قرب من
بره و دست ای بکلی یدیه در در بنال دین کشتی و فی بعض النسخ وقع بدل بنال
لفظ سکان بضم السین و تشدید کاف جمع ساکن او تحت ماض من او تحت
فمن اعبره معلوما و قد لفظ خود را فقد ارتکب تکلفا چون برآمد ای علی السفینه
بکوشه بنشست فقد زاویه و قرار یافت و سکن ملک پسندیده آمد و آنجسته
و گفت ای الملك در سجن حکمت است گفت ذلك الحکیم اول بسکون اللام تحت غرق
شدن مبتدا و جشیده بود خیم قد سلافتی بالباء المصدری فی دانست و المص
اخذ هذه القصه و لهذا قال هجین قدر عایت کسی داند ای من يعرف قدر العایة
که بصیتی گرفتار آید **بیت** ای سیر اعلم ان هذا اللفظ ان قراء بالامامة ای الکسرة
الجهولة فهو معنی الشعبان و ان قراء بغير لامامة ای الکسرة المعلومه فهو معنی الثوم
و المراد هنا هو الاول ترانان چون ای خبر الشعب خوش نماید لشعبک معشوق
فانت خبر مقدم انکه بنزدیک تو بنشست مبتدا و من خبر جوری جمع جوری و الاصل

۲۷
فی الجور ان علی بن الحارث بهشتی بیا النسبة را کوه من فی النعم القم دوزخ یعنی جهنم
بود اعداف و فی الاصل جمع عرف بضم و هو مکان الارتفاع و منه عرف الریک و عرف القری
و ذلك لانه بظهوره اعرف مما الخفض و قبل سی بدک لان اصحاب الاعراف یعرفون
اهل الجنة من النار و المراد منه السور الذي من الجنة و النار فان قيل ای حجة
الی السور و الجنة فی السموات و الحجیم فی الارض فلنا سئل انی ابن مالک عن الجنة
انی السماء و الارض قال فای ارض و سما تع الجنة فقيل انی فی قال فوق السموات
السبع تحت الاعرش و قد ورد فی الخبر ان الكرسي الذي یسمیه الحکمه بفلک
الاول و الفلک التاسع و الفلک الاطلس فالاعراف الذي هو سور من الجنة و النار
یکون نفحهم الكرسي و هو الذي باطنه یعنی سطح محدبه فی الرحمه یعنی الجنة فظا
یعنی الوجوه الذي یلی السموات و الارض من قبل العذاب اورد و حان بر سر ای متفسر
من اهل النار که اعداف بهشت است اذلا عذاب فیها فمن کان فی تحت یعرف قدر السلامه
و من کان فی نوره خلیله لا یشکر علی نوره قلیله و فی قول الترجمة **بیت** ای توق
سکا آریه اعلی خوشنجه کور غم غم مجبور بدین کما شوکم سکا رست در احاطه
فی حور بلره دوزخ کلور اعرفی طاموده نیاناره ولی مثل بهشت در فوقست ای
الفرق العظیم موجود میان آنکه یا رسی در بر با آنکه ای بین الذي دو چشم
تکون عیناه منتظرین بر در ای علی البتاحتی حی معشوقه و قبل فی الرحمه **بیت**
شول کسه یار ایلله اوله سینه چوق فرق و ارا نو کله که کوزی قوق کوزر
حکایت هدر و هو ابن انوشیروان تصرف الملك اثنی عشر سنة و لما
نصب حبس در زار اویه فسل عن سره و اجاب فالص لخی هذه القصه تا

گفتند ای سئالوه از وزیر ای پدر و فی بعض النسخ وزیران پدر را چه خطاب
 ای فی رأیهم و فی فعل فعلم که بند فرمودی گفت خطابی بیا الوجهه معلوم
 ای ما عملت منهم خطا و احدا لم یقل لم یکن فیهم خطا و اذ العلم به عسیر ینبغی
 للسلطان ان یخطا و لیکن دیدم که مهابت من ای هیتی در دل ایشان ای
 قلوبهم بی کراست بنفع الکاف العدنی و کذا اگر اند معنی الحل و النهایه و بر عهد
 اعتماد کلی ندارند و لما رأیت هذا الامر ترسیدم ای خفتم که از بیم کزند خویش
 ای من خوف ضرر انفسهم قصد هلاک من کنند دفع ضرر انفسهم و اذا کان لا
 بین قول حکما و کار بستم ای عملت به که گفته **بیت** از آن متعلق بقوله کز تو ترسید
 بخاف بترس امر من ترسیدن ای حکیم و عاقل و کربا جو او ای و لومع منله صد
 مائة شخص برای ای سعلت جنگی فی الحرب و تخمّل احتمالا مرجحا ان یكون قوله
 صدقید القول بر الخنک نه بینی که چون کربه ای السنور عاجز شود عن الفار
 بر ارد ای قلع خنکال چشم بلبک فقد یكون الضعیف یوصل الضرب الى القوی
 خوف ضرره از آن لفظ از معنی من الاجلیه و لفظان اشاره الی مضمون المفعول
 الثاني ما رأی الحلیه ای الحیة بر پای راعی زند ای تلذخ حبله که ترسد
 ما سریش را بگوید بسنک ای یقتله بل حجر اعلم ان ما فعله هرگز لبس کونه
 جنا نابل هذا الحساطا و ینقط و احتراز عن الغفلة **حکایت** روزی ان سلطان
 خرج للعزی من دار خلافته و امر ان یخرج جیشہ فی کل لیلۃ قبل له ینبغی
 ان یكون الحراسه بعد الدخول فی ارض العدو و قال ذلک واجب و ما
 فعلته استحسن **حکایت** یکی از ملوک بکسر الکافی للإضافه الی لفظ

عرب فمن لم یعرف انه من المن حدف و اعرب لفظ ملوک سلطا الکاف لرجوعه
 ای کان مریضا در حالت پری فانه وقت الموت **حکایت** طلب نوح منصرف من صالح
 نوحا فقال له تدکیر الموت اذا اصفر الزرع جان وقت الحصار و امید از زندگانی
 کرده بود و قد کان یئس من الحیوة **بیت** موی سفید از کفن از د پیام هشت
 خم از هر که رساند سلام سواری بیا الوجهه ای فارس و احد از در من البتاد آمد
 ای دخل و بشارت آورد بقوله که فلان قلعه را ذکر اسم حصین بدو و خداوندی
 ای الطاهر ان الیاء للظرفه کشادم ای فتحناها و دشمنان اسیر شدند هذه بشارت خیری
 و بیا و رعیت ان طرف بخلگی یعنی با سرهم مطیع فرمان گشتند ای صار و اطیعین
 للامر چون آن کلام بشنید ذلک الملک نفی بیا الوجهه سرد بسکون الدال یعنی
 البارد و صفة نفی بر آورد و گفت این مترده بالزوا الفارسی اسم المصدر یعنی
 مترده دان و مترده کردن مر ایست لان الملک توجه الی الانتقال بیکه دشمنان حرا
 فیه بقوله یعنی و ارثان مملکت **بیت** درین امید اشاره الی مضمون الصراع الثاني
 بسوئله المراد منه ثم دربع کلمه خبیر عمر عزیز بالاضافه البیان که الخه در جم
 است و ارجوه از دیرم فرازاید ای تحصل و یحقق فی الخارج امید بسته بر آمد
 ای حصل ولی وجه فایده ذلک سکون الکاف للوزن امید نیست که عمر گذشته
 لا العمر الی مضی بازاید ای یرجع **قطعه** کوس بالکاف العدنی طبل عظیم
 یضرب وقت الحرب و التنبیه علی الامور العظام و هو بکسر السین للاضافه الی
 رجعت ای الارجال بکوفت بالکاف العدنی ماضی من کوفت بمعنی الضرب و است
 فیه استعاره ای دهم چشم و داع بفتح الواو مصدر بمعنی المودیع او هم مصدر

وهو بكسر العين للاضافة سر بكنيد ^{نكبا} لا يحايف فان منه الان فصار وقت الوداع
 اى كف دست بالاضافة وساعدو بازو وقع في بعض النسخ لفظ بجه مكان ^{عد}
 واختاره ابن سیدی علی وهو لا خلوع من استدر اگر هم بود بع يكدر بكنيد فليودع
 كل واحدة منكن الاخرى بر من افتاد وقع على مرك بكسر الكاف للاضافة بيانیه
 وهو فاعل افتاد دشمن بكام وصف تركيبي اى الموت الذى يريده العدو وفي بعض
 النسخ بر من او فناده دشمن كام فيه تكلف لانه تجب كسر الدار وسكون النون للوزن
 اخرى دوستان جمع دوست وفي البيت صيغة التضاد لانه ذكر الضدان اى
 وهما دشمن ودوست كذا بكنيد مفعول محذوف للتعظيم ^و در كارم المراد به زمانه
 بسند معنى برفت بناد اى بالباء المصدرى الجمل من نكرم شما حد بكنيد من امثال
 لا على تامل في هذا الاية فان حاكنا قول بلا سماع بلا قبول ^{حكايت} قال الشيخ
 الصالح عطفي قال الموعظة بليغة كاد في الخبر موت الجار كفى بك واعطاك
 را قيل في الترجمة ^{حكايت} دو كدى اجل دستى كوس رحلت خون ايكى كوزم
 وداع سرايد كز اى لم ساغدم قولوم بازوم الوداع اولدي سر بسرايد
 كز دوشدى بكامراد دشمن خون اخداى دوست لر كز ايد كز سرور كام
 جو كندى غفلت ايله ^{حكايت} اندوم سز كور وب حذر ايد كن ^{حكايت} سالى
 بيا الوحدة بر بالين بمعنى الوسادة نجي بپغام بر عليه السلام والمعنى للاد
 على راس قبره معتكف بودم در جامع بكسر العين لاضافة اشهر ذلك الجامع نجما
 بنى امية ومشق بكسر في الدال والهم في المشهور فتح الميم ^{في} رداية اسم بلدة
 في ارض الشام واختلفوا في بابنها وسميت باسمه يكي ارمو كرم به في انصافى

يعنى بالظلم موصوف بود و معروف اتفاق بر زيارت امد على ذلك القبر
 وغاز كرد و دعا اى صلى ودعا كما هو المعتاد في زيارة القبور فان قيل الحمد
 يصير تراب تحت الارض فما الفائدة في زيارة القبور قلنا الاستداد والاستفاضة
 من الروح فالراير اذا شاهد القبر يكون توجهه الى الروح ازيد بالقبض يكون
 اغلب وجاحت خواست ^{بيت} در دشتى دغنى بنده بالاضافة ان خاك
 دريد يريد ان الفجر والافغيا عبيد تراب هذا الباب وانا بنفخ الواو اصله
 وانا بن عبد الالف كه غنى ترند محتاج ترند كما قيل ^{بيت} باد شاهان جهان چون
 بپخته شوند استعانت ز در كوشه نشينان طلبند انكه اى بعده ^{بيت}
 نى كراى توجه الى وكفت از الجا اى بن الفيض وفضل الله كه همت درويشانست
 فان همتهم منه لامن انفسهم وقيل يعنى از دره دل و جان هداكونه بعيد اوجب
 الاستدراك في قوله خاطري وصدق معامله اينان مع الله تعالى على قوله همت
 درويشانست خاطري بيا الوحدة همراه من كيد لان همت الرجال تعلق الجبال
 كه از دشمن صعب وقوى اندر يستانم اعلم ان لفظ انديش امر من انديشيدن وندى
 صفة في بعض التراكيب نحو عاقبت انديش وخير انديش ولطفاك اداة تسمية نحو
 غمناك وافيون ناك والم التكم كقمت بر عيت ضعيف رحمت كن ^{حكايت} علا يقول النبى
 ارحم من في الارض يرحمكم الرحمن وانا از دشمن قوى رحمت بنينى ^{بيت}
 بباروان جمع بازو بمعنى العضد وانا بمعنى القدير وقوت بتشديد الواو وسر دست
 معناه لغة راس اليد والمراد به الاصابع خطاست خبر مقدم بجه مكين ناتوان
 اى الضعيف بشكست بمعنى سكتن مبتدأ وخواهر برسد امر غايب من تو سيد انكه

برفاد کان و الضعفاء بنحشاید بفتح النون النافية لا یرحم که کز بای دراید ای آن
 او وقع کشت نکیر دست و تقدیر کس نکیر و کس کما قال علیه السلام من لا یرحم
 لا یرحم هو انکه تخم بنی بآیا و المصدیری کنت بکسر الکا فی العز فی ماضی کنت و
 قال یعنی افتادن فقد غلط لازما لیسامع اذین لان معنی الاول بالتوکی اکلک و معنی
 الثاني صاحب و سلکک و جیم بآیا و المصدیری داشت ای نظر بعین التوقع و رجاء
 النفع دماغ بهوده بهوده تخفف من بهوده اولغة براسها من تحت ای طبع فکر
 الباطل فذا من قبیل ذکر الحال و ارادة الحال و خیال باطل است کانه عطف
 زکون بسکون الشین ای من الاذن بینه برون آورده بعض اهل اللغة فی قولهم
 و بعضهم فی قس المكسورة و الفصحاء تختارون الکسر و العام الضم و قول من قال
 قبل نحو فی ضم الیاء و کسرها و الضم او الکسر افسح علی خلاف الروایتین مما ینبغی ان
 لا یلتفت الیه سخن اینست که من می گویم آری بالمد امرای اخراج القطن من ذنک
 و سمع الکلام و داد ای العدل خلقیده ایوم اگر توفی ندی ای غی ندی قدم لوط ای
 للوزن دل داد بالذین بینهما الف و هذا فی العبادة الصالحة للوحدة فی السخ القدیة
 و من آورد بدله لفظ ان بالنون فی اخره و شرحه بقوله من داشتن یعنی اعلم فقد غفل من
 فاین الشرح روزی ای بیاء الوحلة ای یوم العدل هست و من قال روزی ادنی علی
 یكون الیاء للمصدریة فقد غفل عن اللفظ اذ یلزم ح دخول الیاء المصدریة علی المصدر
 المعنی کما لا تخفی لمن تأمل و نصف بنی ادم اعضای یکدیگرند یعنی ان جمیع بنی ادم
 کسید و احد فکل احد عصف عضو لاخر که در او پیش اسم مصدر و من آورد عبا
 للثنی که در اصل فطرت فقد غفل عن اللین الصلح زکی جوهرند جیت نکشت من ادم

النبي علی السلام و من قال من نطفة ادم فقد عذ جوهرا جو عضوی کلمه را مقدره
 بدر ای المرض او در روزگار ای زمان ذکرها عضوها را غاند بفتح النون قد
 لا یسکن سایر الاعضاء و ما ذکره المص فحوز قول النبي علیه السلام انما المؤمنین
 فی نواذهم و تراحم کجسد واحد اذا اشتکى عضو تداعی سائره بالج و لیسر به
 نوکز محنت دیگران بی غی بیا الخطاب نشانه که نامت نهند ادی و فی من فی الحرة
 بنی ادم اعضاء در جمله هم بر جواهر اولند اصلی دوم حو بر عضوه است
 و در روزگار دایمی عضو عضوه بیکل که قلم قرار جود سن الجود بمن
 غی بر مزید لرادی ادی **حکایت** در بیتی بیاء الوحلة مسحاج الدعوه
 در بعد ادید امد ای ظهرو نشاء حجاج یوسف قد عرفت ان حذف لفظ ان
 بین العلمین شایع فی هذه اللغة نحو انشدش اعلم ان لفظ خاندن غی لمعین احدها
 الا المراءاة و الاخر الدعوة و المراد هنا هو الاخير و فاعل خواند ضمیر الحجاج
 و هو امیر معدون بالظلم و مفعوله الصمیر الباذن الرجوع الی در و بش و کنت
 دعا و خیر بر من کن اعلم ان لفظ الدعاء اذا استعمل خروا اللام یكون للخیر و اذا
 استعمل بلفظ علی یكون للشر و هذه القاعدة مخصوصة بالترکیب العربیة فلا
 تحتلجوه فی قلبک اعراض فی کلام المص هنا کفت ذلک الداعی خدا یا جانبش
 الصمیر راجع الی الحجاج بستان امر من ستانن یعنی الاخذ ای اقض روحه
 کفت الحجاج اریه خدا ای الله تعالی ان جم دعاست ای ای دعا و هذا کفت الداعی
 دعای خیر است ترا لاندک تخو من کسب المظالم اکثره و جمله مسلمانان را انهم
 سیکون من شرک **بیت** ای زبردست یا من یداه علی زبردست ای الرعیت

ازار و صف ترکیبی مع الاول کرم بفتح الکاف الفارسی بمعنی الجار تاکی اعلم اللفظ
 کنی لعینین الاول بمعنی السلطان الاعظم والثانی بمعنی السؤل عن الوقت بالترک
 حق والمراد هنا هو الثاني بماء بفتح النون مضارع ای بقی این با ازار اذ للدو
 زول **حکایت** قال السلطان عن السلاطین الماصیه لصالح نعم السلطنة لو کان لها
 بقاء قال ذلك الصالح لو کان لها بقاء ما صرت سلطانا اذ بقیت من الذی صار
 سلطانا فی اول الزمان ولم یقل منه الاخریجه کما رایت الماء للخطا جهان
 داری وصف ترکیبی والیاء مصدری مردنت به که مردم از اری وصف ترکیبی
 والیاء للخطاب او مصدریه وسمی اللفظا که فی موضع لفظ از شایع **حکایت**
 یکی از ملوک بکسر الکاف فلا ضافه فی انصاف یا رسای بیاء الوحده بمعنی الصالح
 را پرسید که از عباد شما کدام عبادت فاضلتر است ای ای عمل صالح افضل
 لی گفت ترا خواب نیم روز ای یوم نصف النهار تا در آن یک نفس خلق دنیا را
 ساء الخطا **حکایت** طالی را خفته هم مفعول من خفتن وله معنیان احدهما بالترک
 قاعی والاخر بالترک اویق والمراد هو الثاني دیدم نیم روز فلما اریده کذا که
 کفتم ان فتنه است بوصول الحرة خوانی ای نومه برده هم مفعول من بودن
 به ای بذهب به اولی آنکه خوانی در ستر از پیدار است بفتح الیاء المصدر
 الجنان بدرند کانی بمعنی الحیوة والمعبیة مرده به المیت اولی ای کونه میتا
 اولی **حکایت** یکی را از ملوک شنیدم که شبی در عتدت المعاصره والتعاصر
 المحاطة و الاسم العشرة روز کرده بود و در میان اخذ منی بالیاء المصدر
 گفت **بیت** مر الجهمان الباء بمعنی فحوسه بر این یکدم نیست علله بقوله

کزینک و بد اندیشه و از کس غم نیست درویش برهنه بمعنی العریان در پیرون
 بسر ما ط یطلق علی البرد و علی وقته والمراد هنا هو الاول خفته بود گفت **بیت**
 ای آنکه خطاب للملک باقبال تو ای مع دولتك در عالم نیست ای لیس احد فی دنیا
 کبرم غم نیست غم ما هم نیست فلا فرق بینی و بینک ملک این کلام خوش آمد
 والاحسن للسلاطین اذ اصد منهم الاکتحسان ان یقع منهم الاحسان **حکایت**
 روی آن شاعر اکان یقول فی مدح امیر شعارا و یقارها بخضرته یقول الا حیر
 احسنت ولم یعط شیاء فقال الشاعر **بیت** اذا قلت قلت احسنت باحسنتا
 لا بیاع الدیفق والمملک المذكور صوره بضم الصاد والراء المملکتین الکیس هزار
 دنیا را از روزن ای من للنظر پیرون داشت ای اخذ بها گفت ای درویش
 دامن بدار گفت دامن از کجا دارم که جام ندارم ای کیف ارفع الذیل و لیس ثوب
 پادشاه را بر ضعف حال او سرفقت و رحمت زیاده کشت ای ارسل الی ذلک الفقیر
 فی الخارج درویش ان تقدیر باندک مدت خورد و تلف کرد و باز آمد الی السلطان
 المحب **بیت** قرار بر کف اذ اذ کان نکیر دمال ای لا یستقر المال فی کف الاحرار
 نه صبر در دل عاشق نه اب در غریب بکسر الغین البعجه و سکون الراء الممله و
 بالالف بعد الیاء هو المخل الکبیر یقال له بالترک قلبیر و للمنفق کما یستقر الصبر
 فی القلب العاشق و الماد فی المخل الکبیر در جالتی ای مجیئه وقع فی حاله که ملک را
 بدو ای وای البیالاه به نبود و کان مشغولا بهم لا یأمن من ممالک حالش یفقد
 ای عرض حال ذلک العقیبر علیه بهم برآمد ای القبض و غضب و روی از وی در
 هم کشید و ازینجا من هذا الموضع الذی هو اختلاف الاحوال گفته اند فاعله احجاب

فقلت بكسر الفاء وسكون الطاء من التفتن وخبرت بكسر الخاء الجعة على وزنه
 التجربة عطف عليه كه اذ حدة بكسر الهمزة وتشديد اللام الدال بالفارسية يدي
 وسورت بمعنى التجاوز بادشاهان بر حذر بايد بود علله بقوله كه غالب هشتان
 بالاضافة في اللفظ والاشارة الى قوله بادشاهان بر مفضلات بكسر الصاد اي
 مشكلات امور ملكت متعلق باشد هذا من فضل الله تعالى عما عباده حيث يجعل
 شخصاً اذا شوكه مشغولاً بتدبير العباد والمالك **حكاية** روي ان ملكاً من ملوك
 م جل فيه واخبر به صالحاً وقال كيف يكون حال الملكة قال ذلك الصالح ان الله
 يريد بر ملكه حل اذ حاتم بالفارسي بنوهي كردن عوام نكند فلا بد من الاجتناب
 من اسباب غضبهم **بيت** حرام من الضمير راجع الى شخص مقدر بود اعلم ان لفظ بود
 بضم الباء وفيه الباء مضاعف من بودن بمعنى الكينونة نعمت بادشاه كه هكاهم فرصت
 نكا اي لا تحفظ وقت الفرصة حال اسم مكان من الجولان سخن تابيني زبش قبل
 يتكلم به بهر دهه بمعنى الباطل لفتن مبرور خوش گفت اي الملك بر ايند اين كد اي شوم
 معنى كسناخ ومبدن السرف زكه جنين عمت و مال بانك مدت بر انداخت
 كه خزينه بيت المال لغة مساكن اي طعامهم نه طعمه بالضم والسكون بمعنى
 المظلوم اخوان شاطين المراد بهم المفسدون قال الله تعالى ان المفسدين كانوا اخوان
 الشيطان وفي كلام المص تلمح اليه **بيت** ابله كور زرو سن بالاضافة البيانة شمع
 كافوري سهند اي يضع شمعاً كافوريا المراد ايقاده يعني اسرف زرو بمعنى السرف يعني
 بياو الخطاب كثر تشبیه و غن باشد ومن اورد بدله غاند فقد سهر لان لابلله الله
 المذكور يوجد الدهن در جرداغ وقيل في الترجمة **بيت** شول بر ابله كم بيه كوند
 به

اول كافوري موم تزكوي سن كجه ياع اولمز جدا غنده انك يكي ان زرو زراء
 را و ناصح قيد به لانه كل وزير ليس بناصح خصوصاً في بذ المال والصدق كفت
 اي خداوند مصطحت ان بسم وقع اللحن في النسخ الصحيحة بهذه العبارة ومن
 بدلها مصطحت انت فقد سئوا الادب الى الوزير الناصح اذ يصح السلطان
 ان يكون بر عايت الادب **حكاية** روي ان احداً من العلماء نصح للحجاج واغلاط
 في الكلام فقال للحجاج ان الله تعالى ارسل جيلين افضلين منك يريد بهاموسي
 وهرون عليهما السلام الى جيل شرقي يريد به فرعون وامرهما بقوله فقولا له
 قولاً ليناً لعله يتذكر او يخشى فانت اخير من موسى وهرون وما ان ابشر من
 فرعون فكيف لا تنصح نفسك او تعمل بكلام الله تعالى في نصحي كه جنين كسانرا
 اي الذين في طبعهم اسراف وجه كفاف بكسر الكاف وفخرها من الرزق القوة وفي الحديث
 اللهم اجعل رزق آل محمد كفافاً بتفادي جمع تفريق مجري بضم الميم وفي
 ومعين دارند اي يعطى شيئاً فشيئاً ولا يعطى حمله واحدة تاد رفقته اسراف كنند
 قال الله تعالى كلوا واشربوا ولا تسرفوا انه لا يحب السرفين كرجه
 خدا كفت كلوا واشربوا در عفت كفت ولا تسرفوا فلما نصح الوزير الملك فانه
 نصيحتة فيه تنفي فيه باراده خطاه حيث قال اما لجه فرمودي بيا الخطا مبتدئ
 از جرد وضع بيان لما امره مناسبت برون ارباهت ينست بالاضافة في الالفاظ
 الثلاثة خبره علله بقوله يكي را بقوله بلطف وعطا اميد دار كله وارادة تشبيه
 ويراد ههنا النسبة كذا ايند نجي لمعينين احدهما بالتركيب دندرمك والاخر
 ايلك وبان وبعده بنو ميدي بالناس خسته كردن **بيت** بروي خود در كسر

للاضافة بمعنى الباب اطعم مصدر اطعمه غيره اوقعه في الطمع باز بمعنى الفتوح
وكذا الثاني نتوان كرد بمعنى كردن جوابا زندي صار مفتوحا بدرستی وغلظت
فرد بكسر الفاء ونحو ملعنين احدها بمعنى العالي والاخذ بالتركي يوقش وقد يكتفى
عن اللع او الاغلاق والمعنى لا ينبغي ان يفتح باب الاطعام واذا فتح لا ينبغي ان يغلق
نتوان كردن معاها بالتركي اتمك اولم ومن يعرف الفارسي قال اغا قال نتوان
مبالغه من قولم في العرب لا يمكن ان يقال كذا وكذا وقيل في الترجمة **بيت** طمع
باینوردی کا ارجع اولم خواجندی دو نوب هست سمع اولم **قطعه** کد نبینند
ای بری احد که تشتکان عطاش حجاز اسم مکه ومدينة وجوابها من البلاد
والقرى وسيت حجاز لانها جزى ای صنعت بین بلاد بخدو والغیر ای تمام
وما لی الیمین ومن فسرهم بالتخفیف فقد اخطا وقد شتر الحجاز یعنی مکه او الحج ولهذا
سعمل المصنف هنا وفي مواضع اخر معناها بلب ای ناحیه اب نشور ای الماء الملح کد انید
هر جا چشمه بود سترین ای ماها عذب مردم در معر دمع کد انید مراد الوزير
انک کالمن الی ماها عذب تجتمع الیک کل واحد لا انتفاع منک فالایق بک
ان لا تنفع کرمک **حکایت** یکی مبتداء از پاساها ن پشین معناه ایلمر ودر عا
حکمت انشا مقدر ای اهالی مملکت سستی کردی بیاء الحکایت ولسکر را بسختی دای
چون دشمن صعب روی نمود قد عرفت معناه همه کلم پشت بداند ای اعرضوا عنه
بيت جو دارند کچر یعنی اکثر اسباهی در مع لفظا فارسی یعنی المنی و الخیف و
والظاهر ان المراد به هو الاول در مع ایدش الضمیر راجع الی سباهی دست بردن **بیت**
لفظ مشترک بین بین السیف وقله الخیل وصاده العلة قبل افتراقها من البنین والشعلة

قید

والمراد هنا الاول **حکایت** قال الذي كتبته كتب اسمه الشريف في ديباجة الكتاب
سلطان مصطفى في انشاء الكلام مخاطبا الى العبد الفقير ان الجند الذي يبذلون
ارواحهم للسلطان لا ينبغي له ان لا يمنع الخزان منهم وسجى هذه المضمون في المتن
يكي از آنان مکه غدر بفتح الغين العجمه وسكون الميملة بمعنى ترك الوفا كردند **بیت**
الصمير راجع الى بکی دوستی بود ملامت بالفارسية سر نش کدوم وکفتم دوست
دنا سپاس ای غیر شا کر عطف علیه وکذا بعده وسفله یعنی مرد بد کوه وحقنا
ای منکر الحق که باندک تغییر حال بالاضافه از مخدوم قدیم بر کرد دای بر جمع حقوق
نعمت سالیان بکسر اللام ای حقوق نعم الواصلة في السنن الماضية در نوردد بضم النون
وفتح الواو من نورددیدن بالترکی دور مک گفت فاعله یکی اگر بگویم معذرت دای شما
که استفهام انکاری اسم بیجو بفتح الجیم وسكون الواو الشعير وعذرين بالترکی
تکلفی در کرو یعنی الرهن و سلطان بذر سباهی تخیلی کند با او بخان چون مردی
نتوان کرد بالترکی اتمک اولم کاعرفت سابقا **بيت** سر دید اعلم ان لفظاده اما بعد
القدرة فخر تخفف من لفظا ديه او اخر من دانن وقد يستعمل صفة في بعض التركيب
لخوباری ده والمراد هو الثاني مرد سباهی را تا سر بنهد عبارة عن الانقياد ومن
يعني در راه تو فقد بعد عن طريق المعنى وكوش واكر مرد سباهی را نزدند هي سر نهند
در علم ولا انقياد لاحد **شعر** اذا الشيع الكي وهو الشجيع لفظا ومعنى وصول من
صال عليه اذا وثب بطشاهو لاخذ بالقوة نصيب على انه مفعول مطلق ليصول
مثل فقد جلوسا وخلوى البطن اي خالي عن الطعام ببطن بالفارسي بكسر الفاء الهذب عن
الشيء تخمّل ان يلك الشيع وخلو البطن حقيقة وتخمل ان يكون الاول كناية عن الغنا والثاني

عن الفقر **حکایت** یکی از وزراء معدول شد که او کثیر الوقوع فی کل عصر و خلقة
در ویشان در آمد و هذ اقلیل بل کثیر یطلبون الوزارة مره اخرى و برکت محبت
دونی آنرا لعله کان سلوکه بالاخلاص و جمعیت خاطرش دست داد **بیت** بادل
نیك جهان اکاهست دستش زبد و نیک جهان کوتاهست زین پیش روی بود و هذ
اندیشه اکون هذ لا اله الا الله است ملک بادر دیگر ای مره لخری برود دل خوش
کرد و طابت نفسه له و فرمود ای اعطاله تصرف الوزارة و فلما یقع مثله فی الدنیا
قبول نکرد ذلک الوزير و هذ اقل وقوعا بل مستحیل عاده و گفت معدولی به از غفلت
بیت انا لله ان که بکنج بمعنی ارادیه عافیت و من ذکر بد لها قناعت فغل
من العبادة الصیحة و الوزن الصریح و العافیة هم و هی دفاع الله تعالی عن العبد
کذا فی مختار الصحاح یشتد و أعرضوا عن الدنیا کما یدان سک و دهان مردم
بستند فسلوا سن الکلب و ثم الناس **حکایت** قال صوان ابن محرز اذا دخلت بیتی
فاکلت رغیقا و شربت علیہ ما فعلی الدنیا العفا ای التراب کا عذبتند
و قم بتکسند خرقا القدر طاس و کسر القلم و زدست زبان حرف کیران
ای عن ایدی الطاعین و **السنتم** سرستند بقم الزاد سرتن ای جو ملک گفت هر انیه لفظ مفرع معناه البتة ما را
کلمه ما اما للتعظیم او یراد بها جمیع السلاطین خردمند بیاء الوحده کافی للصلح
باید فیه تنبیه علی ان المشاویه ورة و احبة علی السلاطین کما قال الله تعالی
وَسَّاءُ لَهُمْ فی الامر و علی ان المشاوره و تفویض الامر انما یصح بالعاقل تدبیر
مملکت را شاید الیق به گفت ای وزیر نشان خردمند کافی است که بخنین کارها
تن فرزندند ای لا یسم جسد الی امثال هذه الاعمال التي فیها و کلمه در زاید

اللفظ **حکایت** روی ان علی ابن عبد الوزیر سمع امرأة یقول فی الطریق
لاجله هذ ارجل سقط عن غیر الحق فابتلی بمصالح الناس و عقل عن مصالح
نفسه فلما سمع کلامها اتعظ به فعزل نفسه و تاب و صار من الصالحین و الکمل
بیت های ای مر بیا نه برهم مرغیان علی جمیع الطیور از ان شرف دارم بتن علتی که
استخوان خور و جانور بیا زارد بد بروی انه ینزل قریباً من الارض و تحطف العظم منها
ولا شک انه لا یوزن حیوانا کانه من تمعه الحکایة و جواب الوزیر سیاه کوشن هم
حیوانان یلازم الاسد یقال بالترکی قره قولاق و گفتند المقصود من ایراد امثال
هذه الحکایات نصیحة و المعنی لو کان هذ الحيوان جماله عقل و نطق لو استفسر منه لقد اجاب
بما ذکر ترا ملازم صحت خبر و هو السلطان حیوانا خج و جهه ای لای سبب
اختار افتاد المراد بسیاه کوشن الوزیر و من یلازم السلطان گفت فاعله سیاه
نافضله صیدش می خورم و کذا المقربون یار کلون نعم السلطان و از شد دشمنان
در پناه اعلم ان لفظ پناه هم مصدر بمعنی یناهیدن و صیغه امر منه صولتشی
و هی بالفارسیه حمل کردن و ند کانی می کم گفتند ای الان که بطل حاکمیتش و هی الحفظ
در آمدی الباء للخطا ای دخلت و بشکر نعمت اعتراف کردی فیه تنبیه علی ان
شکر النعم محدود و فی الخبر من یشکر الله یشکر الله تعالی جذا نذ دیکتر نیای و اللذی
یوجب الرفعة **حکایت** هر که در درگاه شاه اید بدولت میرسد بل خلقة خاصا
صیغه جمع و التاء للخطا در آورد و از بند کان خلصت شفاة فی جد فی الخدمة
حصل القربة و کذا ملازمة باب الله تعالی **حکایت** در مسجد کوفه خواهی منصب غفران را
و لهد اقل خدمه المکوک و نصف السلوک و قبل الاخلاص افراد الحق بالعبادة گفت

هجنا ای مع کونی کذلک از بطش و این ندیم و لهذا قبل اوفاء المظالم للفلوی و قبل اللامبر
 بل افة القرب استند و اکثر و قد ورد فی الخبر و المخلصون علی خطر عظیم **بیت** اگر صد سال
 کبر نفخ الکاف العجی بر ادبه هیهنا الجوس اتش فروزد ای جعل النار ملته بهتته اگر یکدم
 درو افتد بسوزد فی قرب السلطان خطر کما قلت قال العلماء ینبغی للعلماء ان لا یقدروا
 من السلطان و سر و افیه حدیثا ان العلماء امنوا الرسول ما لم یخاطب السلطان
 و قال المحققون معناه ان لا یطلبوا القرب منه اما لو طلب السلطان عالما فینبغی له
 ان ینذهب الیه و یرشد الحق و یمنعه عن الظلم و قبل فی صحبة السلطان خطر ان
 اطعته خطرت دینک و ان عصيته خطرت نفسک فالسلامة ان لا یعرفک
 و لا تعرفه و المص اراد التنبيه علی الحصة من هذه القصة حيث قال افتد که ای
 قدیم ندیم حضرت سلطان در بیاید ای تجدد الذهب و باشد که سر برود ای
 یقتله السلطان و حکما گفته اند از تلون طبع پادشاهان بر حذر باید بود یعنی
 بودن که کاه اعلم ان لفظ کاه اما بمعنی الوقت و بمعنی السیر و بمعنی المسند و بمعنی
 الذی یستعمله الصایغة یقال له بونه و قد یكون اداة هم زمان او اسم مکان **بیت**
 و کرین کاه و المراد ههنا المعنی الاول سلامی بیا الوحدة بر چند و کاه بدینامی
 خلعت دهند و گفته اند اعلم ان الکلام قد یكون نفسه مقصودا دون قابله ^{لغاة}
 فی امثاله ترک ذکر الفاعل فقول المص و گفته اند منه که ظرافت باز المراد بالظرافت
 التصنع فی الکلام و تکلف فی بیان کلام مضحک ههنا یمکن ان ندیم القدرین
 فی الشرب کما مر و یلزم التکلم بالهزل لا ضحاکا الغیر عادة و عیب حکما **بیت** تو بر
 قد خوشتر باش و وفار عطف علی قدر بازی بمعنی اللعب و کذا بانچه و ظرافت

بند بمان بکذا سر فانهما صنیعهم **حکایت** یکی از رفیقان برید المص ان احدا من
 اصحابه شکایت اصره و کار نامساعد المساعدة فی اللغة المعاونة بنزدیک من
 اور یعنی جاری در شکایتی عن الزمان الغیر الموافق حيث قال که کفاف اندک
 دارم قد عرفت معنی الکفا و عیال بکسر العین الرحلة جمع عیال بالقح و التشدید
 مثل جید و جیاد بسیار ای دارم و طاقة بار فاقه ندارم الفاقة الفقر و الحاجة
 بارها بسکون الداء قد عرفت ان لفظ بار بجای لعان احدها الکدر و هو لا دهنا و جمع
 بالهاء فالعنی مرار و من صحبه یفقر الداء فقد افسده در دم امد تخالم فی قلبی که
 با قلبی بیا الوحدة دیگر بجای لمفیدین احدها الغیر و الاخذ بالثکری روم یفقر
 الداء و الواو مضارع متکلم من رفیق نادیده صورت که زندگانی بیا المصدري
 کم کسی بر نیکی و بد من بالاضافة اطلاق نباشد کله بر صله الاطلاع **بیت**
 پس کرسنه بمعنی الجایع خفت ماضی من خفتن بمعنی تحقق و اویق و کس ندانست
 ای لم یعرف احد که کست من هو پس جان بلب امد کنایه عن خروج الروح و لو
 که برو کس نکریست ماضی منفی من کریستن بکسر الکاف الفارسی معنی البکاء باز
 از سخامات فی تخار الصحاح الشفاته بالفتح الفرج بیلية العدد دشمنان می اندیشم
 بطعنه الباء للالصاق در قفای من خندند ای یستره و ن پی سعی مراد حق عیال
 بر عدم مروت و رجولیت حمل کنند و گویند **قطعه** بین احمر من دیدن و فی بعض
 النسخ العبر المعتمد علیها مبین نهی منه و من اختاره متنا فقد غفل عن ارادة
 القیاحه المقصود فی المقام ان فی حیت الحیة العاد الانفة که هرگز مرهون
 نخواهد دید بمعنی دیدن معنی الکلام کورس که کدر کمان قوام نخواهد شد او

کوکرد و من لم يعرف الفارسی نظراً إلى المعنى اللغوي فقال في تفسيره يعني لا يريد أن
روی نیک لکن بالباء المصدری بن اسانی ای سهوله البدن کو نید مضارع من کزیدن
بضم الكاف الفارسی جویشتر ای نفسه زن و فرزند بکذا دای یترکما بحقی
الظاهر ان الباء لا الهاء والياء مصدرية ودر علم محاسبه بالااضافه حاسبه معلوم
كما انک تعلم چیزی دام که حرف شرط نجاه شمالجاء القدر و المنزلة ای سبب
و عزتکم و من قال قدرک و عزتک با فرد الضمیر فقد غفل عن معنا لفظ شما حتی
بیا الوحدة معین کرد که موجب جمعیت خاطر باشد بسبب الفراغ من هم المعاش
بقية طرف از عهد شکران ای من حق شکره نتوان بیرون آمدن جواب الشرط معناه
بالتوکی جفته هم کفتم ای یار عمل بادشاه و طرف بفتحین ای چرت ای لعل السلطان
جهتان امید یان و بیم جان بیان لقوله و طرف و خلاف رای خرمند است
بدن امید ای بسبب جلال خبر در آن بیم افتاده فان خوف الروح خطر عظیم **قطر**
کس نیاید ای لاخی احدی خانه درویشی ای باب بینه متقاضیا که خراج زمین
و باج بده امر من دادن یا بتسویبش عتبه راضی شوای اصبر علی اللهم و الغم مع الفقر
یا جکر بند المراد به امانت ما یراد بلفظ جکر او ما یقال له بالتوکی بزرگ پیش زاع
بنه لفظ مستعمل فی العرب و الجمع بالتوکی غن و بنه امر من نصادن المراد القاء
النفس فی الملهکه گفت ذلك الرقیق این سخن ای کون عمل السلطان و اخطر موافق حال
تلفتی لانی علی کمال الاستقامه و جواب سوال زیاده روی لانی ادعی الصدق و الاستقامه
نشد که گفته هر که خیانت و در مضارع من در زیدن بالتوکی ضامق و المراد
عمل الخیانه و من قال یعنی لا اعتیاد بالشئ اخذ من خبر الغریب اذ قال فیہ بالتوکی

خوی اذ تمکلم یارت بنی نیاسب المقام و سفتش احساب بلرزد **بیت**
راستی بالباء المصدری موجب بکسر الجیم رضای خداست بالااضافه فی اللفظین
کس ندیدم ای ما را یت احد که کم سند ای طل ارده راست من طریق السقیم و حکما
گفته چهار کس حذف الهاء لغة ایضا از چهار کس بخان بزنجند و فی بعض السج بزرگ
حدای ای قطاع الطريق از سلطان فان حفظ المفازة علیه كما ذکره الفقهاء و من
عم فی تفسیر و قال من اخذ مال الغير مجاهرة بالغصب لقطاع الطريق فقد غفل عن
المسئله و در دای السارق از باسبان فانه باخذ خفیه منه لان حفظ المتأ
فی اللیل علیه و فاسق از غمار فانه یظهر حاله و در سنی از محاسب و بعضی النجینه
بالتوکی صوباشی علی خلاف اصطلاح اهل الروم و من لم یعرفه قال فی بیانه لان
تاریب مثل التارب و الذانی کان یفوض فی دیار العجم للمحاسب و انرا که حساب
پاکست بالباء الفارسی و الکاف العربی یعنی الظاهر از محاسبه هم پاکست بالباء
العربی بالتوکی اینک **قطر** مکن فراخ یعنی الواسع روی بفتح الواو و کسر الواو و یا
المصدری من رفیق مجموعها وصف ترکیبی در عمل ای لا تسرق و لا تجاوز عن الاعتدال
حال کونک متفرقا اگر خواهی مریهون که وقت رفع تو یراد بالرفع الارتفاع فی المنزله
ای الترقی و المراد به الرفع عن المنزله ای العزل من المنصب باشد بحال دشمن تنک
حتی لا یقدر ان یطعن فیک تو پاک بالباء الجمع باش و مدار ای برادر از کس پاک بالباء
العربی رند جام ناباک کا در ان جمع کادر و هو بالکاف الفارسی و ضم الزاء العذر
القصار بر سنک للتطهیر کفتم حکایت ان رو بابه و هو التغلب مناسب حال توب
بالااضافه فی اللفظین که دیدندش کریزان و اقنان و خیران هذه صفات مشبهه

من کونحن و افتادن و خوشن معناه بالترکی فخری و دوشکر و القدر کسی
 گفتش چه افست که موجب جندین مخالفت گفت فاعله در باه شنیدم که
 سربلا الف و بالالف اوله لفة و استخذه و هو العمل الذي يعمل بلا اجرة و من قال
 و هي بناء التأنيث الضمير فطر الى اجزاء اللفظ و ظنه لفظا عربيا في اخذه ^{نبت} تألثا
 مهر میگیرند گفتند ای سفاک ای خفیف العقل شتران با تو چه مناسبت است
 و ترا با اوجه مناسبت گفت جو خاموشی ای اسکت که اگر خود ان جمع جود
 بعرض گویند مشیرین الی این شتر است و گرفتار ایم و اخذ و بی علیانی حمل کرام
 تخلیص من باشد من القید یا تفتیش حال من کند لیظهر فی ثعلب و تریاق از غرق
 آورد باشند ما در گزیده بفتح الکاف الفارسی ای الملدوغ و المص یصبح المقص من
 التمثیل بقوله و ترا هم جنین علی ما ذکرته و اعرفه و ضللت و دیانت فی نفسی
 اما جسدان در کین اند و مدعیان کوشه نشین لفظ اند مقدم اگر چه چنین
 سرت است ای دان کان که سیرت حبسنة خلاف ان تقدیر کنند و در بعض
 خطاب پادشاه اتی و یقع فیہ و در محل عتاب عطف علیه در ان حالت که الحال
 مقلت بانه استفهام انکاری مصلحت ان بیم که ملک بضم الیم قناعت راجع است و ^{حفظ}
 کنی و ترک بر دیاست کنی کویی یعنی ان رای هذا ان تقول ترکت الریاسة که عاقلا
 گفته اند بدر یا در بفتح الدال منافع یعنی در دریا و قد بقدر بضم الدال یعنی در
 در منافع گفته غلطی شمار است و الحال فیہ خطر او که خواهی سلامت من الغرق
 در کنار است قیل فی الترجمة **بیت** ذکرده منفعت کنی عدد نه سلامت
 استواسک دوت کناری رفیق این سخن شنید و لم یقبله بهم برآمد انقبض و ^{غضب}

در وی در هم کشید لا الخوم و سخنهای جش امرو وصف ترکیبی و لفظ جش
 بکسر الجیم اسم مصدر فهو یعنی رنجیدن خود انیش و یفیش و پروریش و التثین
 من نفس الحالة كما سمعت فی اول الکتاب گفتن گرفت ای شری که این چه عقل و کفا
 و هم و در است یعنی المعلم و قول حکما درست امدای ظهر صدقه که گفته اند و ستان
 در زندان بکار آیند لان الصدق الصبح سخی التخلیص که بر غره همه دشمنان دوست
 نمایند دوست مستمار نهی من شمرن انکه در غمت زنده رهون لانی یاری بالیار ^{المصدري}
 برادر خاندکی عطف علی یاری معناه بالترکی فردش او قوشق دوست ان دلم
 که گیرد دست دوست یا خنده یده در پریشان حالی در همانکی عطف علیه
 و هو العجز و دم که متغیری شود من نصی و نصیحت من بعض می شنود بکسر الشین
 و فم النون مضارع من شنیدن بنزدیک صاحب دیوان برادر اهل دیوان
 کالوزیر لا السلطان سرفتم لعدو حاله بسابقه الباء سببیه معلو بقوله بکفتم
 معرفتی که میان ما بود کان بنی و بنی الرفیق صورت حالتی بکفتم من علم بالحاسنة
 والاستقامة تا بکار مختصر او شش نصب کردند عیتو الله جرته صغيرة چند
 رو در بین آمد منی علی هذا الطف طبعش را بدیدند و حین تدبیرش پسندیدند
 فلما طهر استخفا کارش از ان در گذشت ای تجاوز عنه و عبرت به بومیه تری اعلی
 از ان ممکن گشت بفتح الکاف الفارسی ماض من کشن یعنی الصیر هم مجتنبین و علی
 هذا المتوالی فی الرفعه نجم سعادتش در ترقی بود و لم یزل مترقیات با وج اراد
 الاوج النقطة البعيدة من المکرر العالیة من الجفیف بضم الجیم و اللقی وصل الی
 منزلة برید هافیه تنبیه علی ان اللایق للسلطان طین ان ینصبوا الا الی ^{صب} بالمتا

قطره

بیت

العالية قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ قَلَّدَ إِنْشَانَ وَفِي رِعْيَتِهِ مِنْ هَرَجٍ مِنْهُ
 فَقَدْ خَانَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَجَمَاعَةَ الْمُسْلِمِينَ وَمَقَرَّبَ حَضْرَتِ سُلْطَانِ شَد
 وِسَارَالِيهِ بِالْبَيَانِ أَيْ صَارَ جَلًّا بِشَارَالِيهِ بِرُؤْسِ الْأَصَابِعِ وَمَعْقَدِ عَلَيْهِ عِنْدَ
 الْأَعْيَانِ لَفْظٌ شَدِّ مَقَرَّبَ **حكاية** سَلَّ اسْكَنْدَرُ عَنْ رُؤُوسِ سُلْطَنَتِهِ وَرَفَعَهُ دَوْلَتَهُ
 قَالَ لِي أُعْطِيَ الْمَنَاصِبَ الْأَهَالِيَهَا وَالسَّرَفُ أَنْ تُصْبِحَ الْمَرَاتِبُ هَدْمَ الْقُلُوبِ فَلَا يُبْقِي ^{لِلسُلْطَانِ}
 أَنْ يَهْدِمَ الْقُلُوبَ النَّاسَ حَتَّى يَرْجِعَ هَرَمُ عَنْهُ بِرِسَالَتِ جَالِشَ شَادَمَانِي بِالْبَيَانِ الْمَصْدَرِ
 كُودَمِ وَكُفْتَمِ **بيت** دَكَارِ بَسْتَه سِينْدِي شِيْ مِنْ أَنْدِيشِيدَنْ وَدَلْ شَكْسْتَه مَدَارِ
 أَيْ لِلْجَعْلِ قَلْبِكَ مَكْسُورًا كَمَا ابْجَمَ جِيَوَانِ أَيْ مَا لِلْحَيَوَةِ دَرْهَنْ تَارِيكِيسْتِ بِالْبَيَانِ ^{الْمَصْدَرِ}
 بَعْدَ الْكَافِ وَأَعْمَ أَنْ لَفْظَ تَارِيكِ بِلَايَا بَعْدَ الْكَافِ بِمَعْنَى الْمَظْلَمِ بِالْتَرَكِ قَرُوكُو وَلَفْظُ تَارِيكِ
 بِالْبَيَانِ بَعْدَ الْكَافِ بِمَعْنَى الظُّلْمَةِ بِالْتَرَكِ قَرُوكُو وَلَا تُخَفِ عَلَى أَحَدٍ أَنْ مَا لِلْحَيَوَةِ فِي الظُّلْمَةِ
 وَقِيلَ فِي التَّرْجُمَةِ **بيت** بَغْلَوَايشْدَنْ غَمِيمَه كُوكُلْدَ صَنْقُ دُودَمَه صَقَنْ جُونِ بِلَوِ
 سَيْنِ ظَلَمْتِ الْيَحْنَدَه اَدُلُورَابِ جِيَوَه **شعر** الْأَحْرَفُ تَنْبِيْهِه لَا جَزَنْ مِنْ نِيْ لِمَخَاطِبِ
 مُوَكَّدَ بِالْفَوْنِ الثَّقِيلَةِ مِنَ الْخُذْنِ ضِدَّ السَّرَفِ أَخَا الْبِدِيَّةِ أَيْ صَاحِبِ الْبَلَاءِ
 وَهَذَا مِثْلُ مَنْ يَلَابِسُ الشَّيْءَ وَيَلَازِمُهُ وَهُوَ مُنْصَوِّبٌ عَلَى أَنْ مَنَادِي مَضَا حَذَفَ حُرُوفِ
 نَدَائِهِ فَلِلرَّحْمَنِ الْفَاءُ لِلتَّعْلِيلِ الطَّافُ جَمْعُ لُطْفٍ وَهُوَ الرِّفْقُ وَالْإِحْسَانُ خَفِيَّةٌ صِفَةٌ
 أَيْ لَهُ الطَّافُ كَثِيرَةٌ خَفِيَّةٌ نَحِيْثٌ لَا يَبْلُغُهَا الْعُقُولُ **بيت** مَفْشِيْنِ تَرُشِ بِضْمِ التَّاءِ وَالرَّاءِ
 وَقَدْ يَسْكُنُ الرَّاءُ لِلتَّخْفِيفِ أَذْكَرُ دُنَى اسْمٍ مِنْ كُودِيدَنْ أَيَّامِ أَيْ الزَّمَانِ كَمَا صَبَرُ وَهُوَ
 بَقِيَّةُ الصَّادِ وَسُكُونُ الْبَاءِ جَبَسَ النَّفْسَ عَنِ الْجَذْعِ وَبَكْسَرُ الْبَاءِ الدَّوَاءُ الْمَرْدُودُ
 عِنْدَ الْأَطْبَاءِ وَلَا يَسْكُنُ إِلَّا فِي ضَرُورَةِ الشَّعْرِ تَلَخَّسْتَ خَبَرَ صَبَرُ فَنِيَّةِ أَبْرَاهِمَ

وَلَكِنْ بِرَشْتِيْرِيْنِ دَارِ دَايِ عَمَرَةٍ جَلُوقِ دَرَانِ مَدَتِ أَيْ فِي أَيَّامِ دَوْلَةِ الرِّفْقِ
 الْمَذْكُورِ مَرَّابَا جَمْعُ يَارَانِ فِيهِ تَنْبِيْهِه عَلَى أَنْ السَّفَرُ مَعَ الْأَصْحَاءِ بِمَا يَسْتَلْزِمُ **بيت**
 رَهْتِ اَوَانِهَ كَمَا امْتِنَالِ لَحْجِ رَهْتِ كَحَالِ خُوشِ مَبَارَكِ سَفَرِيْ جُونِ بَاوَهْمِ سَفَرِيْ
 اِتْفَاقًا سَفَرِ مَكَّةِ أَفْنَادِ أَيْ سَافَرْتُ لِلْحَجِّ جُونِ اَزْدِيَارَةِ مَكَّةِ بَارَ اَمْدَمِ أَيْ جَعْتُ
 دَوْمَنْزِلَمِ اسْتَقَالُ كَرْدِ ذَلِكَ الرِّفْقِ ظَاهِرُ حَالِشِ رَادِ يَدِمِ بِرِيشَانِ بَيْنَهُ بَطْنِ
 الْعُطْفِ التَّفْسِيرِيْ بِقَوْلِهِ وَدَرْهِيَّةٌ دَرْوِيْشَانِ كَفْتَمِ حَالِ بَسْكُونِ اللَّامِ جِيْتِ
 كَفْتِ جَانِكَلَه تَوَلَّفَقِيْ سَابِقًا طَائِفَهَ الْهَرَمَةِ لِلْوَحْدَةِ كَمَا سَمِعَهَا مَرَّارًا حَذَرُودَنْ
 رَوَى عَنْ بَعْضِ الْعُلَمَاءِ أَنَّ أَوَّلَ ذَنْبٍ وَقَعَ مِنْ أَهْلِ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ هُوَ الْحَسَدُ فَإِنْ ^{الْبَيْتِ}
 حَسَدَ اَدَمَ حَتَّى أَخْرَجَهُ مِنَ الْجَنَّةِ وَإِنْ قَابَلَ حَسَدَهَا بِسَلِّ حَتَّى قَتَلَهُ وَخِيَا ^{نَمِ}
 مُنْسَوْبُ كُودَنْدَ عَلَى مَا هُوَ الْمَعْنَادُ بَيْنَ الْحَسَادِ فِي أَبْوَابِ السُّلْطَانِ **حكاية** رَوَى
 عَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ فِي دَفْعِ شَرِّ الْحَسَادِ أَنَّهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ
 يَا عَلِيُّ إِذَا تَوَجَّهَ إِلَيْكَ شِدَّةٌ أَدْعِ اللَّهَ تَعَالَى بِهَذَا الدُّعَاءِ اللَّهُمَّ إِنِّي
 أَسْأَلُكَ بِحَقِّ مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ أَنْ تُجَنِّبَنِي عَمَّا أَخَافُ وَمَلِكُ دَرْ كَشَفِ حَقِيقَتِ
 أَنْ اسْتَقْصَا نَفَرُ مَوْدِ أَيْ مَا فَتَنَ عَلَى وَجْهِ بِلَاغِ الْفَاهَةِ وَيَارَانِ قَدِيمِ اعْلَمْ أَنَّ أَهْلَ
 الْفَرَسِ لَا يَقْبَلُونَ الْمَطَابَقَةَ بَيْنَ الصِّفَةِ وَالْمَوْصُوفِ وَفِي تَرَاكِيْبِهِمُ الْفَارَسِيَّةِ
 وَدُوسْتَانِ رَحِيمِ أَيْ مُشْفِقِ اَرْكَلَه حَقِ خَامُوشِ شَدَنْدَ وَصَحْبَتِ دِيرِنِيَه عَفِي
 قَدِيمِ فَرَامُوشِ كُودَنْدَ **بيت** بَصْنَعِ خَدَا جُونِ كَسُوْ اَفْنَادِ مِنْ نَفْسِهِ هَمَّ عَلَمِشِ
 بِأَيِّ بَرَسْمَنْدِ بِيَضْعُونِ اَفْنَادِمِ عَلَى رَاسِهِ جُوْبَنْدِ كَا قَبَالِ كَمَا دَوْلَتِ دَرْشِشِ
 كُوفَتِ وَسَاعِدَه السَّعَادَةِ سَنَائِشِ كَنَانِ وَصَفِ تَرَكِيْبِيْ وَلَفْظُ سَنَائِشِ اسْمٌ بِمَعْنَى سَنَوَدِ

المدح ولفظ كنان صفة منبهة من كودن ای حال كونهم مادحين رت بر لفظ
 الاول حذف بمعنى علم والثاني هم بمعنى المصدر نهند كما هو مجتهد في كل عصر
 في الجملة بانواع عقوبت وعذاب گرفتار بودم و محبوس تادین هفتنه که مرده
 للاضافة سلامتی بیا الصدري حجاج برسد الى اهل البلدة از بنده کرام بکسر الکاف
 الفارسی بمعنى الثقيل خلاص کردند و اطلقوني منه وملك مورد غم ای الملك الذي
 انتقل الى بالانت الشري خاص لفظ کردند و ای جعلو ملكي المراءون خصوصاً
 بالملك كفتم ان نوبت اشاره من قبول نکردی که قد قلت لك که كفتم عمل پادشاه
 چون سفر در ریاست سودمند بالترکی فایده لو و خطر ناک تورجولان لفظ نمودند
 و باک اداه نسبت به کما حرت لاشارت فاذا اقدمت علی امری خطریا کخ برکیری
 ترفعه یاد در طلب عیبری بموت فیه بارزهره دودست کند حوله اداسه
 الحردر کنار ادا اسم من الفرق یا هوج روزی بیا الوحدة افکندش بفتح النون
 مرده ای حال کونه میتا بر کنار ادا غرق مصححت ندیدم ازین پیش بالیا العری
 بمعنى الزيادة ربتن بالکسر الجوهلة بمعنى القرحه وهو مصفا الى شرو نشخراشد
 فانه تجرد الجراحة ونگ با شیدن بالیا العری بالتوکی صایح فانه یزید الا
 بدیند و بیت اقتصار کردم و کفتم **بیت** ندانستی استقام انکاری که بینی بند
 القید ای علی جبرک جو در کونست التاء للخطا نیامد بند مردم والمراد به عدل
 به قبوله النهم دکره ای مره اخری کردند ای طاق ینش ای الصدر علی الله و
 لفظ ینش هنا بمعنى سوکه الحيوان المودی كالنخل والعقرب مکن سحر انکست در
 سوراه کزدم بمعنى العقرب وهذا اللفظ بالكاف العدى والزاد العی لانه فی الاصل

مرکب من لفظ کز بمعنى المعوم ومن لفظ دم بالترکی قوبرق والمعنی لا تدخل
 في حجر العقرب تنی بیا الوحدة چند در صحبت من بود بد اعلام کانا
 مریدین للمصن ظاهر ایشان بصلاح راسته و لم یوجد فی النسخ التي
 را بنایها القول الا فی اعنی و باطن ایشان بمعانی راسته والعجب من
 جعله من المتن مع اعترافه بانه لم یوجد فی اکثر النسخ یکی از بزرگان در حق
 این طایفه چنین ظن بلیغ داشت **بیت** ای اولیا حق را از حق جدا شمرده
 کر ظن نیک داری در اولیا چه باشند و ادراستی بیا الوحدة یعنی وظیفه
 معین کرده بود تنبیه علی ان علامت حسب الاغنیاء للفقراء ان یبدلوا
 المال بهم **کامیه** قال رجل شخص من ادعی حبک فاطلب منه مالا فان اعطاک
 المال فصدقه والا فلا تلتفت الى دعواه مکرکی از ایشان ای واحد منهم
 حرکتی بیا الوحدة کرد مناسب حال درویشان لا بشر حرف الصاق و شر
 فقد لا یفک البشر من شر وظن ان شخص فاسد شد و بار از ایشان کاسد
 فلما کان الامر کذلک خواستم با طریق بیا الوحدة کفاف یار انرا مستخلص
 بنقحر اللام کفم فان حبس الکلام لحصل المرام اهنا خدمتش الطاهره
 الى قوله یکی از بزرگان کردم ای حضرت باب وقصدت ان ادخل علیه در باب
 در بان بمعنى النواب والمم للمتكلم رهانکردم لجلانی وجفا کرد کما هو دأب النواب
 معذرتش دانستم حکم آنکه گفته اند **قطعه** در بکسر الداء للاضافة معرو
 سلطان مرهون فی وسیت ای بلا واسطه مکرده من کردیدن پیرامن معنی
 الخوالی والزیل والمراد هنا هو الاول ای لالحم حوله سکه در بیان جو باقتدای

مرهون این اشاره الی دربان کریمان بگوید ان اشاره الی سکه دایم چند
 مقربان حضرت ان بزرگ بر حال من وقف شدند ای عرفوا الی النجم السعوی
 و البواب منعفی باکرام الم الاخبر للکم در آوردند ای ادخلونی بالاکرام
 و برتر ای اعلی مقامی بیاء الوحده و من مقام اعلی فقد ضیع معنی الیاء
 کردند کما هو داب اهل اللطف اما بتواضع فروتر بنسبت و کتیم بیکله
 ای اترکه که بنده کتیم و المرادهنا بالجیم بالین الناقص قادر صفت بندگان
 فلما قلت هذا الکلام کف ذلك الكبير في مقابله کلامی **قطعه** الله الله ای الله تعالی
 چه جای این سخنست ای لبس محل هذا الکلام **بیت** کبر سر و چشم من نشینی
 مرهون نازت الناء للخطا بکنم که نازیننی الیاء للخطا کالادل و نازینن حبیب
 نعم و المحله بنسبت و از هر دری بیاء الوحده سخن بگویم ماض متکلم من
 پیوستن ارید هنا المعنی الاول تا حدت ذلت فتم الذار الجیم معنی الذیل و هر
 مصدر ذل و طین بایاران در میان آمد لان الکلام نجر الکلام **قطعه**
 چه جرم بضم الجیم معنی الذنب دید حد و ند سابق الانعام صفة لقوله خداوند
 که بنده در نظر خویش خوار میدارد بقدر لفظ خوار بالالف لرعايه الفایقه بل
 الفصح ان واده رسمی خدا بر است سلم یعنی خدای را سلم است بقدر کواری
 بالیاء المصدري ای العظمة و لطف عطف علیه که جرم بیند من عباد و نا
 برقرار میدارند بریدانه لبس ک التخلق خلق الله تعالی حاکم ران سخن هذا الکلام
 المعقول پسندیده و معقول آمد و ظهر اثره لانه سباب معاش بایاران فرمود
 امر خداوند تا بر قاعده ماضی علی ما کان علیه مهیا و حاضر دارند و مؤنت

تعطیل و فاکند برید به ان يعطی ادراد الایام التي وقع قطع فيها شكر
 نعمت کتم و زمین خدعت بوسیدم علی ما هو داب ارباب الادب و عند عدم
 جسارت بالجیم العزلی لفظ عزلی معنی الجراة نحو استم در حالت بیرون آمد
 این کتم **قطعه** جو کعبه اسم للبيت العتیق ای الی بلده مکه قطعه حاجت شد
 یعقل عند الحاجة ان اردیاد بعید مرهون رو ند خلق بدیدارش اعلم ان
 لفظ دیدارش مستفی من لفظ دیدن يستعمل اسم مصدر فهو معنی دیدن نحو رفقا
 معنی رفتن ارسی فرسند لفظ الفارسی عربیة فرسخ و هو انشی عن خطوة
حکایت قال بعض العلماء يستحب الدعاء قدام الحجر الاسود و الملائم و هو ما
 الحجر و الباب و عند الباب و عند البنا و فی مقام جبرائیل و تحت المیزاب و فی مقام
 ابراهیم و عند یزد و مرزم و فی المقام الخفی بل فی کل المحل **قطعه** تر الحمل امثال بابا
 کرد ای بیغی لکن تحمل سور اداب امثالها لنا و مقصودنا من الجراة
 لتحصيل المنفعة منك که هیچ کس نرند بر درخت بی برای الثمرة سبک مفعول
حکایت ملک زاده کمر براد به الخرنیة فراوان معنی الوافر از بدیهات یافت ای
 انتقل الیه بالارت من ابیه دست کرم بر کشاد وقع الوار العاطفة هنا ای
 و داد سخاوت بداد و لولم توجد لکان منطوعا و نعمت بی قیس و بی دریغ
 بر سپاه و رعیت بر تخت **قطعه** نیا ساید مضارع منفی من بودن مشام و
 الموضع الذي فيه القوة الشامة از طبله لفظ مستعمل فی العجم و الروم و الهرم للوج
 عود و هو الذي یحیز به براتش نه امر من نهاده که چون مثل غیر بیوید مضار
 من بیویدن و هو بالترکی فوقی و قلق علی ما صرح صاحب خوار الغرایب

قال فالفاعل على الاول ضمير عود وعلى الثاني ضمير مشام والظاهر انه معناه
 ببويد ان عود همچون عنبر فلم يعرف المعنيين ولهذا لم يقدر على التحقيق وحاصل
 معنى البيت انه لا يسترجع من العود الكثير ما لم يخرق وكذا لا ينتفع بالمال ما لم
 الى المصارع لم يزدكى بايدت حرف الشرط مقدر بخشندكى اعلم ان الساء به
 للصدري اذا دخل على الاسم الذى اخبره هاء يصدر بالكاف الفارسي ويخذف
 الهاء من الكتابة خو بندكى وافكندكى وختندكى كن از شجرة العطاء عطف على
 وان اليد العليا خير من اليد السفلى كه تادانه لفظ را مقدر اى الجبهه نيفشانى
 نرديد اى لا يثبت وقيل في الترجمة بيت دماغه قو خو وير من طبله عود
 اوده قوما بحق قو خو بلور نهر اولوق استر مينك خشن ايله كه اينجه
 چونكه قمر ملكى از جلساء بكسر الهمزة للاضافة وهو جمع جالس وجليس نحو علما
 وفقها في تدبير نصيحت اعاد كرد اى شرع فيه كه ملوك پيشين قدم معناه
 ان نعمت را اى المال بسعي اندوخته وبراى مصليحت يعنى لاجل الامانة ولا بد من
 حفظه دست از حرکت کوتاه كن اى لا تسرف كه از واقعه اى الواو ادث در پيش است
 عسى ان تلاقيها و دشمنان درش فيه صنعة التضاد وفي بعض النسخ در ميان نيا
 مضارع من بايستنى اى لا ينبغي كه بوقت حاجت الباء بمعنى في در ماني من در ماند
 اگر كنجي بياء الوحدة كنى بر عاميان خشن بمعنى القسمة رسد هر كد خدايى را بياء
 بياء الوحدة وكذا خدا في الاصل معنى الرجل المتزوج والمراد هنا كل احد برنجى اى
 من الاند جرد استانى از هر يك اى من العوام ومن قال شخص را عيايا فقد عمل من
 سوء الكلام اعنى قول المص فرخت جوى سيم اى لم نأخذ من كل احد فصة مقدار

الشعير كرد آيد اى يجمع ترا اى لاجلك هر و كنجى اى خزينة واحدة
 ملك داده ازين سخن روى درهم كشد قدم مرا را عله بقوله كه موافق
 طبعش نيامد وكفت خدای عزوجل مرا مالک وفي بعض النسخ ملك بكسر
 اين ملك كرد اينده است تا تخورم و تختم هذا ان الامر ان دليلا ان الملك
 با سبام كه نكه دارم بيت قارون هلاك شد كه چهل خانه كنج داشت
 نوشيد وان قدم پيانه اى لم يمت كه لانه نام نكو كذا است اوده اند في التواريخ
 والاخبار و نوشيد وان عادل را اى لاجله قال الفقهاء لا يجوز اطلاق العا
 على سلاطين الزمان الا ان يراد من العدل لامن العدل مع كونه من اهل
 الاسلام ويطلق العادل على نوشيد وان مع كونه كافرا فانظر في متانة العدل
 در شكاهها صيدى بياء الوحدة فيهما كباب كردندى بياء الحكايت
 غك بنود عندهم غلامى برد سنا وهو بمعنى القدرى للصورة رفت تا غدا و رفت
 نوشيد وان كفت بعبت اى بتمن بستان تا رسي بياء الوحدة نكرد داي
 ليلا يكون يدعة واحدة براسها وده تخفق من ديه خراب نشود گفتند
 اى الحاصرون عنده ازين قدر من هذا القدر چه حلال اى الفرجة بالتوركى كرك
 ز آيد اى بولد كفت فاعله نوشيد وان بدياد ظلم اى اساسه در جهان قبل
 اندك بوده است انظر في كلامه وهر كه امد برو مز يد كرد فانه بعد الظلم
 في زمانه كثير او لهذا قال تا بدى غايت رسيد فتا آيها السلطان كيف
 حالك و حال نوشيد وان فطره اگر زباغ رعيت ملك خور سيبى
 اى و اكل السلطان من حديقة الرعية تفاحه واحدة برا و رند غلامان

او ای تخرج عبیده درخت ای شجرة التفاح از بیخ بالباء العربی الفرق
 بفتح بیضه که سلطان سیم واد امر ای تجوز دند لستکریاتش هزار مرع ای الدجاء
 بفتح بفتح الباء المتعلق بقوله دند وسم بالترکی شیش بیت غاند بفتح التاء
 ای لا یبقی بکسر الراء للاضافة لقوله بدر و زکار وکل واحد منها و وصف ترکی
 بما لبس بضم الباء كما سمعت من القاعدة ای بقی بر و لغت باید بمعنی الثابت و لم
 و قبل فی الترجمة بیت جوجهان دن کیدر طالم نابکار قلو رنده لغت
 اکا بایدار حکایت عافی بیا، الوحلة را شنیدم که خانه رعیت بریدن
 بیوت الرعا یا خواب کردی بیا، الحاکمة تأخذه سلطان ابادان معی
 المعور کند فی خبر و غافل از قول حکما که گفته اند بالهاء الرسمية هم مفعول
 اقترن باداة الجمع اعنی اند و ثبت الفها لعدم الاتصال و اذا اتصل بالماضي
 لحوكت جئت الفها نحو کفنته فیه یفرق هذان الجمعان هر که حدای تعالی
 را بسیار دیر ادا بخشد غایه اذ ادا الله تعالی غیر متصور فالعنی ان کل من عمل
 عدا فیه سخط الله تعالی فادل خلقی ای مخلوق بدست او در مضارع من اوردن
 ای لیطیب قلب سلطان مثلا حدای تعالی همان خلق را کالاول و بروی کارد
 بضم الکاف الفارسی مضارع من کاردن بالترکی حواله ایملک تا دمار هذا
 اللفظ مستعمل فی العرب بعضی الاهداک كما قال فی مختار الصحاح و فی الجمع معنی الانتقام
 صرح به صاحب بحر الغرائب و لاشک ان المراد ههنا کونه لفظا فارسیا فاعنی
 انتقام از روزگار بر آوردن خنجه منه و قال صاحب بحر الغرائب بعد
 لفظ دمار بما بین ذکر لفظ دمار اوردن بهذه العبارة اعنی فان دکر

انتقام الموقد و دکر کنجه فریق قفهم من هذه العبارة معنی آخر فی المقام
 و من قال فی شرحه الدمار بالفتح الاهداک و قال القول المصا زرد کارش
 بر آرد ای حتی بهلک فقد غفل عن معنی لفظ دمار فارسیا و لفظ دمار اوردن
 و ارتکب الاستدراک کما لا یجوز علی الناطق المتأمل و مصداق ما قال المص ماورد
 فی الخبر من اعان ظالمنا فقد سلطه الله تعالی علیه بیت انش سوزان صفة
 مشبهة ای ملتهب نکند باسپند بکسر السین و فتح الباء المعنی نیا یجوز فی
 دفع ضرب العین عربیة حرر لقال له بالترکی یوزر لک الخجه مفعول نکند
 کند و دود دل مستمند بمعنی المحتاج و المراد ان تأثیر دخان قلب المحتاج استند
 من تأثیر النار المتلهبة فی الخرج مثل کونید سرور بفتح الواو جملة
 حیوانات شیرین و قد سمعت فی قصه سیاه کوش کترین جانوران
 خولا تصاف بالبلادة و عدم الحیة و باتفاق خند مندان کانه مبتداء
 جز بار بفتح الباء و صف من بردن بضم الباء و اغافخ الباء فی الصفة لیلا
 یلبس بالوصف الذی هو من بریدن به که شیر مردهم در بفتح الدال و صف
 من بریدن و اغافخ الدال فی الصفة بناء علی انهم یقران للصدر بالفتح و لهذا
 اورد صاحب بحر الغرائب هذا المعنی فی بیان لفظ در بفتح الدال حیث در معنی
 معنی الباء و اداة ظرف و زاید فی اوایل الافعال و الصادر لتحسین اللفظ
 و صیغة امر من دریدن و وصف ترکیبی منه و الجملة اعنی خربار به که شیر
 مردم در خبر البتداء فلا حاجة الی تقدیر ثابت سکین حرار کوجه
 فی غیرت لحقه چون بار می کشد عزیزت قبل اخذ منه زاهدت

کر کسه کل سموی کتور مکدن اولور عالمده جون کم خر عزیزه وان خرد
 جمعان والثانی بکسر النون للاضافة بار بردار وصف ترکیبی بالترکیب و کتور
 به زاد میان بالا ضافه مردم از اسر وصف ترکیبی و هذه اللطيفة وقعت جملة
 معترضة ثم رجع الى حکایة العامل ملک رای للسلطان الذی کان عمل العا^{مل}
 لاجله طرقی تحتین یعنی البعض از دمای جمع ذمیحه اخلاق او اشاره الى العا^{مل}
 معلوم سند فلما عرفه شکجه کشید و بانواع عقوبت بکشت بضم الباء والکاف
 العزنی **قطر** حاصل استودر صای سلطان ای لایرضی السلطان با خاطر بندگی
 نجویی بیاء الخطاب من جتن بضم الجیم حواشی که خدای بر تو خشنده الظاهر انه
 من تخشون یعنی الترحم لا من تخشیدن یعنی العطاء با خلق خدای کر نکویی
 بالیاء المصدري یکی از رسم دیدگان من ذلک العامل بر دای علی مینه بکسر
 و در حالت تنه او تأمل کرد و گفت نه انقی بصری الحقیقة المصراع الاول
 و مجموع المصراع الثاني هر که قوت باند و مصبوح اردای لبس کل من یكون له
 قوة العضد وله منصب سلطنت یعنی الغلبة و القهر خورد یا کل مال مردم
 بکذا ف بضم الکاف الفارسی یعنی القول الباطل و الفعل الباطل و من لم یفسره
 بل قال و یقرب منه الجزای بقال اخذ الشئ مجازفة و جزا فای اخذ غیر
 التدبیر و تخمین و لا یدون لایات بوظيفة الشرح توان خلق بفتح الخاء
 المملة لوط عنی فارسیه کلوف و بردن یعنی البعوض البلیغ بالترکیب و معنی سخنان
 بالواو الرسمى در ست بضمین یعنی الحسن و لی سلم بکسر الشین و فتح الحکل عنی
 یعنی البطن بدرد تخفیف الرء جون بکیرد اندر ناف یعنی السرت **حکایه** مردم

الکاف

اراری بیاء الوحدة وصف ترکیبی حکایت کنند که سنلی بر سر صالخی بیاء الوحدة
 فیها ایضا دظلام درویش را حال انتقام نبود لفقده و شوکه الظالم سنگ
 باخودنکه داشت لوقت الفضة و الانتقام تا وفقی بیاء الوحدة ظرف ملک
 بران لشکری الجندی خشم گرفت ای غضب علیه و در جاهش بلجیم الفارسی کرد
 ای حبه فی الیور درویش آمد للانتقام و ان سنگ بر سرش انداخت فلما وصل الیه
 الحجر گفت تو کیستی گفت و این سنگ جز از دی فلما ساله گفت من فلام ذکر اسمہ
 و این سنگ است که در فلان تاریخ بر سر من زد بیاء الخطاب گفت خندین
 مدت کجا بودی و لم یظهر نفسک گفت از جاهت بلجیم العزنی و التاء للخطا ای من
 منصبتک اندیشه می کردم یعنی خفته اکنون که در جاهت یافتم و جدتک فیها
 فرصت شمرم که گفته اند **مشور** ناسزا سی بیاء الوحدة را جوینی بیاء الخطاب
 تحت بسكون التاء یارای قرینة الدولة عاقلان سلیم کردند اختیارم العقل
 الاختیار ای ترکوا اختیارهم و صبروا علی اذایه هذا معنی الیت و من فسر
 بمعان اخري و قدر الواو العاطفة قبل الاختیار فقد ارتکب التكلف
 و اخل بالوزن الصریح چون ندانی ای لبس لك ناخن درنده بتشدید الرؤ
 ای الظفر الخارجی بین ای الحاد بابدان جمع بدان به که کم کیوی سبزه هم مستند
 معنی العناد هر که مبتداء با معنی مع بولات بارو وصف ترکیبی بجه کرد خبره
 مساعد سیم خود را رجه کرد بالترکیب الجندی باش امر من باشیدن معنی اولو
 ای کن علی حالک و المراد به الصبر و من قال یعنی لحو خاموش باش و قبل حاض
 باش فقد بعد عن المعنی تا دستش الصبر راجع الى قوله پولاد پارو بیندرد

عنیت

نیکباده پس بکام دوستان یعنی مراد الاحباء معدن برارهای لخرج مخ دما
 وقيل في الترجمة **بيت** لابق او يابا ي كورسك اختيار او صلوات تسليم قلوب
 اختياره چون که در ناعن دكولدر قاتی نیز یا تلو له ايله ايكن قلله
 ستين هر که بی قوی ايله پنجه دوتدی اول کند و کومتی قولی الخدی
 اول صبر قل باغلايه دستين روزگار دوستر کا صبحه بی بی چقا
حکایت یکی از ملوک مرصی بیا الوحلة هایل ای ذاهول یعنی خوف بود
 که اعاده ذکران ای تکرار ذکره موجه بنود و لایلیق طایفه حکام یونان متفق
 شدند علی هذا القول که مرین درین درای لهذا المرض دواتی نیست فی کلی مکر
 حرف متشابهنا یعنی الازهره بفتح الزاء و سکون الهاء لفظ الفارسی یعنی المر
 يقال له بالترکی اود کند فی کتب اللغات الفارسیة و لم نجد هذا اللفظ فی کتب اللغات
 العربیة بهذا المعنی قال ابراد المعنی المذكور کذا فی مختار الصحاح فقد اخطاء
 و قال القایل وقد تجی زهر ایضا بمعنی المجاز قال نظامی زهر ندارم که
 بیوسم لبث نیر و کمان دارد ابروی تو کذا فی الحد و لم نجد هذا المعنی لهذا اللفظ
 فی کتب اللغات الفارسیة سوى نجد الغدایب و التحقيق ان هذا المعنی ليس معناه ^{حقیقا}
 لهذا اللفظ بل معناه المجازی و قول القایل المذكور فعلم انهما من الالفاظ المشتركة
 بین الفارسی و العربی جهل ادعی که چندین صفت موصوف بود بفتح الواو لا یکنی
 لهذا المرض دواء الامرارة يكون علی صورة و صفة مخصوصة مثل ان يكون
 طویلا ازرق العین هو و ملای فرمود ای السلطان المريض امر لغلمانہ ناطق
 کردند ای طلب الانبان الذي عین الأطباء صفته دهقان بالکسر بالترکی

کولود و اکچی و سالار پسر یا قندی و جد و انی رجل دهقان کان ذلک الابن متصفا
 بدان صفت و صورت که حکما گفته بودند لعلاج ملک پدر و مادرش را بخواب
 دعویها و بنعتی کران للا بد به اکثر خشنود کرد انیدند ای ارضوها و قاضی
 داد بهذا الوجه که خون یکی از رعیت دختن و للا بد قتله برای سلامتی بالباء المصدر
 نفس پادشاه ای لاجل صحتہ رو باشند ای بخور جلا و قصد کشتن کرد فلما انیس من
 التمس پسری ذلک الابن سر بر آسمان کرد ای توجه الى السماء و لخندید متعجبا
 ملک گفت ای سآله درین حالت چه جای خنده است استغرام اناری ای لیس هذا
 الموضع موضع الضحك پس گفت في جوابه ناز و زندان بود پدر و مادر باشند و لم
تحصل في ذلك القیبح و دعوی پیش قاضی برین حکم بلحق و داد از پادشاه این
 خواهند ای بطلیون العدل عنه کنون پدر و مادر از بهر حطام دنیا بضم الحاء ^{خفيف}
 الطاء المملتين بمعنی الخطب و الحشيش الذي تكسر من اليبس و كثير ما يعثر به
 عن المتاع و المال و ذکر فی بعض کتب اللغة انه بمعنی المتاع و الفائدة من الخون ^{سیر}
 معناه اللغوی سلمانی الى الدم و للا بد تسليمه الى القتل و قاضی بکشتن فتوی داد
 و جوبه قتل لسلامة السلطان و سلطا صحت و فی بعض النسخ مصلحت خویش
 در هلاک من بیند و لم یبقی ملجاء بخدای تعالی پناه ندارم و لهذا توجهت
 الى جنبابه و التجأت ببابه پیش که بر او سرم ردستت فریاد للعدل منك
 هم پیش تو از دست تو میخواهم داد و قيل فی الترجمة **بيت** بن کیمه دیم سند الکلن
 فریاد هم ساکه دیم که داد الکلن داد سلطان را دل ازین سخن هم برآمد
 و آب الدرع الا در دیده بگردانید ماض من کردانید و گفت هلاک من ای

مولى اوليت است اى افضل از خون پي كناهى نخين و التعبير الفارسي اغا يكون هذا
ومن لم يعرف قال يعنى از نخين خون پي كناهى سرد و چشمش بوسيد للسلسه و
كنار گرفت و نعمت في كران خشيد و از اكر من قتل كويد كه هم در ان هفته شفا
من دار الشفاء الالهية **قوله** همچنان در فكر ان بستم اى لم ازل من فكر البيت الذي
كه گفت قال بيلبان في فاعل كفت و اعلم ان لفظ بان اداة بهتان بجه مع لفظ وكون
الجموع و صفا تركيبا نحو خبر بان و سكان و الياء للوحدة و المعنى بالتركي بركي
بر لب درهاي ميل و هو نه مصر عبر عنه بدر يا اكثره ما به خصوصاً في وقت
طفيلانه زير پايت كردن اى حال مور محول القول هذا البيت مجروح حال است زير
پاي ميل فلا بد لك ان تحترز من في الضعيف حتى تخلص من قهر اقوى منك
حكاية بكي از بندگان عمرهم ملك و هم ابيه لت حذف لابن لما عرفت
من ان لفظ ابن تحذف من بين العليين في التراكيب الفارسية كرتخته بود **حكاية**
قال رجل عند صالح العجمي ابا عبيد السلطان السلاطين منهم قال الصالح
ابا عباد الله تعالى منه لعجب منه كسان جمع كس در عقبش رفتند
فادركوه و بار اوردند الحظفت الملك و وزير را باوى غرض بود
اى كالوزير للملك معه عداوة اشارت بکشتن او كرد اى اشارت الى الملك
يا امر يقتله تا دگر بندگان جنب حرکت نکنند اى ليلا يهر با بند بيش
عمر سوز مين نهاد للتعظيم و كفت **قوله** هر چه رود مبتدا و بر سر
متعلق بقوله رود چون نويسندي الشرا اعتراض رواست خبره بنده
چه دعوى كند اى دعوى للعبد حكم خداوند رواست خبر بلا تقدير اما

بوجب

بوجب انك برورده يعنى المرنى نعمت ابن خاندانم بالاضافة في اللفظان و خاندان
اهل البيت و صاحبه نحو ايم كه در قيامت خون من گرفتار اى لان قتل العبد
الابق غير مشروع **حكاية** روى انه كان لصلاح عبد ربي الخلق معصية العبد في
وقت و شهر التكين لقتل حوله فاراد الصالح ان يبيعه قيل له اذ به بالضرب
ولا تبعه قال لا اعرف مقدار الضرب في الشرع بمقابلة هذا الذنب فالاولى
بيعه اكر بي هتان و بلا شك و توقف اين بنده را خواهي كشت يعنى كشتن الى ان
عدم قتل اولى لك ولى وان جردت على قتلى بارى اداة توسل تعلق في القدر
الجم و الروم يعنى اختيار الاولى كما قال خواجه سلمان **قوله** دل اكر بار كشد
باركاري بارى و ر كسى بار كر سيند جو تو يارى بارى بقاء و دل شرع بكش
خجيت تجوز قتل تا در قيامت يوخذ بفتح الحاء و شاستى في المصادر الواحدة كسى يا بكن
كر فتن ملك كفت چگونه كنم حتى تجوز قتل كفت اى العبد الا بقا جازت فرمود
امر من فرمودن تاس و وزير را بكنم بضم الكاف العدى اى اقله انك اى
بقصاص او مرا بفرماي كشتن تا حتى كشته باشي اى لتكون قائدا بلحقى ملك
نخنديد و وزير را كفت چه **قوله** بطلت في بني اى هل عمل بما قال الغلام كفت الوزير
اى خداوند بصدقه كور يعنى القبر بدت التاء للخطاب و المراد بقبر
ابيه روجه حرام زاده را كنى از اكر من القتل تا مراد بلا ينفكند
چو كودى بيا للخطاب باكلوخ انداز وصف تركي و كلوخ بضم الكاف العدى
بالتركي كك بكار بفتح الكاف الفارسي و الكاف العدى شهر و يا ليا العبد
و الكسر للمجولة و الكاف الفارسي فصيح و هو يعنى الحرب و المعنى از اجازت

مع رجل قوی غلیظ بری علیک المدر من لم یعرف هذا اللفظ كما هو حقه صححه
فی موضع بوجه و فی موضع بوجه اخر سر خود را بنادانی بالباء الصدري شکستی
و کذا جو تیواند حتی در روی دشمن ای فی وجهه جهته حذر کن علیه بقوله
کانه اصله فاکه اند را و اما جسی لفظ اوصاح بضم الهزم و بالواو و اما ج با
بلا و او بمعنی الهدف و المرمى و صمیر راجع الی قوله دشمن نشستی فانه بری الی الیک
حکایت ملک بکسر الکنف للاضافة نزوی بفتح الزاين اسم مملکه را ای لسلطان
تلك الملكة خواجه بود و وصفه بقوله کرم النفس ای کانت نفسه کرمه و نیک
لحضر عطف علیه و قد عرفت معناه سابقا که ممکنان را در موالجه خدمت کنی
هذه الجملة و ما عطف علیها اعنی قوله و در عیبت نکوی کفی تعلیل للوصفین
اتفاقا از وی حدی در نظر ملک ناپسندیده و غیر مقبول احد مصادر کردی
المصادرة اخذ المال من ید صاحبه بغير حق و عقوبت فرمود ای لم یکتف
ماله بل امر التعذیب سرهنکان جمع سرهنکان قد عرفت معناه و النون مکسورة
للاضافة ملک المراد به للعهود سوائی جمع سابقه و الباء متعلق بقوله معترف
و القاف مکسورة للاضافة معترف او بالاضافة معترف بودند و بشکران مرهون
بفتح الهاء و المرهون یعنی کازم قد صاروا فی الرهن در مدت توکیل او معناه
بالتکلی اکامو کل اولی مد متکلف رفی و ملاطف کوردی الباء للحکایت
و رجوع معاقت بودند استندی لا يجوز ان الاذاء و الغتاء **قطعه** صلح
نادرش که خواهی با کسره المختلته للباء عند مز لا يجوز الکنه فی النظم هر که
لخفف من کاه بالکاف الفارسی که ترا مرهون در قفا عیب کند فاعلم دشمن

در نظرش حسین کن حول عداوته صداقه سخن اخذ بدین کذر در موزی را
یعنی ان الموزی یقدر ان تجری الکلام فی فیه یجری الکلام فیه و هذا المعنی یتسبب
معنی الصراع الثاني و من قال سخن تو اخذ بدین موزی کذر در فقد اخل الار بتباط علی
ان الکلام لا یمز فیه بل فی اذنه سحر سخش تلخی خواهی حرف الشرط مقدر دهش کن
کما قال علی کرم الله وجهه الاحسان یقطع اللسان لوجه مضمون خطاب ملک بود
الجملة مبتدأ از عهده بعضی بیرون امد حده یعنی وقع علیه بعض ما امره **الملك**
و بقیتی در زندان بماند و هو علی هذا الحال لی ای سلطان از ملوک ان نواحی جمع
ناحیه بمعنی الطرف در خفیه ام عربی ای علی وجه الاخفاء بیغامش لفظ بیغام
بالغین و یخذ فیه بمعنی الخبر و الضمیر راجع الی قوله خواجه فرستاد و الخبر هذا
اعنی که ملوک ان طرف و قدر ای مقدار چنان بزرگواری ای ذلک العظیم ندانند
و بی عزتی کردند که عطف التفسیری اگر خاطر عزیز فلان ذکر اسم خواجه
احسن الله عواقبه دعاء له بخواب ما التفتا کند و المراد مجیه الجنابه
در رعایت خاطرش هر چه تمامتر ای علی وجه اتم سعی کرده شود و المراد
انه سعی لطیف خاطر که اعیان این مملکت بدیدار او میگردند و فقیرند
و جو مکتوب را منتظر ای منتظرند خواجه برین و فوق یافت ای فلما اول
الکتاب الیه و طالع ما فیه من المضمون الذکر و از خطر اندیشید فان
السلطانین یقتلون الشخص لادنی شیء جوابی بباء الوحدة فخص صفته جنابه
مصلح دید علی ما رای صوابا بطهر و حق نوشتند هذا دأب العقلاء و روان کرد
ای ارسل لی از متعلقان ملک ای احد من اتباع السلطان الذی عصب علیه

برین واقع ای وصول الکتابه مطلع سند ملک را اعلام کردی و گفت بیان
 الکفیه الاعلام فلان را ذکر رسم خواجه المذبح که جبر فرموده خطاب
 للملک باطلوا نواحی مرت بالترکی خبر لستم فلما وصل هذا الخبر ملک بهم
 وکشف این خبر فرمود ای امران یکشف هذا الامر ويطالع على حقيقة الحال فاصد
 باللغة الفارسية بمعنى بیک را بگرفتند و رسالت بخواندند ای قراء و ما کتبه
 خواجه علی ظاهرها نوشته بود که جبر طین بزرگان پیش بالباء العزیز فضیلت
 بنده است ای علی ظاهر فضیلتی و تشریف قبول که فرموده اند بنده را امکان جای
 ان نیست علله بقوله حکم انکه پرورده نعمت این خاندانم و باندک مایه
 بالاضافه فی اللفظین باولی نعمت خود بی وفای نتوان کرد که گفته
 انرا که بجای است لفظ جای مقام للبالغة یعنی ان کرده بکانتک فکيف بک
 هردم کنی بفتحین و بیاء الوحده عنده بنده از حرف شرط کند بعمری
 سنی بیاء الوحده سول کسه که هردم سکه لطف و کرم ایلر الخجه
 اگرگاه کنی برسم اتسه ملک را حق سناسی او بالباء للصدی و کسرتها لل
 پسند معنی پسندیده امد و نعمت و خلعت تخشید للتسلية و عند خواست
 بقوله که خطا کردم و ترا پی کناه بیازردم فلما سمع خوا اعتذار الملک گفت
 ای خداوند هذا اللفظ بلا اضافة الى شيء انما مخاطب العظماء بنده ای هذا
 درین حالت شمار ای کم کنای بیاء الوحده غی بینم بلکه تقدیر خدای تعالی
 چنین بود که مرین بنده را مکروهی بیاء الوحده برسد پس بدست تو او
 سوانی نعمت معناه الطاهر بالفارسیه سابقه نعمت یعنی نعم سابقه برین

بنده داری و ایادی عطف علی سوانی و هذا جمع اید و هو جمع ید بمعنی القوة منت
 ای ملک علی هذا العبد نعم کنیزه تستحق المنه بها ومن قال یعنی منت نعم فلم یأت
 بمعنی اللفظ و حکما گفته اند کرد بنم الکاف الفارسی ای اعلم ان هذا اللفظ
 لمعان الاول بمعنی الحرب بفتحین بالترکی او یوزر و الثانی اداة فاعل نحو کشفکر
 و الثالث اداة شرط مخفف من لفظ اکر و هو المراد کزندت بضم الکاف الفارسی
 بمعنی الضرب و التاء للخطاب سرمد ظاهر از خلق ای من غیر الله تعالی مرتجی من
 که نه راحت سرمد خلق ندرج بل الكل از خدا دان خلاف دشمن و دوست علله بقوله
 که دل همدرد در تصرف اوست کما قيل لا یملک العبد الله احد الا الله کریم تبارک
 می گردد فالسهم بصد من القوس ظاهر از کانداز پند اهل جرد فالفعل بصد من الخلق
 ظاهر و اهل الحق بری من الحق یکی از ملوک عرب متعلقان دیوان هو فرمود
 ای امر لادکان دولته که مرسوم المراد به الوظيفة فلان بنده ذکر اسم عبید
 هست مضایک بنید علله بقوله که ملازم درگاه هست و مترصد یعنی ناظر فرمان
 و سایر اعلم ان لفظ سایر بمعنی الباقی لا یعنی الجميع و منه قبل لا یبقی فی الاناء سوا
 خدمت کاران بل هو ولعب بضم اللام اسم و یفتح مصدر مشغولند الطاهر من
 الله هو ما یلهو الانسان عما یرمه واللعب ما یغلبه الانسان الصبیان محاصح
 به اهل التفسیر و فی قوله تعالی و اعلموا ان ما للحیوة الدنیا لعب و لهو و من قال فی
 مختار الصحاح لی بالشی لعب به و قد یکنی به عن الخلع انتهی و نشره صاحب الروضه
 بالبطیل فقد ارتکب الاستدراک و خلاف الظاهر و غیر المناسب بالمقام و در ادای خدمت
 متهاون و متکاسل صاحب دی نشیند و گفت علوی ای رفیع درجات بنده کان بدرگاه

حو جل و علی همین مثال دارد ای مثل هذا الذی من و اطهر عبادته احمر المثنوی و حصل له
 الرفعة المعنویة كما ورد في الحديث القدسی لا یزال عبدی یتقرب الیّ بالنوافل حتی احببه
 الحديث **بیت** دو بامداد الصبح بالذال المعجمة بمعنی الفجر و الصبح کراید کسی بیاء
 الوحده نخدمت شاه للملایمة سیوم ای الصباح الثالث هراینه بمعنی البتة دروی
 کند فاعله شاه بلطف بسکون الفاء متعلق بقوله نکاه و هو مفعول کنایه ای بنظر الیه
 باللفظ امید هست که ای الرخاء حاصل بر کان ای العباد خلص امرهون که
 ما امیدای المایوس نکردند بالکاف الجمعی مضارع مکررین ای لا یرجعون رشتان الله
 من عینة الله تعالی **بیت** مهتری ان لفظ مه بکسر المیم و سکون الهاء بمعنی الکبیر و لفظ
 تر للفضل فمعنی مهتر بمعنی الاکبر و الباء مصدریه ای السیادة و الریاسة در قبول
 فرماشت ای من قبل الامر حصل له العز و العزة و الشرف و السیادة لان من خدم خدم
 تر کر فرمان و عدم اطاعة الامر دلیل جرم است و علامته هر که سمای راستا
 دارد یعنی کان له علامة المستقیمین سر خدمت برستان دارد ای بکون
 داسه خدمته علی العتبة **حکایت** ظالمی احکایت کنند که هیزم بکسر الهاء
 و کذاهیمة بمعنی الخطب درویشان ای الفقراء خریدی لجیف لفظ عذنی بمعنی الظلم
 و قد يستعمل فی الجیم و الودم بمعنی لفظ در یخ و توانکر انرا ای لا اغنیاء دادی
 بطرح قدمه معناه فی قول المص بادشاهی که طرح ظلم افکند و من قال فی المصداق
 الطرح بر افکندن فقد خالف ما قاله سابقا و ارتکب الاستدراک فی قول المص
 و المراد هنا اخذ الثمن العالی فانه من المواضع التي تتحقق فیها معنی لفظ الطرح
 علی ما ذکر فی اول صاحب دلی بر و گذشت ای مره وضع کان ذکا لظالم فیه و ^{کفت}

بیت مادی بیاء الوحده او الخطاب تو تاکید علی الثانی و الجموع استفهام
 انکاری که هر که دایمی بنوی یعنی تلذذ یا بوم قد مر تفصیله که هر گاه
 نشینی بکنی بفتح الکاف العذنی خطاب من کندن و یراد به التحزب فانه
 تحب الخراب و من قال فانه یتشام به فلم فی التحزب فلم یأت بالتعلیل ^{الصحة}
 مردت بضم الذاء المعجمة او لا بفتح الراء المرحلة ثانیاً بمعنی القوت و التا
 للخطا از پیش بالباء العذنی و در امری و د باما ای بخاطر قوتک البنا
 با خداوند بالاضافة غیب دان و صف ترکیبی بمعنی عالم الغیب نرود ای
 لَا یُجَاوِرُ إِلَى اللَّهِ تَعَالَى زُورٌ مَهْدِيٌّ بِالْبَاءِ الْمُصَدَّرِ بِاللَّتْرِ كَيِّ قَوْلُو
 مکن سی بر اهل زمین ای علی اهل الارض تا دعای بیاء الوحده بر اسمان نرود
 ملاخیم الناصح الکلام طالم ازین سخن بر جید لان الحق من الجبه شرط بلاغت
 باتو میگویم تو خواه از سخنم بنید کبر و خواه ضلال و روی ارد در هم کشید کن
 و لم یعرف قول الاطباء کل مر دو و بدو التفات نکرد و تکبر قال الله تعالی
 اخذته بر العدة بالاشم او الایه فاذا قبل له اتق ای انخوف هذا المناق ^{بالله}
 حملته الانفة و الحمیة الجاهلیة علی الذنب الذی تو مر یا تقائه لجاجا قبل
 نزلت الایة فی حق اخنسن بن شریف و قبل نزلت فی المنافقین کلم و المذهب ان
 العبرة لعموم اللفظ لا لخصوص السبب **حکایت** یروا من ملک عاد لا کان عیتر ^{راکبا}
 قال له یهودی اتق الله یا امیر المومنین فنزل الملك من دابته و وضع خنقه
 علی الارض فقیل لم نزلت من دابتك بقول یهودی قال لا بقوله بل بقول الله
 اِذَا تَدَكَّرْتَ قَوْلَ اللَّهِ تَعَالَى وَاِذَا قِيلَ لَهُ اتَّقِ اللَّهَ أَخَذَتْهُ الْعِزَّةُ

فخشيت ان اكون ممن دخل فيه تاشبي به اتش ار مطم در انبار هينم افتاد
وبقية الآية اعني قوله فحسبه جهنم ظهره نياه عاجلا وسائرا ملاكش
الصهر راجع الى الظالم سوحه وار يستر بمعنى البساط يزوم بفتح النون وسكون
واليم اي اللين الناعم برخا كستر بالكاف العري بمعنى الرهاد كرحش وهذا الضمير
كالاول ولفظ كرم بفتح الكاف الفارسي بمعنى الحار نشاند ماض من نشاندن فا علم
ضمير اتش ومفعوله الضمير في قوله كرحش يعني نصبت النار ذلك الظالم في الرهاد الحار
وبقية الآية اعني قوله تعالى ولبيس المهاد طهر في الدنيا ايضا وقول القائل قيل
تعالى نشاندن ماض مجهول بمعنى انتصب ذلك الظالم في الرهاد الحار خروج عربسا
الكلام اتفاقا همان صاحب دل بعينه برو بگذشت كما مر او لا خنيدش المستر
ضمير الفاعل يرجع الى صاحب دل والبارز ضمير المفعول يعود الى الظالم بآيات
في كفت ذلك الظالم كه ندانم اين اتش از جاد در سراي من افتاد هذا كلام الظالم
كفت صاحب دل اردود بالااضافه دل درو بيشان اي وقع من دخان قلب الفقر
حذر كن زدود درو نهاي ريش و صف تركيبي مثل دل ريش و صف تركيبي
فيجوز سكون الياء وكسرها لظهور الوزن والجمع بين الجمع والفرق تالي التركيب
جائز في هذه اللغة والمعنى بالتركيب كحذر قل يار لولو تجلر تو بوندن ومن قال
والعق از ريش درو نهاي فلم يعرف المعنى وقوله وتحمّل ان يكون من قبيل اضافة
الموصوف الى الصفة على سبيل المبالغة كانه جعل البواطن نفس الجراحة كما في قولهم
رجل عدل كلام على محبوب التراكيب العربية واعتراف منه بانه لا يعرف بالفا
لما سمع السلطان الاعظم الفاتح ديار العرب والعجم السلطان سليم

خان عليه الرحمة والغفران از المولى الى المولى المشهور بابن سيد علي شرح كتاب
كلستان باللغة العربية سأل من اشتهر بالطرافة ان كتاب كلستان فارسي
لم شرحه المولى المذخور بالعربية دون الفارسية اجابه بان المولى المذكور
سئل بمثل سؤالكم اجاب بان لا اعرف الفارسية وهذا ظاهر من شرحه
واما الفقير فانا شرحته بالعربية ليستفيد منه من لا يعرف الفارسية
ويعرف العربية كما اشترت في مباحة الكتاب الى هذا كه ريش درو بالاها
عاقبت سر كنند اي بظهر مثل من كان في باطنه جرح ومرض بظهره الازالة
والمراد هنا ظهور الازالة بالناظر وقول القائل في شرحه اي يتوجه الى البئر
والصحة ولا يظهر تخفي ان برآه انما هو بار تفاع للونى وهلاكه بعد جد اكمالا
تخفي بهم برمكن اي لا يجعل منقبضا فانوالى بحسب طائفك دلي بيا الوحدة
اي قلبا واحدا كه اهي جبراني بياء الوحدة فيها ايضا بهم بر كنند بالتركى قند
وقيل في الترجمة حذر قل شرها آه دل ريشدن كه اول ريش اخرباش
حفير صفن بغيره هيج كسند كو كلنى كه برآه جفر بوجره ان يفر برناج
كبخسرو واسم الملك من الملوك كان مدة سلطنته ستين سنة نوشته بود
بنت چه بمعنى چندان يراد به هذا المعنى في الاستعمال والاصطلاح لا فتوانه بالالفاظ
الدالة على الجمع والكثرة كما نحن فيه اعني الهاي فراوان بمعنى الكثير وعمها
درارو ومن قال كون لفظ چه چندان كذا سمعت من البعض ولم اجد في كتب اللغة
ما يساعده فقد غفل عن الاصطلاح ولهذا طلبه في كتب اللغة ولم يجده كه خلق
بر سر ما بر مین ای علی فبر ناخواهد رفت بالتركى كنسه كرك چنانكه دست

امده است ملك بضم الميم بما التشبيه في قوله جنانكه مصروف الى المصراع الثاني
اي عني بدست هاي ديكر همچنين خواهر رفت والاخر كرك و قد يقع في حقه
مثل ما كتب في ثاجه **حكاية** كان اوسياه و شى مضى الى بلاد الترك و
بنت فراسياب و ظهر اسم هناك خاف فراسيا منه على ملكه فاحد حبه
ثم احرقه سر او كانت ابنة قد ولدت لسيا و شى كخبر و فاخته و سلمته
الى من يريه فترى و نشاء احسن تربيته الى ان كل عقله و تدبيره و ساء
مستخفيا حتى دخل ارض بابل و صار ق و في ذلك الزمان حوت كيفاوس
و يهنولى على الملك و الخراين و دخل الفرس في طاعنه و انقاد و السلطنة
ثم انه لما عكن جهن الجيوش بالعدد الوافر و العدة الكامل و سار الى حدة
المدبر و قرر قواعد الملك و عين اهل المراتب على مراتبهم ثم مات
و ملك الملك بعده كراب من و لو كيفاوس **حكاية** بكي در صنعت كشتي بضم
الكان العرقى اى كان اخذ في صناعة صنعته المصارعة بالصاد الممله
بالتركي كور شجيك بسم الله بود اى بلغ غايه الكمال و سصد و
على عدد ايام السنة بنده فخر في نخار الصحاح العاخر الشى الجيد و المراء
به الخيلة از بندهاى كشتي كيراى حيل صنایع المصارعين دانستى بيا و
و هر روز اى كل يوم من ايام السنة بنوع بيا و الوحدة كشتي گرفت بيا و
مكر كوشه خاطرش باجمال بكي از شاگردان سبي داشت اى كان يحب احد
تلامذته بخاله سيصد و بچاه نه بندش در اموزايند ماض من اموزايند
بمعنى التعليم و اما اموزيند فهو لازم مثل اموختى بمعنى التعلم اى علمه جميع

الحبل من صنعه سوى خيلة واحدة كما قال مكويك بنى كه در تعليم
دفع انداختى اى كان سجدته يتعلل في تعليقه و نهاون كوردى لسي بحال
الغلبة بسراى ذلك التليد در صنعت و قوت بر امر و بلغ الغاية
وكسى را با و من المصارعين امكان مقاومت بالتركي در و شقى بودى كمال
في الصنعة و القوة فانخذيكه بضم سلطان كوت ذلك التليد او سناد را
فضيلتى كه بر دست از روى بزكى في البين و حق تربيتت في العلم
و الا بقوة ارو و كتر يستم و يريد به المساواة في الصنف و مراده العلية
بقدرته المقابلة اعني قوله و صنعت با و برابر لما فاهذا الكلام ملكا
اين تركا دب ازوى من التليد مناسب و پسند بيا مد لان كفر النعت
و حق التربية بغير مودنا مصارعت كنند مفادى متسع يعنى واسع معين
كردند لمصارعتهم و اركان دولت و اعيان حضرت حاضر شدند بزرگ
مصارعتهم بسرجون بيل مست در آمد لا غتراده بقوته و صنعته بصد
بيا و الوحدة يقال صدمه اى ضربة لجسده كه اكر كوه اهنيين بودى از
جاي پر كندى بفتح الكاف العدي اوستاد دانست كه جوان از و بقوه بزرگ
و اعلى بدان الباء للملابسة بنيد عريب كه اندوهان داشته بود اى اخفاء
باوى در او تحت الظاهر انه ماض مجهول من او تحت جوان دفع ان ند اول
يقدر على دفعه اوستاد بدو دست از زمين برداشت ذلك التليد و بيا
سر برد كما هو دأب المصارعين و بر زمين زد و عديوم راف فقال از خلقى بر
كما هو المعتاد في هذا الامر ملك فرمود تا اوستاد در نعمت و خلعت دادند

و پس در آنجا در ملاحت کردند و به قول که با پرورنده معنی الهی بپس
المشده خویش برید به او سنده دعوی مقاومت گری بل ادعیت العلین
علیه و پس بر روی فلان عقبه عابنه الملك گفت ای خداوند بر و روقه بر
بنافه بلکه در علم کشتی بالضم دقیقه مانده بود که از من دریغ داشت
هذلا استاد امر و نه می بدان دقیقه بر من ظفر یا گفت فی جواب از بهر
چنین روز لاجل مثل هذالوم نکه می داشتیم که حکما گفته اند فی النصيحة
دوستان را چندان قوت ده که اگر دشمن کرد مقاومت کند شنیده که
جه گفت ای ما قال انکه از پرورده الهی بفتح الباء خود جفا دید **بیت**
یا و لا خود اعلم ان لفظ خود يستعمل اسما و ادانا اما اذا كان اسما فاعنا
بالترکی کنند و واوه سر میته و لهذا قال فی قافیه بد و اما اذا كان ادانا
فهو يلحق بالآخر لکم لیدل علی خصوص حاله فی الحكم المرب و ما نحن فيه من قبل
الثانی بنود در عالم ای اما الوفاء غیر موجود فی العالم یا مگر کسی درین زمانه
نکرد یعنی ان الوفاء موجود و لم یفعله فی الزمان احد کس نیاموخت **بیت**
احد علم تیر از من ای الرماة منی که مرا عاقبت نشانه نکرد و روی فی هذ
المعنی ما ذکره الجوهري اعلمه الرماة کل يوم و لما استند ساعده رما
الرمانية یه یعنی الرمی و استند بالرملة یعنی استقام و قال الاصمعي شئت
بالشئ المحجة لیس شئی کذا فی الصحاح و من قال و قد یصح اشتد بالشئ المحجة
من الشئ فکانه لم یطر الصحاح **حکایت** در ویشی بیاء الوحدة
مجرد صفة در ویشی بکوشه صحرا می بود للفراغة پادشاهی بود و بکند

در ویشی از الجاه که فراغ ملک قناعت سر بر نیاوردی ای لم یرفع را
من المراقبة و التفان کرد الیه پادشاه از الجاه سطوت و هو القصر
بالطن سلطانیت بهم بر آمد و گفت این طایفه خرد پوشان نشیر
الی الطایفة الصوفیة بر منال جواشند برید به ان الحیوان کمالا یعرف السلطان
ولا یعظمه کذا که هذه الطایفة وزیر گفت مخاطبا ای در ویشی پادشاه
زمین برید به سلطان به بر تو کند کرد جواشند نکردی و سرطادب
نخای نیاوردی فان من الادب ان تقوم له و تعظه گفت ای در ویشی بکواصر
للو وزیر ملک را ای قل له توقع خدمت از کسی لیرج الخدمت من احد
که انکس توقع نعمت از و داره هذالجواب کلام صحیح فی نفسه و دیگرید انکه
خطاب للوزیر ملوک از بهر پاس رعیت اند یعنی ان الملوك لاجل رعایه الرعیت
رعایا از بهر طاعت ملوک ای لیست الرعایا لاجل خدمت الملوك **بیت**
پادشاه با سبان در ویشی است ای السلطان جارس الفقیر کر چه نعمت
بعز دولت اوست ای بقوة دولت السلطان کوسند یعنی الغنم و قد یل
فاره بقاء و يقال کوسبند از برای جویان یست ای الغنم لیس لاجل الراعی
بلکه جویان برای خدمت اوست **بیت** یکی امر و زالیوم کا حرن بالکاف
العزنی وصف ترکیبی بالترکی مراد سورجی بنی بیاء الخطاب عام دیگر
مفعول لفظ بنی مقدره اد لاجل مجاهده من بذل المشقة ویشی ای قبله
مخرج من المجاهدة لاجل تحصیل المراد و در کی چند الکاف للتصغیر و الیا
للوحدة یا شوق در بیان و قوله باش تا دستش بیند در و کار و من لم

يعرف معناه هناك اعترف به هنا حيث قال يعنى صبر فلنخورد مروهون
 حال معتر بمعنى مخ الدماغ والعظم والمراد هنا هو الاول سربا لاضافة في
 اللفظين خيال انديش فرق شاهي وبندي بالياء المصدر يفي فيهما برختا
 اى لم يبق الفرق بينهما چون قضاي توخته وهو الموت امد بيشى وقع
 كر كسى حاك مره باز كند بضم الكاف العدى من كردن ولوان احد اجفرت
 المبت وكشفه ومن ربح كون الكاف بالفتح من كند فقد ارتكب الاستدراك
 باز شناسد فاعله ضمير كسى فوانكر اندر ويشى اى لا يفرف العنى من الفقير
 ملك زاد المراد هو العهود كفتار در ويشى اى كلامه سنوار يعنى الحكم امد
 كفت از من چيزى نخواه كما هو عادة الملوك **حكاية** كان ملك في الزمان
 وكانه دار خلافته مدينة هراة قال في وقت مخاطبة الفقير از من چيزى نخواه
 اى طلب منى شيئا فقال الفقير از تو هر چه بخواهم اى اطلب منك مدنيته هراة
 قال الملك هر چه بخواهم اى اعطيتك يا هراة فلما سمع اركانه اخرجوا
 حوال الكثرة من اموال واشتروا بلدة هراة من ذلك الفقير لاجل الملك
 كفت هذا الفقير ان بخواهم كه ديكر زجت من بدهى فان صحبت خلافت بخت
 كفت مرا بدي بده كفت هذا الفقير در باب امر من در يافتن بالتركي ارشك
 واكمك ورويق ومن قال اى فهم امر من يافتن فقد هم كنون كه نعمت الناء
 الاخيرة للخطاب هست بدست اى في يدك كين دولت دولت وملك
 ي رود دست بدست فينبغي للعاقل ان يسعي للاخرة باقباله وماله وقيل
 في الترجمة **حكاية** غافل اوله الله امكن دولتيه نعمك كم بولا روهون

كيد رالن الله دو عز قدان **حكاية** بكي از در ران الزمان السابق پيش ذو
 النون مصري روت هو من طبقة الادلى اسمه نوبان وكنيته ابو الفيص ولقبه
 ذو النون لقب به لانه كان في سفينة مع جماعة من الناس وكان لواحد منهم
 نفس فضاء فلما استقضى رأيتهم الى ان هذا الرجل الغريب يريدون ذو النون
 قد سرقه فانكرو وحلف ولم يصدقوه فلما اضطر فوجه ساعة فأتى جوث من
 البحر بذكر الجوهر فلقب بسببه ذو النون اى صاحب الحوت وقال النبي الامام
 افة ذو النون رجل ينبغي ان لا يزين بالكرامات ولا يمدح بالمقامات بل المقام والحل
 والوقت سخرات في يده ولما ما كتبنا كرامته وهى حاست فاعلم ضمير
 الوزير كه روز شب خذت سلطان شغولم كما هو الايق بالعبد الذي يكون
 يقرب من السلطان وخير من اميد ارم اى ارجو خيره وار عقوبته بيش ترسان
 صفة مشبهة من ترسيدن ذو النون قدس سره بكويست اى بكي وكفت من
 ار خداى بعا ترسيدى حكاية كه از سلطان كمان خفاه از جمله صديقان بودى
 انما قال هكذا مع علف در جنة هطما تنفسه **حكاية** كرنوى اميد رحت
 ربح يعنى عبادة العباد لاجل راحة الجنة والمم عذاب جهنم ولولم يكن كذلك
 بل لو عبدوا بالاضافة خلاص باى در ويشى يريد به السالك العابد برفلك
 بودى اى ظهر اخلاصه وعلى المنزلة كرو زير از خدا بترسيدى مروهون
 هيچن كرفلك بكسر اللام ملك بفتح اللام بودى والعجب عن اعتراف بان هذا
 للصراع واقع في الترانسح الصحيح ولم هو اختاره بل قال بدله ملك برفلك
 بودى وصح يقول بكسر اللام ملك في الاول وفتحها في الثاني ثم قال كلا ما جنوا

و هو قول ولولا رعاية القافية لكان لصلا كسرهما في الثاني ايضا وجده واعلم ان
في البيت الثاني تنبيه على انه لا بد وان يكون للسلطان مهابة وسياسة حتى
تخاف وزيره حكاية قال حكم السلطان الذي ليس له مهابة وسياسة مثل
قلع اضراسه وقطع اظفاره **حكاية** بادشاهي بكشتن في كنامي بيا الوحدة
فرمان داد اي امر بقتله گفت اي ملك بموجب خشي بيا الوحدة والاضافة تبيينه
كه تر ابر من اي واقع على ازار خود بخوي اي لا نطلب نادى نفسك گفت چگونه
اي كيف اطلب فادى نفسي گفت اي في كناه ان عقوبت بر من بيك فسر ايد اي تحمل
ويقع على في نفس واحد و بزه آن اي ائمه بر تو جاويد معنى لا بد بما ندفع
النون مضارع من مازن **بيت** دوران بقا اي زمان الحيوه چو باد صبرا
بگذشت اي مضى بالسرعة تلخي وخوشي بالياء المصدر فيهما وزنت اي قبيح
ودنيا وهو بالتركي بر اشقلو والظلم ان يراد بهما القبح والحزن هنا
المقارنة بقوله تلخي وخوشي بگذشت فان الازمان والاحوال لا تستقر بل
تمر السحاب بنداست ماض من پنداشتن اي ظن وقوله ستمكر اي الظالم فا
كسبم اي الظلم بر ما كرد وليس كذلك بر كردن او بما ند اي بقي عليه اغه وبرا
بگذشت اي لم يبق علينا ملك راسيحت او اشارة الى قوله في كناه سود مند
المراد به ان نصحه اتر فيه واز سر خون او در گذشت اي عفا عنه وعذر
خواست **حكاية** وزراء نو شر وان در مهي بالياء الوحدة از مصالح حكمت
كودندي فيه تنبيه على انه يجب للملك ان يشاور وزراءه في مصالح المملكة
وصيغه الجمع تقضي ان يكون المشاورة مع الجماعة كما قال الله تعالى وشاورهم

72
في الامر وهريكي من الوزراء بروفي دانتي خود على مقتضى علمه راي بسكوني
وقبلها القاي زدو المراد بخداد الفكر ملك تيرنجين كالوزراء اسد بيشه
فيه تنبيه على انه ينبغي للسلطان ان لا يفرض الامر الى الوزراء بل يفكر بنفسه بر
چهره راي ملك اختيار افاد اي اختره ونحوه عاراء الوزراء وزياران
خفيه گفتندش الضمير المستتر راجع الى وزيران والبارز الى بزرگواراي ملك
چه مزيت ديدى بر فكر چندين حكم اي على اراء الحكماء المتعددة حتى حجت عليها
گفت بموجب انكه الخيام كاراي آخوه معلوم نيست وراي هكنان اي فكر الجميع ^{مشيت} در
الله تعالى است كه صواب ايد يا خطا واذ كان الامر كذلك پس موافقت راي
ملك اوليت است علله بقوله كه اگر خلاف صواب ايد اي ان ظهر الخطا بعك
منايعت او اي لاجل متابعتهم اتباعه ارمعايت او اي عتابه اي عتاب
بيت خلاف راي سلطان راي چيستن مرهون خون خویش باشد دست شستن
كنايه عن وقوع الشى والفراع منه واكر خود ريز را كويد شست اي زاي لوقا
السلطان مشير الى النصارى ان هذا الليل يبايد گفتن لفظ بايد مضارع من
بايستن اي ينبغي لكان تقول مساعدك اينك بكاف النصخير مائة و
بالياء الفارسي وهو الثريا فيه تنبيه على انه من الاداب تصديق السلاطين
وارائهم ولكن ينبغي ان لا يصدقوا في امرهم بالظلم **حكاية** سئل عالم عن الصدق
فقال الصدق كلمة حق عند سلطان جائر **حكاية** شياى بيا الوحدة
وهو لفظ مستعمل في العجم والروم فمن قال في شرحه يكسر طرفه كه شياى
يكند در رخا فل وجامع كشاد خمره وغيره فقد خفي عليه الظاهر كيسوان

حج کیسوبر نافت کما هو عادة العلویین که من علوییم ولم یکن علویا فهدی الکذب
 ولحد وبافافله حجاز شهید رامدای دخل که اجمع می ام ولم یأت من الحج فهدی
 الکذب اخر وقصیده پیش ملک برد که مرگم ولم یقلها فهدی الکذب اخر یکی از
 ندما د ملک قدم بیان الندما و در آن سال از سفر آمده بود و کان عالم الحجاز
 گفت من اوراد و عید قربان در بصره دیدم حاجی چگونه باشد فکیف بگویم حاجا
 فی هذه السنة و دیگری گفت ای قال رجل اخر بدین من هانضانی بود در
 ملاطیة اسم بلدة علوی چگونه باشد فظن کذب کونه علویا و شعرش من
 دیوان انوری یافتند و هو شاعر فاضل و فی بعض القصیده کامل ملک بود
 نابزندش و نفی کنندش ای پردونه من البلدة که چندین دوع چرای
 بیاء الخطاب فلما عاتبه الملك و امر بعنابه و نغیه گفت ای خداوند من
 زمین ای مالک وجه الارض سخن دیگر بگویم اگر نباشد ان لم یکن ذلك الکلام
 صادقا بهر فتحین عقوبت که فرمای سزاوارم ای استحق به گفت ای
 ان چیست گفت ای شیاد **فقط** غریبی بیاء الوحده کرت الناء للخطاب
 و لفظ کر خفف من لفظ اگر ماست بالسکون معناه بالترکی یوغرت پیش
 و فی تقدم الکلام و ناخیرم للون و التقدير اگر غریبی پشت ماست
 اور دو پمانه بالترکی اولجک و قدح است و یک حمد بالفارسیین
 بالترکی کچه دوع بالترکی آیرن ای لیس بلین خالص فی الحقیقه که از بنده
 لغوی بیاء الوحده و اللغو هو القول الباطل شنیدی بیاء الخطاب مرچ ای
 تنأذی منه جهان دیده وصف ترکیبی بسیار گوید در دوع بمعنی الکذب

ملک لحدید و گفت ارین دهر سخن دهر خود نکفته بغر خود ای لحد امته نا
 مأمول اوست مهریادارند **کلیات** آورده اند فی الحکایه یکی از وزیران جمع وزیر
 مثل فضة و فقهاء بریدستان ای الرعا یا رحت اوردی عملا و یقول علی السلام
 الراحون برحمت الرحمن و صلاح ممکنان جنتی فان مدار الايمان علی الامرین العظیم
 الامر الله و الشفقه علی خلق الله اتفاقا سبب دله الخطاب ملک گرفتار آمد و برادر
 به ان الملك خطاب خاطبه بالغنا و امر علیه بالعقاب و لهذا قال ممکنان
 در موجب بکسر الجیم استخدا و اص او السلس للطلب سعی کردند فظن مضمون قوله
 قوله تعالى ان احسنتم احسنتم لا تفسمکم و موکلان بروی ای الی و کلوا
 علیه در معاقبتش ای فی عفا به ملاطفت من اللطف ضد العف کردندی علی
 ما قال الله تعالى هل جزاء الاحسان الا الاحسان و بزرگان دیگر
 ای السادات الاخر در سیرت نیک ادا ای فی شاء نه بیاد شاه گفتند و انما
 من شان الکلام نام ملک در سر خطای ادر گشت تجاوز و عفا عنه صاحب
 دلی برین اطلاع یافت و تفکر فی قوله تعالى ان الله لا یضیع اجر الحسنین
 و گفت **قطعه** نادل و سنان بدیت ای لا تمیل فلوب
 الاحباء و طیبها و تسلیتم بوسنان بدیم فرود خنده بمعنی البیع به بکسر
 الباء و سکون الهاء بحی المعنیین احدهما الحسن و الاخر السفرجل و المراد المعنی
 لاجل تطیب فلوب الاحباء مع حدیقه الاب حسن لصرف ثمنها الیهیم
 نجستن دیک با کسر الجیم و الکاف العنی لفظ الفارسی بمعنی العذر بکسر
 الغاف هم عام کل ما یطبخ فی الطعام سوار کان من الخاسر و لحد نیک خواها ترا

نیم

جمع نیکو خواه و هو وصف ترکیبی یعنی لاجل طبع قدر الاصدقاء والمراد طبع مافیه
ومن فسر لفظ الختم بالعلمان فقد غلط هر چه سخت سرایت ای کل شیء من انفس
الیت و سبابه سوخته به هذا الكلام یفید الاحسان بالاحباء والاصدقاء
چون نم ترقی المص فی النصیح حیث قال بایدندیش هم نکوی کن لاند دهن یک
بلقمه دوخته به **حکایت** سئل عاقل من الرقة قال المروءة هی الاحسان لمن هاء
اذا الاحسان بالمحسن معاوضة کبیع السوق وهو قبل فی الدرجة **بیت**
دوستدارم کو کلن آله المعجون بابا کلک باعجه سنی صاعودین ایوصانا
نکاشی بشمک الجون هرنه دارایسه اوده یا تحک تحویک بر من لوق صبانہ
ایک قل ایبلک اغذینه لقمه اتحقیک **حکایت** یکی از بزرگان هارون الرشید
کنیه ابو جعفر و هو اخو موسی الهادی بن محمد المهدی بویع له لیلة موت
اخیه و فیها ولد الموحا الماحون و هی لیلة لم یکن فی الزمان مثلاً ما فیها خلیفه
و بویع فیها خلیفه و والد فیها خلیفه و کان هارون الرشید الرشید
طویل القامة ابضا اللون سمینا جوارا کریماً شجاعاً کنیراً العز و له سبیه
واجمع بیام ملوک الاقالیم و قتل من بعد اذ یرید مکه فدخلها معتمراً ثم مضی
للمدینه فزار النبی صلی الله علیہ وسلم و وزار الموطأ علی مالک بن انس صاحب
المذهب و رجع الی مکه فی اشهر الحج ماشیا و لم یخرج احداً من الخلفا بعده و لا قبله
ثمانیا و فی ایام مات الامام مالک بن انس المذنبور فی سنة تسع و تسعین
و ما یله پیش پدر امد ای جاء احد من ابناؤهم و قد ام ابیه خشناک قایلاً
که فلان سر هندی زاده قد عرفت معناه مراد دشنام داد بجا درای خشم ای هرون

70
ارکان دولت را گفت ستفتیا جزای این و فی بعض النسخ سزای چنین کسی
باشند و اجاب کل واحد منهم بجواب غیر مرضی یکی اشارت بکشتن کرد هذا
جواب یتضمن الظلم الصریح الغلیظ و دیگری بدین این جواب یتضمن
الظلم و لکنه اخفی من الاول و دیگری بمصادره قد مر معناه فی حکایت ملک
زوزن و نفی قد مر معناه فی حکایت شیدا انفا من اعاد بیانها فکانه نفسی ما
اکل اللیلة هرون گفت محطاً نخطا طبا لایبده ای میسر کردم انست که عفو کی
فان عفو تحب العفو و اگر نتوانی تو نیز دشنام مادرش بدی فان هذا جزاء
بالمثل نه چند آنکه انتقام از حد گذرد ای احفظ المماثلة و لا تجاؤ فی
فی الشتم انکاه ظلم از طرف ما باشد **بیت** نه مردستان بنزد بدی خود
مرهون که با پسر دمان بالترکی کو کدش فیل و من قال و هو الذی له صوت
هایل ینظر فی وقت هجانه و غضبه بالترکی کورم کش فیل فقد اکثر الکلام
و لم یعرف المرام بیکار قد عرفت لفظه و معناه جوید و المعنی ان من یرید
مع الفیل القوی لیس برجل عند العاقل بلی مرد آنکس است از روی تحقیق
و فی الحقیقه که چون خشم آیدش باطل نکوید ای حفظ لسانه وقت الغضب
عن الفحش **بیت** یکی را شتم خوی احادیث الیابن اصلیه و الاخری مصدره
داد دشنام قدّم لفظه داد للوزن حمل کرد و گفت ای نیک فرجام بفتح الفاء
بمعنی الغایه ای الفایده المرتبه قال فردوسی نکو نیم و فرجام کاران بود که
فرمان و رای جهانیان نبود و من قال فی شرحه بمعنی العاقبه فقد قرب معناه
بتر صیغه تفضیل اصله بد تو و العوام حرفه نم شاع فی الستة الفصحاء

ووقع في الاشعار زانم متعلق بقوله بتراي بر بد ترا زانم كه خواهي گفتن
تريدان صغو تقول اي كه اي انك فاسق سارق كاذب عاد اقبالي ومعالي
حاكما على عشفقاتها فالالاء الاولي للخطاب من بكى الى رشت خوي و الثاني
للخطا على العكس ومن قال في شرحه اي انك انت الذي تفعل كذا وكذا من الشرور
والفياح فالبار فيها للخطا فقد اخطا في تفسير لفظ اي اذ معناه بالتركي
او ليس لسن وليس معناه بالتركي فلان ايلرسن ولم تحقق الخطا فافهم فانه
دقيق كه دام جون عيب من نداني فان كل احدا علم بعينه من غيره وقيل في التر
بيت برينه زنت خوب ركسه سويكي **كلمة** حمل ايلوي اول كشي ديدي
بناندي بدترم كم اني درهن بنين بيلورم سن نه بلورن **كلمة** با طايعة از
بزرگان در كشتي اي في السفينة بودم هذا من جملة ما رآه المص في مدية سياحته
زوني بفع الزاء وسكون الواو لفظ عربي بمعنى السفينة الصغيرة والياء
للوحدة در بني ما اعلم ان لفظي نجي لمعنيين احدهما العصب والاخذ الاثر
ويراد به العقب والمراد هنا هذا المعنى الاخير غرق شد و برادر بگوداي بكسر
الكاف الفارسي موضع يد رفية الماء ويتعق والياء للوحدة ومن زاد في شرحه
قولم ولا تجرى الماء فيه على الاستقامة زاد قيد زايده فلم تجري على الاستقامة
در افتادنداي دفعا في ورطه الهلاك كي از بزرگان گفت ملاح را على وزن الفلاح
بمعنى صاحب السفينة كه بكسر الكاف الفارسي امر من كوفتن ان هر دو برادر را حتى
ينجي من الغرق تا ترا صد دينار بدهم لتخليص كل واحد منهما واعلم ان اعطاء مثل
هذا المبلغ المبلغ لتخليص الاجنبى من سيرة السلاطين ولهذه الورد هذه

27
الحكاية في باب سيرة پادشاهان فلا يرد ما قيل لا ينبغي ان يورد هذه
الحكاية في باب سيرة پادشاهان وموضعها اللاتي هو الباب الثامن ملاح
نايكى را خلاص كرد من الغرق ديكرى هلاك شد اي غرق كتم بقيت عشر
نمانده بود اي قد تم اجله از ان سبب در كوفتن او ناخير او فتاداي عكس
الامر ملاح لختديد وكفت الجبه تو كفتي يقين است وفي بعض النسخ سر هست
وديكرا خاطر من برهانيدن اين اشاره الى الذي نجى من الغرق بيش تن بود
سبب انك وقتي بيار الوحدة در بيا بان مانده بودم اي كنت عجز من الشى
اين مراد بر نشانند بسكون النون الثانية من نشانند اي جلتى على البعير
وازدست ان ديكر اشاره الى الذي غرق نازيانه بمعنى السوط خورده بود
اي كان ضربني سوطا واحدا در طفلي بيار المصدري كتم صدق الله العظيم
من عمل صالحا فلنفسه ومن اساء فعليها **كلمة** نافراني درون كس حراش
شني من خواستيدن والمراد به عدم الازاء كاند رين راه خارها باشد
اي يوزيك الشوكه لان جزاء سيئة سيئة مثلا كما در و شني مستند الى الجناح
براراي اجعله حاصلا كه ترائير كارها باشد اي ليحصل حاجته **كلمة**
ورد في الخبر ان الله تعالى قال العيسى عم هل تريدان تطير مع الملا نكه
على السماء قال نعم قال عليك خمس حصال الشفقة كالشمس والنواضع كالارض
والسحاوة كالنهر الجاري والحلم كاليت والستر كالليل **كلمة** دو برادر
بودند في الزمان السابق بكى خدمت سلطان كردى و ديكرى بسعي بازوا
جمع بازو بمعنى العضدان خوردي باري اي مرة اين توانكر اشاره الى بكى

در پیش را گفت معا بنی چو اخذت سلطان نکنی تا از مشقت کردن برهی
 بکسر الهاء و یا الخطاب گفت معارضاً تو چو اکار نکنی تا از مذلت مصدر کالدله
 رها و خلاص یابی که حکما گفته اند فی النعم اندک نان خوردن و نشستن
 براد به هنا عدم القيام الخدمت المخلوق به چین و من قال فی شرحه بهتر گفتا
 لم يعرف معناه حسنا که کند بفتح ن ای المنطقة و تفسیر ذریین بسن و بفتح
 ایستادن بمعنی القيام هنا **بیت** بدست اهد بسکون الکاف العدی علی در
 اهن الکلی وهو طلی احر یقال له بالترکی الجوفانه لا يعرف الحریه و السکون
 واللون نفته بالنائین بینهما فاءه بمعنی الجاده کردن خمیره مر ذکره مراراً
 ومن قال بسکون الهاء فکانه لم یرد قبل از دست بردست پیش آمد
 عمر کراغیه قد مر بیانیه قبیل الابواب در صرف سند استاده الی مضمون المص
 الثاني نأجه حورم صیف چه بونم شتا ای کنتا تفکر فی طعام الصیف و لیس
 الشتا و یرعری فیہ حتی تم ای شکم خیره بمعنی اللجوج والمعنی ایها البطن
 الذی لا یسبع ولا یقع بل یقول هل من یدک اللجوج الذی لا یسکت ولا یقو الحق
 ومن لم یعرف المعنی قال فی شرحه بمعنی لجوج و بداندیش و عال ایضاً چشم خیر
 بالترکی چشم کوز دست خیره بالترکی او بشمنش ال و ایاق بنانی بسار
 ای اقع بخند و احد تا نکنی پیش بمعنی الظم خذمت دوناً ای لئلا تجعل ظمک
 مخفیاً فی الخدمه و قد ورد فی الخبر من قنع سبع و من طبع ذل **حکایت** کسی به
 پیش نویروان عادل مرده او ردند که فلان خدای تعالی عزوجل فلان دشمن
 تو را برداشت اری دفعه من الدنیا یعنی امانه گفت خدی که فرو گذاشت ای
 ترکنی

ترکنی یعنی جعلنی باقیاً **بیت** مرا بحر که عدد جای شادمانی نیست علله بقول
 که زندگانی ما نیز جاودانی نیست قال المشکون ان محمد ایوت
 فتر یصیر به النون ای یعلی النفوس من حوادث الدهر فتوی الله تعالی عنه
 شانه الموت فقال ما جعلنا البشر من قبلك الخلد فان مت فم
 الخالدون کل نفس ذائقة الموت **حکایت** کردی بیاء الوحده وهو لفظ
 فارسی بمعنی النفر و قد حذف ضرورة الشعر از حکما بیان کرده در بارگاه
 کسری بفتح الکاف و کسر هاء لقلب ملوک الفرس کما ان قیصر اطلب ملوک الروم
 و الخاشی لقلب ملوک الحبشة و فرعون لقلب ملوک المصر و خاقان لقلب ملوک
 الترك و هو ای کسری مقرب خبر و و النسبه الیه کسری و کسری و جمعه
 اکاسره علی غیر قیاس لان قیاسه کسرفن بفتح الراء مثل عیسون و موسی
 بفتح السین بمصلحتی سخن می گفتند و کانو یدبرون امر ابن زجر خاموش
 گفتند چرا درین بحث با سخن نکویی هذا السؤال الحکماء گفت جواباً لهم وزرا
 امثال اطباء اند و طبیب دارو بمعنی الدواء ندهد جز سقیم را پس بمنزله
 الفاء الجزائیة چون بینم که رای شما برنج بمعنی الطريق الجلی صوابست
 در آن سخن گفتن حکمت نباشد **بیت** چو کاری بیاء الوحده فی فضول
 بیاء المصدی و هو الزیاده و الفضیلة من براید و لحصل مراد روی
 سخن گفتن شاید لانه انغاب اللسان و تضییع الکلام **حکایت** سئل افلا
 عن الراحة قال راحت الجسم فی قلة وراحة اللسان فی قلة الکلام و الراحة
 الروح فی قلة الانام و راحت القلب فی قلة الانتقام و کریم که نابینا و جا

بلجيم الفارسي الكرخاموش بنشينم كناهست لانه وقع في البير ويرهك
حكايت هارون الرشيد املك بالضم والكسر مسلم سدي كفت خلا فان
 طاعق غي وهو فرعون كما قال الله تعالى امر موسى اذهب الى فرعون
 انه طغى اى على وتكبر وجاف الخد في الكفر العصيان كه مغرور ملك مصر
 خدايي كرد كما قال الله تعالى ونا دى في قوميه قال يا قوم اليس ملك مصر
 وهذه الانهار تجري من تحتي افرأيت اني ابعث رايبا كثرين
 بندكان سياهي بيا والوحدة دانت كورن بفتح الكاف العدى وسكون الواو
 في اصل اللغة فرس الرجل الذي لا يمشي بسرعة ثم استعير للشخص الذي هو غي
 في الفهم وعلى هذا المعنى شاع في العجم والروم نام او خضيب بضم الخاء المعجمة وفتح
 الصاد المهملة على صيغة التصغير ملك مصر را بوى رزاني في الاصل بمعنى الرخص
 وشاع في معنى اللاتي دانت اى جعله امير امم كويند عقل وكياست او خري
 بود كه طائفه حراس بضم الحاء المهملة وتشديد الراء المفتوحة كالذراع لفظا
 ومعنى شكايه آوردند كه بنده كاشته بمعنى الزرع بوديم بر كنار نيل باران
 لعلم ارادوا طغيان الماء في وقت امده تلف شد وكان مرادهم عفو خراج الارض
 وغنمها عنهم كفت فاعله خضيب شيم بمعنى صوف الغنم وكان راه كثيرا باشي
 كاشتن وكان يظن ان الصوف نبت في الارض صاحب دلى اين كلام بنشيند وكفت
نيت الكروني بيا لاصلية بدانش اى بمقدار العلم بر فردى اى لو كان
 الذوق يزداد بالعلم والفهم زناد ان تنكروني تر بنودي لعدم علمه بنادانا
 چنان دونى رساند الله تعالى كه دانا اندر ان چيران بماند وفي هذا المعنى قيل

بالعربية **شعر** كم عاقل عاقل اعيت مذاهية كم جاهل جاهل نلقاه
 مرزوقا هذا الذي ترك الاوهام جابرة وصير العالم الخبير زنديقا
بيت تحت ودولت عطف تفسير بكار داني بيا المصدرى نيت ببنده
 بما يكون جزا سيد اسمالى نيت يراد به التأييد الى انظر فيما قتله من
 التحقيق في المواضع المشككة فانه وظيفه الشارح ومن تصدي بالشرح ولم
 يكشف المدام فانه من عدم علمه لامنا هماله او فنادست در جهان بسيا
 رهون تي عين اجمند اى ذو مقدار لان لفظ ارج بمعنى القدر ولفظ منداة
 نسبة نحو درمند ومن قال في شرحه بفتح الهمزة وضم الجيم العدي المعزز والمجتم
 فقد غفل عن اصل المعنى وعافل حوار والمعنى انه وقع في الدهر كثير يكون البليد
 دامقدار والعافل ذليلا كيميا كريا التري كيمياج لان لفظ كراداة فاعل كما في
 قولهم ذكر بعضه مرده وشرح عطف على غصة ابله بسكون الهاء اندر خد
 يافته كخ قيل في الترجمة **بيت** دولتك علم بوير غيله دكل حق وديور
 آني ابرو غيله دكل بوجهانده ووشيدور وديار في عين حرمته
 عاقل حوار كيميا كركلا امكا ايله شرح فجه ابله بولور خراب ده كخ **حكاية**
 يكي را از ملوك كنيزك بفتح الكاف العدى الاول وسكون الثاني في الاصل وخذ
 بمعنى الجارية جيني وصفها اورده بودند وكانت على غاية الحسن خواست
 كه در حالت مستى بالياء المصدرى باوي جمع ايد اى اراد الجامعة في حالة السكر
 دختر محافت كرد ولم تساعده ملك در خشم شد في الغض اى غضب وورد
 اشاره الى كينزك از بندكان بسياهي تخشيد وكان على غاية كه لب زرين بفتحين

وی یعنی شفه العليا از برده بینی گذشته بود هذه هيئة قیحة ولب رین
 معنی غنیه السفلی بکریان فروخته معنی الوضع و المراد هنا الانخفاض هیکل
 ای هیتی بود که چینی بفتح الصاد المملة و سکون الخاء المججمة هم عفريت قصد
 سرقة خان سليمان و قد كان ذلك الخبيث اعجوبة في قبح النظر و كراهة اللقاء
 و كونه هم عفريت قال سليمان لطلب سري بلقيس انا آتيك به قبل تقوم من مقام
 مقامك احوال مجوع و من عكس في البيان فقد رجم المرجوح على الراجح
 از طلعتش من وجهه بر میدی الباء للحكاية ای تیفر و علی العطر علی من العطر
 معنی الخاس المذاب و يستعمل معنی القطران و هو المراد هنا از بغلش سختین
 ای ابطه بکنندیدی حکایه من کنیدن **بیت** تو کوی حرف الشرط مقدم
 تا قیامت زنت روی بالباء المصدري برو حفت جواب الشرط المقدر و بر
 نکوی فيه ملاحظه التشبيه ای کما ان الحسن تمام فی یوسف او المعنی هذا کما
 او انک تقول ان القيم الیوم القیامه ثم فيه کاتم الحسن فی یوسف و قبل فی التذکر
بیت دید که تا قیامت زنت روی تمام دارند روی غده کونک
 شخصی بباء الوحده بخنان النفی مصروف الی بقية البيت و الجملة منفية صفة
 شخص کدیة فعیل معنی المفعول ركب مع منظر و صفا ترکیبیا کز دشتی بکسر الباء
 المصدري او ای من قبحه خبر توان داد معنی دادن و انکا نکه مخفف من و انگاه
 بغلش قدر انفا نعود بالله من قبح راحته مرد از خبر بغلش او مبتدا و محذوف
 بافتا بالاضافة مورد بالدين هم الشهر الاوسط من الشهور الصيفية خصه
 به لان راحة الجيفة اظهر فيه سياه را در ان مدت نفس طالب بود و شهوت

غالب هر ش بکسر الميم ای محبة بخنید ای حرک و بضم الميم ای بکارها بر دشت
 رفها ای ازال بامدادان قدم بیا نه ملک کنیزک راجست لعلو قلبه بها
 و نیافت عنده ماجرا کنند ای ما و فی الليلة حم گرفت بفرمود ناسیاه را کنیزک
 دست و با استوار و بسدد و از بام بالاضافة جوستی ای سقف الفطر الک
 بنی بیج الفلعة خندق در اندازند و لما امر الملك بهذا القتل الفیج و الم
 مکی از در زار نیک محضر قدر بیا نه روی شفاعت بر نفس نهاده فيه تنبيه
 علی بآثر الکلام فی الامراء انما يكون بالتفرع و الابتهاال و کفت سياه بچاره را
 درین کما هی نیست علله بقوله بلك ساي ريند کما و خذت کاران و ده عطف
 تفسر و کذا فی قوله بخنش و انعام بکسر الميم للاضافة خدا و ندی الباء للنسبة
 او مصدرية و الباء فی قوله بخنش متعلق بقوله معناد نذا لما سمع للملك كلام
 الوزير کفت اگر در معاوضه او و المراد الجامعة و للمشاركة قال فی مختار الصحاح
 تعاوض الشريكان فی المال اشتراك فيه اجمع و هي الشركة للعاوضة و من قال بفتح
 در مکالمه ان کنیزک فلم یأت بشی اصلا لالفة و لا اصطلاحا شئی تأخیر
 کردی چه شدی بباء الحکایت کفت ای الوزير ای خدا و ند نشید که کفت
بیت تشنه سوخته ای العطشان للحر و بر چشمه روی چورید
 رهون تو مینداری لا نظر که از پیل دمان اندیشد ای تفکر و بهر تحنن
 ملحد من الحدی الدین ای مال و عدل کرسنه قدر بیا نه در خانه خالی برون
 بضم الباء الفارسی و قد یقرا بفتح الباء العذنی عقل با و رکنند ای لا تصدق
 العقل کز رمضان اندیشد و لما کان الکلام الوزير لطيفا اثر فی الملك

كما قال المص ملك راين لطيفه خوش آمد وكفت سياه را بتو تخشيدم اما
 كنيزك را چكلم ولما كان الوزير عا فلا ساق الكلام على مقتضاه كفت كنيزك را
 بسياه خنن اى اعطى الجارية اياه كه نيم خورده او اى سوره هم اورا شايد **بيت**
 هرگز اورا بدوستى با ليا المصدي ميسندى من پسنديدن بالتركى بكنمه
 ومن قال يعنى هيج كس و تخوان يكون ميسند على معنى المجهول اى فلا يكون
 مرضيا فقد جعل اللفظ والمعنى كه رود جاي نابسنديد اى اى الموضع الذي
 هو غير مقبول تشنه رادل نخواهد بزال فيه تقديم وتأخير وقال في تخرار
 الصحاح ما دلل اى عذب نيم خورده دهان كنيزك بالكاف الفارسي بمعنى **المتان**
 وقد يوجد في بعض النسخ هذه القطعة **بيت** دست سلطان ذكر معناه
 وقد حريانه نوصيحا ومن قال ههنا في البحر ديكرا الكاف الفارسي وذكر الجند
 الباء بالتركى يعنى دخی فقد علة مشكلا والعجبه نسي بيانه وقد مر ذكره
 مرار حتى ذكر شرحه هنا كما بالحد چون سرکين وهو الكاف الفارسي قد مر
 الدواب در افتارخ هذا من قبيل التنازع لان ترخ لحوزان يكون فاعل باب
 و فاعل او فتاد تشنه رادل الجاهل خواهد آب مرطبه كونه بكن خسته بردها
 سلم بصفتين في لغة الفرص مصادري يالمه وقومش انخر ومن تردد في الاخرين
 قائلا في لافل هكذا سمعته وفي الثاني قال بعض الكل فقد غفل عن اللغة والقول
 بان اصل العباد سكن بكسر السين المهملة وفتح الكاف الفارسي اسم للحية الا
 الراوس وهي من الحيوة المعروفة بشدة تأثر زهرها ينبغي ان لا ينفوه به لعدم
 المناسبة بل الحل اذ المقصود ان الجانية تلونت بفارضة الخلام الاسود فلا

مرهون

الحيات سر

تليق

تليق لحرة السلطان ولا وجه لتشبيه الخلام المذكور بالحية للذبح **حكايت**
 اسكندر بن فيلقوس بن بطرسوس بن منظور بن رومان بن ليثوب بن يونان بن يافت
 وقيل بل هو مرد دزد بن العيص بن اسحق ابن ابراهيم عليهم السلام والاخير من
 لتوصيفه بقوله روحى را ولقبه ذو العهد القدين واغلق به لانه ملك الدنيا
 بقربنها اى شرقا وغربها اورا اى في منامه قد اخذ بقدر الشمس وكان له
 ذواتان حستان والذوات سما قرنا اولانه انقض في وقته قرنان من الناس
 وهو حى هذا ويرى انه كان قصير العمر فلا يصح هذا الوجه او انه اعطى علم التكا
 والباطن او انه دخل النور والظلمة هذا واطلاق القدين على العليين والظلمة
 والنور يجوز بعيد وما قيل لانه ملك فارس والروم ليس بخير لانه ملك الربع
 المسكون وقيل لانه كان في رأسه شبه القدين وما وجدناه في كتب التواريخ
 وقيل لانه كريم الطرفين من قبيل ابيه وامه هذا واطلاق القدين على الابن
 بعيد جدا وقيل لانه حارب بيديه هذا ولا يخفى اطلاق القدين على اليدين
 كفتند كه ديار مشرق وغرب بچه كرفت اى باي سيب اخذتها كه ملوك
 پيشين رخراس وملك و عمر و لشكر پيش بالياء العربي از بن بود و جنين فتح
 ميسر نشد كفت اى اسكندر بعون خداى تعالى هر ملكى كه كوفتم اى فتحها
 رعيتش را نياز ددم كان به عاداته يدعوهم الى الاسلام فاذا اسلوا اقرهم على
 حالهم ونام يادشاهى جز نكويي بنردم **بيت** بزرگتر بضم الزاء والضمير
 انكس را بزرگ خوانند اهل خرد اى العقلاء كه نام بزرگان بزرگترى برد بفتح
 مضارع من بردن **حكايت** روى انه طامات اسكندر وضعوه في نابوت

من ذهب مرصع بقدان غسلوه وطلوه بالعسل والصبر لئلا يتنثر من حمل على
ماكب الملوك الخارج الخفة ووضعوه على سرير عال ثم قال زعيم القوم وهو
معلمه قد حصر الملوك والعلماء والفلاسفة فقال هذا يوم عظيم العبرة كسفت الله
شمس الملوك واقبل من شره ما كان مدبرا او اذ بر من خير ما كان مقبلا فمن كان
باكيا على مال قصر الملك فليدرك اليوم ومن كان متعجبا من حدث فليعجب ويعتبر ثم
قال ليقل كل منكم قولا يكون للخاصة معريا وللعمامة واعظا فقال احدهم ان الملك
كان تجمع هو الذهب فصار اليوم الذهب وتجمعه وقال الاخر اعجب الغالب للملوك
وقاهر القرون كيف غلب وقرر وصار عبرة لغيره فقال الثالث انظر الى اماك
قد اوتيت من السطوة والحركة كيف صار جادا نام نيك وفتكان جمع رفته ضايح
اي اذكركم بلخير نابع اند نام نيك يا ابا ر بعد حماك فان للمعجزة بعلمه
باب دوم در خلق بالضم وهو هيئة راسخة في النفس يصدر عنها
الافعال بسهولة در ديشان جمع در ديش والمراد به اهل التصوف مطلقا
كما يشهد به الحكماء الحكايات كلها الواقعة في هذا الباب ومن لم يعرف المراد اورد
كلاما لا يعتد به العارف **حكاية** يكي از بزرگان الطاهران المراد به احد من
اتباء الدنيا كفت پارسا يانرا اي سال صالحا كه چه كوي در حق فلان عابد ذكرم
واهد كه ديكران در حق او بطعنه سخنان كفته اند اي سندو اليه احوالا
تثافي الصلاح كفت فاعله پارسا طاهر بن الضمير راجع الى عابد عيب غيبي
اي ليس له عيب ظاهر ودر باطن غيب غيبي نام ونحن نحكم بالظاهر **حكاية**
كلمه را هنا بمعنى اللام لجارة جامه كان في الاصل بالهمزة للاضافة وحذفت

الملك سر

للوزن پارسا پني مرهون پارسا دان ونيك مرد انكار معنيهما بالتركي صاغق ورتدا
كه در نهادش اي في طبعه وضميره وفي بعض النسخ در نهانش جيت من الخير
محتب رادر نه خانه چه كار فانه ياخذ من راء فساد في الظاهر وقال الفقهاء
الفسق الخ لا يسقط العدالة **حكاية** در ديشي را بياء الوحدة ديدم سر پنهان
كه به سنان بلاها و سنانها سنانها يعني العتبة نهاده بود وروى بر زمين هي
الظاهر المراد جدار الكعبة لان عتبتها ارفع وني ما ليد وني كفت اي بناحي بقوله
يا غفور يا رحيم تود اني كه از ظلم و حصول على مقتضى قوله ان الانسان كان طويلا
ظلوما جهولا لاجه ايد كه ترا شايد **حكاية** عذر تقصير خذعت اورد دم بالاضافه
في اللفظين الاولين كه به ندر ام بطاعت منتظما هري ليس السكاكي بالطلعة عاين
از كناه قويه كنند اما عارفان از عبادت استغفار اي استغفرون من تقصير العباد
حكاية كان رجل يرفع يده بعد الصلوة طويلا وقيل له ما تقول في دعائك
قال اقول اللهم اغفر لي تقصيري فان على هذا لا يليق بك عابدان جزاى عباد
خواهند هذا من جملة مقول قول در ديش اي العباد بطلون عوض العباد و با
ذكر كنان بهاي بضاعت وهي طائفة من المال تبعت للتجارة والمراد هنا المتاع الذي
يباع ومن بنده اميد آورده ام نه طاعت حتى اطلب جزاها و بدر بوزنه وهو
بشي امدم نه تجارة حتى اطلب ثمن المتاع اصنع بنا اي افعل لنا ما انت اهلكه
ولا تفعل بنا ما نحن اهلكه هكذا وجدنا عبارة المتن في النسخ الصحيحة وما وجدنا
اصنع في ما اهلكه وان كان يناسب السياق وما وجدنا ايضا و امره لما جازوه
اي الترك لما جاز تركه ذكر في الكشاف ان تقوم بوزن عم لما نزل بهم العذاب

قال اللهم ان ذنوبنا قد عظمت وجلت وانت اعظم منها واحسن افعلى بنا ما انت اهل
ولا تفعل بنا ما نحن اهل فكشف عنهم العذاب كركشي بضم الكاف العزى خطاب
من كثر وللرأب عذاب الله درجدم بضم الجيم بمعنى الذنب بخشي اي تغفلي
وسر برهنام لا رجع من عقبك بنده را فرمان بناسد هر چه فرمايي برام **بیت**
بر در كعبه بالا ضافة سايل ديديم يسال الله تعالى كه هي كفت وى كويستى خوش
يفرا و بفتح الفاء للفافية من تكوم كه طاعتم بيدبر اى لا اقول اقبل طاعتى قلم غفور
كن امر من كشيدن والمراد طرحه من كتاب اليبات **حكاية** عبد القادر كيداني
وهو من المشايخ العظام والاولياء الكرام وله مناقب شتى وكرامات عليا
كعبه روى بر حصا بفتح الحاء المهملة جمع حصاة كذا فى مختار الصحاح وهي بالفارسية
سكدين وبالفارسية جقل ومن لم يعرف الجمع والمفرد فسر الجمع بمعنى المفرد منها
هي كفت مناجيا اى خداونى بخشاي بريد به العفو و اگر مستوجب عفو بتم من
استوجب اذ استحقه در هامت من بابنا الكثير من انكسار نادري نيك
جمع نيكاي في مو اجنهم سر هسار اى بختي شوم **بیت** روى برخاك كانه حمله
حالية من الضمير المتكرر قوله في كويم هكذا وجدنا عبارة المتن في النسخ التي
ومن اختار في المتن قوله ميكويد وفسره بقوله يعني عبد القادر ثم قال وفي بعض
في كويم وهو الظاهر والظاهر انه افتري على المص وقد اعترف بفساد ما اختار
هر سحر كه تخفف من سحر كه با دى ايد ظرف لقوله في كويم والمراد به وقت السحر
ومقول القول البيت الا في اعني قوله اى كه هر كز فرامشت فراموش و فراموش
بمعنى والحق ان اصل فراموش فراموش حذف واو للوزن والناء للخطا وحركت

لها واختبر الفتح للتخفيف **حكاية** قال النعم شيلي قدس سره في الاذكار الله
تعالى لان التذكرا غايكون بعد النسيان وللانسان حتى اركره هيجت از بنده ياد
في ايد وقيل في الترجمة **بیت** عجز طير اغي ادر نه بوزن اورد هدر سحر كه ديديم
چو ايرنه باده اى هر كز او نتمر سخي **بیت** هيج سنده اندر في من بني ياد
حكاية و در دى در خانه پادسايي بيا و الوحلة فيهما در آمد لشرقة الشى چند
طلب كرد في بيت الزاهد چيرى بيا و الوحلة نياقت لفقير الزاهد و لنتك سده
لعدم وجدان شى بار سار اخبر شد اى تدبكه كلى بكسر الكاف العزى و ياد
لغة مشتركة كه بران كلم خفته بود اى اصطلح و نام در ره كذا در دانداجت
اى الوى في حرمه ليأخذنه ناخروم نكر دى اى لا رجع ولا يصير محروما **بیت** شنيدم
در ان راه خداى مرهون دل دشمنان را نكر دى تنك فكيف يضيئون قلوب
الاصدقاء تراكى سؤال عن الوقت هنا عيسر شود اى تيسر لك اين مقام علله بقوله
كه باد و سنان حلافت و جنگ اى لك خلاف و حرب وقيل في الترجمة **بیت**
شنيدم كه حق يولى ار نكر دى اولاد دشمنك كوكلن اعداي تنك **بیت** نته
اوله ميسر سكا بوقام كه در سدره له ايشك خلا و در جنگ مودت
اهل صفا چه در روى چه در قفا اى لا تفاوت بينهما بل هما سنان نه جنابك
از نيت بفتح الباء الفارسية والسين عيب كيرد و بپشت بالباء العمري الفارسية
يعني قد امك ومن قال يعني عند فقد غفل عن صنعة التضاد بل لم يعرف القبل
والبعد ميرند **بیت** در برابر اى في المقابلة والقدام چو كوسفند بكسر
للاضافة او بسكونها سليم يرا د به معنى الخليم من الخلم بالكسر و در قفا و كز

۷۲
ای مثل الذیب مردم حواری وصف ترکیبی و المعنی لیس الصدیق هو الذی يكون في
لواجه و الغيبة على السواء هر که عیب دیگران پیش تو آورد و شمر دای
عد بی کان عیب تو پیش دیگران خواهد برد بالترکی کما شمرتک عیبکی غیر
او کنه التسه کرد در کما قبل من عاب عبد الله و قيل في الترجمة **تکلمه ایلدیر**
کو عیبی او کو کنه عیان و ارم بر قلعه دیر عیبکی کسند که همان **حکایت**
تنی چند بالترکی نیجه تن و المراد اشخاص متعدده از دنده کان جمع رنده
بالترکی یورخی متفق سیاحت مصدر سیاح في الارض یعنی ذهب بودند ای کما
متفقین فی السیاحة و شریک ربح و راحت سجع خواستم که مرافقت کنم ای ارد
ان اكون رفيقهم موافقت نکردید و لم يقبلوا فی المرافقة کفتم از کرم و اخلاق بزرگا
بدیع هست و عجیب روی از مصاحبت و انا واحد منهم ناقتن یعنی الاعراض هنا
و فائدة در هیچ داستان و الحال انی غیر مقتصر فی الخدمت کما قال که در خدمت نفس
خویش این قدر قوت می شناختم که در خدمت مردم ان برید بهم هو لا الاشخاص
بارشاط را شمنه بارشاط یعنی حمل القلب و المراد به التشویش **شعر** ان لم اکن
راکب المواشی ای راکب للراکب مصاحبا معکم اسعی انالکم حال کونی حامل القوا
جمع غاشیه و هی ما یستخرج السرج و المعنی ان لم یکن اکن لا یقا الصحبکم الوقحون
یکی از ان میان گفت للاعتدال رازین سخن که شنید من عدم قبولنا دلتنا هکذا
وقع فی بعض النسخ القديمة و الذی یخرفون الکلم عن مواضعه کتبوا القطر **منصلا**
مدار که درین روزها ای فی هذه الايام دزدی بصورت درویشان در آمد
ای دخل و خود را در ملک ابعنی الخیط صحبت ما بالاضافة فی اللفظین منتظم

کردد کما ینتظم الحدیث فی الخیط **بیت** چه داند مردم اراد به مردمان
او براد به الجنس که در جامه در خانه کیست ای یعلم الانسان فی اللباس انه
انه جل خیر ام شرف نویسنده داند ای الكاتب یعلم که در خانه نامه چیست
و من اراد بدیل نامه لفظ خامه و قال الظاهر ان المراد بخامه المكتوب **اعترف**
بانه لم تجده فی کتب اللغة التي عنده بهذه المعنی ثم اربع معان للفظ خامه علی
علی ما وقع فی الصحاح الفارسی و الحال کما لا یلیق بالحل ثم فی بحر الغرایب و بعضی
الرمی المجتمع فقد اتی بالغرایب و لم يعرف عبارة المتن فوقع فی التکلفات
الباردة اراجا که سلامت حال درویشانست کان بضم الکاف الکاف الفارسی
بمعنی الظن فضول لش المراد به المزیة عن سواء کان فی الحسن و القبح و یعین
احدهما بقدرینه الحل و قول من قال اصله کان فضولی کنایه عن تجاوز عن الحد
السوء دعوی بلا دلیل و هو منقوض بقول المص جوکاری بی فضولی من بر اید کامر
نبردند بل طنوه صالحا و بیاری قبول کردند **بیت** ظاهر حال عارفان المراد
بهم ارباب السلوک دلقت بفتح الدال و سکون اللام لباس الصوفیة للعرف
نخرقة و المراد لا تنعبر بظاهر حالهم این قدر بر سر که روی در خلقت فان کان
الصوفی توجه للخلق لا الی الحق فانه علامة سوء در عمل کوشن امر من کوشیدن
هر چه خواهی من الالبسة المباحة پوشن امر من پوشیدن ناج بر سر نه کالسلطان
و علم بردوش کالجندی زاهدی بالباء المصدری در بلاس پوشنی وصف ترکیبی
و الباء للمصدریة ایضا نیست فان لبس اللباس المخصوص امر سهل زاهد پاک
باش عن الاعمال القبیحة و اطلس پوشن فیه مبالغة ترک دنیا و شهوات و هو

هما معطوفان على المضا اليه اعنى لفظ دنيا والمصراع مرهون او خبر مقدم بآسيا
 مبتداء موحدة ترك جامه وليس الواو زائد للوزن در كذا عند فتح الكاف
 العيني والزاء الفارسي والعين المحجمة الدرع وكذا كذا كذا بالكاف مكان العين
 وقرأ كذا بالقاف بدل الكاف والزاء العيني كذا في كتب اللغة المقول عليها فلا
 تلفظ الا ما قال البعض سمعت من بعض قرا كذا والكاف العرسي والاقوله وقال
 بعض الاساتذة قرا كذا بالزاء الفارسي والكاف العرسي فان الاساتذة في تجميع
اللقا از بامرد بايد بود اي ينبغي ان يكون في الدرع رجل شجاع بر تخت سلاح
 جنگ چه سود يراد بالخت في العجم والردم الجنان ضد الشجاع والمراد من البين
 ليس لباس الضوئية ينبغي ان يكون عمله كاعمالهم في الجملة در ز و شب رفته بود
 في السجدة وشبانه بياي حصاري خفته بود للاستراحة در بي توفيق ابرق
دقيود داشت اي اخذ ورفع كه بطهارت مديوم والمحال ادباعت مديوم
بيت بارسا لفظ مقدر بين كه خرقه در بر كرده جعله عليه يعني لبسه
 كعبه راجل تخفف اللام للوزن وكسرها للاضافة جل خرد كرد اي كانه جعل
 ثواب الكعبة جلا للجوار چندا كه از نظر در بستان غايب بمرحى بيا والوحدة
 از حصا برقت و در حى والياء للوحدة كذا والدرج تا بضم الحلقة التي تحفظ
 فيها الجواهر وحلى النساء وقول من قال يعني حقه مراد به اخص منه بدد ديد
 في الليل تار و روشن ان تاريك مبلغ راه رفته بود و رفيقان بي كناه خفته با
 همد را اي كل الرفقاء بقلعه در آوردند غافل در آمدند اهل الحصن والدين
 منعهم اي ادخلو جميعنا في الحصن وبنزدان كردند اي حبسوا تا از ان نارنج

والعوى

ترك

ترك صحبت كفتيم اي قلنا تركنا المصاحبة مع الغير وطريق غير كرتيم قالين
 كه السلامة في الوحدة والافه في الكثرة او الاثنين بيت جواز قومي بيا
 بيك دانستی بيا المصدرى فاعله ضمير بكى نه كه بكسر الكاف العرسي وسكون
 الهاء الاصلى بمعنى الحقيق والصغير كذا في بحر الغرائب ومن قال بمعنى كهن
 بل مقصور منه اي الحقيق فقد غلط غلطين وانه ليس مرادف كهن ولا
 مقصورا منه بل هو لغة برأسها واذا زيد عليه لفظ تن تصير اسم تفضيل
 نه كذا منزلت اي القدر هاند مضارع من هاند نه مة بكسر الميم وسكون
 الاصلى بمعنى الكبير ومن قال بمعنى مستر بل مقصور منه مثل مختاط ومخيط
 على ما قيل فقد غلط مثل اللفظين الذين سمعتهما انفا واسبى الفارسية على
 العرسيّة لعدم انسه بالفارسية راو المعنى المراد ان ذلك الشخص لما عمل
عملا لا يليق باهل التصوف تجاوزه ضربه الينا في بيني كه كاوى بالكاف
 الفارسي وياء الوحدة اي بقى واحد در علف زار والمراد به المزرعة
 التي ذرع فيها العلف بيا لايد معناه بالتركى بولا شدر مق همة كاوا
 ده را اي اذا دخل بقى واحد في معلق وراه صاحبه او الراعى يسوق
 الجميع بالضرر والايذاء وهو مختلص من شدة الضرب فكان ذلك البقر
 مختلطين ومن لم يعرف المراد فسر بقوله بونى وكتب حاشية قال فيها
 تفير بلازم معناه المطابق المراد هنا وقيل في الترجمة بيت جو بر قومك
برى بلمرك اتسه دوراق فالمركى به هم اوليه تجنكم بر صفر ترلايه
كرسه سور رلر جمله سنى ايلرويه كفتيم سباس ومنعت خداى راجل

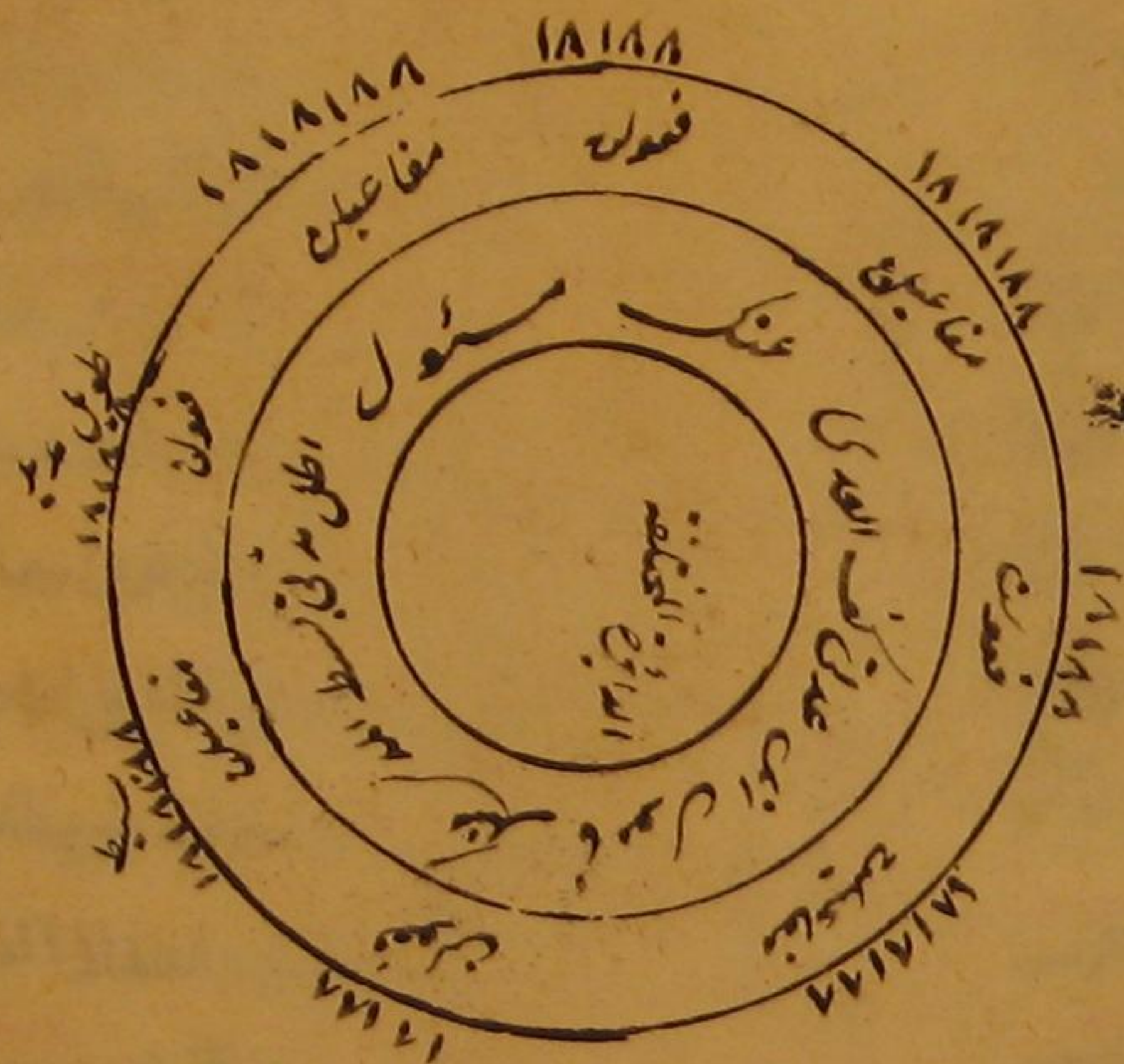
وعلی که از فواید درویشان محروم غاندم اذ تعلمت ان للقارئة من لاعلم
 بحاله غیر جانین اگر چه ار صحبت ایشان فرید شدم اما بدین حکایت ^{ای وحد} مستفید
 گفتم و اما امر ای الی یسعون فی الارض در همه این صحبت بکاراید
 بیک بقع الباء السبیه نادر اشیده کنایه عن غیر المودت در مجلسی بیاء الو
 بر تجد مضارع من رنجیدن دل هو شمنان ای قلب العقلاء بسی و یقع
 هذا کثیرا اگر بر که ای المحوص الی مجتمع فیه الماء بر کنند از کلاب ای من
 ماء الورد چوسک و فی بعض النسخ سکی در وی افتد کند مضارع من کردن
 بضمی المیم و الجیم و سکون النون بینهما ما و جنس **کایه** راهدی همان باد
 بیاء الوحلة فیهما بود بسکون الواو جو بر سفره بپوشند لاکل الطعام
 کمتر از آن خورد که ارادت او بود ای لم یأکل مقدارا ما یا برید اکل و چون
 بفار برخاستند ای فاحول الصلوة پیشتر از آن کرد که عادت او بود ^{علاما}
 بقوله ناظر صلاحیت در حق او زیاده کنند ای یظنون انه قلیل الاکل
 کثیر الطاعة **بیت** ترسم بر سوی بعبه اخاف ان لا نصل الی الکعبة ای اعرا
 علیه بقوله کینره که قوی روی بر کسانست ای الطريق الذی تسککه عمری
 الولاية التي سمي بترکستان و قيل فی الترجمة **بیت** قور قرین ایرمیه سید
 کعبه ای اعراپی دوتد غک بول جو سکی دوعز و لوین رومه کیدر چون
 بمقام خویش باز آمد ای رجع الی منزله سفره خواست با تناول کند ای بیا
^{بسی} شیری داشت ای کان له ابن صاحب فراسه گفت ای پدر چرا در صحبت سلطان
 چیزی نمی گفت ای پدر پدر و در نظر ایشان چیزی نمی دیدم که بکاراید گفت

ضمیر پسر غار را هم قضا کن که چیزی نکردی که بکاراید **بیت** ای هنرها
 نهاده بر کف دست لاراوت عیبهادر گرفته در بغل تحت الابطاکت
 و سترت عیوبک ناچه خواهی خریدن ای مغرور معناه بالتکی لک
 کرد ای مغرور و زدرماندنی ای یوم العین بسیم دخل بفتحی الدال للاملة
 و العین المعجمة بمعنی الفساد مثل الدخل والمراد المزخرف **کایه** یاد دارم
 ای فی خاطری ثابت بمعنی مانسیت که در عهد ای زمان طفولیت و الصغر
 متعبد و شب خیز و صف ترکیبی و مواع ^{بودم} هدا لفظیست عمل علی صغفه للفقول
 بمعنی الحریص و کسر العین للاضافة الی قوله ذهد و برهین ای کنت حریصا
 علیها شئی در خدمت پدر و هو شیخ عبد الفاهر قدس سره نشسته بودم
 و همه شب بیدار بودم بفتحین بنسبه کنایه عن عدم النوم ای کنت غیر نائم
 فی تلك الليلة و مصحف عن بر کنار گرفته للتلاوة و طایفه من اهل البيت
 کرد ما بکسر الکا و الفارسی ای اطرافنا خفته ای نایب پدر را گفته اند
 یکی سر برنی دارد ای لا یرفح راسه که در دو کانه ای رکعتین بگذار دجنان
 خفته اند ای نامو علی وجه کوی حیده اند کاسم ما تو آفت جان پدر ^{خطا}
 لطفله تو نیز اگر تخفقی به که در پوستین بمعنی الفرو و خلقا فنی عبارت عن
 ذکر المتالب و المعایب **بیت** نبیند مدعی مدعی جن خویشین را ای لا
 غیر نفسه که دارد پرده بندار ای ستر حسن الظن در پیش و هدا کنایه
 عن الکبر و العجائب اگر چشم خدا بپوش لفظ خدا بین و صف ترکیبی و هذه
 العین کنایه عن العین التي تری الحق ولا تری غیر الحق حقا و الضمیر راجع الی

بخند ایله نیند هجرت ترا خویش و فی بعض النسخ اگر چشم خدا بینی
 بخند بی الخ یکنون النفاثا من الغيبة للمخطا وهو نوع محمّد من البلاغة
 علی ما عرف فی موضعه ومن قال الاول انبالمقام واولی کمالا تخفی قد خفی علیه
 هذه البلاغة والمقام مقام الخطاب من ائی المصالیه کمالا تخفی **کایت**
 بزنی را در مخفی بیا و الوحدة فیها هی ستودند ای کانوید چون و در اوصاف
 جمیل من مبالغه ی نمودند و کانوا بطر دنه سر بر آورد و کفتم مجبیا الم من ام
 که سر دایم **ش** کیفیت مخاطب مجهول من الکفایة اذا نصب علی القیاریا من تعد
 من العد فاعله ضمیر الخطاب المستتر فیہ اعنی لفظ انت محاسنه مفعوله
 وهو جمع حسن یفتحین علی خلاف الفیس علی سببی خبر مقدم لبنداء مؤخر
 وهو هذا ای هذا ظاهری ولم تدر من الدرایة وهی العلم فاعله کفاعل تعد
 ای لم نعلم باطنی مفعول لم تدر والمعنی بامن تعد محاسنی ما دحا کفیت اذا فانا
 تری ظاهری ولسرک الی اطلاع علی سیری **ب** شخص یختم عالمیان خوب
 منظر است ای شخصی فی اعین الناس یری حسن الوجه ورحبت باطم ای من
 حبت باطنی سر حجت فناده بئس کما ان الرجل اذا خجل طأ و راسه طأ و وس
 را سحر بنفش و نکاری که هست خلق مرهون حیر کنند حسنه و او خجل از پایی
 زشت خویش من رجه القبیحة والمرء المحاسنه یدج وهو یعرف خبثه الباطن
 فیخجل منه **کایت** یکی از صلحاء لبنان علی وزن عثمان اسم جبل والا صافه بیانیة
 که مقامات او در دیار عرب مذکور بود بالخیر و در امان او مشهور فی
 تلك الدیار بنجام دمشق وهو جامع معروف بنجام اومیة در آمد و بر کنار

برکه ای الخوص من اضاء الماء الی المطر فی تفسیر البرکة سابقا فی مثل ما ذکر
 هنا فقد اعترف بالحق طهارت فی کرد پایش بلغزید ماض الغزیدین النفی
 و الخوض در افتاد و کان ان یغرق و عشتقت بسیار ارجا خلاص یافت جو غار را
 بپرداختند ای اعوایکی اذا صحا کفتم مخاطبا الیه مرا مشکلی بیا و الوحدة
 هست شیخ گفت از چیست گفت فاعله ضمیر یکی یاد دارم که در وی درهای مغر
 ی رفتی الباء للمخطا من الحکایت الحال الماضية و قدمت ترشند فاین الغرق
 امروز دین یک یافت اب هکذا وجدنا وجدنا عبارة المتن فی النسخ التي
 رأیناها و من کان انسه بالعربیة فقد اورد عبارة المتن یک قلله اب
 و فسر بقوله یعنی مقدار مائة و عشرين منا کذا من البعض و یوافق الکتاب
 الفقیرة ولعل الفایل اراد به الکناية عن القلة هذا کلامه و مع عدم
 صحه هذه الروایة غیر مطابقة الواقع لان ماء الخوض فی دیار العرب لا یتو
 اقل من الفلتین و احتفال الفرق اغا یكون فی الماء الذی یکثر و یتبلغ فوق الرأس
 از هلاک الثناء للخطاب چیزی بیا و الوحدة غانده به ای وجد کل هلاک
 ولم یبق منه شیء و جزء اصلا و من لم یعرف المعنی قال فی تفسیر قول المص هلاکت
 یعنی غیر از هلاکت و لیس هذا الا تفسیر الشی بضده درین وجه حکمت هذا الکلام
 صرح فی السؤال عن الحکمة لا اعتراض عن الشیء شیخ سر یجیب بفتح و سکون الباء
 تفکر فرود برد کما هو عادة المنقذین المتعقین و بئر از نامل بسیار ای بعد الثناء
 الکنیز گفت نشید سید عالم محمد مصطفی صلی الله علیه وسلم گفت لی
 مع الله وقت لا یسعی فیہ ملک مقرب ولا نبی مرسل فان تنوین

بختند ایله نیند هجرت از خویش و بعضی النسخ اگر چشم خدا بینی
 بختند بیخارج یکنون التفات من الغيبة الى الخطا وهو نوع محذوح من البلاغة
 على ما عرف في موضعه ومن قال الاول انب للمقام واولى كما
 هذه البلاغة والمقام مقام الخطاب من اى المص الى كجا
 بزنى را در محفل بیا و الوحدة فيها هي ستودند ای كانوا
 جميلين مبالغه في بودند و كانوا بطرح نه سر بر آورد و كفه
 که سر دام **ش** كيفيت مخاطب مجهول من الكفاية اذا نصب
 من العدا فاعله ضمير المخاطب المستتر فيه اعني لفظ انت
 وهو جمع حسن ففتحين على خلاف الفيس على سببي خبر مراد
 وهو هذا اي هذا ظاهري ولم تدر من الدراية وهي العلم
 اى لم نعلم باطنى مفعول لم تدر والمعنى بامن تعد محاسنى م
 ترى ظاهري وليس كذلك الاطلاع على سببي **ش** شخص مجهول
 منظر مت اى شخصي في اعيان الناس يرى حسن الوجه و
 حيث باطنى سر جلت فاده بيش كما ان الرجل اذا اخل ط
 را بعد بنفش و نكاري كه هست خلق مرهون تحين كنند
 نشت خویش من رجله القيصه والمراد الجاسنه يدح وهو يعرف خبثه الباطن
 فيفعل منه **كاف** يكى از صلحاء لبنان على وزن عثان اسم جبل والاضافة بيانية
 كه مقامات او در ديار عرب مذکور بود بالخير و در امان او مشهور في
 تلك الديار نجام دمشق وهو جامع معروف نجام اوميه در امد و بر كنار

بركه اى الخوص من اضاء الماء الى المطر في تفسير البركه سابقا اى مثل ما ذكر
 وافتراءه في طهارت كبريايش بلغريد ماض الغزيرين معنى
 بسیار ادجا خلاص یافت جو غارا
 مخاطبا اليه مراشكلى بيا و الوحدة
 يرويكى ياد دارم كه دروى درهاى معز
 ضيه و قدمت تر نشند فابن الغرق
 وجدنا عبارة المتن في النسخ التي
 نداورد عبارة المتن يك قلله آب
 بن مناكذا من البعض و يوافق الكتب
 عن القلة هذا كلامه ومع عدم
 لان ماء الخوض في ديار العرب لا يكون
 ن في الماء الذي يكثروا يبلغ في الرأس
 جده غانده بهه اى وجد كل هلاك
 المعنى قال في تفسير قول المص هذا لك
 يعنى غير از هلاكت و ليس هذا الا تفسير الشى بضده در بنجه حكمت هذا الكلام
 صرح في السؤال عن الحكمة لا اعتراض عن الشى شخ سر تجيب بفتح و سكون الباء
 تفكر و برد كما هو عادة المنقذين و بشارنا مل بسیار اى بعد النش
 الكنيز كفت تشيد سيد عالم محمد مصطفى صلى الله عليه وسلم كفت لي
 مع الله وقت لا يسعني فيه ملك مقرب ولا نبي مرسل فان تنوين
 پس بر

التكثير في قوله وقت يفيد الوحدة فالمعنى مع الله وقت من الاوقات لا يعني
 في ذلك الوقت ملك مقرب ولا نبي مرسل ونكتفت على الدوام عطف على كفت اي لم
 يقبل انامع الله على الدوام ووقتي جئين ابتداء الكلام الى اخره كه فرمود في الحديث
 المذكور جبرائيل وميكائيل يبرداختي يعني لا يقان بهما في ذلك الوقت فان معنى
 بفلان وساختن بفلان لفارئة والمصاحبة معه ومن لم يعرف المعنى قال يعني
 لا يشغل بهما وديكر وقت باحفصة وريفت اسنان لامرأتين من امهات المؤمنين
 در ساحتی یعنی بصاحبهما که شاهدة الابراج جمع بر فتر الباء وصفة مشبهة او
 جمع بار بين النجلى والاستاد يعني لا يدوم مشاهدة الابراج والنجلى لهم بل هم بين كشف
 وستر فوق الكرامات كالشي على الماء لا يقع كل وقت بل انما يكون في وقت الشاهد
 می باید در باید ای قلوب الاولیاء دیدار می نماید و پرهیز می کنی خطاب الجواب
 بازار خویش نش مایتنی کنی قبل فی الترجمة بیت یوزنی کو ستر بنه پرهیز
 ایدرنیه بازار کی عشق اودین تیز ایدرنیه شاهد صیغة المتکلم
 وحده من موصولة اهوى صیغة المتکلم ايضا من باب علم ای هواه خذ العابد
 المنصوب اشاهد من احبته بغير وسيلة متعلق با شاهد فليحقق ای بد کنی
 شأن ای حال اظلم اضل صیغة المتکلم ايضا ای اصل انابه خذ العابد الى
 الموصوف صوف وطريقا مفعول اضل يوج ای یوقد نار یعنی عشقه ثم يطغى بالباء
 الساكنة اصله بالهمزة ای يجعلها منطفية برشته ای قليلة من ماء الوصال كذا
 اشارة الى ما ذكر وهو ناجح النار واطفاءها ثرا فی بصر فی محرقا هم مفعول من
 الاحراق وغريقا فاعل بمعنى المفعول وهما منصوبان على الحالية **شور** یکی پرسید

ای سئل ازان کم کشته فرزند اراد به یعقوب عم فانه كان قد ایت يوسف
 که ای روشن کمر معناه کلفظه لا تخفى على احد ومن قال یعنی پاک وصافی جوهر فقد خفاه
 حین فبره بغير معناه پیر خود مند من تمت المناوی زمصر من وهذا المحتاج الي
 ومن قال یعنی از مصر فقد انی شی یصیر اعجوبة للنظار بوی پراهن والظاهر ان الضمير
 الراجع الى فرزند الد لخل على قوله مصر فينبغي ان يدخل الى قوله الى قوله پراهن
 وانما قدم اللون شنیدی فالمعنى از مصر بوی پراهن فرزند شنید واعلم ان
 شنید يستعمل بمعنى بوبیدن مجازا ومن قال بالاشترک او المجاز فقد اخطا في
 نصف كلامه اذ لم يوجد شنیدن بمعنى بوبیدن في كتب اللغات الفارسية چرا
 در جاه کنعاه الضمير كالاولی راجع الى فرزند ومن اهل الاول وقال هنا الشين
 راجع الى فرزند فلم يأت بالبيان موقعه ندیدی فلما سئل یعقوب عم بهند
 الوجه بكفت في جوابه احوال ما برق جهانست ای كالبرق دمی پیدا ودم
 نهانست قید لهذا الجواب على ان الكشف والكرامة لا يدومان كى بيا الوحدة
 وهو مقصور وقد مر بيانه بطارم استعمل الفصح بالحركات الثلاث في الراء وقد
 اورده بعضهم في فافية الترحم فظن انه مضموم الراء وفي فافية بازرم فظن
 مكسور الراء والفتح مختار للخطبة ومن قال بكسر الراء على ما فهم من نحو الغرائب
 لم يفهم ما فيه لان صاحبه اورده في قیافة الترحم حيث قال نظم از عالم
 كبریا كه عام هست چون رحمت این دش ترحم وهم از پی كبرانش پی شك
 ناغایت این رنده طارم واهل اللغة متفقون على ان معناه بالتركى فراه او
 ويطلق على الفلك تشبها له واذا وصف بوصف يدل على العلويتين ذلك كما فيها
 خرفيه

بیت فم سخن مفعول چون نکند مستمع مهون قوت طبع از متکلم بجوی نژد
 چنانکه انظار من المتکلم قوت الطبع و حسن التقدير تحت کالوسعة لفظاً
 ومعنی میدان ارادت بالاضافة فی اللفظان بیا ر امر من اردن تا بزند فعل مضارع ^{عنه}
 مرد بکسر الدال للاضافة الى سخن کوی وصف ترکیبی ای چل متکلم کوی مفعول بزند
 واعلم ان لفظ بزند کوی بالكاف الفارسی معنی کوه بضم الکاف و فتح الراء و تحفه
 و للمراد هنا وقد يكون وصفاً ترکیبياً مع غیره كما سمعت انفاً و يكون امر من کفتن
حکایت شبی بیا الوجدة در بیان مکه ای فی البریة از غایت بخوابی
 بای رفتم عاند بسکون و الدال کنایة عن کمال العجز عن الشئ سر نهادم للنوم
 و شربان را مثل بیل بان کما عرفت کفتم دست از من بدار ای دج دعنی **بیت**
 پای سکن پیاده چند در دغلله بقوله که کز لعل ستوده شد کذا سمع من الا
 سانه و کونه معنی صار وجه اری کما قال البعض غیر شایع فی الاستعمال
 وان کان یشتمل علی المبالغة و فی بعض النسخ ستوده معنی المدوج فلا يكون
 قوله کز لعل تعلیلاً بل المعنی ان الرجل کی عیشی ملاطحة هذه الفصیحة تختی
 بضم الباء العذی و الخاء المعجمة بالترکی بصرک دوه ناشود حرم قریبی بیا
 الوجدة لا غر لا غری الباء کالاولی مرده باشد ای بصیر میثاً از سخن بالباء
 المصدری کفت فاعله شربان ای برادر حرم در بشت برید حرم مکه الحرام
 و حرامی در بشت بیه صفة التضاد اگر رفتی بریدی بیا الخطا فیها و مفعول بریدی
 محذوف و الروح بقرینة و من قال ای جان بکه فقد ارتکب قیاد اید ادا المار
 تخلص الروح مطلقاً لا ایصاله الی مکه فقط و اگر خفتی مریدی بضم المیم ای نموت

لانه جزء الشرط خوشست خبر مقدم زیر میفیلان هم شمر مشهور براه بادیه **خفت**
 معنی خفتن تب حیل ظرف خفتن ای لیلۃ الارحال ولی ترک جان بیا بد کفت معنی
 کفتن ای یلغی ان یقال ترکست روی و قبلت کلی ما یأتی ولو کان فلان و المراد به ترک
 الروح فعلاً لا القول المخصوص حقیقة و قول من قال ولا بعد فی استعمال کفت
 فی معنا کردن فان امثاله فی الفارسی لیس بعزین الی بری الی قوله جان شد و او
 نیامد قول مزین لوجهین اما اولاً فلا نه لو اراد بکون کفت بمعنی کردن الله جان
 فلا وجه للتخصیص بالفارسی فانه باب واسع فی کل لغة و ان اراد به انه حقیقة
 فلا بد من بیان اهل اللغة و لم یبینوا و اما ثانیاً فلا نه لفظ شد حقیقة بمعنی ذهب
 کما انه حقیقة بمعنی صار فلا وجه للقیس علیه علی ان القیس لا یجری فی اللغات
حکایت بار سایی را دیدم فی حدی سیاحتی بر کنار دریا که زخم پلنگ داشت
 ای اصابه الجراحة من النمر و بریج دار و بمعنی الداء به نعی شد و مدت هادران
 رنجور بود و کان مریضاً مدة مدیده دم بدم یعنی جیناً جیناً شکر خدای
 تعالی کفت الحمد لله که بمصیبتی گرفتارم نه بمصیبتی **بیت** کر مر از انجی علی
 معینین احدهما الشخص الذی له انین بالترکی اکجی و الثانی اداة هم مکان نحو
 کلزار و سمن زار و المراد هنا هو المعنی و هو حال عن المفعول اعفوا و من قال
 قوله دار مفعول ثان لقوله دهد صحت فقد اخطأ بکشتن دهدان یا عزیز
 و من قال قال فی الحراری معنی ناله و زار بدون الباء معنی نالان و لا یبعد ان
 یستعمل زاده هنا بمعنی زاری مقصور امته لم یعرف دکا که و ظن البعید غیر
 و ظن ان القصر تجوز فی کل لفظاً ناکوی بیا الخطا که در ان دم ای فی ذلک الوقت

عم جام باشد ای لیس انی لذهاب روحی کوم از بند مسکن چه کنه مخفف من
کنه صادر شد و وقع کواصله که او اشاره الی یار عزیز د لارده شد
ای انقل قلبه منی غم انم باشد که یکنون دکاهم **کایه** درویشی را ضرورتی
بیاء الوحلة فیها پیش یعنی وقع حاجه حمله کلمی از خانه یاری والیاها
کالاوی بدزدید فاعله ضمیر درویش حاکم فرمود کشتن ببرند بقتل
بقوله السارق والسارقه فاطعوا ایدیها صاحب کلم شفاعت کرد که
اورا بقتل بقتل اللام فی الاصل یعنی حلال کردم ای عفوئ عنه ومن قال
دعوی کنم فقد اخطا فان الدعوی شرط فی الحكم بالقطع فلما حکم الحاکم بالقطع
علم ان الدعوی صدر من صاحب المتاع حاکم گفت بشفاعة تو حد شرع را
القطع فرود نکرارم ای لا اترکه گفت راست فرمودی خطاب للحاکم اما هر که از مال
وقف چیزی بدزد قطع لازم نیاید که الفقیر لا یمک شیا علی صیغه المعلوم
ولا یمک علی صیغه المجهول ای لا یكون مملوکا للتمس هر چه درویش تراست و وقف
بحتاجانست ومن سرق من الوقف یلزمه الضمان ولا یلزمه القطع حاکم
از بداخت ای ترکه هذا مع اللفظ كما عرفت فی قوله دست من بردار ومن
قال ای ترک التعرض لم یأت بمعنی اللفظ وگفت تو سحا کنلک السارق جهان برقی
تنک امه بوقه دزدی بیاء المصدري نکرودی بیاء الخطا الا از خانه چنین
یاری و ترکت و ترکت الامانة فی ماله گفت ای خداوند شنیده که گفته اند
خانه دوستان برروب امر من رفتن بضم الراء کنایه عن اخذ ما فيه حیقا و
ودرد شمنان مکوب منی کوفتن بیدل الفاء وباء فی مستقبلاته بمعنی القاء

باب العدق لاجل عرض الحاجة ومن قال منی من کوبیدن بالكاف العربی والباء الفکری
فقد ظن ان بامکوب فارسی **بیت** چون فردما فی سحق ادا العجزت فی الشدة
تن عجزت انی ممکن ای لا جعل بدک فی العجز ومن قال اذا اضطرت بالشدة **الکربة**
فلم یأبغنی یعنی اللفظ در شمنانرا پوست برکن ای اسلم جلودهم قرا فلا یبانی فو
درد شمنان مکوب فاندفع ما قبل ولاخفی ان قوله در شمنانرا پوست برکن لا یلام
القول در شمنان مکوب دوستانرا پوستین فعلت بهذا الاخير **کایه** یکی از
پادشاهان پارس را دید وگفت هجعت بباء الخطا یاد می آید گفت فاعله ضمیر
پارسا بلی بکسر اللام هر که مقصود من کاه ای کل وقت که خدا را فراموش می کنم
هر سود و مضایع من رویدن فاعله انک ای یعود الی کل جانب
شخص زدر بکسر الراء خویش ای من باب الله تعالی براند فاعله هو الله ای پرده **اللله**
وانرا که بخواند ای الذي يدعوه الله تعالی بدکس بتواند مضایع منی من و انید
ای لا یرده الی باب احد سواه یعنی لا تجعله محتاجا الی غیره **کایه** کان منصوب
ابن عماریتما وکان امه تغزل فیبیعه فاعطیته یوما درهین وقالت اشتر
بدرهم خبزا و بدرهم قطنا فرأی رجلین یجر احدهما الاخر الی الفاضی بسبب **درهین**
فتصدق بهما وذهب الی امه و اخبرها فدعت له واعطته عدلایشتی شیا
للاکل فلم دخل السوق کسد غزله فمر سحاک و قد بقی سمنان فاشترایها بغزله
فتشقرها امه فوجد فیها الولوة نقیة باعها بعشرة درهم بدره فاما دخل بیته
نودی من زاویم البیت یا منصور هذه خلف درهمک و در خرنالک الدهرم للاخره
یکی از صالحان پادشاهی را خواب دید در بهشت و پارسایی در درخت برید

الظاهر ان السؤال وقع في النوم كه موجب درجات جمع درجة اى المرتبة العليا
وهي مستعملة في مقامات الجنائم اشارة الى ابادشاهي جيت وسبب دركات
جمع دركه اى المنزلة السفلى وهي مستعملة في منازل جنم ان اشارة الى بارسا بي
جه كه خلاف اين پند اسم لطم السلطان وذهب الصالح كفتند في جوابه ان بآگاه
نخبت درويشان در هشت و ان بارسا بقرب پادشاهان در درون و زخم كما ورد
في الخبر نعم الامير على باب الفقير على باب الامير **بيت** دلفت خطاب لزاوية
كارايد و لبيم عطف على دلف و مرع على صيغة المفعول عطف ايضا معناه
بالنكاح بالوقت ان خود را نعلهاي نكوهيده هم مفعول من نكوهيدن بكسر
النون بمعنى التحقير والمذمة برى دارى اجعله نفسك بريته من الافعال
القيصرية والاخلاق الذميمة حاجت بكلاه بكي بفخزين والكاف للعربي نوع
من جنس القلنسوة كذا حر في الحر الغراب ومن قال نوع من المتاع يعمه الصوفى
لم يدر معناه على ان الكلام في القلنسوة لاني العامة دختنت بفتح النون
لاجل الخطاب ينس فان الاعتبار ليس بصورة درويش صفت باش و
تترى دارالمداد به القلنسوة يلبسها الجندي والطائفة المعروفة بنانار
كذا اسمعنا من الاساتذة العالمين ومن قال يعني به كلاه اميرانه كذا قال
الكل قد اتم اقدم على شرح الكتاب مع عدم علمه والحال ان التعليم انما يكون
بعد العلم **حكاية** بياده الهز للوحة كما عرفت سابقا سر و با برهنه
باكاروان حجازي معوم انكوفه بدامد اى خبز و همراهه ماشد صار
خرامان هم رفت وى كفت نظم نه بر خنق سوارم اى انى غير راكب على حمل

نه جواستد زير بارم وليست انا كحل تحت الحمل نه خداوند رعيتم اى انى غير
مالك الرعا يا غلام شهر يارم وليست انا بقيد السلطان غم موجود و پرتاني
بالياء المصدرى معدوم ندارم اى ليس لي هم للمال كالغنى وليس تقررة الباء
لعدم المال كالفقير الغير الصابر بر نفسى بفتحين و بيا للوحدة و بيم
اسوده اسم مفعول من اسودن و عري بر آرم يعنى الحصيل الى استراحة
في نفر كاني انمت عرا كمل است سوارى بيا للوحدة كفتنى اى قال لذلك
الفقير اى درويش كجاي روى باز كرد بالكاف الفارسي اى ارجع كه
بختى عبرى اى يموت بالشدة تشيد كلامه و قدم در بيا بان نهاده و پرت
معنا چون نخله محمود اسم مكان بر سيدم توان كرا اى الذي را كبر كحل
و قال للفقير ارجع اجل فرا سيد اعلم ان لفظ فرا الجى و بمعنى الفوق المقابل
كذا في مختار الصحاح و قد يدخل في او ايل مصادر و الافعال تحيين اللفظ
كذا في نحو الغراب ومن قال الحرف اللفظ فارسي يدخل في او ايل الافعال
فقد غفل عن الاول و كتم بعض ما في الجذر فانظر فيما ذكرناه والمراد هنا
هو الثاني و مرد رويش ببالينش بيا مد في للوضع الذي مات فيه و كفت
ما بسختى عري و تو برختى عري **بيت** شخصي همه شب بر سر بيمار كر دست
لظنه انه يموت چون روز شد و اشارة الى شخص مرد بيمار بدست
اى بسا اسب للاضافة تيردو وصف تركيبي من رقتن كه عائد بسكون والد
اى عني و عجز كه سخر و في بعض النسخ خردى الكاف للتصغير والياء للوحدة
لكن اى اعرج جان بمنزل برد و كذا بس كه در خاك تند رنجان را مرهون

و دفن کردند و زخم خورده یعنی المجدوح غم را عدم غمی اجله و قیل فی التذ ^{جده}
بیت ای نیچه یوغه که یوله قالور حرنک ایلدوده منزل اولور
 ای چله صابه صاع کیشلر اولور اول که چوق زخم واردی خوش خورس ^{اولور}
حکایت عابدی را پادشاه بیاء الوحده فیها طلب کرد کیراه عابد اند ^{شد}
 ای تفکر که داری بخورم فاضیف شوم بسبب تحلیل الدواء مکرر حق
 زیاده کند فاعله ضمیر پادشاه آورده اند فی الحکایت که داری فانی بود
 بخورد و بمر آنکه چون بسته بکسر الباء الفارسیة بالترکی فتی دیدی
 بفر یاو الخطاب والشین بعد راجع الی آنکه ای قطنه لان دیدن هنالیس ^{معنی}
 الابصار بل معنی رؤیة القلب همه مضرای کله لب یوست بود ای لیس فی
 لب اصلا هم پیاز ای کالبصل پارسایان که روی در مخلوق ای زاهد ^{الذین}
 و جهرهم الی الخلق و المعنی هذا کمالا خفی و من قال یعنی ایشان پارسایانند
 فدائی یعنی من عند نفسه و حق اللفظ العام من غیر محصور بشت بر قبله
 ی کنند غار لان اعراضهم من الحق قلبا کاعراضهم من الکعبة قال **بیت**
 چون بنده خدای خویش خواند فاعله خواند ضمیر بنده و خدای خویش
 مفعوله باید که بخردند اند اذ الرک حقیقه نسیان غیر الله تعالی
 فلا وجه لتوجهه الی غیره و لو کان سلطانا و قول من قال فاعل خواند ضمیر
 خدای خویش و مفعوله بنده غیر مناسب بالمقام کمالا خفی علی ذوی الافرنام
حکایت کاروانی در زمین یونان بزدند یعنی قطاع الطريق بقرنیه المقام
 و نعت فی قیاس بردند ای اخذوا الاموال الکثیرة با ذرکاتان کریمه و ذاری کرد

اعتقاد

و خدا و رسول را شفیع آوردند و تضرعوا الی قطاع الطريق فایده ندید
 چو بیرون بالباء الفارسی مظفر شد دزد بکسر الال للاضافة تیر بالترکی
 بولائق و فرکو روان بمعنی الروح معنی المصراع بالترکی چو مظفر اولدی جا
 بولائق و جانی قراکو و غری و من قال فی شرح لفظ تیر روان الله جمع تیر
 رو هو وصف ترکیبی بمعنی شب و ثم قال قد قیل قوله تیر طرف و قوله
 روان صفة مشبهة من رفتن مثل روان من رویدن بمعنی دردی که روانه
 است در تیره ای فی ظلمة الليل فقد اخطا فاجشا فیما اختاره و فیما ^{انقله}
 ولم یلم حول المعنی اصلا چه غم دارد از کریمه کاروان ای لایتا ش من بکام
 لظلمه روحه و قساقه قلبه لقمان حکیم دران میان بود ای کان فیما بینهم
 یکی از کاروانیان گفت للقمان کلمه چند ار حکمت و مو عظمت با انیان بکوی
 باشد که طریقی بفتحین بمعنی بعض از مال ما دست بدارند یعنی تیر کونه
 دریع باشد که چندین نعمت ضایع گردد لقمان گفت ای احباب القایل
 دریع باشد که باشد کلمه حکمت با ایشان گفتن فلحیصه من هذه الحکامة
 ان حفظ کلمه من اخلاق الصلحاء و العقلاء **حکایت** مردی ان احد من
 ارباب الدنیا حضر عند المولی جلال الدین محمد الرومی قدس سره و هو لم یتم
 بالنصح و بالحکمة و الحال انه کثیر الکلام فی المواضع و النصائح و الحکم فلما
 غاب ذلک الشخص سألہ الاصحاب عن الحکمة ترک تکلمه اجاب بان کان
 رجلا غلیظ القلب مقبلا الی الدنیا معرضا عن العقبی فاضیعت کلمه ^{الحکمة}
بیت اهنی را که سود یانه لفظ فارسی معناه بالترکی مور قوری و پارس

والمقام المحتمل كليهما لانها يمكن ان يكون المراد هو الثاني بقدرية مضمون
المصراع الثاني ومن قال قال بعض اساتذ المعنى هو الاول لم يصيب ايضا فخرج
وبثلت سواكن اي افناه نتوان برد ازو من ذلك الحد يد بصيقل رنگ
لانه افناه وما يرى هو الضواء نفسه لا الحديد باسسه دل چده سو
گفتند عطا اي لا يقيد لانه نرود من اهنی در سبک بیت بروز کا سلا
اي في زمان الصحة شكستگان جمع شكسته بمعنى المكسور در باب قهر
معناه في قوله در باب كنون كه نغمت هست بدست والمعنى المراد هنا اجن
المكسورين كه باس خاطر مسكين قدم بيايه في قوله برتت باس خاطر
ببچاركان بلا بگرداند المعنى بالتركي بلايي وندره في بعض النسخ كه خبر
خاطر مسكين ومعنى الخبر بالتركي صنوق صارمق وهذه النتيجة تلايم قوله
شكستگان چو ساييل از تو بنادي باليار المصدري طلب كند چيزي بيايه
الوحدة بده اي اعط السائل ما يسأله وكرنه ستمكاي ظالم بزور هتاند اي
ياخذ بالقوة والقهر كما اخذ قطاع اموال المارة كه بیت چند آنكه
مرا شخ اجل بتشد بد اللام شمس الدين ابو الفرج الخوارزمي وهو شيخ المص
ترك سماع وصحب فرمودي بيايه للحكايت وخلقوت وعزلت اشارت كردي
فانه لا بد للسائل في او ايل الخايل من الخلوة والعزلت عنقوان شبايم اي اول
شبايم غالب امدي بيايه للحكاية ايضا وهو اي هو طالب سجع خلاف را
مرفي اي اي شخ برفقي واز سماع ومخالطت حظي ونصبي بر كرفقي لان الشاب
شعبة من الجنون وچون يصحبت شخ ياد امدي كفتي بیت قاضي اربابا نشيند

برفتان دست راست را حصول النشاط بالصحة محاسب كرتي خورد
معن ورا دارد دست راست يعني ان الشخ قد عمل في ايام شبابه مثل هذا فعل
فاني بعد ورجند جفادن منع ايدر مش من چيزي بر صوفي
من اغلان اولاد كي ناشي جمع قومي بيايه الوحدة فيها برسيدم بفتح كه
دران ميان مطهر ديدم بیت كوي خطاب من كفتن اي تقول في حقك اذا
اجعته رك الراء المملة والكاف الفارسي وهو في الاصل ساكن وكسرها للا
الى جان اي عرقه ميكسداي يقطع نغمه ساروش وكذا ناخوش ترا اقمه ان
آوازه مرك او ارش اي صوته اقمه من الصوت الذي هو في الالب كاهي انكشت
حريفان بریدار باب المجلس ازودر كوش للا يسمعو اكلامه وكاهي بر لب كه
خاموش اي يسرون اليه بوضع الاصبع على الشفة وخر الى السكون
بهاج مضارع مجهول من هاج الى التي يهيج هيجانا اي مال اليه وهو مستند
للمجد والمجدور اعني قوله الى صوت الاغاني جمع اغنيه وهو الغنا بالكسر والمد
بالفارسية سرود بالتركي ير لطيفها تعلل بقوله بهاج وانت مغني جملة جملة
جاليه ان سكت تطلب جملة شرطية مرفوعة المحل على انها صفة معن بیت
نيسند كسي اي يري احد در سماعت الناء للخطا خوشي بالياء المصدري مكرو
مرفتن اي الا في وقت ذهابك كه دم در كشي بيايه الخطا چون در آواز آمد
بربط معني الباء من لغة صحيحة وفتح الاول وضم الثاني مشهوره بالتكثير
بكسر السين وضمها من رايدن وركب مع بربط وجعل الجمع وصفان تركيبيا
والمراد بوزن جالجي كخدا را كفتم اي قصنا البيت از بهر خداي اي الله تعالى

زینکم بکسر الراء و فتح الباء و کسرهما بالفارسیه ذیوه در کوش کن لاصیرم
 ناشنوم هذ الصوت المکرره یادرم بکسای ای افح البالی نابیردن بروم
 دلالة و اصحة علی کمال الصخریة من سماع ذلک المعنی فی الجملة خاطر یارن اموا
 کردم و شبی چندین مجاهده بر روز اوردم **بیت** مؤذن بانک بسکون الکاف
 الفارسی بمعنی الصوت بی هنگام برداشت ای رفع المؤذن صوته بلا و
 فی داند که چند از شب گذشت اصله گذشته است در اری شب بکسر الباء
 الباء الفارسی المصدری للاضافة از مژگان جمع مژه من بر سر عله بقوله
 که یکدم خوابم نکشتست بالکاف الفارسی و قبل فی الترجمة **بیت** مؤذن
 او قور بی وقت اذانی کیجه دن هیچ ندکلو کجیدی بالمر اوزدن لوعش
 ندک صور کفر مدت که بر دم ایخو هیچ اکاد او طر لتمر همدادان حکم نبرک
 ای بطریق التحفه دستار از سر و دنیا را ز کمر بکشادم للاعطاء و پیش معنی
 عطیه له در کنارش گرفتم و بی شکر گرفتم و من قال یعنی بسیار فقد اکثر الکلام
 بلا فایده یاران ازلت من در حق او اشاره الی المعنی المذکور برخلاف عادت
 دیدند لان اجدا لم یکن یعطیه هذ المقدار قط و بر خفت عقل مر بالاضافه
 فی اللفظین حمل کردند و زفته بضمین ای خفیه نخندیدند یکی ازیشان اشاره
 الی یاران زبان تعرض در ار کرد ای طعنه و علامت کردن آغاز و پینه که
 این حرکتها سبب حال خردمندان نکردی عله بقوله که خرقه مشایخ مجتبین
 مطر بیاء الوحده دادی که در همه عمرش در بیاء الوحده مراد و در هم در تن
 او بنوده است و قراضه بضم القاء و الضاد للجه بالفارسیه رینه در دونه

۸۶
بیت مطر بی خبر مبتداء محذوف ای هذ امطرب دور ازین بضم الخا
 المعجزة و فتح الجیم بمعنی المبارک نسرای و المعنی بالتک اداع اولسون بو مبارک
 سر ایدن کس و و بارش ای مرتین ندیده در یک جای و المصراع الثاني صفة
 لقوله مطر بی راست بمعنی المستقیم و فیه المعنی المعنی الایها چون بانک
 از دهن برخاست ارتفع صوته من فیه خلق را می بریدن برخاستای
 اقشع جلوه هم لکون صوته مقلعا مرع ایوان مر بیان لفظه و معناه ای او
 الباء الاول زهول بالفتح و السکون ای من خوف او پید مغر هابرد ای
 اذهب بخ را سنا و خلق بالمله بمعنی الحلقوم خود بدریدما اعترض
 علی بعض الاصحاب کفتم فی جوابه مصلحت است که زبان تعرض کوتاه کنی که مرا
 کرامت اظا هر شد گفت ذلک المعترض مرا بر کیفیت این مطلع کردن نا هکذا
 ای جمله الاصحاب تقرب بهم الی المعنی و بر مطایبه بمعنی لطیفه که پندار
 کنیم کفتم فی بیان کرامته حکم آن که مرا شیخ قدس سره العزیز بارها
 بترک سماع فرموده بود و موعظه های بلیغ گفته یعنی بالغ فی الموعظه
 و در سریع قبول من نیامد ای ما قبلت کلامه استب اطالع میمون لفظ
 عزی بمعنی المبارک و اختراهایون لفظ فارسی معنی المبارک ایضا بدین بقعه
 ای موضع رهبری بالیاء المصدری کرد تا بدست این مطرب توبه کردم که
 دکر باد ای مره اخری کرد بکسر الکاف الفارسی بمعنی الطرف سماع و مخالفت
 نکردم بالکاف الفارسی ایضا **بیت** او را خوش از کام بالکاف الفارسی بمعنی
 الخناک بالتحریک و دهان دلبستیرین الطاهرانه و صف لاخیر و بخون

ان يكون وصفا للجموع كزعمه كند و سر کنند دل بفریب بد معنی الخدعه
 و در پرده عشاق بیان حجاز است کل واحد من هذه الثلاثة اسم مقام از حجاز
 بفتح الحاء الهملة معنی الخقوم مطرب مکرر ترید **حکایت** لقمان را گفتند
 ادب از که اموصی گفت از بی ادبان بپخته بقوله هر چه از ایشان در نظر
 ناپسندیده آمد ایچاء غیر مقبول از فعل بفتح الفاء صحیح و کسر مشهور آن
 برهیز کردم **بیت** نگویند فاعل امتاله مکرر و براد به الناس و القوم كما
 يقال في اللغة العرب يقولون غ يقولون ليلى بالفرق مريضة و از سر باز نجه
 تصغير بانی معنی اللعب حرفی مقول کزان بدی نکیر دای لا ینصح منه صا
 هوش ای اهل العقل و الظاهر ان قوله حشاهوش فاعله نکیر و من قال و یکن
 ان یصرف قوله صاحب هوش الى ما قبله من الفصلین اعنی نگویند و نکیر و
 علی سبیل التنازع کما لا یخفى فقد ارتکب الاحتمال البعید علی ان قوله نگویند صیغه
 جمع نکیر تک و صغره افرادها اعتبار الوجوهین فی لفظ صاحب هوش تکلف
 کما لا یخفى و کرصد باب حکمت پیش ندان خوا شد آید من الصمیر راجع الی
 نادان باز نجه در کوش ای فی اذنه **حکایت** عابدی را حکایت کنند که
 شیخ الظاهر ان المراد به کل لیله ده من بتشدید النون طعام خوردی بیاً
 الحکایت و نا بسجود ختمی در نماز کردی صاحب دلی بشنید حاله اگر نیم ثانی
 بخوردی تخفیف بسیار فاضلتر از ان ابودی **بیت** اندرون از طعام خالی
 دار تا در نور معرفت بینی بیا الخطا فان الجوع یجلی القلب و هذا مشاهد
 تهر از حکمتی بیا الخطاب ایضاً بعلت ان مرهون که پری بضم الباء الفارسی از طعام

ای معنی تعلک الادب

تا پیش بآلاء الاصلی معنی الانف **حکایت** خنثایش اسم من خنثون معنی
 الذم المعنی وصف لقوله خنثایش کم بضم kaf الفارسی شده رادر منافی جمع معنی
 جراع توفیق مفعول مقدم لقوله داشت فراموشی فوق المقابل للخبث هنا كما
 عرفت قریباً او داشت ای المرحمة الهیة اخذت سراج التوفیق فوق طریق الذی
 ضل فی المنافی ای هدی الطال الضال تا خلقه اهل تحقیق در آمد ای دخلهم
 و بین صحبت درویشان و صدق نفس ایشان زمام جمع ذمیه اخلاقش
 ای اخلاقه الذمیه حمیده معنی محمود مبدل کشت ای صادر محمود و دست
 از هواد هوس کوتاه کرد هذا فی جانبیه و زبان طعنان در حق او درازی
 کما یقولون که چنان در قاعده اولست یعنی علی حاله العاصیه و زهد
 صلاحش نامعقول هم مفعول من التعول و هو الاعتماد علی الشئ **بیت**
 بعد توبه توان دست یافتہ الراء معنی الخلاص از عذاب خدای فان الله
 تعالى یقبل التوبة عن عباده و یعفو عن السيئات و لیکن می توان ای
 می توان و تقدیم می ضروریه الوزن و هو قال و تقدیم می فی الابیات شایع ذایع
 فکانه ظن عدم الضرورة از زبان مردم رست بفتح الراء معنی رستن طاعت
 جور زبان ها نیار دد لم یصبر علی اذیة الالسنه و شکایت بدین
 طریقت برد و شکایت بخنده بگریست ای بکی و گفت شکر این نعمت چگونه
 که از ای شکر علی هذه النعمت که بهتر از انی بیا الخطا که پیدا رند
 ای احسن مما یظنون انکم می **بیت** چند کوی بی که بداند پیش جسد مرهون
 غیب جویان جمع غیب جوی و هو وصف ترکب من مکرر اند بکسر النون

في اللفظ جويان ومن الاضافة كه مقصور من كاه ومن قال كره وفسره كره فلم
 يعرف عبارته للمتن نخون رتختتم ومن قال رتختت وبيته بقوله بفتح النون
 فقد غير المتن برخيرند اي يقومون لقتلي كه كاول بيك ومن قال ربيد فني
 على الاول والمبني على الجمل جمل خوتتم ومن قال خوتت فقد ارتكب التبع بلام
 المتن بنشينند فعلى ما ذكرناه من المتن الصحيح يكون هذا البيت الثاني من تمة
 مقول القول فاستمع جوابك ايها المشتكى نيك باشي في نقلهم وابتد كويد
 خلق مرهون به كه بد باشي في الواقع ونيكت بيند عهد هذا جواب مليح كلام
 وليكن رأيي من كلام النسخ كه حسن ظن همكان در حق بكالت ومن در عين
 نقصان هذا كلام المص **بيت** كرا نه كه من كفتي كرد جي بيا الحكايت
 نكوسيرت وپارسا بود جي اي مروت رجلا حسنها حين السيرة وزاهد
س الى المستتر من عين جبراني بكسر الجيم جمع جاد تخفيف الراء والله
 اسرارى بفتح الهرة جمع سر واعلاى بالفتح ايض بالفتح جمع علن كعلم هذا هو
 المسموع من الاساتذة والرواة فلا تلتفت الى ما قيل الاسرار بالكسر مصدر
 سررت والاعلان بالكسر مصدر اعلفت **بيت** در بسته بروى خود در
 يعنى اغلقت الباب على وجهي من الناس ناعيب نكترند ما را اليا يفرشون
 العيب لنا لئلا يطلعون عيوبنا بنا در بسته چيود اي لا يتقع اغلاق البنا
 عالم الغيب اي الله تعالى داناى نهان و همكارا **بيت** چوي داني كه حق بينا
 دانا است نهان و همكارا خویش كن راست **بيت** بيش يكي از مستأخر
 كله بكسر الكاف الفارسي بمعنى شكايه كردم كه فلان در حق من كواهي بالياء

المصدرى داده است بنا سترى قال في حق كلاما لا يليق وشهد على بالسوء
 سخر كفت به صلاح خدا لضمير راجع الى فلان خجل كن اي اخجله بالصلاح حتى لا
 يقدر ان يتكلم فيك كلاما فيجانب **بيت** تو نيگور و دش بكسر الواو اسم مصدر بانه
 نابد سكا بكسر السين للملة والكاف الفارسي وهو مع لفظ بد كمال وصف
 تركيبي بالتركى بر حسانلو بنقص تو كفتن نيايد بحال علله بقوله الا
 چواهنك بر بيطا قدم بيان قريبا ومن بيته وفسره هناك ثم قال هنا
 بفتح الباءين من الآت اللهم وعرف وكذا في الديوان فكانه نسي ما ذكره
 وبين البياتين بعض مخالفة بود مستقيم وصحيح كي از دست مطرب جور
 كوشمال قدم بيان في الحكاية ملك زاده كونا **بيت** يكي از مستأخر
 پرسيدند كه حقيقت تصوف چيست واعلم ان علم تصوف علم باطن عن
 ذات الله تعالى وصفاته من حيث الوصول اليها بالعمل الصالح فوضو
 ذات الله تعالى وصفاته من حيث الوصول الى الله تعالى بالعمل الصالح
 والتصوف حقيقة لا يحقوه الا بالعمل الصالح والتصوف حقيقة هو العمل
 فعنى قول السائل حقيقت تصوف چيست ان ما به يتحقق التصوف اي شئ
 هو وجوابه العمل الصالح لا يغير الشكل والاحتجاج في الصومعة صوة
 وتفرق القلب معنى ولهذا الجواب النسخ بجواب حين يطابق السؤال المذكور
 كفت بيش از اين زمان طايفه بودند در جهان پراكنده بصورة اذ لم
 يكن في الزمان السابق صومعة الصوفية واغا بنيت اولاً في قصبة
 الرملة بناها امير من الاحراء وبمعنى جمع اي يطلبون الوصول اليه تعالى

بالعمل الصالح وان يكون نوافي زى الصوفية امر داند بظاهرهم فانهم
الآن سكان الصومعة واللابسون الناس الصوفية وبياطن برهنيان
اذ ليس مطلبهم وصول الحق بل لكل احدى هوى وانما غير هيتهم لاجل الا
والدنيا وقد قيل ترك الدنيا للدنيا من جميع الدنيا واذ اتحقت ما ذكرنا
من تحقيق سوال السائل وجواب الجيب لا يشق شك قول من قال ولا يذهب
عليك ان هذا الجواب لا يطابق السؤال المذكور فان السائل قد سأل عن
حقيقة التصوف فالظاهر في جوابه ان يقال هي ترك الدعاوى كتمان اللغات
ادخاب بغير ذلك مما قيل في حقيقته وكم من غايب قولا صحيحا واقفه
من الفهم السليم وتحقق ما ذكرناه من التحقيق قول المص **بيت** جوهر بابت از تو
بجايي رود دل و ان كنت في خلوة **بيت** نهايي اندر يعني در تنهائي كماعرفته
والياء المصدرية صفائي بيا الوحدة نه بني بيا الخطا كرت لفظ مخفف
من اكر والناء للخطا مال دجاعت وذرع وجارت وجارة جون دل بخدا
خلوة ثنيي لاند داخل تحت قوله تعالى لا تلهمهم **جارة** ولا بيع عن
ذكر الله تعالى **كاتب** ياد دارم كه سبي در كار داني بيا الوحدة فيها
هه شب رفته بودم و سحر در كنار بيشه قدم بيا نه في حكما ملك زاده
ومن بيته هناك بقوله بالياء العدي المكسورة بكسرة مجهولة بمعنى در
وقد يستعمل بمعنى مبيت الحيوانا ويستعمل ويستعمل ايضا في ما وى الاسد
خاصة وبيته بقوله بكسرة المجهولة اشجار صغيرة يقال في التركي تحريف
منه فقد ارتكب الاستدراك بعض المخالفة خفته هم مفعول من خفت

تافيه لقوله رفته فلفظ بودم مقدّم فيه كما عرفت مرارا شوریده بالتركي **بيت**
والمراد شخص فيه بانشاء العشق ومن ظن ان عبادت المتن شوریده ثم قال
وتجوز فيه شوریده بالياء فقد اخطا في العبادة الاولى كه در ان سفر همراه
ما بود نغده نزد و راه بيا بيان كرفت و يك نفس شختين ارام نيافت من الجوان
چون روز سند كفتن از چه چالست كفت اي اجابني بليلا و زاديدم يعني
شنيدم كه بنائي اسم مصدر را يعني ناليد در امله بودند از درخت
و كيكان جمع كيك وهو بالكافين العريتين المحلة يقال بالتركي كلكك از
كوه وغوكان جمع غوك بضم الغين المعجمة والكاف العدي الضفدع بالتركي
قور بقله ازان و بهايام جمع بهيمة وهي ذاب القوام الاربع از بيشه
ولما سمعت هذه الاصوات اندیشه يعني فكر كردم كه مرده مشتق من المراء
كالانسانية من الانسان نباشد همه در تسبيح رفته ومن يغفلت خفته
بيت دوش بخي لغنيين احدها الليلة الماضية والاخر النكب والمار
هو الاول ومن قال في شرحه بالضمه الصرخة بمعنى الليلة الماضية واما
دوش بالضمه المجهولة فهو بمعنى العطف بالكسر فقد اتى شئ من عنده مرعي
في ناليد هذا الكلام من لسان ذلك الشخص عقل وصبرم ببرد ولقد اصدر
منى الصحة وطاق و هوش عطف على عقل او صبرم بكي اذ دوشتان خلص
موضع لفظ را بعيد لفظا يكي مكر او ارمن رسيد بكوش اي وصل الى سمعه
كفت فاعله ضمير يكي باور بمعنى التصديق نداشتم كه ترا مرهون بانك مرعي
چنين كند مد هوش بمعنى التحير كفتم اين شرط ادهيت يفت المشار اليه

بلفظ ابن مضمون المصراع الثاني اعني قوله مرع تسبيح خان ومن خاموش
حكايت وقتي در سفر حجاز طایفه ای جماعه واحده جو آنان بکسر النون
 للاضافه صاحب دل صفته هدم ای صاحب من بودند و مقدم شدند
 و قهرای ای حیانا از حزمه کردند ای كانوا یفحون صحه و بیستی چند
 محققانه بگفتندی بیاء الحکایت فی الموضوعین و عابدی بیاء الوحده
 سبیل بسکون اللام منکر حال درویشان بود و پختن از درویشان
 یقال لمثله ذاهد خشک نابرسیدیم بحمل بنی هلال هم موضع کودکی سیم
 ای صبی واحد اسود از حی بفتح الحاء المرحله و تشدید الیاء بمعنی قبيله
 عرب بدر آمد ای خرج و او از بر آورد و کان صوته فی غایه الحسن که
 مرع از هواد روی المعنی بالتکی فوشی هوادن اندر روی اختر عابد
 دیدیم که برقص در آمد ای ضرب چرخها علی الارض عابد را بینداخت
 و راه بیابان گرفت کفتم ای سخن در حیوانی اثر کرد هذا الصوت الحسن
 و ترا اثری کند **بیت** دانی چه گفت مرا آن بلبل سحری و من لم یعرف او
 الشعر قال فی بعض النسخ مران بدون الالف بعد الراء توحود و معرفت
 معناه چه ادی بکسر اء ادی لحقیق الباء الثانیه و هی الخطا که عشق فی
 خبری فان الغلیان من العشق شعر شعر عرب در حالت و طرب و
 معلوم فی دیار العرب فان الجمالین یقرین بالشعار عند الابل بل فی القطا
 فانها عشق سربه بالجلاده و الفتح کزدوق نیست ترا کذب و الکاف
 العدی و الزاء الفارسی معنی المعوج و ما وقع فی بعض النسخ کج بالجم

۸۸
 بد الزاء سهو فان کج معنی التفرقه و بالتکی کرج و لا محل لها اصلا طبع
 لفظ کز طبع وصف ترکیبی صفة لقوله جانوری ساء الخطاب و تقدم الصفة
 علی الموصوف جانوری فی هذه اللغة و هذا من قبیل صفة جریت علی غیر من له
حکایت روی عن بعض المشايخ انه قال کنت امشی مع الامام الشافعی
 رحمه الله علیه وقت لها حجرة جردنا بوقت بموضع یقول احدا شیاء
 فقال مل بنا الفه ثم قال الی ایطربک هذا فقلت لا فقال مالک حین و
 القلوب بالاصوات الطیبة محال یستراب **بیت** شتر و لپوش و
 طرب در هر بیت کما سمعت سماعه و طریقه بالشعر و الصوت الطیب
 اگر ادی نباشد خوریت فی صور البشر حکما سئل عن بعض الفقهاء انه
 اذا مات السلطان و بقوله ابن صغیر و التقوا الناس علی کون الوزير
 متصرف الملک و السلطنة الی ان یبلغ ابن و ارادوا ان یعلموا انه او
 مخنون فم یعرف ذلک اجاب بانه یعنی عنده بالاحسان الحسنة فان فرج
 به و مال الیه فانه فاعل یعنی اذا ابلغ یصیر عاقلا **بیت** و عند هبوب
 النواشرات ای عند حرکت الرياح و من قیده بقوله من جانب الی جانب اخر
 فقد ذکر من عند نفسه و سمیت الرياح بالنواشرات لنشرها النواشر الی
 علی الی بکسر الحاء المرحله و فتح الیم موضع تحفظ السلطان و خوه و من قیده یقول
 عن الدواب فقد ذکر قیدا بلا محض عمل عضو البان بالتکی الفون و قبل
 چنار و قبل فواق لا الحجر الصمد ای الصلب الاملس یعنی اذا هبت الريح
 علی الصحاری یتحرك اغصان الاشجار الناعمة لا الاجار الیابیه و المقص

ان الاصوات الطيبة اغا يستلذ سماعها اصحاب الخواص الائمة لا اصحاب
 الاممجة اليابسة **حكاية** روى عن بعض المشايخ انه قال كنت في البادية
 مسافرا فوافيت قبيلة من قبائل العرب فاضافني رجل منهم فرأيت غلاما
 اسود هناك ورايت جمالات بعناء البيت فقال لي الغلام انت الليلة ^{صيف}
 وانت علي مولاي كريم فاشفع لي فانه لا يريدك كقفلت اخضا البيت لا اكل
 طعامك حتى خل هذا الغلام فقال انه افقرني واثلف مالي قلت لاما فعلت
 فقال له صوت طيب وكنت اعيش من الجبال احملها اجمالا ثقيلة وحدثها
 حتى يوم ميره ثلثة ايام فلما حط الحمل عنهما انت كلها ولكن قد وهت
 لك وحل العبد فلما اجبنا اصبحنا اجبت ان اسمع صوته فسالته عن
 ذلك فامر الغلام ان تجرد على حمل كان على ظهره هناك يستقي عليه فنام الحمل
 على وجهه وقطع حباله ولم اظن اني سمعت صوتا اطيب منه ووقعفت
 على وجهي حتى اشار اليه بالسكون **بيت** بذكر شئ الضمير راجع الى الله تعالى
 ولذا في قوله بركلش ومن اخر البيان الى قوله بركلش فقد اهل هرجه بي
 درو خروشت كما قال الله تعالى وان من شئ الا يسبح بحمده ولى داند
 از اين معنى كه گوشت اى له سمع نه بلبل بركلش تسبيح خانت لفظ تسبيح
 خان وصف تركيبى والمعنى ليس العندليب على ورد الله سبحانه فقط هذا معلوم
 بقدرية المصراع الثانى كه هرجاى بتسبيحى بانست الطاهران تجرى الكلام
 على ظاهره جملا على المبالغة المطلوبة بحسب المقام وصنعة الشعر يعنى ان
 نفس الشوكة لسان وحتمل احتمالا مروجها ان يكون المعنى لكل شوكة لسان

لتسبيحه ومن عكس البيان فقد رجع للروح وانا اورد لفظ خار لان من
 الصنائع الشعرية ان يذكر الاشياء المتناسبة كما اذا ذكر العندليب
 ذكر الورد ذكر الشوكة على ما صرحوا به في العلم البديع وسایل الاشعار
 ومن لم يعرف هذه الصنعة قال وانا اورد لفظ خار قصد الى ذكر الرقيب
 مع الجيب في بيت واحد **حكاية** بكى اذ ملوك مدة عمرش سپرى
 السنين والبار الفارسي وبالبار المحسن الاصل بعد الراشد **بيت**
 محسب كن سپرى كان جهان ز بيش ايكه كند مرك عمر تو سپرى وقام
 مقام ندانت اى لم يكن له ابن يقوم مقامه في السلطنة وصيت كرده با
 اى بعد موته سواء وقع بعد موته في اليوم او الليلة او الغد قبل قدم
 احد ومن قال يعنى در صباح ان شب كه ملك مرده شد فقد قد من غير
 دليل مخصوص **تسبين** بضم تين يعنى اقل كسى كه اذ در شهر اى من باب به
 اندر ايد اى بدخل تاج پادشاهى بالياء المصدرى ادياء النسبة بوسرى
 نهيد بكسرتين صيغة اخذ من نهادن وتقويض محلكت بد كنيذ بضم
 الكاف وكسر النون جمع اخر ايضا اتفاقا اول كسى كه اذ در شهر در آمد اى
 من باب البلد كداى بياى الوحدة بود كه در مه عمر لقه اندوختى وخرقه
 بر خرقه دوختى اى كان فقيرا متناهيا اركان دولت واعيان حضرت
 وصيت ملك بكسر اللام بجاي اوردند ملك بضم الميم وخذ اين جمع خرد
 بد واز انى داشتند درویش مدت محلكت راند بگشت سوكن ماض من
 راندن تا از بعضى اذ امر اى دولت كردن بالكاف الفارسي بمعنى العنق ان

از طاعت ای اطاعت او بجا نیدن بغوا علیه و سلوک دیار از هر طرف بمناء
بر خاستند ای قاموا و بجا و مت لشکر ارستند فوق المرح و المرح للمرح
فی الملك فی الجملة سیاه و رعیت بهم بفتحین برآمدند و المعنی بالترکی قرشد
و قد یزاد الغضب ای اختلاط و هو ليس بمزاج و من لم يعرف المعنی قال فی
الشجة اجتمعوا و اتفقوا و بوحی ای بعضی از بلاد بکسر الباء جمع بلد بفتحین
المدينة از قبضه تصرف او بدر رفت ای خرج در دیش اربین و واقعه
خاطر می بود ای سقم قلبه تا یکی از دوستان قدیمش که در حالت در دیش
قرین او بود از سفر با رآمد الی تلك البلدة او در چنان مرتبه دید و گفت
خدای را عز وجل هذه العبارة التي افتم بها الكتاب که تحت بلندت یادری
بالباء المصدر کرد ای اعانک جدک الاعلی حیث صیرک ملکا و اقبال دولت
رهبری و دل در دلت تاملت بضم الكاف الفارسی و بالناء للخطا از خار خاوت
از بای برآمد ای خرج و بدین پایه ای مرتبه رسیدی ان مع العیر سیر
روی عن رسول الله صلعم انه خرج الی اصحابه ذات يوم فرحاً مستبشراً
و یضحک و یقول لن یغلب عیر یسرن و هذا يدل علی ان الیسر الثاني مغایر الاول
مخلاف العسرینا و علی ما اشتهر من ان نكرة اذا اعيدت نكرة کان الثاني
غیر الاول و المعرفة اذا اعيدت معرفة کان الثاني عین الاول علیه قول
الشاعر **شعر** اذا اشدت بک العسری فکفی الم سترج ففسر بن یسرن
اذا افکرته فافرح **بیت** شکوفه شکفتست بفتحین بمعنی المتفتح لانه من شکفت
بفتحین بمعنی التفتح بالترکی اجماعاً بمعنی الفتح بالترکی اجمع و من قال بمعنی الفتح

لم يعرف المعنی و کاه خوشید هم مفعول من خوشیدن بالترکی بوزن شقی و
فی شرحه یا بس و بزمرد و لم یأت بمعنی اللفظ درخت وقت برهنه است
ای عریان من لباس الورق و الدهر و الثمر و وقت پوشیده بلباس الا
لاوراق و الازهار و الاغار و حال الانسان کذلک یصیر فقیر انادة و
غیا نادة گفت ضمیر کدای ای برادر عزیزیم کن التعزیه اعطاء الغذای
الصبر عند وقوع المصایب چه جای تهنیت التهنیه ضد التعزیه
ای الدعاء بالبرکة و الخیر و وقوع الرفعة و المناصب انگاه که تودیدی
عم ثانی داشتم و هو هم قلیل و آمدن دشوین جہانی و فی بعض النسخ جانی بدل
جہانی **بیت** اگر دنیا نباشد در دمنیم للفقر و کرباشند بمرش بکسر
المیم بمعنی المحبة پای بندیم فان القلب یتعلق بها قصیر مقید الی رجل بلای
بیاء الوحدة بین جهان آشوب تراشوب بالمد بمعنی الخطا و المرح و المرح
یقال فی وصف المحبوب شهر آشوب و لفظ تر للتفصیل نیست و من قال فی
مرادف هيب بمعنی الفتنة و المحنة لم یأت بمعناه حقیقه که درخ خاطر است
از حرف شرط بمعنی اگر کذا فی بحر الغرایب ارهت و نیست **بیت** مطلب
بفتح الطاء که توان کردی حواشی جملة معترضة جذ فاعلت مفعول مطلب که
دولت هست هیه بمعنی منزه هم کر غنی در بدل من افشاند للتصدق قاهر نظر در
ثواب او نکفی ای لا تنظر الی ثوابه و لا تطلب الغناء طمعا للثواب که بزرگان
شیده ام بسیار تعلیل للبت السابق صبر در دیش به که بدل غنی فان
الحب شدید و الفقر ولی **حکایت** لبست فاطمة رضی الله عنها دانت

شمله خلقا قد خبط ورق باثني عشر مكانا فيها سعف ورق النخل فلما
 البها عمر رضي الله عنه قال ان قيص وكسرى واعوانهما يلبسون الحديد وابنه سر
 في شمله من صوف وقد خبط بعني باثني عشر مكانا بسعف ورق نخل فلما
 دخل فاطمه قالت يا رسول الله الاتري ان عمر يتعجب من لباسي فقال النبي عم
 يا عمر دع ابنه ليعلما تكون في السابق **بيت** اكثر نجان كند بهرام كوري بالكاف
 الفارسي ويا الوحلة بالتركى قولان واعلم ان لفظ كند لتضمنه معنى الجعل يتعدي
 هنا الى المفعولين وفاعله ومفعوله الاول بكوري ومفعوله الثاني بريان
 نه چون باي ملح نفعين معنى الجراد باشد رموزي وذلك لان الاعتبار عند
 الله تعالى بالفقر وتصديقه لا بالغنى الطاغى وتكبره **حكاية** يكي رادوستي بيا
 الوحلة بود كه عمل ديوان كودي بيا والحكايت مدني اتفاقا ديدنش نيقتا
 ايميره زمانا مديد كسي گفت فلان را دير شد كه نديدي اي مضي زمانا كثيرا
 ما دايته گفت من او را غي خواهم كه بنم قضا را اي انظر القضا الا الى وهذا
 شايع في الاستعمال ومن قال يعني اتفاقا فقد اتى من عنده بمعنى ازكساني او يكي
 حاضر بود گفت چه خطا كرده است كه از ديدن او ملول بيا الخطا كفت خطاي
 نيست اما اهل ديوان را وقتي توان ديد كه معزول باشند فانه في اوان العمل
 مشغول بمصالح الديوان ومشتغل باحوال الانام وفارغ عن صحبت الاخوان
 فلا تيسر لهم صحبت بغداغ البال **بيت** در بيني بالياء المصدري ودار ديرو
 عمل قدم بيانه دشنايان فراغني دارند لاستعرا بالامور الديوانيه واغترارهم
 بالدولة الفانية سرور زمانك ومعزولي اي في وقت العجز والعزل در دل

بش دوستان ارند فالقصة ان اللان بطلا بان لا يطلبوا المصاحبة مع
 اهل الدنيا بل ينبغي ان يكون الامر بالعكس **حكاية** ابوهريرة رضي الله عنه
 كنية رجل من الصحابة رضوان الله عليهم اجمعين وكان اسمه في الجاهلية
 عبد الشمس او عبد عمر وفي الاسلام عبد الرحمن وسبب كنية انه كانت له
 صغيرة تحملها اوراه النبي عم فقالت انت ابوهريرة فاشتهر بهذه الكنية
 وكان نجبان يدعي بها التبكك بلفظ النبي عليه السلام وكان يحفظ الكتاب
 ببركة دعائه عم ودروي عنه عم خمسة لالف وثلاثة واربعه وستين
 حديثا ومات بالمدينة سنة سبع وخمسين وهو ابن ثمان وسبعين سنة
 وكان في حياة النبي عم يوظفه كما قال هريرة عن خدمت مصطفي صلعم امدى
 بيا والحكاية كفت يا اباهريرة در بني بقم وسكون اليل والرا امر من نار
 يزور زيادة عبا بكسر الغين وهو ان يارني احد يوما دون يوم وقيل ان
 وفي كل اسبوع مرة وقيل تعليل الخالطة مطلقا وذلك انما يتحقق بان لايا
 كل يوم تزدد مضارع مجزوم على انه جواب الامر خيا تين يعني هر روز
 ميانا محبت زياده نكردد وتفسير المص يشعر باحسار الوجه الاخير
 من الاقارب صاحب دلي را گفتند بدین خانی بالياء المصدري كه افتابست
 اي لها حين فائق قبل هذه المقدمة غير مله لانه ليس للشمس من اسباب
 سوى النور لشديد هم اي ما سمعنا كه كسي اورا دوست گرفته است اي
 محبوبا وعشق آورده اي عشقه كفت فاعله صغير صاحب دل ابراي الله
 هر روزي توان ديد مكر در زمستان اي في الشتاء كه محبوبة ومحبوب

بیت بدید مردم شدن بمعنی رفتن نیست فان الزیادة ولكن نه
جند آنکه گویند پس ای اکثر از مذموم فان كثرة المشاهدة توجب قلة الغنة
اگر خویشان را ملامت کفی الاولی ترک التقييد لیذهب كل مذهب و موقفة
بقصیر خذمت و متابعت هو او هو و قد خض العام من غیر تخصص و اعلم
جواب الشرط بخدوف ای معذرت ملامت نباید شنیدن **حکایت** یکی را
از بزرگان باد مخالف در شرم ای فی البطن پیچیدن گرفت و توجه الی الخروج
و طاق ضبط ان ندانت ای لم یقدر علی ضبطه فی اختیار از وی صادر شد
ای وقع الظرف منه گفت ای دوستان مراد را خفه کردم اختیار بنود و بنه ای
ذنب بر من نشوشتند لان الذنب انما يكون فی الافعال الاختیاریة و راحتی
عن شرب سمانین بکرم معذرت اريد **بیت** شک زندان بادست ای
خردمند و هذا امر مقرر نداشت هیچ عاقل باد در بند ای لاخيه جواب داد
اندر شک اید و هرهل بالتمکی اشفه صال و بر حتی تخرج که باد اندر شک بارت
بودل هذا کلام صحیح و اکاه فی صور الزل **بیت** حرف ترش روی و ناز
کار ای صاحب الدی هو عبوس الوجه و غیر الموافق جو خواهد شدن اذا
اراد الذهاب دست پیشش مداری لا تمنعه من الذها من سبه هذه الحکایة
بالباب ان ستر العیب و التعمیم عما فی سماعه شین و قبول العذر من اخلا
الصوفیة **بیت** بدامن عیب برندان پوشش داهد لباس زهد پوشیدن حکایت
حق **حکایت** مردی ان حاتم الاحم قدس سره لم یکن اصم و لم تنزوج امراة
و باش المصاحبة فی ليله الرفان وقع منه الضرب بلا اختیار فظاهر من نفسه

النعم لهذا تسبیح المراة و عاش معها سنین کثیره عاملها کالذی فیه
صم شدید و لهذا اشتهر خاتم الاحم و اذ عرفت القصة و الحصة فلا تلقت الی
ما قبل الظاهر ان هذا الیس من هذا الكتاب بل سمعت من بعض المحققین انه
قال انی رايت هذا الحکایة فی رساله الشرح الغیا فی الهذلیات و اللطایف
فلحقها بعض الناسخین هذا الكتاب انتهى علی ان کون هذه الحکایة
مکتوبة فی رساله الهذلیات لا ینافی ان ارادها فی کتاب هذا بل اکثر بیانه
کلام کلماته مما وقع بعض من لغاته کما یستصرح به **بیت** کهن جامه خویش
پیرامین به انجام عاریت خواست و کون هذه الحکایة من الهذلیات
لا ینافی ان یاخذ العقل منها النصح کما قال **بیت** بگوید از سر بانچه
حرفی کرد و پندی نکیرد صاحب هوش و وجود هذه الحکایة فی النسخ القد
یدل علی ان النص للحقما بهذا الكتاب و ذکر الضرب للنص لیس عیب و اغاثرکما
بعض الناسخین احتیاج و الاستحیاء منه لیس بفضل کما قال الله تعالی ان
الله لا یستجیب ان یضرب مثلا ما بعوضة فافوقها الایة و قال المولی
الرومی **بیت** بیت من بیت تشیت نیست اقلیمست من هذا من هذا
نیست تعلیمت **حکایت** از صحبت یاران مستقیم قد عرفت بیانه ملا التي بدید
امه بود ای وقع فی قلبی انکسارهم سر بیایا قدس نهادم و ترکت الانس مع
و با حیوانات انس کردم تا وقتی بیاء الوحدة ظرف سیر فیدلستم در خند
طرابلس اسم بلدة مشهورة من نواحي شام فی ساحل البحر و کان الفکر
فی ذلك الزمان و فی يد الافرنج با جهودهم بکار کل بکسر الکاف الفارسی الطین

بداشتند تا بلی آورد و ساجد ریس حلب بفتحین مدینه که سابقه
 معرفتی میان ما بود گذر کرد قد قدم فی طرایس و مرا بشناخت ای عرفی
 و گفت ای فلان یعنی شیخ سعدی این چه حالت و چگونه گذری گفتم فی جواب
بیت می گویند از مردمان بکوه و دشت قد گشت از من الناس الی الجبل و
 الصحرا که از خدای بنودم بد یگری برداخت للذاکون مقارنا مع غیر الله
 قیس کن چه عالم بود درین ساعت مرهون که در طویل نامردم بیایر
 یعنی ساختن ای از منی ان اصاحب غیر الانسان بیت پای در زنجیر پیش
 دوستان ای کون الرجل فی السلسلة عند الاجاب به یراد معناه الاصل
 و من قال یعنی بهتر قداتی بقید زاید من عند نفسه کما هو عادت که با
 بیکانگان بالكاف الفارسی جمع بیکانه ضد شما بالتوکی یاد و من قال
 وهو الاجنبی فلم یبینه لان الاجنبی ضد القویب در بوستان فلما رانی فی هذه
 الحاله الکریهه برحالت من رحم اورد و بده دینار از قید فرنگ خلاص
 کرد ای شترانی صرعه بعشره دینار و با خود جلب برد و دختری بیاد آلود
 دهن ای کانت له بنت در عقد نکاح من اورد بکابین بالكاف العدنی بطلق
 علی سغین احدهما عقد النکاح و الاخر المهر الموجل علی ما صرح به فی الصحاح
 العجی و المراد هنا المعنی الثانی بقربینه المحل و من لم یعلم التفصیل اجل بل اهل
 صدر دیار چون مدتی برآمد کنا فی المعاشره دختر بدخوی بود و ستیزه
 روی بود یعنی کانت معانده و کذا انا فرمان بود ای غیر مطیعه زبان درازی
 گرفت ای شیخ فی اطالة اللسان و عیش مرا منقض دشتن ای مکرر ساختن

گرفت حاشا نکه گفته اند بیت زن بد بکسر النون للاضافة در سرای حرم
 بالاضافه فی اللفظین هم درین عالم است دوزخ او فان بینہ یصیر حجرة جهنم
 لسوء خلقها زینهار از قرین بد زینهار زینهار بد و ن البیاء کلاهما کلمه
 تازیانه و تحزیر کما قال خواجه حافظ بیت دل خدای می کند دلدارا که کفید
 زینهار ای دوستان جان من و جان شما و تلخی ایضا بمعنی الامان کما قال خواجه
 حافظ المذكور بیت دلعل تو کریام آنک تری دینهار صد ملک سلیمان
 در رین نکس بنهم و من قال فی بیان المعنی الثانی نقلا من الحروخی ایضا بمعنی
 العدة و بمعنی القصة ایضا فقداتی معنیین قریبین من المعنی الاصلی که صاحب
 الحروخی الاستدلال بقول الاثری بیت تا خرد منکف نشود افتاب اگر
 اید بر سر سایه عدلت بزینهار و بقوله ایضا دامن عمر تو ذکر داجل در عصمت
 بایه جاه تو ز سبب فلك در زینهار لا یصح لانها معنی الامان الذی ذکرناه
 امر حاضر من الوقایه بمعنی الحفظ ربنا نصب علی نزع الحافظ ای عن عذاب النار
 و هذا المصراع اقتبس من آیه سورة البقره اولها و من الناس من یقول اثنا
 فی الدنیا حسنة و فی الا و ماله فی الآخرة من خلاق و منهم من یقول ربنا
 اثنا فی الدنیا حسنة و فی الآخرة حسنة و قنا عذاب النار و فی الآیه و الا
 بالقام ماروی عن علی رضی الله عنه الحسنه فی الدنیا المرارة الصلحة و فی
 الآخرة الحورار و عذاب النار المرارة السوداء باری ای مره زبان تغت
 بمعنی طلب الدلة مراد کرده می گفت مخاطبه الی تو آن شخص نیستی که پدر
 ترا از قید فرنگ بده دینار باز خرید فلما عابتنی گفتم بلی بده دینار بان

باز خرید بصد دینار و هو المرحل بدمت تو گرفتار کرد فانی لوط لطفک
یلزم اداء مائة دينار ولا اقدر عليه فاقول ما فعل ابوک فی احسان و آخر ما
فعله اساءة **بیت** شنیدم که کوسفندی را بزرگی رهون رها نید ماضی
رها نیدن فاعله ضمیر بزرگی و مفعوله کوسفندی از دهان و دست کرکی
بیاء الوحدة کما فی قوله کوسفندی و بزرگی شبانه کارد بالکان الفارسی
و ثلث سوکن یعنی السکن بر حلقه بالبد ارجحه روان کوسفندی از وی
بنالید و قال بلسان الحال که از چنگال کردم در بودی و خلصتی من خنقه
وا هلا که چو دیدم عاقبت کردم تو بودی فکذا حال ابوک اطلقنی من حبس
لا فزخ و قیدی بقیودک **حکایت** یکی از پادشاهان عابدی را پرسید و
کان ذلک العابد اهل عیال که اوقات عزیزت چون می گذرد ای کیف می گرفت
ای العابد همه شب در مناجات و سحر در دعاء و حاجات و همه روز در بند
اخراجات ای اخراج الخواج و تحصیل نفقة العیال هذا هو المعنی و السیاق
یدل علیه و من قال ای اخراج الخواطر عن القلب فقد بعد عن معنی اللفظ
و المفهوم من السیاق ملک فرمود تا وجه کفاف او معین دارند من خزانة
نابار عیال از دل او برخیزد **بیت** ای گرفتار ای اسیر پای بند بخت
لعینین احدهما بالترکی یا بوند و الاخر بالترکی یا بغلق و هذا هو المراد
فکانه عطف تفسیری لقوله گرفتار و الدال الکسوة للاضافة الى قوله عیال
و کذا اذ کی مبنی خیال فان الحاطرة تغلیک کما قال غم فرزند و بار جاء
ای حل التوب و قوت بسکون الو او یعنی الذاد عطف علی جامه باز آمد

ای یرجعک ز سیر در ملکوت ای منه قال فی مختار الصحاح الملکون من الملک
کالرهیوت من الذهبه همه روز اتفاق می سازم و انوی که شب با خدای پرد
ای ان اخالط معه شب حرف الظرف مقدر چو عقد غازی بندم فی الخلوه
خورد با مهاد فرزندم ای خالطنی لنی هذا الحاطرة **حکایت** یکی از متعبدان
شام در پیشه ساهل عبادت کردی بیاء الحکایت و بر کرد در ختان خورد
پادشاه ان طرف حکم زیاده بنزدیک او رفت و لما وقع الملاقات گفت اگر
مصلحت بینی در شهر از برای تو مقامی سازیم بختی که فراغت عبادت
بهرت میسر میشود لک و دیگران ببرکات انقاس شما ای من کلماتی
مستفید شوند و یلنعمون و بر اعمال صالح شما اقتدا کنند زاهدان
سخن را قبول نکرد از فرغ العبادة انما یكون فی الخلق و القلة و العزلة
ارکان دولت گفتند للزاهد پاسی ط خاطر ملک را لاجل رعایه خطا
الملک مصلحت است که چند روز بشهر برای اگر صفای وقت عزیز
المراد ذلک الذاهد و صیغه الجمع لا ادب از صحبت اغیار که در پیر
ای آنکس اختیار با قیست ای لکان ترجع الى هذا المكان او درند فی الحکایت
که عابد بشهر درآمد بستان سرای خاص بالاضافة ملک را از برای او
پرداختند ای احضره او اتوم مقامی دل کنای وصف بستان سرای
و روان اسما بالمد مقصور من آسای بالیا و هو اسم مصدر
بالترکی استمک و مصدره اساکشیدن و معنی المثل بالفارسی مانند خوی
قومک اسادخی رصیغه امر من اسودن و یستعمل وصف ترکیبیا کما فیما

بيت كل سرخس الضمير راجع الى ذلك المقام جو عارض في اللون والظا
 سنبلس مخوزلف محبوبان في الراحلة والطراوة هجنان مع كونه كذلك
 نهيب بفتح النون لفظ فارسي بمعنى الخوف برد عجوز وهو مرد معروف بعمر
 الناس حتى الصبي والعجوز ومن قال وهو برد مخصوص في زمان يسير
 يكون قريبا من اوان قدوم اللقو الى الروم فقد اتى شيء لاجاحة البه و
 المحتاج الى البيان هنا ان يقال في ذكر العجوز وطفل داية صنعة بدعة
 سيرا خورده طفل داية هندي يعني ان ورد الاحمر وسنبله الطري
 في اللطافة والطراوة كانه طفل ظير لم يشرب اللبن بود افانين
 جمع فن يفتحان غصن الشجرة فهو الجمع للجمع مرفوع على الابتداء عليها
 جعلنا ريبكون بالفارسي كلنار والحلة الظرفية اعني عليها جعلنا
 صفة افانين علفت ماض مجهول من التعليق بالتك اصلى بالشعر
 الاخر متعلق بالفعل المذكور نادر مرفوع على انه قايم مقام الفاعل والحلة
 الفعلية مرفوعة المحل خبر المبتداء اعني قوله افانين ملك در حال اي
 على الفور يعني حين لحي الذاهد الى المقام المذكور كنيز كخوب روى
 بيشتر فرستاد بيت اذن يعني تلك الجارية كانت فردا من لهايفة
 يقال في حوكل واحد منها مله پاره عابد فریبی وصف تركیبی ملا
 صورة طاد و سر زیبی زیب بمعنى الزينة كه بعد از دیدن صوره
 مرهون وجود پارسایان را شکیبی لفظ شکیب بکسر الشین بمعنى الصبر
 والیاء للوحدة وهو فاعل بند هجنا اي کار سال الجارية در عقبه

علائی بباء الوحده بدیع الحال ای عجیب الحسن لطیف الاعتدال في الخلق
 هلك الناس حوله نصب على الظرفية عطشا غير عن سنة هلك الى فاعله وهو
 مبتداء ساق خبره والحلة الاسمية حالیه يرى مضارع مجهول من الاراءه
 وهو مع الضمير المتدفيه راجع الى قوله ساق وحلة فعلية مرفوعة المحل
 بانه صفة ساق ولا يسن مضارع معلوم من الثاني على لا يرى عطف على قوله
 يرى ومفعوله محذوف اي لا يسن الشرب ومن ظن الفعل الاول معلوما
 والثاني من الحزید وقال وخذ مفعولا الفاعلين للاختصار مع قيام التقيد
 اي هو ساق يريهم الكأس ولا يسيقهم الشرب فقد سقى يديه از دندن
 سيراى لا تشبع العين من رؤيته هجنان كزفران بضم الفاء العذب مستقى
 بكسر القاف من به مرض الاستسقاء فانه لا يشبع من الماء والحال انه يضر
 عابد لقمه لذید حودن كفت وكسوت لطيف پوشیدن اي سرع في
 اكل الطعام الذيد وليس اللباس اللطيف كما مر في اول الحكايت الاولى في قول
 المص ملك را دشنام دادن كفت وسقط كفتن ومن قال هنا يعني عادة
 كفت قد اخطاوا از فواكه جمع فاكهة ومشعوم لطيف من الشيء الذي
 له رائحة لطيفة حلالة وتمتع الظاهر انه لف ونشر حرتب يافن لفظ
 كفت مقدر فيه وفيما قبله اعني قوله ودر حال غلام وكنيز ككاه كرت
 فقيد عقله وحسن بها وخردمند ان كفته اند زلف خوبان زنجیر باي
 عقلست بالاضافة في اللفظين وكذا ايما بعده اعني قوله ودام مرغ زير
 در سر و کار تو كردم اي صرفت لعملك دل ودين با همه دانش مع

جميع العلم مرغ زيرك هم الحقيقة هم امر و زودا في الظاهر ان اليا للخطاب
 فان جمعه مع لفظ تو شايح كما في قوله توكه باد شمعان نظر داري ومن حج
 كونه للوحدة فقد غفل عن استعمال الشايح في الجملة دولت وقت مجموع بزوا
 اي زالت دولت و قته الجميع چنانكه گفته اند **بيت** هر كه هم هست از
 فقيه بيان لقوله هر كه و شيخ و مرید عطف على قوله فقيه و كذا قوله و
 ذيان اوران بكسر الكون للاضافة و لفظ ذيان مع لفظ اورد و وصف
 تركيبي جمع بالالف والنون وهو من اردن يراد به اهل الكلام و من به
 طلاقة اللسان و لعل المقصود هذا الوعاظ لان الكلام في دم ميل اهل الله
 الدنيا و بدل على ما ذكرناه للاضافة الى قوله ياك نفس بفتح الفاء و وصف
 تركيبي و من قال في شرحه يعني سخن دانان ثم تحقق اللفظ والمعنى جو بدنيای
 اما من الدين سميت بالدنوها اومن الدناوة وهي تارينت ادني بلائين
 واليا للاضافة دون ضد الفوق او بمعنى كذا في مختار الصحاح و من قال
 في شرحه يعني في الجوهر فقد فسر برأيه فردد بالذال و بدو نها بالتركي
 اشفه امدى مال و تنزل اليها بعسل و زعمان اي التقدير در عسل مانند
 بلا باء زائدة كما عرفت في قوله بدخ درست و من قال در عسل مانند كما
 نظيره مراراً فقداني بالزائد هجوممكن فانه لا يقدر على ان يخلص نفسه
 من العسل باري اي مرغ ملك بدیدن او رعبت كرد و زانه عابر را
 و هيئات لحين كردیده هم مفعول من كودیدن بمعنى دوغك و سرخ
 و سبید كشته من التلذذ و فربه كشته شده من التعم و بر بالثديا

اي الوسادة من الخدير تكيه ذره كالمشتمين و علام يرى بذكر بفتح الباء والكاف
 العري بمعنى الصورة بامروجه برطاوس الروححة بالكسر و السكون باد بيرايا
 بليزه بريا لا ي سرش سناد كا المتكلمين المتكلمين المنزكين في اللذات ملك
 بر بالباء المصدرى هو كرد و از هر دى بيا الوحدة اي من كل باب سخن
 كفتند ملك بالجام سخن اي في اخره كفت اين طائفة در جهان دوست دارم
 اميرها احدها علما و الاخره اهاد بالضمه و التشديد جمع زاهد فلما قال
 هذا الكلام و زيرى فيلسوف اي حكيم جهان ديد حاض بود في المجلس كفت اي
 ملك شرط است كه با هر دو طائفة نكوي بالباء المصدرى اي احسان نكوي
 ثم بينه بقوله علما زيرده ناد يكر بخوانند و زاهد را در همه نازا هدا
بيت نه زاهد را درم بايد نه دسيار المراد لا ينبغي القول بها للزاهد
 جو بستد مضارع من بستد بمعنى الاخذ زاهد يكر بدست ارلان ذلك
 ليس بزاهد انرا كه سبوت خوش و سريست باخذ اي تعالى في نان و
 و لفته در ديره اي غير خبز الوقف و غير لفته السؤال زاهد است نظيره
 انكشت خو بروى و بنا كوش بالتركي قولاق تونى دل قريب و وصف تركي
 بالتركي كحل الداء يلى كي كوار بالكاف الفارسي بمعنى القرط و خام فيرويه
 جوهر معروف يقال له في لغة القدس يرويه شاهدت بمعنى المحبوب كما
بيت در ديس نيك سيرة و فرخنده راى راى الى فكره مبارك نان
 سر باط بكسر الراء و نجي و لمعان الاول صومعة الصوفية و الزاوية المبنية
 و الثالث ما بنى لسكنى ابنى ابنا السيل و الرابع ما بنى به الدابة و القرية

وغيرها والخامس ملازمة شفر المدد والسادس الخيل المحر فافوقها والمراد
هنا المعنى الاول ومن قال في شرحه معنى نقاه وتكليه كه وقف في كنفه فقد راني
بقيد زاید كما هو عادته ثم قال وله معان اخذ ليست بمرادة ههنا وهو لم يدرك
وظيفة الشارح بيان المعاني تكثير الفائدة ثم تعيين المراد وقدين في بعض
الالفاظ معانيها ثم عين المراد هنا وسنى هذا الوظيفة والعادة السالعة
وانما اطيننا الكلام ليلا خط الناظرون في لفظ البيت علما وفي معناه عملا
والتحصيل الثواب لهم ولنا من الجنتين بل الجنتى ولقمة درويزه كوميان لفظ
كوميان يفيد التاكيد والمبالغة ومثل ذلك مستعمل في التركى فالمعنى بالتركى
دى اولسون ومن قال في شرحه كوميان ههنا وهذا الاحكام كثر في هذه اللغة
وسيار تيك نظايره في هذا الكتاب لم يدرك ان المعنى ما لا فائدة في ذكره والام
مسموع من السلف وليس لاحد اعتبار الاحكام في كل موضع خاتون خوب صوم
وبالكيزه روى را مظهر الوجه في اصل خلقها نقش و بكارم وخاتم فيدوره
كوميان **بيت** تا مرا هست ديكرم بايد اى اذا كان ما اسير الرمق و
الغير كرخوانند زهدم شايد اى ينبغي زهدا وهذا معنى البيت وهو
المناسب للسياق هذا نظير ما قيل **بيت** شيخ چون مايل بال امد مرید او ميا
مالك دينار زير مالک ديدار نيست ومن قال قوله هست ههنا رابطه
بمعنى است والمعنى كه مرا چیزی ديكر جز خداى تعالى بايدست فقد غفل
عن اللفظ والمعنى الاول فهو ان لفظ هست يتضمن معنى الرابطه اعنى لفظ است
في كل موضع اذ سعه بالتركى وارد كمال اذ قيل در خانه نان هست

واما الثا فان تقدير تقدير چیزی ديكر جز خداى تعالى بايدست لا ينهم
من السياق ولا يدل عليه لفظ **بيت** مطابق اين سخن خبر مقدم
لقوله بادشاهى را مى بيش امد اى وقع له احرام كفت اكر انجام اين **بيت**
مراد من باشد چنين درم زاهدان را بدهم بكسر الباء كما عرفت جو **بيت**
بر امد اى حصل مراده وفای ندرش موجب شرط ادم امد لا جرم بكي را
از بندگان خاص كيسه درم بداد تا بر زاهدان تفرقه كند اى يوزعه اليهم
كوبند غلام عاقل وهشيار وهو مخي المعين احدهما بالتركى ايق ويراد به
من الاغفلة فيه والثاني اوصلوا والطاهران المراد ههنا هو المعنى الاول
ومن لم يعرف المعنى قال في شرحه بضم الهاء عطف تفسيرى وظن ان لا معنى
لهذا اللفظ سواء من مسموع وچشم تو برابر هشيار بياده لى شودست
بود فعل بمقتضى العقل هه روى بگرديد بالكاف الفارسي ماض من كريد
والمراد ههنا بالتركى دولاغى وشبانكه باز امد الى خدمة السلطان
ودرهما را بوسه داد تعظيما للمالك و بيشش زها دوكفت زاهدان را
نيا فتم كفت اى السلطان اين حكايست لجه من دادم من مشاهير الزما
درين شرح چهارصد زاهدند كفت اى الغلام اى خداوند جهان انكه زاهد
نى ستاند اذ لا حاجة لهم الى القبول وانكه مى ستاند زاهد نيست ملك
نخنديد وندعيان را كفت چندان كه مراد حق اين طائفة خدا پرستان اى
العباد والزهاد و ارادست و اقرار اين شوخ ديد را بسكون الخاء المعجمة
وصف تركيبي اى اين كستاخ را عذاوتست و انكار قوله وحق بجانب اوست

من كلام الملك لأمير كلام المص **حکایت** یکی از علمای راسخ را عبارت المثنی
 فی اکثر النسخ بهذا الوجه والاطهر یکی از علمای راسخ پرسیدند که چه کوی
 در نان وقف ای فی حله و حرمته گفت اگر از بهر ای لاجل جمعیت خاطر و فراع
 سرانند جلالت فانه یسر الرق و اگر مجموع از بهر نان تسبیح ای محققون
 و یسکنون فی الصومعه لاجل خیر الوقف حرام لان الواقف اغا و فقه لیحصل
 به فراع قلوب العباد **بیت** نان لفظ را مقدر از برای کلمه عبادت ای لاجل سکون
 فی زاویه العبادت گرفته اند مرهون صاحب دکان فاعل گرفته اند ای ماه
 التخذ و زاویه العبادت لاجل الخبز **حکایت** در پیشی بمقام بیاء الوجوه
 فیها رسید که صاحب آن بقعه ای موضع شخصی کریم النفس و طایفه اهل فضل
 و بلاغت ای جماعه من اصحاب الکمال در صحبت او ای كانوا حاضرین فی مجلسه
 هدی بنی بیکه بفتح الباء للوجه و سکون الذال بمعنی لطیفه فقال و لطیفه
 عطف تفسیری حاصله بر هم طرفان باشند جمله معترضه می گفتند در پیش
 بیابان قطع کرده بود و مانند شده بالتکی دور غون و یوز غون او لش ایدی
 و چیزی نخورده یکی از میان ای واحد من اهل المجلس بطریق انبساط گفت ترا
 چیزی بیاید گفت بمعنی گفتن کاعرفه حرار گفت در پیش جواب داد که هر چون
 دیگران فضل و بلاغت نیست حتی اقدر علی الکلام الكثير البلیغ و چیزی نخورده
 و لیس معلوما کثیره بیک بیت از من فاعت کنید همکنان بر عبت و ارادت
 گفتند بلکوی **بیت** من کرسنه در برابرم ای فی مطلق مقابلتی سفره نان
 قوله من کرسنه مبتداء و قوله سفره نان مبتداء ثان و قوله در برابرم

خبره مقدمها و هذه الجملة الاسمية فی موقع الحال ای حال کون سفره الخبز
 فی مقابلتی و لا اقدر علی الاکل منه همچون غریم الغریب من الازوجه که بر در
 حمام رنان فانه ینظر من بعيد و لا یقدر علی الموافقة و هذا المصراع خبر
 الاول همه ای جمیع الحضار پسندیدند و سفره پیش آوردند از فروع
 من کلامه جوعه صاحب دعوت گفت ای یار زمانی بیاء الوجوه توقف کن
 که بر ستار اعم جمع بر ستان بمعنی الحاریه و المیم للتکلم کوفته لفظ حامد متروک
 فی الفارسی و الهندی اسم لطعام مخصوص لجعل من اللحم بعد القطع الدقیق
 باحد السلیین علیه مرار کثیره می سازند در پیش سر بر آورد و گفت
 گفته کوفته در سفره من کومباش قدم بیان کوفته را هذا هم مفعول
 من کوفتن بمعنی القرع و اراد به نفعه از وقع علیه ام الام سفره نان
 ای الخبز المحض بلا دام کوفته است **حکایت** مریدی گفت پدری را بیاء الوجوه
 فیها حکم از خلیق بزجت اندرم قدم البیان فی نظایره از بسیاری لفظ
 بمعنی الاجلیه و الباء مصدریه که بزیا رم می آیند و اوقات عزیز مرا
 ارتدد ایشان ای من مجرم و نه با هم تشویش حاصل می شود گفت فاعله
 ضمیر پدر هر چه براد به هر که مجازا و ان استعماله فی غیر دوی العقول شایع
 لا مختصر فیه در ایشانند ای الذین یندرونک من الفقراء ایشانرا و ای بد
 لیکونوا مدیونین لک فالانجیون خوفا من مطالبه الدین و استخفاء من عدم
 رأیه **حکایت** روی ان قیس بن سعد بن عبادة الخدیجی رحمة الله علیه
 مرض و فتا و لم یعد احد من اهل بلده فسأل عن ذک فقیل له انهم یخجون

من عبادك لان لك عليهم ديونا فقال لخير في حول بيننا وبين اخواننا
وامر النداء في البلد اما من كان لنا عليه حق فقد وهبناه له وقيل وهب اكثر
ما في الفسهم وهرجه توانكر انشد اي الذين يذرونك من الاعبياء ازيشان
جيني خواه كه ديكر كرد بكسر الكاف الفارسي توانكر دند بفهمها الخجرون
حوك لعدم ادائهم حقه او خوف بذل المال اليك **بيت** كركد اي بپيش و
وهذا وصف تركيبي من رفتن يعني مقدم لشكر اسلام شود وفي بعض النسخ
بود بفتح الواو كافرا زيم توقع اي من خوف السؤال برود مضارع من رفتن
المراد انه من رفتن بفر تادر بسكون الراء حذف طرف استعمل بمعنى الباء
جبن اعلم ان لفظ جبن تخي ولحان الاول اسم بلبه يقال في تقديره صابن
وقد يطلق على جميع المملكة والثاني بمعنى المستقيم والثالث بمعنى المعوج والرابع
امر من جبن وقد يستعمل صفة خو عرف جبن والمراد هنا هو الاول هكذا
تعلت من اوسنادي وسمعت بعض الناس يقرأون بكسر الراء واخبره
الذي تصدى لشرح الكتاب وقال اي الى بانه واراد به حدوده ولاخفي
بعده **حكاية** فقيرى پيرد گفت اي قال فقيه لابييه هج ازين سخنان بكسر
للاضافة الى قوله دلاوايز وهو وصف تركيبي صفة لقوله سخنان فاضافته
من قبيل اضافة الموصوف الى صفة وهو اي قوله دلاوايز بكسر الراء للاضافة
الى قوله متكلان هذا هو التحقيق في حل التركيب ومن قال وهذا المجموع المركب من
الموصوف والصفة اعني قوله سخنان دلاوايز مضى الى قوله متكلان فقد ارتكب
تكلفا خارجا عن القاعدة كما لاخفي درهم انرني كند بعلت انك في بيام ايشان

كردار بكسر الكاف العرني بمعنى العمل المعتاد الذي يفعله المرء موافق كفتار
اي لاني لا اريهم لهم فعلا وعلا يرافق قوهم **بيت** تركد دنيا مردم ^{زند}
اي يعلون الناس ترك الدنيا خو ليشتن سيم وعلة اند و زند اي يكسبو
ولا يعلمون بما علموه الناس عالمي بكسر اللام ويار الوحلة را كه كفت باسد
فقط اي له قول بلا عمل چون بكويد اي يتكلم ويعط نكورد اي لا يوتر انك
كردني احد لان كلمة اند حرف بمعنى في على ما صرح به صاحب بحر القدر
ومن قال اي لا يوترني قلب احد فكانه ظن انه بمعنى لفظ اندرون **حكاية**
حذيفة رضي الله عنه يقوم فلما سلم قال التمسوا اما ما غيري فاني
رايت في نفسي انه ليس في القوم افضل مني فطوني لعالم عرف نفسه ^{وذا}
العالم خوفا لا خيلا فذلك الصديق يستشفي بانفاسه عالم انكس بود
بفتح الواو كه بد نكند اي لا يعمل عملا فيحانه بكويد خلق و خود يني
ان يقر بفتح الحاء لرعايه القافية نكند اي ليس العالم من يقول للناس لا
وهو نفسه هذا معنى المصراع ومن قال اي لا يفعل ذلك العالم نفسه بما
يقول للخلق لم يأت معنى اللفظ **حكاية** قال عالم عمارة الدنيا باربعة ^{اشياء}
احدها عالم يعمل بعلمه وثانيها جاهل لا يستكف من التعلم وثالثها غني
لا يترك حق الله ورابعها فقير لا يبيع الاخرة بالدنيا قال الله تعالى ^{يا} ^ا ^ا
مُرُونَ النَّاسَ بِالْبِرِّ وَتَنسَوْنَ أَنْفُسَكُمْ قِيلَ يٰكُونُ مِنْ الْبِرِّ كَالْمُنْسِئِ
بيت عالم كامراني بالكاف العرني وصف تركيبي مركب من لفظ كامراني
المراد وران بمعنى راندن والياء مصدرية كذا قوله وتن پروري كند اي تر

بدنه بکثرة الاكل او خویش شدن است بضم الكاف الفارسی ای هونفسه ضل
عن الطريق کرا رهبری بالیار المصدري کند ای لمن یهدی الی سوار السبل
حکایت صحفی در وایه ان اكل الى حنیفة رضی الله عنه کان یثبه اكل الطیر
قله و غیرتی یا امر الناس بالتقی طیب یدادی الناس وهو مرض بدی
فی جواب ابنه الفقیه ای بسر محمد این خیال باطل نمی شود نشاید ای لا
ینبغی رقی از تربیت ناصحان بر تافتن الاعراض من تربیتهم و بطالت کردن
و در طلب عالم معصوم ای و لا ینبغی ان تطلب عالما معصوما ولا جده ولا
و تسمع العلم من غیره و بهذا از نواید علم محروم مانند بل الایقان العلم
من کل عالم عملا بما قبل انظر الی ما قبل قال و لا تنظر الی من قال **مشهور** ناپسند
که بنی بیاء الوحده فیها در و حل بفتحنی الواد و الحار المملة الطین اللج
افتاد و گفت ای مسلمانان چراغ راه من فرادارید کانه یریدان بری به
الطریق دینی فاجره بشنید و گفت تو که چراغ رانه بنی چراغ چه بنی
و المقصود من التعلیل ان العلم سراج و انت کالاعمی لا تراہ فکیف تهتدی
به و من یفهم کلامی یعلم ارتباط هذا الکلام بما قبله و من قال و لا یذهب علیک
ان ارتباط هذا الکلام بما قبله لیس بواضح فان التشبیه الذی ذکره بقوله
هجوان ان ناپسند بی الح لا یختو عن تکلف کما لا یخفی علی الذوق السلیم ینبغی ان
یقال فی شأنه تو که چراغ رانه بنی چراغ چه کما لا یخفی علی الذوق السلیم
من مجلس و عظم کلمه بضم الكاف الفارسی و الباء العدنی فی المعنیین احدهما
الکمان و الاخر بالترکی الاچق و قد یطلق علی کل بیت ضعیف البناء و المراد
هنا

هنا هو الاول بزاز است لانه الجان نقدی ندی بضاعنی سنانی ای
لا تأخذ المتاع بلائین و ایجانا ارادی بیاء الوحده نیاری بیاء الخطاب
سعادتی مالباء کالاول ببری بفتحین و الباء کالثانیة گفت عالم
النار للاضافة و هذا من قبیل اضافه للصدر الی فاعله لان لفظ کفت
بمعنی کفتن بکوش جان بشنو المراد به القبول و مرماند بفتحی النون مضارع
من ماتن او من مائیدن بالترکی یکزمک او مانند بالترکی قالمق
بلفظش کردار مریانه باطلست ای که مدعی گوید مقول القول هو المصراع
الثانی خفته ای نام را خفته ای الجاهل و هذا القول باطل لان الله تعالی
قد یردی عبده بقول فاجر ما قال علیه السلام ان الله یؤبد الهدی **الدين**
بالرجل فاجر و اعلم ان المراد بقول المص مدعی هو الحكم السنانی و هذا
المصراع الذی حکم المص ببطلانه اعنی خفته را خفته کی کند بیدار کلام
اول هذا المصراع فی کلامه عالمت خفته است و تو خفته و هذا ببت من
قصیده مرد بایده که کیر داند کوش ای سماع و یقبل و بر نوشته است
بوصل الهمة بند بردیوار فالنصح الصادر من العالم الغیر العامل الی
بادنی من المکتوب فی الجدار **بیت** صاحب دلی بدرسده امد لتحصیل
العلم زحانقاه و ترک التصوف کما قال یسکست عهد صحبت اهل طریق را
فلا فعل کنک کفتم میان عالم و عابد چه فرق بود یعنی ماحجه **حجرات** العالم
علی العابد تا اختیار کردی از ان ای من فرق العباد ابن فریق ای فریق علمای
گفت ای صاحب دل ان ای العابد کلیم خویش بدری کند ای تخرجه زورج

نفعه مقصور علی نفسه وینحمد می کند که بکیرد غریق للتخلص **حکایت**
 قال بعض اهل المعرفة حیوة البدن بالروح و حیوة الروح بالقلب و حیوة القلب
 بالعقل و حیوة العقل بالعلم **حکایت** یکی پرسید راهی مستحقته بود و زنا
 اختیار از دست رفته کنایه عن عیلة سکره عابدی پرسید و گذر کرد
 و در حالت مستفیج نفی الباء نظر لاجابة الی کتابه لفظ کردها الماعرف
 مراد اجوان سر بر آورد ای رفعه راسه و اذ امر و باللفظ مراد اکر اما
 اللغوما ینبغی و یطرح من قول او فعل و المعنی و اذ امر و ای عبارات الرحمن
 باهل اللغو مراد معرضین مکرمین انفسهم عن التوفیق علیهم و الخوف من
شعر اذا رايت اثما فاعیل من انتم یا انتم کن سائرا و حلیما من العلم بالکسر
 وهو الانا و فلهلم من لا تحدره العصب بسهولة یا من یفهم لغوی لم لا
 کراما لتصیرد اخلا فی الذین قال الله تعالی فی شأنهم ما قال **بیت**
 مناب ای ترجع ای پارسا و زاهد روی از کنه کار ای العاصی بختانید
 در روی نظر کن ای انظر الیه بالترجم اکر من ناجوان مردم اعلم ان لفظ جوان مرد
 بمعنی السخی و لفظ ناجوان مرد بمعنی الشیح بکد و ار بالعمل الحسن و من قال عمل
 السی فقد اخطا تو بر من چون بمعنی المثل جوان مردان گذر کن **حکایت** روی
 ان رجلا جاء الی بعض السلف شکایة عن جارله یعمل المعاصی قال له هل
 الی القباح لاجله قال لا قال ادع الله لاجله سبع لیال فان الله تعالی
 یتوب علیه فان فعلت ذک و لم یتب علیه فاعلم انک اشر منه **حکایت** طایفه
 رندان بانکار درویشی بیاء الوحلة بدر آمدند ای خرچوا و سخنان را

گفتند

گفتند و بزدند و برجانیدند معنی الختم شکایت پیش بهر طریقت بر
 و گفت چنین حالتی رفت و حکمی مادیق علیه من لادی گفت ای شیخ طریقت
 ای فردند خرقه درویشان جامه رضاست هر که درین کسوة تحمل بی
 مرادی نکنه مدعیست نه درویش و خرقه بر روی حرام **بیت** درهای
 فراوان ای البحر الوافر نشود بیه ای لا یصیر مکررا بسکای بالقاء
 الخرقه فیه و فی بعض النسخ بسیل و هو احد السبیل عارف که بر خلد
 بنفخ النار و ضم النون بمعنی الدقیق و القلیل ابست ههنا بعد النون **قطعه**
 که گذشت سرحد تحمل کن ای اصبر علی الضرب الواصل الیک که یعفو انکنا
 پاک شنوی فان الله تعالی عفو حب العفوای برادر جو عاقبت خاکست
 ای بصیر ترا با خاک شو پیش از آن که خاک شنوی عدا بقوله عم صوتوا
 قبل ان تموتوا **حکایت** قال بعض العلماء ثلثة اشياء من افعال الکرام
 اولها حبون الاتفاق علی المساکین و المحتاجین و الثانی تحبون العفو
 لضعفاء المسلمین و الثالث التواضع و الاحتمال عن الخلق اجمعین
حکایت این حکایت شنو بکسر الشان امر من شنیدن و بسکن اذ اذخل علیهم
 الباء نحو شنو که در بعد ادا اسم بلد مشهور لقبه برج الاولیا را بیت مرا
 علم بفتحین و برده خلاف افتاد ای اختلاف و خاصا را بیت از کرد دفع الکاف
 الفارسی یعنی از عبار راه و رخ مرکاب و ذلک لان حامله یشد اصله برکات
 گفت با برده از طریق عتاب قال فی مختار الصحاح قال الخلیل العتاب مخاطبة
 الاذلال من و توهر و خولجه تا شانیم یعنی انا و انت مخلوکان لما لک

لِمَالِكٍ وَاحِدٍ بِنْدُهُ بَارَكَاهُ سُلْطَانِيْمُ بَيَانٌ لِمَا قَبْلَهُ مِنْ زِحْدِ مَت
دِي اِي نَفْسِي بِفَتْحَيْنِ وَمَنْ قَالَ اِي مَعْدَارِ سَاعَةٍ وَاحِدَةٍ فَقَدْ اخْطَا فِي
مَعْنَى اللَّفْظِ وَاخْلُ الْمُبَالَغَةُ الْمَقْصُودَةُ لِحَسْبِ الْمَقَامِ بِنِاسُودِمِ بِالْتَرَكِي
دَكَلَمَكِ وَالْيَمِ لِلتَّكَلُّمِ كَاهُ وَبِكَاهُ دَرِ سَفَرِ بُوْدِمِ وَهِيَ حَالِي فِي الْخِدْمَةِ هَذِهِ
تَوْنَهُ سَرِجِ اَزْ مَوْدِهِ نَهْ حِصَارِ بِمَعْنَى الْقَلْعَةِ وَكَوْنَهُ مَصْدَرًا فِي مِثْلِ هَذَا التَّرَكِيبِ
الْفَارْسِي يُبَيِّنُ اَنْ لَا يَعْدُ مِنَ الْحُمَلَاتِ وَمَنْ قَالَ وَلَحْمٌ اِنْ يَرَادُ بِهِ الْمَعْنَى الْمَصْدَرِي
فِي اخْتَارِ الصَّحَاحِ قَالَ ابْنُ السَّكَيْتِ حَصْرَةُ الْعَدُوِّ اِي مَقْوَاةٌ عَلَيْهِ وَلِحَاظُوهُ وَ
نَصْرُهُ اِحَاصِرُهُ اَيْضًا مُحَاصِرُهُ وَحِصَارُهُ فَقَدْ اَنْتَرَى فِي اِرْتِكَابِ الْبَعِيدِ نَهْ
بَيَانٌ وَبَادِرٌ يَعْزِي كَرْدَ بَكْسَرِ الْكَافِ الْفَارْسِي بِالْتَرَكِي قَصْرُهُ وَغَبَارُ الْخَالِ
قَدَمِ بِفَتْحَيْنِ مِنْ بَسْعِي بِشَرْتِ بِالْبَاءِ الْفَارْسِي اِي اَشَدَّ تَقْدِيمًا لَانْ لَفْظُ
بِمَعْنَى الْمَقْدَمِ وَلَفْظُ تَرْفِيدِ التَّقْضِيلِ وَمَنْ قَالَ يَعْزِي مَقْدَمِ مَت فَلَمْ يَأْتِ بِمَعْنَى
بِسْ جَرَاغَرْتِ نَوِيْلَتِ شَرْتِ بِالْبَاءِ الْعِدِّي اَزِيدَ مِنْ عَرِي عِلَلَهُ بِقَوْلِهِ تَوْبِرِ
بَكْسَرِ الرَّاءِ لِلْإِضَافَةِ وَهُوَ بِمَعْنَى عِنْدَ بِنْدِ كَانْ مَهْ رُوِي بَيَانُ الْخُطَابِ بِالْكَثَرِ
جَمْعُ كُنْزٍ وَهُوَ اِدْفُ كُنْزِكَ وَجَمْعُهُ كُنْزُكَانَ يَأْسَمِينُ بُوِي كَالسَّابِقِ مِنْ فَنَاءِ
بَدَمِ شَاكِرْدَانِ وَاخْذُونِي عَلَى وَجْهِ الْخَفَارَةِ بِسَفَرِ بَيِ بِنْدِ وَسَرِ كَرْدَانِ
وَحِيدَانِ كَفْتُ وَفَاعِلُهُ ضَمِيرٌ يَرُدُّهُ اِي قَالَ فِي جَوَابِ الرَّايَةِ مِنْ سَرِ بَرِ اسْتَأْ
دَارْمِ اِي رَأْسِي عَلَى الْعَتَبَةِ بِالتَّوَاضُعِ نَهْ جَوْتَوَايَ مِثْلَكَ سَرِ بَرِ اسْمَانِ اَرْمِ
اِي اَنْكَبَرِ مِثْلَكَ هَرَكُهُ بِمَهْوُودَةٍ كَرْدَانِ اِفْرَاذِ اِي تَكْبَرِي غَيْرَ مَوْضِعُهُ اَوْ تَكْبَرِ
بِاطْلَا خَوِيْشَتَنِ رَا بَكُرْدَانِ اَنْدَا زِدَ الْقَوْفُ عَلَى الْعَنْقِ فَيَقَعُ فِي الْحَنْدِ بَلْ

بَلْ يَنْقَطِعُ عُنُقُهُ فَمِنْ اَمْعَى هَذَا اللَّفْظِ قَالَ وَقَدْ مَرَّ مَعْنَاهُ فِي الدِّيْبَاجَةِ فَقَدْ افْتَرَا
نَفْسَهُ فَانْهَ لَمْ يَبَيِّنْهُ هُنَاكَ **حكاية** يَكِي اَصْحَابِ دَلَانِ رُوِي اَزْ مَائِي الْبَيَارِ
اَصْلِيَّةٌ وَالثَّانِيَّةُ لِلْوَحْدَةِ بِالْتَرَكِي ذَوْرِبَادِ رَا دِيدِ بَهْمِ بَرَامِدِ بُوْدِ وَدَرِ حَشَمِ
بِمَعْنَى رَفْنَهُ وَكَفْ بِاِ بِاِ لَتَرَكِي كَوِيْكَ بَرْدِ هَانِ اَوْ رَدَّهُ كَالْعَطْفِ التَّفْسِيرِي كَفْتُ
ضَمِيرِي اَزْ نِي رَا جَاءَ اِلَيْكَ كَسِي كَفْتُ فِي جَوَابِهِ فَلَانِ دَشْنَامِ دَا دَاهِ سَبْ اَوْ رَا
اِي شَقْمَهُ كَفْتُ اَيْنِ فَرْدِ مَائِي هَزَارْمَنْ بَتَشْدِيدِ النُّونِ سَدَكِ بَرِي دَارِدِ
وَطَاقَتِي سَحْنِي اِي اَرْدِ **حكاية** لَافِ سَرِ بَجَكِي بِالْبَاءِ الْمَصْدَرِي وَدَعْوَى مَرْدِي هَلِ الْبَاءُ
كَالْأَوَّلِي بَلْ ذَا رَايَ اَتَرَكَمَا عَاجَزَ مَنَادِي حَذَفَ حَرْفَ نَدَانِهِ نَفْسُ فَرْدِ مَائِي
صِفَةُ نَفْسٍ وَمَنْ لَمْ يَعْرِفِ لِّلْعَنِي قَالَ صِفَةُ عَاجَزِ جِهَةِ مَرْدِي جِهَةِ زَنِي لَانْفَاوَتْ
بَيْنَ كَوْنِ رَجُلًا وَامْرَأَةً كَرْتِ اَزْ دَمْتِ بَرَايِدِ تَقْدِيرِ الْكَلَامِ اَكْرَا زْ دَمْتِ تَوْبِرِ
اِي لَوْ تَقْدَرُ دِهْنِي بَيَارِ الْوَحْدَةِ دَهْ شِيرِ بِنِ كُنْ هُوَ الرَّجُولِيَّةُ مَرْدِي بِالْبَاءِ الْمَصْدَرِي
اِنْ يَنْسَبُ لَهْ مَنِّي بِفَهْمِ الْيَمِ بِالْتَرَكِي يَوْمَرِ قِ وَالْبَاءُ لِلْوَحْدَةِ بَرِي بَرْدِ هُنِي **حكاية**
اَكْرُخُوْدِ بَرْدِ رَدِ تَخْفِيفُ الرَّاءِ مَضَاعٍ مِنْ دَرِيْدِنِ بِشَتَانِي بَكْسَرِ الْبَاءِ الْاَصْلِيَّةُ
لِلْإِضَافَةِ بَلْ اِي جَمْرَةِ الْفِيلِ نَهْ مَرْدِ اسْتَأْ اَنْهَ دَرُوِي مَرْدِي بِالْبَاءِ الْمَصْدَرِي
اِنْ سَانِيْتِ يَنْسَبُ بَنِي اَدَمِ سَرْتِ اَمَّا اسْمُ بِمَعْنَى الطَّبِيعَةِ اَوْ مَاضٍ بِمَعْنَى الْمَصْدَرِ
لِلْجَهْلِ اِي مَرِشْتِنِ بِالْتَرَكِي يُوْعَزُّ لِقَى اَزْ خَاكَ دَارْدِ فَاَنْ اَدَمَ عَمَ خَلْقِ مِنْ تَرَابِ
اَكْرُخَاكِي بَيَارِ النِّسْبَةِ بِنَاسِ اَدَمِي يَنْسَبُ اِنْ لَمَّا اِنْ يَكُوْنُ حَلِيْمًا مَحْمَلًا
كَالتَّرَابِ **حكاية** رُوِي اِنْ رَجُلًا سَمَّيْتِ الْاَخْتِ بِبِنِ قِيْسٍ وَهُوَ عِشِي فِي الطَّرِيقِ
فَلَبَّ قَرَبَ مِنْ لَحْجِي تَوَفَّقِ وَقَالَ لِلنَّاسِ اِنْ بَقِيَ قَلْبُكَ شَيْ فَعَلْ حَتَّى لَا يَسْمَعَ سَمْعًا

الحی شتمک فحیو ک **حکایت** بزرگی را بر سیدند از سیرت اخوان صفا
گفت کمینه ای لادنی اطاعت که ای شخص مرا در خاطر یاران در مصالح خود مقدم
و قبل اعلاه بذل الروح خلاص غیره و حکما گفته اند برادر که در بند خویش
ست ای عقید بقید نفسه و مشغول بمهمات نه برادرست و نه خویش است ای
باخ و لا قریب **بیت** همراه ای رفیق اگر شتاب کن ای بیستعلی هر چه تو نیست
لانه لا یوافقک دل در کسی منبند ای لا تعلق قلبک لا من که دل بسته تو نیست
لیس متعلقا بک دیگر چون نبود خویش را بمعنی القرب و باین تقوی ^{الو} بکسر
فی استعمال اهل القرب قطع رحم بمعنی القربیه هنا بهتر از عودت قری بکسر الباء ایضا
یاد دارم که مدعی درین بیت بر من اعتراض کرد و گفت بیا لا اعتراض حق
جل و علی در کتاب مجید و قرآن عظیم از قطع رحم نهی کرده است کما قال فی سورة
ولا یاتر اهل الفضل منکم و الحمد السعة ان ان یوتی الی القدری و المساکین
و المهاجرین فی سبیل الله و عودت ذوی القدری فرموده و الخیر تو کفایتی
ست کفتم فی رد اعتراضه غلط کردی موافق قرآنست قال الله تعالی و ان جا
هداک ضمیر التنبیه للوالدین علی ان تشریک کفی ما یسئ لک به علم ای ان
تشریک ما لا علم لک باستحقاقه الا شرک تقلید الجاه فلا تطع ما جواب ای
ان فلا تطع الوالدین فی ذلک فانه لا اطاعة لمخلوق فی معصیة الخالق **بیت**
هزار خویش ای قریب بیکانه از خدا باشند مرهون فدای بکسر الباء و لا اضا
یک من بیکانه ای منی کاشنا باشند بالله تعالی و قبل فی الترجمة **بیت**
شور خیم که خداوند اول جدا اولدی و اوله او شور بیا ده کاشنا
اولدی

۱۰۲
حکایت منظومه پیر مردی بپایا الوحدة لطیف در بغداد مرهون و دختر
را بگفتن دوزی داد بالترکی باشموی ای و جها ایاه مرد که بکاف التصفیر
للتخفیر سبک دل وصف ترکیبی چنان بگزید فعل من کزیدن فاعله ضمیر
مردک و مفعوله دختر قوله چنان مصروف الی قوله که خون از دل چکید
من ماض من چکیدن بالترکی طامق بآمدن پیر چنان دیدن الضمیر راجع
الی دختر پیش داماد بمعنی العروس رفت و پرسیدش و قال خطبا الیه
کای فرومایه این چه دند انست و ای قبله هذا چند خاسی خطاب من
خاییدن بالترکی چینهک لبش ای شفه البنت نه ابناست بفتح الهمزة و سکون
النون و فتح الودة و الالف و النون علی وزن عطشان بمعنی الجراب بکسر الجیم
بالترکی طعرجق و المراد به هنا الجلد المدبوغ به مطلقا بمنزلة المزاج بکسر
المیم السلف و التاء الخطا هذا خطاب من المص لکل من التی السمع و شهید
نکتم بالنون النافیة فی النسخ الصحیحة و هو المسموع من الاساتذ و من
کتبه بالباء الموحدة لم یعرف المتن این گفتار یعنی ما قلت هذه للحکایة
علی سبیل المزاج هذل و هو المزاج المحض و الکلام الباطل بکذا رای اندکه
وجد بکسر الجیم ضد المنزل از و بردار ای ارفع و خذ من یعنی کس یبغی لک
ان تترك ما هو الهزل من الکلام و تأخذ منه و الحکمة و اشار الیه بقوله
خوی بد در طبیعتی که نشی ای تکتن کما تکتن مضغ الجلد فی طبیعة الاسکاف
نزد و بالراء الماملة و الواو بعده مضارع منی من رفتن فاعله ضمیر جوی
بد جز بوقت مرک از دست متعلق بقوله نرود ای لا یذهب من البید الافی

وقت الموت واعلم ان العبارة في وقعت في النسخ الصحيحة بهذا الوجه وهو
المسموع من الاساتذة ومن كتب نده بالادال والهاء بعده وبين المعنى بقوله
يعنى ان طبيعت نده از دستش ان حوى بدش را كه رسوخ يافته است درى
مكروفت مردن اى لايتركه ولايفارقه الابل موت ثم قال وفي بعض النسخ نده
بالهاء المله من رهيدن وهو الظا الاول كما لا يخفى فلم يحقق المتن بل ظن المتن
المغير صحاحا **حكاية** كان في بلدنا رجل كامل معرف في جند شجاع يقول ان
البلاذ غير كتاب كلستان كان ابناء القدي حرقوا كتاب القدي **حكاية**
فقهرى وخنرى داشت بيا الوحده فيهما بغايت نرخت مردى وصف نر
ونجاي زنان رسيد يعنى صارت مسنة با وجود چهار و نعت اى مع كونهما نر
كسى عناجت اور غبت عى نمود لعم وجهها **بيت** زنت باشند بوى يردى
بالحرركات الثلث في الدال ثوب منسوب الى موضع وديا يعنى الديباح
وهو محترى بزيادة الجيم كه بود بر عروس نازيبا بالمركى يرا خفسر
حكم ضرورة باضري يعنى الامى عقد نكاح نر بستند فان الامى لا يرمى قبح و
اوردند كه دران تاريخ حكى بر ادبه الطبيب هنا والمقصود الحكال لان
لكالة باب من الطب انما افرد بالتدوين لكثرة مسائله ومباحثه از سر
نديب اسم موضع من الهند برسد كه ديه نابينا يان روشن كردى اى يفتح
عيونهم وتجعلها بصره فقيه را گفتند چرا دامادت الناء الخطا علاج نكنى
گفت نرسم كه يينا شود اى اخاف ان يصير بصيرا و دخترم را طلاق دهد
لردية قبح وجهها وهو في الاصطلاح اسم لنصف البيت وقد شتهر بعض

المصاريع بلا ضم مصراع اليه وهذا منها شوى بضم الشين بمعنى الزوج زن
بمعنى المرأة هنا شتهرى صفة لقوله زن نابينا اى به **حكاية** كان لرجل
بنت قبيحة فزوجها بضرير كالتى في لحن في صد ديباها وقالت ذات يوم
لزوجها الامى لو كنت بصيرا الرايتنى فان وجرى كالبدى وعنى كالصفة
ودواى كالذهب وخنرى كالورد وشفقى كاللعل والياقوت وهنان كاللؤلؤ
ولسانى كالمرجان فقال الزوج والله لم يكنى باصرة ولكن عقلى كامل فانك
لو كنت كما قلت ما زوجك بضرير منلى **حكاية** پادشاهى پنجمن حقارت
در پيشان نظر كردى بيا الحكاية يكى اريشان بفرست در يافت اى
وكفتاى ملك ما در دن دنيا بخت بفتح الجيم بمعنى العسكرة از تو كنىم و
بعيش الحيوه از خوشتر لفر داغ قلبنا عن المشاغل الكثيرة و بمر ك برابر
اذ كل نفس ذيقه الموت وبقيامت بهتر كاوردى الخبر نحو تو على ما عيش
وتخندون على ما عوتون اگر كشود بكسر الكاف العدلى بمعنى الاقليم كشاي
بضم الكاف العدلى مجموعها وصف تدكيبى مثل كامران في قوله كامرانست
في الدنيا وكرد در ديش حاجت مند ناست اى في شدة الفقر دران جا
كه خواهند اين وان حرد بمعنى مردن نخواهند از جهان بدش بالبا العدلى از
كفن برد بمعنى بردن چون رخا اى المتاع از مملكت اى من الدنيا بربست
خواهى بالتركى باعلسك كر كدر كد اى باليار المصدري خوشتر است
پادشاهى اى من كان جملة اخف يكون سفر اسهل ظاهر در ديش جامه
زنده بفتح الزاء الفارسي او كسر بمعنى الخلق بكسر اللام بالتركى اسكى است وموي

سروده براد به التجرد و حقیقت آن دل زنده و نفس مرده نه آله بر در روی
 نشیند ای لیس صوفی من یقعد علی باب الدعوی از خلق بلقاء الحق که خلا
 کنندش ای لو خالفوه بختک بر خیزد یقوم للحرب بل الصوفی خلاف ما ذکرناه
 یبغی ان یكون صابرا حلیمًا و بکرکوة ذر و علطه و المعنی بالترکی اگر طاغوت
 اشاعه یوالله ساسنکی دکر من طاشی نه عارفست که از راه سنک کسر
 الهاء للاضافة بر خیزد بل العارف و هو الذی یرضی بقضاء الله تعالی طریق
 ذکرست لله تعالی و شکر علی نعمائه و خدمت و طاعت کما قبل طریق ماخذ من است
 و اینار و هو بر ما یملکه و طاعت ای الاکنفاء بالقلیل و الرضا بالقیوم و توحید
 ای تفرد الحق و هو علی ثلثه اقسام الاول توحید الافعال و الثانی توحید
 الصفات و الثالث توحید الذات و توکل و هو الاعتماد علی ما عند الله تعالی
 و الیاء علی ایدی الناس و هو الانقیاد ای اظهار العبودیة و قال اهل التحقيق
 التوکل بدایة و هو صفة المومنین و السیم واسطة و هو صفة الاولیاء
 و التقویة نهایة و هو صفة اخص الخواص و تحمل و هو جرع المراتبة من غیر
 هر که بدین صفته موصوفست ای متصف بر هذه الحقا الخصال حقیقت در
 و یشت ای صوفی اگر چه در قیاست ای فی اللباس الفاخر لانی کسوة الصوفیة
 اما هر ده کوی وصف ترکیبی و کذا ما عطف علیه من الالفاظ الاتیة و بی
 غار و هو ابرست و هو س باز ای من کان صفته کذا و کذا و درها بشب
 در بند شهوت و فی طلبها و شبهه برون کند در خواب غفلت و نسیان غیور
 هر چه در میان آید و لا یختر عن الشیء و یگوید هر چه بر زبان آید و لا

تجنب

تجنب عن الخرافات سندنست و عیار اگر چه در عیاست ای خرف
 ند او المنادی بخد و در وقت برهنه یعنی عریان از تقوی بکسر و
 و زیرون جامه رداد آری و العبرة الباطن پرده هفت رنگ مکن
 الطاهر ان کلمه در زیاده و المعنی لا تترك الترة المنقوشة بسبعة
 الوان و تخمل ان یكون در معنی الباب و لفظ بر مقدم قبله و من
 التقدير فقد رجع للرجوع تو که در خانه بوریاد آری فلا یلیق لخال
 وضع الترة الملونة لانه لیس فی بیتک متاع الا غیر الحصیر و المراد بفتح
 الصوفیة دیا **مشور** دیدم کل تازه چند دسته هذه الحکایة
 بطریق الفرض بر کتبی بیاء الوحدة از کیه بسته فلما رایت هکذا
 کفتم چه بود بفتح الواو و کیه ناچار مروهون تاد صفا کل نشیند او
 نیز حرف عطف معناه بالترکی داجی کذا فی خور الغرایب و من قال بکسر
 یتعمل یعنی ایضا فلم یعرف معناه بکریست کیه گفت خاموشی ای بکی
 و قال اسکت صحبت نکلند کرم فراموش ای الکرم لا ینسی الصبیحة کرم
 نیست جمال و رنگ و بوم کالورد احرنه کیه باغ اویم من قبیل الاستفهام
 التقرير من بنده حضرت کریم و هو الله تعالی فلما جرت نعمته علی
 من قبیل ارجو رحمة من بعد کریم هدم و کره هدم هون لطفت
 امیدم از خداوند علی ما جرت عادته بانک بضاعتی ندارم قدر بیانه
 فی الدیاجة سرمایه طاعتی ندارم حتی اختی به ثوبا او چاره کار بند
 کار بند دانند لانه ارحم الراحمین چون هیچ وسیلهش نماند و عجز است

لیس

ای عاده مقبره که مالکان خریداری الدین بقدریون علی اعتنا العبد
ازاد کنند بنده پیر و هذه العادة معلومة **حکایت** روی ان ابانوی
الاشعری لما مرض مرضه الذي مات فيه فقد بلغ ستة ثمانين سنة ارسل
وكيله الى السوق الخامسین يشتري له عبدا شيخا سنة كسنة حتى
لوجه الله تعالى ويعتقه الله تعالى من النار كما قال النبي عليه
السلام المختار من اعتق لله اعتقه الله بكل عضو منه عضوا
فطلب الوصل كيل في السوق عبدا سنا فكل احد يقول له اين يوجد
مثل العبد الذي تطلبه لانه ما من احد ان لان لا يلق العبد البالغ
في هذه السن فلما ايسر الرجاء اليه وقال ما وجدت عبدا كبيرا وكل
اهل السوق سقوني بان قال اي هو لا يفتق العبد الكبير البالغ في السن فقال
ابوموسی الهی سمع ما يقول وكلی فاعتق عبدا البایع فی غایتین من النار
ای بار خدای معنی المولی ای بر اطراف دهر فرمان ره وی بر ابناء دهر
ومن قال اصله باری حذف یاءه للوزن فی الصحاح الفارسی باری لفظ
مترک بین لغة العرب والجم معناه الله خدای فقد ظن هذا اللفظ اعنی
بار خدای لفظا مرکبا ثم قل فی بعض الفصول العبادیه معنی قوله بار خدای
بزرگ خدای لان بار بلفظ الفارسی بمعنی بزرگ استی فقد غفل عما فی بحر
الغرایب وهو صاحب اللغة وهو اولی بالاعتماد علی کلامه وما ذکره
من المعنی هو المناسب باسیاق وهو انب بالاعتماد کیتی ارای وصف
تدکیتی بمعنی المذین العالم بر بنده بر خود بخشای بمعنی الترحم ارحمه خدی

منادی حذف ندائه ده کعبه رضا کبرای اسکله ای مرد خدا
ره خدا کبر لتصل الیه بدلت کسی که سر بتابد عی الاعراض هنارس
در که درم کونیاید ای لحد بابا غیر باب الله تعالی **حکایت** ار حکمی پیر
که از جماعت وهو شدة القلب عند اليأس وسخاوة وهو الجود کلام
ای ایها برتر است گفت ای الحکم انرا که سخاوة هست جماعت حاجت
بنست فالسخاوة اولی منه من کل الوجوه **بیت** نوشته ای مکتوب
بر کور عقی القبر سرام بالکاف الفارسی فی اللفظین که دست کرم به که
بازوی در بمعنی القوة کرفتم عالم عردی وزور ولیکن ببردیم با خود
فما غاند حام طایبی ای مات ولیک تابا بد جاندا یقی نام بلند شد
ای سجد العالی بنیکویی مشهور فانه بالسخاوة مذکور **حکایت** روی
امة انه متى كان رضيعا لا يحس بيدها لو لم يكن صبي اخذ يحس الندى
الاخرى ذكاه مال بدرکن ای اخذها که فضله ذر بفتح الراء المرحلة
وسكون المعجمة شجرة الغيب احو باعبان بوبرد بضمین اذا قطعها
بشتر دهاد کور کما هو مجرب معلوم فالزكاة نفع صدقة وزیاد
حقیقة **باب** **سیوم** در قناعت القناعة بفتح مصدر
قنع یقنع من باب علم وقدر بیانیه قریبا وقنع یقنع قنوعا من باب
فتح اذا سئل ومنه قبل العبد حذان قنع ولحد عبدان قنع وقیل
باع لحدص بالقناعة ظفر بالعزو المردوة **حکایت** خواهنده ای سائل
مفری در صف بتشدید الفاعری بر اذان جلب گفت ای خدا وندان

فضیلت

نعمت یعنی ایها الاغنیاء اگر شمار انصاف بوری و مقتضاه اعطاء الزکوة
والصدقة بغیر سوال و ماردانعت و موجبہ علی القلیل و ترک الوال
ہرم سوال ای ہنہ العادۃ انجر بان برخاسقی ای ارتقع والیاء الحکایۃ
فی الموضوعین **بیت** ای قناعت تو انکرم کردن بالکاف الفارسی ای
صیتی غنیاء کہ و رای تو ہج نعمت نیست ای انت فی ممتن جیب النعم
لیس و رائی غنۃ کج بضم الکاف العربی یعنی الزادیۃ و هو المسموع من الا
ساتنۃ و اطلاق علی الصبر شایع کما یسبی و تختم ان یكون بفتح الکاف
الفارسی یعنی خزینہ صبر اختیار لقمان است فانه اختاره ہر کہ را
نیست حکمت نیست **حکایت** دو امیر ذادہ بودند در حضر یکی علم
اموخت ای تعلم و دیگری مال اندوخت ای اکسبہ ان اشارہ الی الذی تعلم
العلم علامہ عصر شد و این اشارہ الی الذی اکتب للمال و من وضع لفظ
این مقام آن لم یعرف الاشارہ و العارف بکفیه الاشارہ عزیز مصر کنت
بفتح الکاف مراد شد پس اس تو انکر تخم حقارت و اسحقار در فقیہ
ای عالم و من لم یعرف الحق وضع لفظ فقیر مقام فقیہ نظر کردی و کفتی من
سلطنت رسیدم ای وصلت الی السلطنت و تو همچنان کمالک الاولی مر
مسکنت بجادی کفت ای برادر شکر نعمت باری تعالی بومست کہ میرات
بیغامبران یافتیم یعنی علم تفسیر من المص و تو میرات فرعون و ہارون یافتی
و من لم یعرف الحق و صحۃ المعنی قال رسیدی مقام یافتی یعنی ملک مصر من ان
مورم در بایم اجاتند انی غلۃ ضعیفۃ بضع اقدام علی و ہلکونی بہ

کہ ازینشم بنالند ای لا قدرہ علی اذاء الغیر و قد فی اکثر النسخ لفظ استم
مقام یشم و الاسب بالمقام ما اخترناہ کما خود شکر این نعمت گذارم
ای این استکر علی ہنہ النعمت کہ زور مردم از اری وصف ترکیبی گذارم
کانه تفسیر السابق و قبل فی الترجمة **بیت** بر اول مردم کا یا غیلہ او الر
دکولم اری بندن اکلیار بونعت شکر دن اید می لطف دلمدن کہ کہ
ایکمز بنوم المدن **حکایت** در دیشی شنیدم کہ در بعضی حراتش واقع
معنی القصر الفقیر سوخت حکایت حال ماضیہ و خرقہ بر خرقای می
کما هو عادۃ الفقراء و تسلی خاطر بدین بلیت می کرد **بیت** بنان خشک فنا
کنیم و جامہ دلوق عطف علی قولہ کہ بار محبت خود بہ کہ بار محبت خلق
لفظ باری للوضعین یعنی الحبل بکسر الحاء کدر الخیہ می برم ارفاقہ شرح
لسان تفقد حالم کنند یا نکنند ہم احوال حقای زمانہ اولیتر کا
حقال سوام کنند یا نکنند کسی گفتش ای قال احد لهذا الفقیر شبینی کہ
فلان درین شهر طبع کریم دارد و کیم عیم میان خدمت ازادگان ستہ
و بر در بکسر الراہلہا نشہ الکر بصورت حال مطلع کرد در باس طاعن
مست دارد کفت دکر الفقیر خاموش کہ در پیشی و فقر مردن بہ جا
بہ پیش کسی بودن کہ **بیت** ہم رقعہ بضم الراہ معناه بالعتی بارہ رقع
الثوب بالرقاع و بابہ قطع و وحتن بہ و الزام کج صبر اتفق العارفون
بہذا الکتاب علی انہ بضم الکاف العربی فہذا اما وعدتہ انفا و اعلم ان الزام
الشی و التزامہ الاعتناق کذب ہجامہ سرقہ و ہی هنا واحدة الرقاع

الى تكتب بر بکسر الراء للاضافة خواجه كان عندهم نوبت معي توشن
والمراد ارسال الرقعة المكتوبة اليهم لطلب التوب حقا که با عقوبت دورخ
 برابست من جهة التاديب سرفتن بياي مردم عسايله در بهشت وفي بعض نسخ
 مردی بدل مردم بالياء المصدرى اگر حظل خورى از دست خوش خوي
 به از خيرينى از دست ترش روى **حكاية** يكى از ملوك عم طبيب حاذق
 اى ماهر را من جذق القرآن والعمل اذا امره من فتره بقوله يعنى استاد
 مطلقا فقد غفل عن المهاراة لحذمت سيد الكونين والتقليد محمد مصطفى
 فرستاد معناه بالتكى بر نجه بيل در دربار عرب بود كسى من الصحابة تجرى
 بيش او نيامد و معالجتى از روى در خواست لفظ صلة در التاكيد روى
 بيش رسول عليه السلام آمد ذلك الطبيب وكله بكسر الكاف الفارسي يعنى
 شكابت كرد که ما را برای معالجت احباب فرستاده اند هيچ کس درين
 مدت اى الله الله التى كنت فيها هذه الديار يعنى التفانى نکرد تا خذه ^{بني} بيار الوجة
 حتى برهن بنده معين است نجای ارم عبارة عن الاداء رسول الله صلى
 الله عليه وسلم فرمود که اين طايفه را قاعده هست که تا اشتها غالب
 نشود چیزی نخورند و هنوز که اشتها باقی باشد دست از طعام باز دارند کثرتا
 عن درک الاكل ومن قال بداند موضع باز دارند فلم تعرفه المتن حکيم اى
 طبيب گفت اينست موجب تندرستى پس زمين خد مت ببويد و برفت
بيت سخن آنکه کند حکيم آغاز اى الحكيم بشرع في الكلام في وقت يا سرائك
 سوى لقمه دراز او بياول و بوحه انامله خو اللقمه که در ناکفتش خلل را

۱۰۸
 اى يتولد الضر من عدم كلامه هذا بيان المصراع الاول من البيت
 السابق يا زنا خور دنش نجائيد ^{ناید} او قرب من الموت عن عدم هذه الكلمة
 هذا بيان المصراع الثاني لاجد حکمتش بود کفنا رتقد بر الحلا کفنا رس
 حکم متفرع على الاول خور دنش تندرستى ارد بار بمعنى غير حکم متفرع على الثاني
حكاية يكى توبه بسیار کردی و باز شکستی بيار الحكاية فيها تا يكى از
 مساج بدو گفت چنین ميدانم که بسیار خورده عادت داری بيار الخطاب
 وقيد نفس از روى بار يک نوبت قسر المص به قيد النفس به بقوله يعنى توبه
 اى بريد دلك الشخص بقوله قيد النفس التوبة روى عن رجل صالح انه
 قال ما شبعه قط الا عصيت الله و هممت بالمعصية ثم شرع المص في حكاية
 كلام ذلك الشئ ونفس اچنين که تو پرورى اى على هذا الوجه الذى تربيتها
 به زخير بکسلاند و ايد روى که ترا بدرد مضارع من دريدن **بيت**
 يكى نجه کردى پرورید اشاره الى الحكاية و عمل لم يلى النفس جو پرورده
 اى صار مرزى خواجه را اى اصابه حبه پرورید اهلکه **حكاية** در روى
 ارد سر يابکان اسم ملك من ملوك الساسانية هذا خبر اردشير
 بار آمده است که حکيم عرب را پرسيد که روزى بيار الوحدة چه مایه
 طعام بايد خورد فيه تبينه على انه ينبغي للسلاطين ان يطلبوا ^{الصحة} حفظ
 فانه به يتيسر يدبر الملكة از فکر العليل گفت ذلك الطبيب صدرم سنگ
 اى وزنه من الطعام كفايت ميکند گفت اى الملك المذكور اين قدر چه
 قوت يتشديد الواو دهد حکيم گفت هذا المقدار تحملک وما زاد على

دک فانت حامله یعنی تفسیر من الص این قدر تا بر پای همی دارد و
هر چه برین زیاده کنی حال آنی **بیت** خوردن برای رستن و فکر کردنست عطف
تو معتقد که زیستن برای خوردنست و در قیل فی الترجمة بمنک دیر ملک
و دخی ذکر ایلمک **الحون** سن بو که معتقد که دیر یک یک **الحون حکایت**
دور و پیش خداسانی ملازم صحبت یکدیگر بودند و سیاحت کردند
قدم بیانیه فی اوایل باب یکی ضعیف بود که بهر بعض الهاء و و شب افطار کردی
بیاء الحکایت فی ثلثه مواضع و آن ذکر قوی که رزنی بیاء الوحدة **سار**
خوردی قضا و فی بعض النسخ اتفاقا بودندی **سار** بیاء الوحدة **سار**
بالباء المصدری گرفتار آمدند هر دو را در خانه کردند ای جسوهمافیه
و در پیش را بکل بر آوردند ای بنوا باطن بعد از دو هفته معلوم شد که
پی کناه اند در یکشادند فتحوا الباب قوی را دیدند مرده و ضعیف جان
بسلامت برده درین عجب مانند ای الناس حکم گفت خلاف عجب بودی
که آن کی بسیار خوار بود و طاقت بی نواسی بالباء المصدری اعلم ان نوا می
الاول یعنی حسن الحال و الغنا و التهنئة و الثاني یعنی العسکر و الثالث اسم
الله و الرابع اسم مقام من مقامات الموسی و الخامس یعنی الرحمن کذا
فی بحر الغرائب و قال فی بعض الصحاح الفارسی یعنی التهنئة و الظاهر ان المراد
هنا هو المعنی الاول او الاخر و من فسر بقوله یعنی فی ذاتی فلم یأت یعنی
من معانیه نداشت ای لم یصبر علی عدم حسن الحال او علی عدم هلاک شدن
و آن ذکر ای الضعیف خویشان دار و وصف ترکیبی بود ای کان ضابطا لنفسه

۱۰۹
بر عاده صبر کرد و بسلامت ماند **حکایت** چو کم خوردن طبیعت شد ای اذک
قله الاکل طبیعت کسی را ای لا احد خب الریاضه چو سختی نهی پیشش آمد
مثل الجبس مع عدم الاکل سهل کیورد و یقصر علی الصبر و کون در دست وصف
ترکیبی اندر فراخی حوتکی بالبباء المصدری فیها بیند از سختی میبرد و قیل فی
کشی به خوی اوله چونم یک از **فتی** کون کلسه اچقند بوکلمر کلماز کلش
یکه او کم تن سسلر اولدر چو طارلق کوردی اچلیعندن اولدی **حکایت**
یکی از حکما سرس رسی کرد از خوردن بسیار و علاه النبی بقوله که سیری
الشیع مره را رنجور دارد ای بجعله مرضا گفت ای بسرای پدر کوسنی
لفظ کوسنی کی بکسر الکاف الفارسی و الباء الاصلی بفید معنی المصدریه ای الجوع
مره را بکشد بضم الکاف ای یقتل نشنید که طریغان گفته اند که سیری مردن
به که کوسنی بردن گفت ای حکیم اندان که دار که قال الله تعالی کُلُوا وَ شَرُّوا
و لا تسرفوا **حکایت** قال فی الکشاف حکم هرون الرستید کان له طبیب نصرانی
جارقا فقال للمعلی ابن الحسین و اقد لیس فی کناکم من علم الطب شیء و العلم علم
علم الابدان و علم الادیان فقال له قد جمع الله تعالی الطب کله فی آیه من کتاب
الله تعالی قال و ما هی قال قوله کُلُوا وَ اشربوا و لا تسرفوا فقال نصرانی
و لا یؤثر من رسونکم شیء فی الطب فقال قد جمع رسولنا الطب فی الفاظ سیره
قال و ما هی قال قوله علیه الموعده بیت الراء و الحیمه رسی کل دواء و اعط بدنی
ما عودته فقال النصرانی ما ترک کناکم و لا نبیکم الجالنوس طبایب نه چند
خوهر لزد هانت بر اید سنی فی المعنی علی کثره الاکل نه چند انک از ضعف جانت

نهی المعنی عن قلة الاكل على وجه المبالغة ^{نفس} بالانکه در وجو طعامست حفظ
وهو مسلم رنج او دفع الواو فاعله طعام ای یاتی بالمرض که پیش از قدر بود دفع
ای لوکان زاید امن المقدار لانه که کلشکر خوری بشکله زیان کند وهو مجرب
وربان خشک ای الخبز بلادام دیر خوری ای بالجمع کلشکر بود **حکایت** مرض رجل
عاقل وقال لابنه بطريق النصيحة لانا وكل طعاما الامع السكر قال الابن ما تركت
لی ما لا کثیر احتی اقدر علی دکه قال الا امسک بنفسک من الطعام الی ان غلب الاشتها
حتی یصیر کل الطعام کالشکر لذینا **حکایت** رجوی را گفتند ای قالو اللریض
که دلت چه میخواهد گفت آنچه دلم هیچ نخواهد یعنی اجاب ذک المریض بانی
اطلب ان لا اطلب خاطی شیئا **بیت** معده جو پر کشت و شکم یعنی اذا کان المعده
والبطن ممتلئین درد خورست قام للرض سودنداردهه سباب راست
ای لا ینفعه کون جمیع اسباب للعاش مستقیمه اذ القلب لا یعمل الیه فالصحی
را رس کل عیش هذ المعنی هو المناسب بالسیاق و من ای لا ینفعه کل معالجه
مجریه تجربه صحیحه فقد اتی بغير کلام غیر مناسب بالمقام دان تفسیره
یقضی اذا حدث مرض فی شخص لا ینفعه علاج اصلا وهو ابطال باب الطب
کمالا **حکایت** بقالی را در می چند بر صوفیان کرد آمده بود یعنی شتری
طایفه من الصوفیه طعاما مثل الارز والسن من ینال حتی اجتمع دراهم ^{منعده}
علی ذمهم دیناله و هر روز ینال مطالبت کردی و سخنهای ناخوش گفتی بیاء
الخطاب اصحا ای الصوفیون از تعلت او قد مر بیانده خسته خاطر بودند
و جز از تحمل چاره نبود اذا کانوا افقر لا یقدرون علی الاداء صاحب دلی

از ان میان گفت نفس او عده دادن بطعام اسانترست که بقال را بدرم معنی
درهم **بیت** ترک احسان خواجه اولیتر و احسن کاحتمال جفای تو بایان
ای من تحمل اذا هم کما قبل **بیت** غم دنیا منه بر کردن جان دلا چند آنکه چند
نیرزد طعام چرب و شیرین سلاطین زبان تلخ در بانی نیرزد **بیت**
کوخت ای معنی اللوم مردن به و اولی که تقاضای رت فضا بان بالا ضافه
و قبل فی الترجمة **بیت** ترک احسان خواجه بیکر کدر چوق جفا من حکمه
چکنجه بوایک ات امید ایله بیکدر را و ملک که تقاضا نینویسه
قصاب **حکایت** روی ان صلحاً بدگان قصاب فقال القصاب ان عندی لحما
سینا فاشتره قال ذلک الصالح لیس لی درهم فقال القصاب انی امهلك
قال الصالح امهل النفس اولى من امهلك قال القصاب لا امهل النفس حررت
اعف قال الصالح لا یکنی جیدی هذا ان یكون غدا لیدان القبر **حکایت**
جوانمردی را در جنگ تنه رجا حتی بیاء الوحده فیها هولناک بالفقه و السكون
رسید یعنی اصابه حراجه خوفه حمیه فی الاغلب کسی گفتش فلان باز رگان
نوشه دارو دارد ای عنده دوا نافع لجراحتک اگر نخواهی شاید که قدری
بفتحنین یا الوحده ای مقدار سیر بدهد و گویند ای روی آن باز رگان
بخیل مشهور بود معروف بود **حکایت** کونجای نازش اندر سفره بودی افتاب
مرهون تا قیامه روز روشن کس ندیدی جز خجابه لانه یفتح سفره
حتی نظر جوانمرد گفت اگر نوش دارو خواهم لا تخدعن احتمالین دهد یا ند
و اگر دهد فهو تحمل احتمالین ایضا منفعت کند یا نکند بهر حال از و چیکر

خواستن دهر قائل است هر چه از دودنان جمع دون بخت خواستی در تر افرو
و از جان کاستی بیا الخطاب من کاستن بمعنی نقص متعدیا و حکیمان گفته اند
اگر آب حیوة فی النخل بفتحین باب روی فرو شدند ای لوبیع ما و الحیوة بجاء الهمزة
ای بهتک الفرض دانا خرد ای العالم لا یشتریه و من ورد بدل العالم لفظا
العافل فقد جعل لفظا دانا خرد که مردن بعدت به از دندکانی بدلت **بیت**
اگر حفظ بلحاء المرحلة و الظالمجة بالترکی ابوجهل قریبوزی خوری از دست
خوش خوی ای حسن الخلق و العادة به از شیرینی بیاء الوحدة اردست تو
روی ای عبوس الوجه قوله خوش خوی و ترش روی وصف ترکیبی و قیل
فی الترجمة **بیت** یک یک حفظی خوش خوی الذن • النجی شکی بدستی الذن
حکایت یکی از علما خورنده بسیار داشت و کفاف اندک بایکی از بزرگان من
اهل دنیا له حسن ظن بلیغ ای علی وجه المبالغة در حق او داشت فاعله
ضمیر یکی از بزرگان گفت فاعله بکفت ضمیر یکی از علما ای قاله ای چهل
عبالی کتیره دکفانی قلیل روی ارتوقع وی استارة الی یکی از علما سر هم کشید
فاعله یکی از بزرگان و تعرض سوال از اهل ادب در نظرش تابند امید
بیت رخت روی تریش کرده بدش یا عزیز مرهون مرو که عیش بند
قدم پیانه تلخ کردانی بیاء الخطاب حاجتی که روی تازه روی و خندان
که کار بسته نماند کشته پشانی بیاء من نفس الکلمة بمعنی الجبهة و فی بعض
النسخ فرو نه بندد کار کشاده پشانی آورده اند که اندکی در وظیفه او
زیاده کرد و بسیاری ارادت کم بفتح الکاف بمعنی ناقص عالم پس از چند

در رنجبت معروف بر قرار ندید دکل العالم گفت **بیت** پس فعل من افعال الذم
المطام و هو جمع مطعم بالفتح و السکون هم لما یطعم و المخصوص بالذم مخدوم و ^{حین}
نصب علی انه ظرف لتکسب مضافا الی الذل و هو بالضم و التثنی ضد العز تکسبها
ای تکسبت تلك المطام و الخطاب القدر بالکسر ظرف یطبخ فیه منتصب ای منصوب
و القدر بالفتح المربة مخفوض من الخفض ضد الرفع و لا یخفی ان المصراع الثاني
فی مقام التعلیل للذم **بیت** نام افزود و اسر روم کاست ای نقص بی نوابی
بالباء المصدری و قد عرفت معانی نوابه از مدلت بکسر التاء للاضافة خوا
بالواو الرسمية معنی خواستن ای من ذلة السؤال **حکایت** در دینی ضروری
بیاء الوحدة فیها بدش آمد کسی گفت فلان ذکر اسم شخص نعمتی قیاس دارد
ای من متحول اگر بر حاجت تو واقف کرده امان معناه بالترکی بکندر و امید
دو تلور و من قال فی العرمانا و هانا معنی واحد و الفرق ان هانا قریب الی الخفیف
لم یبین المعنی و ما ذکره لیس یوظفه الشارح در قضای آن توقف مرو انداز
گفت فاعله ضمیر در دیش من او را ندانم ای لا عرفه گفت فاعله ضمیر کسی
منت بفتحین رهبری کم ای انی ادللی دستش بگرفت تا ببرد آنکس را
ای ادخله فی داره در دیش یکی را دید لب فرو هشته بکسر الهاء بالترکی طو
داعن شفه صار قش و تدبضم التاء و سکون النون بمعنی الغضب نشسته
و الظاهر انه کنایة عن کونه عبوس در دیش برکت و سخن بگفت و باز
ای اعرض گفت ضمیر الفاعل راجع الی کسی و ضمیر المفعول الی در دیش چه کردی
گفت عطای او ببقای او نختدم **بیت** مبر بفتحین بی من بردن حاجت

بنزدیک ترش روی علل النری بقوله که از خوی بدش فرسوده کردی هم
 مفعول من فرسودن وهو بالترکی یعنی اوزمک و اوصفی و یکرغک و ^{لک} وود
 فاحمل علی ما هو المناسب هنا کردی بالكاف الفارسی و من مال ای من تصیرت
 متاذیا من سوء خلقه فقد اتی بمعنی من عند نفسه ثم قال فی الصحاح الفاری
 فرسودن بمعنی متکراه کردن فقد ذکر احد معانیه اگر کوی غم دل با کسی
 کوی مرهون که از رویش بفرسوده کردی بالترکی دکلنک کردی
 ای تصیر مسترخا من شاهدة وجهه الباء البشش و من قال تصیر فرجا
 فقد ذهب الی مذهبه من انیان المعنی من عند نفسه **حکایه** خشک مالی بالیا
 المصدری ای الفحاح در سنگداری پدید آمد ای ظریف چنانکه عنان طافت
 در دشتان از دست رفته بود لشدة الفقر و کثرة القلة و درهای آسمان
 بر زمین بسته ای لم یزل المطر و البركة و فریاد اهل زمین من الجوع بسمان
 پیوسته **بیت** عا جانور از وحش و طیر و ماهی و حور مرهون که بر فلک
 نشد بمعنی نرفت از پی توایی افغانش فاعل نشد عجب که دود دل خلق جمع
 می شود ای غی شود که ابر کردد ای بصیر و سخا با و سیلاب دیده بارش
 فيه مبالغة لطيفة در چنین مالی بختی بیا، الوحدة دور از دوستان
 دعایی که سخن در وصف او ترک ادبست خاصه ای خصوصاً که در حضرت
 بزرگان فان صيانة اللسان في مخضرم و جب و بطریق افعال از سران در
 گذشتن هم نباید علله بقوله که طایفه بر عجز کوبیده حمل کنند برین ^{دو}
 بیت اختصار کنیم که اندک دلیل بسیاری بود بالباء المصدری فیها او

ای الآن و بالفعل

الیاء للوحدة و مشتق بالضم و السكون و الیاء للوحدة لا غیر ای فقد ارفقت
 عما غوته بالترکی او مرنگ کذا فی لحد الغد العذایب جز واری و فيه حد واری
 فی الاصل جل الحار ثم اطلق علی الحل مطلقا ای حل کان فالیاء فيه اصلية کر تتر
 بکشدان بخت را بدان نباید گشت ای القصاص چند باشد جو خیر ^ش بعد
 الشین راجع الی قوله ان بخت ما فاعل باشد فو اب و من قال الشین
 فاعل باشد فقد اخطا و کما لا یخفى علی من لا ینار مل المعنی در بر طرف اب و می
 علی الالب بر پشت کنایه عن کونه ذا ابنة چنین شخصی که طرف بختین ای بعضی
 از نعت او شنیدی در آن سال یعنی بی گران داشت قدر مثله تنگدستان را
 وصف ترکیبی برادر هم الفقراء سیم و در دادی بیا و الحکایه کان تصدیق
 بر ما علیهم و مسافران اسفم زهای ای کان بطعمم کرده در دینش
 از جور فاقه یعنی فقر جان آمده بودند و صاروا مضطربین اهنک دعوت
 او کردند و مشورت من افریدند سر از موافقت باز ردم ای ^{متنحیت} متنعیت
 عن موافقتهم و کفتم **بیت** خورد شیر یکسر را زخم خورده سگای سوره
 کر بختی عیور اندر عاری فی الکف تن به بچانک و کر سکی مرهون بینه
 و دست پیش صله مدار ای لا تمدن یدک الی الذی للسوال کر فریدون
 شود بنعم و مال مرهون بی هنر هیچ کس شمار و لا تلتفت الیه بر بیان
 بفتح الباء الفارسی و النون الحریز النقر و نسیح فاعل بمعنی المفعول ای الثوب
 المفسوخ الثمین بر نا اهل ای علی الجاهل لا جور و طلاست و هو کل ما
 یطلی به و قد یقرا بالیاء و یکتب به **حکایه** حاتم رجل معروف بالکرم

مریض بیانیه قبل هذا الباب طایبی منسوب الی قبیلته طای را گفتند از خود
 بزرگتر هفت در جهان دیده و یا شنیده گفت روی چهل و شش فرسنگ کرده
 بودم و با مرأی عرب بگونه صحرا بدون رفتم خار کنی بفتح الکاف العری وصف ترکیبی
 و البالو حلة را دیدم که گشته بشته خار فراهم آورده ای جمع گفتم همراهی
 حاتم چرا نروی که خلق بر سماء او کرد بکسر الکاف الفارسی آمده اند گفت
 هر که نان از عمل خویش خورد بفتح الراء مدت حاتم طایبی نبرد قال علی کرم الله
 وجهه لنقل الصخر من قن الجبال الی من الرجال یقول الناس فی الکتاب عار
 فقلت العار فی الذل السؤال من اورا بهمت وجوان هر یک بر تر از خود دیدم
حکایت موسی عم در دیشی را دیدار برهنگی ای من العری بر یک بمعنی الرمل
 اندری اندر یک کاه مرغان شده بود کمال فقره گفت ای درویش ای بی
 دعای بکن تا خدای تعالی مرا کفاف دهد که از بی طاقتی بجان امدم موسی عم
 دعا کرد یا حق تعالی او را دستکاهی بپا، الوحده و دست کاه بمعنی قدرش
 دهد اجابت آمد بعد از چند روز گشت باز آمد از مناجات دیشی فاعله
 ضمیر موسی عم گرفتار ای محبوس و خلق ایتوه ایتوه بمعنی اکثر برود کرد
 آمده گفت موسی عم این چه حالتی گفتند ای شرب الخمر و عریه معناه
 بالترکی غوغا کرده و یکی را کشته ای قتل احد کنون قصاص نمی کنند
لمیت کربه مسکن اگر برداشتی ای لو کان للآفة المسکینه جناح فخم
 کجاشک بضم الکاف و الجیم العربیین الصغیر از جهان برداشتی فلذا قد
 تجلب الضعیف قدره فیو ذی الضعفاء کافال عاجز باشند که دست قدره

باید خلاصه البیت السابق بر خیر و دست عاجزان بر نابد
 یعنی بوزیر موسی علیه السلام تخلفت جهان افروزین وصف ترکیبی افراد
 کرد و ارجاس خویش ای من خدایه الدعاء له استغفار و قوله تعالی و کون
 بسط الرزق لعباده لبغوا فی الارض بر خواند قرا و مضمونه لایه لیت
 علی نبینا علیه السلام **ما ذا** اخاضک احاصر فعل من المحوص بمعنی الشرع
 و اصله فی ورود الماء و شروعه و کلمه ما استفهامیه و ذا بمعنی الذی و احاصر
 صلته و الجمع خبر ما ای ای شیء الذی اخاضک او کلمه مانع ذاهم واحد
 بمعنی ای شیء من مبداء و المحللة الفعلیه خبره ای ای شیء اخاضک ای جعلک
 خاضعا یا معتبرا فی الخبر بفتح الحاء الالهلاک و تجوز بکسر الطاق للقافیة
 حتی هلکت و الجار از اعنی فی و حتی متعلقان بقوله اخاضک فلیت العمل
 لم یطل بطر بقراء بفتح الطاق الطاق للقافیة علی الاول و بکسرها علی الثانی
سفله الظاهر ان کلمه را مقدمه چو جاء بلجیم العری امدم
 زرش ای اذا جاء المنصب و الففنة و الذهب الی الذی سلی بکسر الهمزة
 و الکسرة المختلفة للباء و هو الضرب بالید علی القفا و یقال له بالترکی سله و
 قال اللطمة التي تضرب ^{على} وجوه الصبیان عند الاسارة فی الادب فقد استحق ان
 یقال حقه سلی خواهد تحقیقت سرش از غفلت عن لفظ سر این ان شنیدی
 که حکیمی چه گفت مثل اخر نه حکیمی زدست استفهام انکاری و المشار الیه
 هو المصراع الثانی مؤخران به که نباشد برش هذا مثل فی العجم کما ان قوله لیت
 الفل لم یطر و یقال فی التکی قرینة نك فنادی در زوالی بدر اعسل

لاشراف علی

بسیارست و لکن بسر کرمی دارست یعنی آن فی ابنه حراره اما ذاتیه او ^{ضریه}
 فیضه العسل و لهذا یمنعه من اكله لا یخله و من لم یعرف کرمی دارست قال
 یعنی آن ابنه حار المزاج لا یناسب اكل العسل **بیت** انکر که توان گرت می کردی
 ای الی لا یصیرک غنیا او صحت توان برتر داند و قیل فی الترجمة **بیت**
 اول که که سنی بای قلزم خیر سنک یک بلور اول سندن **حکایت** عربی
 العرب کل من هو ولد اسمعیل عم سواد کان ساکنا فی البادیه و الاصحار و القری
 و قول الجوهري هم سكان الاغیر مرضی و النسبة الی العرب عربی و الاغیر
 سكان البادیه مطلقا خاصة و النسبة الیهم اعرابی فالاعراب لیس بحج
 عرب بل هو هم جنس و الیائی لفظ المص للوحدة لا للنسبة یعنی واحد من الا
 عراب را دیدیم در حلقه جوهریان بصره ای فی جماعتهم او سوفهم حکایت
 کرد که وقتی در بیابان ای فی المقام راه گم کرده بودم و از ذاد معنی بالاصاف
 و اعلم ان الذاد طعام یتخذ للسفر و معنی لفظ معنی ما یدخر فذکره مع ذاد سفید
 المبالغة فی النقی یعنی انجنس ذاد هم باخر چینی مانده بود و اطلاق لفظ معنی
 علی المرم و الشئ المكتوبه من المال و الداد شایع کما یقال فی التری سئوکه سید
 فاذا عرفت المعنی فلا تلتفت المعنی الی استصعاب من لم یعرف معنی لفظ معنی و فای
 ذایله و دل بر هلاک نهادم که ناکه معصوم من ناکاه معنی خجاء هو کلفظ ناکه
 کینه یافتیم برادر مرادید ای اللؤلؤ هرگز ان شوق و ذوق و شادی فراوان
 که پنداشتم ای ظننت ان فی ذلک الکبس کندم بریانت و هو بالترکی قادرش
 بغداد در من قال قیل او تمه و هو معروف عند اهله فقد بعد من معنی اللفظ

اعرابی عند

۱۱۶
 و المعرف فی البلدان البعیده عن العرب ان اهله اذا اردوا السفر یجعلون
 الخنطة المسویة فی الکب و الجراب لاجل الدافی الطرق فالاعرابی الواحد
 طن ان ما فی الکبس هو الزاد من الخنطة المعروفة و باز فراموش نکند ان محلی
 و نا اصدی که معلوم کردم که مرادید است **بیت** در بیابان خشک ای فی
 المقامه الیابسه و سیک روان ای الرمل الجاری و من قال یعنی بریده لم یأ
 بمعنی اللفظ ایضا تشنه را در دهان چه در بضم الدال چه صدق اذ اللؤلؤ
 یدفع عطشه كالصدق مرئی توشه یعنی بی زاد کوا ای مرئی توشه فنا
 و بضم الفاء بای لجمعه بر حد کمر بند او چه زرجه خرف ای لا تفاوت بینما
 و خرف بفتح الخاء و الذاء المحمی المحمین بالترکی سقیسی و قال اراد به سقیسی
 باره سی فقد زاد من عند نفسه **حکایت** یکی از عرب ای واحد منهم در
 بیابانی بیابان الوحده از غایت تشنگی می گفت **بیت** یا لیت قیل ظرف لقله
 افوز منیتی فعیله معنی الموت یوما بدل من ظرف و المراد بالیوم مطلق الوقت
 لانه اقترن بفعل غیر تمتد و من لم یعرف القاعدة قال و الیوم زمان مابین
 طلوع الفجر الی غروب الشمس و قد یطلق فی مطلق الوقت و هو المناسبت هنا افوز
 ای اظفر بمنیتی بالضم و السكون ای الممتی ای لیتنی افوز مرادی قبل ان اموت
 من بالجوع علی انه بدل من منیتی بلا طم رکبتی صفة نهر و هو تفاعل من
 اللطم بالترکی طباخه ادریق و تلاطم الامواج ضرب بعضها بعضا و اختار
 الماضي للتفأل کانه وقع فاطل نصب باضمار ان فی جواب التمن ای اصیرا نا
 املا و قد بتی بکسر الکاف **حکایت** همچنین در قاع بمعنی صحرا و هو معروف

بسيط ای مبسوط و طویل و من القاع بالمستوى من الارض جعل اللفظ بسيط
صفة كاشفة مسافری كم سنده بود ای ظل الطريق و فی بعض النسخ راه كم كرده بود
كانی الحیاة السابقة وقوت بتسديد الواد المفتوحة وقوتش بسكونها غانده
غانده و درم چند بالتركیج الحجة **بيت** شادم ز نشانه های كف پای سگاه
مانند كدایی كه بیاید درمی چند بر میان داشت بسیار بگردید بالتركی
دو لاندی راه نجای نبرد و بسختی هلاك شد ای مات بالشدة طائفة بر
ای ذك المثل و درم ها دندند پیش در پیش نهاده و برخاك ان كلام را
نشته **بيت** كرهه زر بتسديد الواد للوزن جعفری و هودینار كیبر
بالخاص لصة دارد فاعله اول المصراع الاخير اعني حرف بكسر الدال فی قوله
ای بی زاد بر نكرد كام بالكاف الفارسی معنی الخطوة ای لا یرفع خطوته معنی
لا یقدر علی ان یخطو خطوة هذا هو الحرام بحسب المقام و من قال قد یقرء بالكاف
العربی معنی المراد قد بعد من المراد در بیان بسكون النون فقیر سوخته
سرمهون شلغم تخته به كه نقره خام الفضة السیكة **كایه** هرگز لفظ
مستعمل یقره كل واحد و من قال یعنی اصلا فقد حل الشك عند از دور زمان
نالیله بودم ای ما وصلنی منه الم حتی یقع متی این لاجله و روی از گردن
اسم مصدر من كردیدن بفتح الكاف استجنان در هم نكشیده و المعنی بالتركی بود
مختر ای دم فكر و متی كه بایم برهنه بود و استطاعت ای قدرت پای پوشی
یراد به المعنی الاصطلاحی بالتركی بابوح نداشتیم ای لم یكن لی قدرة ان یشتاق
المداس نجاسه كوفه در ادم ای دخلت فيه دلتك حال ككون رجلی

جافية یكی را دیدم كه پای نداشت سپاس و شكر نعمت نجای او رد
ای شكرت علی نعمه الله تعالى و هو صفة رجلی بكسر الجیم و بر فی كفتی بالیا
المصدری صبر كردم **بيت** مرغ بریان ای الطیر المشوی الخشم مردم
بكسر الجیمولة كما عرفت كما تراز برك توه بتسديد الواد للوزن بدخوات
یعنی اقل من درق نبات علی سقم علوة من الطعام لان المنعم الشبعان
لا یعرف قدر الطعام و انكه را دستگاه بمعنی القدرة فی جمیع استعمالاته
و من قال فی اكثر استعمالاته فقد اخل البیان و قدر هذا اللفظ قریباً و لم
یتعرض به هناك وقوة عطف تفسیری نیست ای الذی لیس له قدرة و
و المراد الشغل الجامع شلغم تخته مرغ بریانست و قبل فی الترجمة **بيت**
توق كشك او كنده بشمش قوش خوان ار سنده توه دن كدر
او كنه هج نعمت ای ابرغر مرغ بریان اكا شلغم در **كایه** یكی از ملوك
باتی چند از خاصان بیان لقوله تنی چند در شكار كاهی بنستان بكسری
الدار و الیم ای فی الشتاء از عمارت دور افتاد ای وقع بعید من العمارت
در آمد ای دخل الليل خانه دهقان دیدند ملك گفت این شب الجاریم
تا زحمت سرما یعنی البرد نباشد یكی از دژ را گفت لا یق قدر پادشاه
نیا الجاهلخانه دهقان بیاء الوحدة ركیك ای ضعیف بر دهنم الجاهل
ز نیم و اتش افروزم دهقان را خبر شد ای وقف علی ارادة الملوك ان یمنزل
ببیته و كون الوریب مانعاً محضی از طعام ترتیب كرد و پیش سلطان
برد بطریق الهدیة و زمین خدمت بیوسید و گفت قدر بلند سلطان بدین

بفتحین نازل شدی بالترک الحق المزدی ولیکن خواستند که قدر دهقان
بلند شود ملک را سخن گفتن او مطوع آمد ای قبل طبعه کلام الدهقان ^{شماره}
ای وقت الشام بمنزل او نقل کردند بآمدن خلعت و نعمت بخشید ای الدهقان
و در رکاب ملک قندی چند بالترکی بر چاقی ^{بیت} آنکه مرا گشت بخورستی چند
کاش از پی تابوت من اید و می چندی رفت و می گفت ای الدهقان ز قدر شو
سلطان نکست چیزی کم بالفتح معنی از التفاع همان سرای بسکون النور و ^{التقدير}
بسیر همان بالترکی قونق او ای دهقانی کلاه کوشه دهقان بافتار رسید ^{عقله}
بقوله که سایه بر سرش افکند چون تو سلطانی ای سلطان مثلک
حکایت کدای هول ای سایل خوف را و هو الذي يخاف الناس ان يصير
مثله حکایت گفتند که نعمت وافر داشت ای کان له مال کثیر یکی از ملوک
گفت می نماید ای پیرای که مال بی کران داری بیا الخطا و ما را حرمی هست
اگر بچی معنی بعضی از آن دست گیری کنی چون ارتقاء ولایت ای حاصل الملک
رسد و فال کرده شود ای بودی دلک الدین گفت لا یوقد من رکو ارحدا و ند
جهان نباشد دست بحال چون من کدای الودن بمعنی التلویت که جو جو فراهم
آورده ام یعنی جمعه حبه حبه گفت غم نیست که بکاران می دهم و فی بعض نسخ
بتاریخ دهم که الخیشان الخیشین ^{شعر} قالوا عین الکاس العجین فصل المعقول
بالترکی خمیر الکلس بکسر الکاف و سکون اللام بالترکی الجوع عین الکلس من
باب جرد قطیقه لیس بظاهر فلنا فی جوابهم نشد به بالسیین المراهله من
التملة شقوق جمع شق بالفتح المبرز بتقدم المراهله علی المعجمه علی و در آن ^{هیب}

۱۱۶
ای الخلاء و قبل فی الترجمة ^{بیت} در آنکه آلی بلخی طاهر دکلدر ^{بیت}
زر که سبورن الف کله مستراح کراب چاه نصرانی نه پاکست بالیا
الفارسی جهود مرده بشویم چه پاکست بالباء العبدی شنیدم که سر
فرمان ملک باززد ای امتنع عن امره و حجت آوردن گرفت ای شرع
فی ابراد الدلیل و سنوخ چنی کردن بالترکی یوز سرک و جندک
ایملک ملک فرمود تا مضمون خطاب یعنی ما امره الملك من المال بزجر
و تو ییم انقی مستخلص بفتح اللام کرده من یعنی اخذ و امنه المال للمادون
بالقهر و الغلبة ^{بیت} بلطاف چو بر نیاید کار ^{بیت} سربه بی حرمی کشد
ناچار ^{بیت} هر که برخویشتن بخشاید ایلم بترجم لفسه که بخشد کشتی
شاید ای لولم بیجمه شخص آخر می یلیقه و قبل فی الترجمة ^{بیت} لطفله چو
حاصل اولیه کار ^{بیت} اخرا و لخدمتی بوزر ناچار ^{بیت} هر که کند و یه المیه
حرمت برار او که کسه امسه عزت ^{حکایت} باز در کانی را دیدم فی زمان
سیاحتی که پنجاه شتر بار داشت و چهل بنده خدمت کار در جزیره
هم مکان مرا الحرم خویش برد بضم الباء و لله شب نیار امید بالترکی ^{بیت}
دکلدر مدی از سخنهای پریشان گفتن که فلان انبارم بمعنی الشریک بتر
و فلان بضاعت ای قماش هندوستان و این کاغد قبالة فلان زمین است
و فلان چیز را من المال و المتاع فلان زمین است ای کفیل بالمال کاه گفتی که
خاطر اسلندی دارم که هوای خوش است و کاه گفتی نه که دیار عرب خوش
نم اعد الاسفار المعتدده الواقعة فی المسافات البعیده سفر او احد

جيت قال سعد يا نيك سفره يگر در پيش است اي في نيتي وقد اي فكري
الكران كرده شود بقت عيكوشه بنشينيم و ترك تجارت كنيم كتم هذا الكلام
كلام المصان كدام سفر است كفتاي التاجر كو كرد بارسى بخير خواهيم
شنيدم كه الجاعظيم قيمت دارد هذا سفر عظيم في نفسه عدة التاجر جز
وازا جاكاسه حيق بوم ارم وهذا سفر ذو خطر وديباي روي بند هذا
سفر بعيد و بولا دهندى لخلب وهذا سفر شديد و ايكنه بالمد و كسر
الفارسي يعنى قاروه حلبى بين وهذا سفر خطير وبرد بالقم عاني متاع
ايلق بپارس كل واحد من هذه الاسفار ان يتيسر انما يكون بالمعمر بالمر الطويل
وعدة التاجر سفر واحد يسيرا و قدر نفسه عمر اطويلا بعد هذه الاسفار
سفر حيث قال وازان پس تك تجارت كنم بريد ترك السفر لا ترك طلب الدنيا
اذ قال و بديكاي بنشينيم چندان مال ليخويا اي الفكر الفاسد و خواند
بسكون النون كه پيش بالباء العدي اي زياده طاقش غاند كفتاي سعدى
توين سخني بكوي اذ انرا كه ديره و شنيدم كتم ان شنيدم عني استفهام
كه در سجدي غور بضم الغين الحجة هم مكان بار بالباء الفارسي و سكون الراء
اي في السنة السالفة سالاي اى سيد واحد و تاجر صاحب الملك وقد
يقراء بالباء العدي و كسر الراء للاضافة اى سالاي و معنى پارسا لاي سالاي
و من ملته صحيا تلف توجه جهه بيفتا از ستور اى من المركب كفت چشم
تنگ دنياد ايرا و المراد به اهل الدنيا كما هو الظاهر يا قناعت بركند يا خاك
كود **حكاية** مالدري را شنيدم بخل چنان معروف بود كه حمام طامى بسخت

كان في ظرف خللانه طاهر جالش سمعت اراسته لكثرة ماله و خست جلي
بشده اللام المشدة اى اخلق همچنان در باطنش متمكن اى بخت و فقر كه
ناني رالحاني اردست نداي اولا يبيع او حبرا و احد بروج و كربة اى
هر چه ببلعه نتوا حق بيا الحكاية سابقا و لاحقا بالتركي او خست و سكر
اصحاب كهف را استخواني نيندا حتى مع كوزها محل الاحسان في الجملة خا
اورا كس ند يدي در كشاده يعنى مفتوح الباب و سفره او را سر
لامساكه على وجه المبالغة **بيت** در ديش خردوى طعامش شنيدن
اعلم ان شنيدن يستعمل يعنى بويدين في اللغة الفارسية مجازا شاعرا
و كذا نظايرها فاذا عرفت التحقيق فلا تلتفت الى ما قيل بالاشراك و الى
قول من قال ان هذا كناية عن كمال امساكه تخبت بسمع الفقير رايحه
طعام من القير مرع از پس بالباء الفارسي و كسر السين حضا الى قوله نان
خوردن او رينه بخيد اى لانه يلنقط الطير كسيرة الخبز من بقايا
وقيل في الترجمة **بيت** در ديش بكي قوسنى ايشدر الحق قوش اتملك
اووه غنى دير مدى الحق شنيدم كه بدر باي معرب اى فيه راه
مفعول لقوله بركرفته اى توجه اليه و خيال فرعونى بالباء المصدر
در سر قوله تعالى حتى اذا ادركه الفرق بريد المص بابراد بعض الاية
الواردة في قصة فرعون ان حاله وقعت كحال فرعون و تمام الاية و
جاوز يا بني اسرائيل الجرفا بتعرب فرعون و جنوده بغيا وعدوا حتى
اذا ادركه الفرق قال امنت انه لا اله الا انت الذي انت به اسرايل و

من السليمان الآن وقد عصيت قبل وكنت من المسلمين ناكاه باد مخالف
کرد بکسر الکاف الفارسی کشتی برآمد مرتبط بقوله شنیدم که بدرای مغز
چنانکه گفته **بیت** با معنی مع طبع ملولت چکند دل شکایت من الطبع که
بساد بکسر الباء بالترکی دوزله و قرمله یعنی موافقت ایدوب مقبول
اولا و قد بقرء نسا زد بالنون النافية بالترکی دوزلیه قوشلیه شرط
بالفتح والسكون الريح الموافق کما قال خواجہ حافظ **بیت** کشتی سکتانیم
ای باد شرطه برخیز باشد که باد بینیم ان یار اشارت و من لم يعرف معناه
قال ضرب من الريح يقال بالترکی فوینزهه وقتی بنود لایق کشتی ای نصیه
دست دعا بر آورد متعلق بقوله ناکاه باد مخالف کرد کشتی برآمد و فریاد
بی فایده کردن گرفت قال الله تعالى فاذا ارکبوا فی الفلک الایه متصلة
بکلام محذوف دل علیه شرح حال الشریکین سابقا ای و هم علی ما وضعوا به
من الشرک فاذا ارکبوا فی الفلک دعوا الله فخلصین له الیین ای کاینان
فی صوره من الخالص دینه لله تعالى من المومنین لایذکرون الله تعالى **بیت**
دست تصریح عجزه سود ای لایفیع بنده مجناح را لانه وقت دعا بر خدا ای
یرفعه الیه وقت کردم و بغل بفتحین ای الابط **بیت** از زر و سیم راحتی
بیاء الوحده برسان الی المجناحین خویشان هم قنع برگیر ای خدا انت
بصرف مالک الی الجوائع بحج المباحة بعد ما تصدقت به چونکه این خانه از تو
خواهد ماند ای بقی و انت تحت خفتی از سیم و خفتی از زر گیر ای ارض جدا
مبنیان لبنا من فضة و ذهب قال تصرف مالک الی تربیین البیت و تدبیه

بل الی التصدق و التمتع آورده اند که در مصر اقارب درویش درویش
ای کان له فی المص و رثة فقراء بقییت مال او توانگر باشد ندای صا
اغنیاء جامه های کن بگر او بدریدند و خذ بفتح الخاء المعجمة و الزاء
المشددة ثوب سراه جری و لحمته شعر و قیل هم حیوان ان سی به الثوب
المتخذ من وبرها خذا ایضا و قیل الخز صوف غنم المحرو و قیل ان ذلک الحيوان
غنم البحر و رمیاطی متاع لطیف معروف بپیریدند للقباء دران هفتدیگی
را دیدم از ایشان ای س و رثته بر باد پایی الیاء الخیره للوحده و المراد
به الفدر السریع فی المشی و ان ای یذهب و غلامی پری بکسر در پی او دو
صفة مشبهة من دویدن با خود کفتم و ده که کمرده باز کردیدی بالکاف
الفارسی ای رجع المیت حیاً بعیان قبیل و بیوند و هو من یتعلق به شخص
من الاقارب سر میراث سخت تر بودی بیاء الحکایة و ارتان را از حرکت
خویشاوند بالترکی خصم و قوم بسابقه معروف فی الباسینیة که میان ما
هستیش بکشیدم و کفتم نحواری نیک سیرت و سرم بفتحین بمعنی مقبول
مرح کان اصله که ان نکلون تحت بضم النون و الکاف الفارسی بمعنی المتکلم
کرد بکسر الکاف الفارسی کرد بفتح الکاف العربی ای جمع و خورج بفتح الخاء
للقافية و من قال للوزن فقد اخطا و قیل فی الترجمة **بیت** الی بیدر صوکه
قومه ای سرده مرده جمع ایدوب بحد و کن اول ناهرد **کام** صیاد ضعیف
ماهی نوی در دام افتاد ای وقع فی شبکه و طاق ضبط ان ندانست ای لم تقدر
علی ضبط السمكة ماهی بر و غالب آمد و دام از دستش من ید الصیاد در بر بود

و برفت **بیت** شد یعنی رفت غلامی که اب جوی باضافه اب آرد منه اب
 جوی آمد و غلام ببرد ای جاء الماء كثيرا و غالباً ذهب بالغلام دام هر باد ما
 آوردی بیا الحکایه مای این بار رفت و دام ببرد و کذا الامر فی الدنیا لیس
 فی بد العبد و تد و تد بیره دیگر صیادان در ریغ خوردند و ملافتش کردند
 و خلق الصیاد المذکور که چنین صیدی در دام تو افتاد نتوانستی نگاه
 داشتن ای لم تقدر علی حفظه گفت ای برادران چه توان کردن مرا روزی
 ای رنق بنود و مای را همچنان روزی مانده بود صیاد بی روزی
 در جله مای نکیرد و کذا مای فی اجل در خشکی غیرد **کایت** دست و پا
 ای شخص مقطع البید و الرجل هر دای بالترکی قوق ایا قلو دید کلنی جا
 بکشت بضم الکاف العربی ای قله قله صاحب دلی بود بکشت و علم الله
 ذلک الشخص و گفت سبحان الله نصب علی المصدرة بفعل مقدر ای اسبح یعنی
 انزه الله تفریها و يستعمل فی مواضع الشجب باهر ادبای که داشت چون اجل
 فر رسید از بی دست و پا نتوانست کز تخه **بیت** چو بد فی بفتح الباء الفاکر
 و سکون الیاء یعنی العقب دشمن جان ستان و صف ترکیبی بیند و اجل بسکون
 اللام پای مردوان بالاضافه فی دران دم که دشمن بیای علی التوالی رسید
 کمان کیانی بفتح الکاف العربی ای قوس منسوب الی ملوک کیانی نشاید کنید
 و اعلم ان ارباب التوارخ العجم فسمو الملوک الماضیه من تحت ایران علی اربعه
 مراتب الاول ملوک پیش دادان اولهم کیومرث و اخذهم کیادس و الثاني
 م ملوک کیان اولهم کینر و اخرهم اسکندر داراب و الثالث ملوک اشکانیان

۱۱۹
 اولهم شابعور و اخرهم دیرلب بهرام بن بهرام و الرابع ملوک ساسان
 اولهم اردشیر یا کان بن ساسان که سمعت ذکره سابقا و اخرهم نیرد کرد
 و المعنی اذا حل جلاک و جاء العدو لقتلک لا تقدر علی دفع **کایت** ابلری
 دیدم سیمین و طم و خلعتی در بر ای علیه ثمن کثیر الثمن و مرکب تازی ای قریب
 در بر ای کرب علیه و قصب هو نوع من الاقمشة المنسوجة بالابر نسیم
 به الدارس سی قصب اندر سرای بمشینی رر سه بوسه به مازدا
 ای بخادوست شاگردان مصری هم نسبت به سرای جعله اعامه فی
 رارسه کسی گفت مخاطبا الی ای سعدی چگونه می بینی این دیبای معلم
 علی وزن المفعول من اعلم التوب ای جعله ذاعلم بفتح الحاء و هو قطعة من
 التوب الخاط فی مکتبیه فی وهو مجهول فی زماننا بدین حیوان لا اعلم ای
 جاهل کفتم فی جوابه خطی بیا الوحدة زنت که باب زر نوشته است قد به
 بالوزن بنی ادم حاراً فاعل شابه و التثنی التکثیر للتخفیر عجلاً منصوب هنا
 تقدیر اعنی جیلاً بدلاً عجلاً له خوار جمله اسمیه صفة جید الجواز صوت
 التوب بادی که نتوان گفت مانند این حیوان فیه تقدیم و نادر خیر للوزن
 ای نتوان گفت این حیوان بادی مکرر معنی دراعه بکسر الدال بالترکی مردا کذا
 کذا اسمع من الاساتذ و قیل بضم الدال و تخفیف الدال للوزن و اصله بفتح الدال
 الداء واحدة الذراع و لاجل برودت اترها بحسب المقام و دستار ای العمامه
 و نقش پرورش من الصوت البشریه بکرد امر من کوردین بفتح الکاف الفاکر
 در همه آسنا و ملک و هستی او مرهون که هم چیز نبیسی جلال جز خویش

وقيل في الترجمة **بيت** يراد به ادعى در ديكره او خواني مكر راسي و دلبندي
نفس انساني **بيت** يورجيه قوايه باب و ملك و راعني **بيت** حلال كور ميه بين
هيج انك مكر قاني **بيت** شريف كرم متصف بكسر العين من الضعف بالفتح والضم
ضد القوة كذا في مختار الصحاح شود خيال منبد اي يتصور كه باي كاه و هو
مراد با كاه يعني الحجر الذي يوضع عليه القدم ومعنى التقدم المرتبة كذا في بحر
الغرائب والمراد هنا المعنى الاخير بلنديش ضعيف خواهد شد والمراد انه
لا يضعف قدم و در ستانده سمن بخ در بزند مرهون كمان مبركه يهودي
شريف خواهد شد اي لو كان لليهودي عتبة من الفضة و مسمارها من الذهب
لا تذهبانه يرفع شأنه وقيل في الترجمة **بيت** شريف كرمه ضعيف اوله
من خيال اعد **بيت** كه بوجه مرتبه سیده ضعيف اوله **بيت** اگر كش ايشكن التون
ايله مخليه لو كمان الله يهودي شريف اوله كرك **بيت** مشت ذني
المراد به معناه الاصطلاح اي الشخص القوي الذي يقال له نر و بار و حكايه
كند كه اذ دهر خالف اي من الزمان الغير المساعد بالمال لكان امله بود كناية
عن كمال الشكاية و ادخلت بالحاء المرحلة فراح اي واسع كناية عن كثرة الا
دست تنك بفضان امله لاجرم شكايه وفي بعض النسخ مشورن وهو بعيد
بیش پدر برد و اجازت خاست كه عزم سفر دارم اي قصد السفر قطعاً
نامكر بفتح الكاف العارسي بقوة باروان جمع بازو دامن كامي بالكاف والحرني
ويا الوجهة بكفارم **بيت** فضل و هنر ضايعت تا نماند فينبغي ان يظروها
لئلا يكونا ضايعين عود بر آتش نهند شك بسايند فالانطب ان يوضع

العود على النار و ليس هو المك لظن كمالها وهو الرائحة الطيبة بل كفت
اي بسر خيال محال از سر پدر كن اي اخذ خيال المحال من الرأس و باي قنات
در امن سلامت كش بفتح الكاف العدي اي افنع كه بر كان كفته اند دولت
نه بكوشيدن است چاره كم جوشيدن اي لا تحصل الدولة بالجهد فالعلاج
قلة الغليان اي القناعة بالقليل من الطعام وقيل في الترجمة **بيت** كس نتواند
ند گرفت دامن دولت بزور كبا القوة والقر كوشش بالكاف العدي هم
مصدر من كوشيدن بي فايست وسعه بسكون السين ما يختص به
بالتركي راستق وقول من قال بمعنى الكي من وسعه اذ اشر فيه سعه وكى
لا يناسب المقام بر ابروي كور **بيت** اگر بهر بفتحتين سرهويت هندو
باشند مرهون هندو كار نياد چو تخت بد باشند اي لو كان في مقابلة
كل شعرك مايتا كما لا تخفي ينفع اذا كان دولتك سورة فيجدة چه كند
رو رهند وصف تركيبي و فاعل كند واروان تخت الواو من نفس الكلمة
وصف تركيبي ايضاً بدل منه يعني تخت طالع بازوي تخت به كه بازوي
سخت يعني قوة الطالع اولى من قوة البدن بسركفت اي پدر فوايد سفر بسيار
بينها بقوله از تنهت خاطر اي من سروره وجذب فوايد الى النفس وريدن
عجاييب من الانار و شنيدن عزاييب من الاخبار و تفرج بلندان جمع البلد
و محاوره بالحاء المرحلة اي المكالمة خلدان بالضم والتشديد جمع خليل و
تحصيل جاه و ادب و مزيد مال و مكسب اي زيادتها و معرفة ياران اي
حصول المعرفة بهم و تجريرة روزگار ان چنانكه سالكان طريقت كفته اند

کتاب تابگان و خانه در کردی بکسر الکاف الفارسی و با الخطای ای مادام
کنت فی الدکان و البیت مرهونا یعنی مادام لاخرج الی السفر هرگز ای خاموشی
نشوی فاعمل بقولی هذا بر و اندر جهان تفرج کن کما قال السیاحون **بیت** اگر
خواهی که در عالم خنیدی **لو ندی کن لو ندی کن** بپیش از آن مرد و زگر جهان
بروی ای قبل از آن تروج من دنیا بدر کفتای پسر مرین غطای اسلوب که
بیان کردی بی شمارست ولیکن بچند طایفه راست اول ای الاول من تلك
الطایفة باز بکافی بیاء الوحدة النوعية را که با وجود نیست و مکتب **ای**
غلامان و کنیزان گداز بپایان فلا ویز و صف **تو کیستی** للجمعین و شاکر و افا
چایک دارد ای ای له هذه الخدام هر روز بشیر می و هر روز بحافای و هر
تفرج کاهی بیاء الوحدة فیها در هر لحظه از نعیم دنیا تمتع و منتفع میشود
بیت منع بکوه و دشت و بیابان غرب نیست لانه هر جا که رفت خیمه زد و بارگاه
خوابگاه ساخت بالواو الرسمية ای محل النوم و الاستراحة ساخت
المنع هذه الامور و انرا که بر مراد جهان نیست دست بر ای من لیس له
وصول الی مرام الدنیا در زاد بوم خویش ای فی الموضع الذی ولد فی
وطنه الاصلی و قد مر بیان معانی بوم غربیت و ناشناختن ای غیر معلوم دوم
ای الثانی من تلك الطایفة عالمی بکسر اللام و بیا الوحدة که بمنطق یعنی بتکلم شیء
البارسیة و قوّة بتشدید الواو فصاحت عطف علی مدخول الباء و کذا
قوله و مانه بلاغت ای سبب هذه الامور هر جا که رود و نخذ متش اقدام نماید
ای الناس و اکرام کنند **بیت** وجود مردم و انا مناهل زر بتشد الذاء للوزن

و کسر هاء الاضافة طلاست و هو کل ما طلبت به کذا فی مختار الصحاح
و من قال الطلاء فی الاصل ما يستوعب الشئ و قد قال فی قول المص لا جورد و طلا
لیست بر دیوار فی مختار الصحاح الطلاء کل ما طلبت به فقد غفل عن احد قولیه و **اعلم**
ان معنی لفظ زر طلا بالترکی بالذکر التوفی و المراد الذهب الخالص لان الطلاء تحت
منه که هر جا که رود قدر و قیمتش باشد فان الذهب انما ذهب لا ین هب و اجه
بنی کزاده نادان خبر و اقبل ان شهر و ابفتح الواو لفظ واحد و کان بعض السلاطین
الیم فی الادایل سلطنتهم بریدون اظهار تقر سلطنتهم و یا مرون ان یکتب اسمهم
علی الاوراق الصغار کفر بالدرهم و یا مرون الناس ان یقبلوا تلك الاوراق
فی بیوعهم کالدرهم المفروبة و الناس یقبلونها خوفا من غیر سلاطینهم و هم تلك
الاوراق شر و اما ند مضارع من ما نستن بمعنی المشاهدة فالمعنی لابن الجاهل
للرجل العظیم مثل تلك الاوراق یعامل بها و تقبل فی البلدة که در دیار غریب
بر هیچ نستانند لانها لیست بدرهم مفروبة من فضة خالصه و قبل **اللفظ**
المذكور مرکب من لفظ شهر بسكون الواو و لفظ واو و لفظ و اما ن احدھا
بالترکی کرو و قد یكون زاید للتاکید و لتخین اللفظ و قد یطلق علی اللطو **بیت**
لخوع و قد یكون بمعنی یا ای لله المصاحبة و لعل و اهرنا اما بمعنی
او زاید و یقرب من الاول ما قبل شر و ابفتح الواو لفظ واحد فی البهره
لیست بمعنی مکتوب الحاکم سوم ای الثالث من تلك الطایفة خو بری الثانیة
للوحدۃ که درین صاحب دکان محالطة او میل کند فان احسن الصورة
مقناطی القلوب و صحبتش را عینیت شناسند و خذ متش را ملت **بیت** داند

ای بختن نعمته او منته علی انفسهم که گفته اند اندکی مجال به از بسیاری
و کنار وی زیاده هم ده های خسته است و کلید بکسر الکاف الفارسی ای مفتاح
درهای بسته **بیت** شاهدای محبوب الخاله رود حرمت و عزت
بیند ای عظمونه و برانند بقرش الضمیر راجع الی شاهد پدر
مانند در خویش فاعل برانند بد بالباء الفارسی و تشدید الراء للوزن
طاووس بر اوراق مصاحف دیدم ای کام نو او وضعوه فیها کفتم ابن منزله
الظاهران التا من من نفس الکلمة بمعنی المرتبة و من رجع کونها الخطا فقد
از قدیمی بینم یا پیش بالباء العربی گفت فاعله ضمیر بر طاووس خاموش
ای اسکت که هر کس که جمالی دارد من لا کان نوع من الحسن هر کجا بای هند
دست بدارندش پیش بالباء الفارسی ای لا یمنعونه ولا یردونه **بیت**
چون در سر موافقت دلبری بالباء المصدری بود اندیشه نیست ای لاهم
کرد بر روی بری بود لفظ بری بمعنی بیدار علی ما مر به صرح به فی کتب اللغة
و من قال مشرو منقطع بود قلم یاوت باصل معناه او کوه رست کواثر من گفتن
صدش در میان میانش در تشدید الراء یتیم را الیتیم فی الانسان من
الاب له و فی الحيوان ما لا ام له و فی الجاد ما لا نظیر له **بیت** که منتری
بود چهارم ای الرابع من تلك الطایفه خوش و انی اشی ای شخص که بخیره
داود دی ای خلق منسوب الی داود و علیه السلام ای بصوت حسن کز دوع
اب جویان مصدر و مرع از طیران بتقدیم الیاء علی الراء و من عکس غفل
و غلط بار دارد ای عیسک **حکایت** کان دوود و عزم حل الصوت بالیا

وتلاوة الذیور حتی تجتمع الناس و الطیور لسماع صوته و قبل کان
تحمّل من مجلسه الا ان من الجنان یس بوسیده این و ضیله باضافة و سیت
دل مردمان ای قلوبهم صید کنند و از باب معنی بنادمت او یعنی ندیم شد
رغبت غایبند **بیت** سعی ای سماعی مرفوع محلا بالابتداء الی حسن الاغانی
جمع اغنیة خبره من متفها مئة مرفوع محلا بالابتداء ذا اسم اشارة مرفوع
محلا خبره الذی حبس بالجیم و تشدید بدالین المملة بمعنی متبیده و
الموصول مع صلته صفة ذا المثنائی معقول جبر و سکون الیاء لفرضه
الشعر و المثنائی جمع منقذ و من قالی الاعواد ما کان علی و ترین و المثلث
ما کان علیه علی ثلثه اوتار و المقصود ترجیع الاصوات الحسنة الخلیقة
علی ثغرات الآلات الصناعية **حکایت** سئل الجنید قدس سره ما الاشارة
اذا سمع الصوت الحسنة اضطرب قال لا الله تعالی لما خاطب الله
فی الميثاق الاول بقوله الست بربکم ناداهم بصوت حسن فاستعرفت
عذوبته سماع الکلام الارواح فاذا سمعوا الحسن حركهم ذکر ذلك **بیت**
چه خوش باشند و از نرم جزین بالبرکی اینچه بکوش حرفان مستصبح
بالاضافة فی الالفاظ الثلاثة به از روی خوشت او از خوش علامه علیه
بقوله که ان حظ نفس است وین قوت روح و لا شک ان غذا الروح ادلی
من حظ النفس **بیت** الخامس من تلك الطایفه بدیشیدری بیاء الوحدة
و لفظ مرهنا اداة نسبة و قد مر بیانه که بسعی باز و کفافی حاصل کند تا
روی از بهر نان مرتخته نشود ای لا یسال الناس لئلا ینصب ما و الوجه

بفتحین

الصوت

لاجل الخبر چنانکه خرمندان گفته اند که بغدیدی بآلباء المصدری رو
 از شهر خویش مرهون محنت و سختی بنزد پنه دوز بالترکی اسکی ور
 بخدای قنار مملکت ای من المملکه المجره بقدرینه خوانی کوسنه خید
 یعنی خفتن ملک نیم روز چنین صفها که بیان کردم من قول الابل^{بینه}
 در غیر موجب بکسر الحیم جمعیت طراست و داعیه طیب عیش ای الباء^{عش}
 الحن العیشه اما آنکه ازین جمله بی بهره است ای لایضیله منها بخیا^{باطل}
 در جهان بر در بل یضیع نفسه کما قال و دیگر کسش نام و نشان نشود چنانکه
 گفته اند **بیت** هر آنکه کردش کیتی بکین او برخاست بلا و او ای قام بغین
 مصلحت ای بخلاف ما یتفقه رهبری کند ایام ای الزمان کبوتری که در
 آسان نخواهد دید با لنون النافیه والمعنی بالترکی بر کو کچن که داخی بوا^{سن}
 کورمه کر کرد قضا می بردش قاسوی دانه و دام فیک بسرگفت فی جواب^{ده}
 ای بد قول حکما را چگونه مخالف کنم که گفته اند و قول حکما هذا الکلام لا
 رزق اگر چه مقسومست با سبان حصول تعلق ای المباشرة با سباب حصوله
 شرطت قال القسمة قد یكون مشروطه بالمباشرة و بلا اگر چه مقدر است
 از ابواب دخول آن احتراز واجب و لا تلقوا ابایدکم الی التمهکة آن
 فوما شکوا الیه علی السلام و بآء ارضهم فقالوا تجولوا فان من العرف الناف
 و العرف مد اناه المرض **بیت** رزق اگر چند لفظ چند فی الاصل السؤال عن
 العدد یعنی کم الاستفهامیه و قد یستعمل بمعنی چندان ای الخبریه فی کما بر^{سد}
 ای تحصیل الشخص شرط عقلست چنان از درها ای طلبه من الابواب و در کس بی اجل

نخواهد مرد والمعنی بالترکی کر چه کسه اجل سن او لمسه کر کرد تو
 مرد در دهان از درها و قیل فی الترجمة **بیت** رزق اگر چه بی کما یشق
 شرط در استقامتی ترک اعیه کر چه کم بی اجل کشی او طر^س و ادب از در
 اغذنه کقه درین صوره که من کلام الابن با پیل دهان و در بیانه
 بنم للرادیه الهجوم و با سنیر زیان بالزاد الفارسی بمعنی المهبیل بلجه
 در افکنم لقوی و شجاعی مصلحت نیست که سفر کنم که ازین پیش طاقت بی بوا^{بی}
 ندارم **بیت** چون در نهاد زجای و مقام خوش ای خرج منه دیگر چه غم
 خورد ده افاق جمع اطراف جای اوست ای محله شب هر بوا^{سرا} کتری
 بیاء الوحلة فیها هی رود و وجود بینه درویش هر کجا که نسب اید سرا^ی
 اوست و بقیته البتین علی ما وقع فی بعض النسخ او را مقام منزل و^{مکن}
 چه جاست ای بطریق التملک هر جا که می رود ده ملک خدای او
 فله ان یسکن فی کل موضع این بگفت و همت خواست و پدر را و داغ کرد
 هو المعتاد و روان شد ای ذهب بهنگام ای فی وقت رفتنش شنیدند
 که می گفت همنو رای صاحب کمال که خوشش نباشد بکام ای علی مرامه
 نجای رود بروح الی موضع کش ندانند نام تقدیر الکلام نامش ندانند
 قدم الفمیر و ادخل علی لفظه که للوزن تا برسید ای ذهب و وصل بکنار
 ای که سنک از صلابت ای شدة او بر سنک هی امد و او ان ای صوت الماء
 بفرسنگ غریبه بفرسخ و هو مقدار اشتهاء الفخطوة هی رفت **بیت**
 سر مکن بالکاف الفارسی بالترکی قور قبی و هو لفظ مرکب من لفظ هم بهم

معنی الهیة ولفظ کین فانه اداة نسبة که مرع ای وهو الادل ویکسره
 وفتح الواو تشدید الزاء بالترکی آوردن و من قال یعنی مثل البط والاور
 فقد ترک معنی اللفظ والعجب منه قال وندیقال منه المراد به هو الاوز فقط
 وهو لا وفق لمقتضى اللغة درو این مودی فیه مبالغة کمترین بوج ای بوج
 الاحقر سیاستک ای حذر الی ذکرنا رت الصمد راجع الی اب در ریعوی
 بیار الحکایة فیها کرد و بیضم الکاف الفارسی معنی طایفة دید که هر طرف کی
 بقراضه بیضم القاف لفظ عربی بالفارسی ریزه زر در معبر یکسیر المیم و فتح
 الباء الفارسی کشتی کنز کاه نشسته و رخت سفر بسته فلما راهم کذا لک جود
 دست عطا بسته بسبب الفقر ذبان تنادر کشاد ای مدح للملاح و تضرع
 چند آنکه زاری و باری بالیاء المصدری فیها نکر دند و گفتند ای اهل
 السفينة **بیت** بی در نتوانی خطاب له که کفی کسی زهرای انفار المرام بالقوة
 و ذر داری بزور محتاج نه بالهزم المفيدة معنی بیا الخطا ملاح فی حر و
 از و نخته بکردید بالکاف الفارسی ای دج و گفت **بیت** زرداری توان
 رفت بزور از دیالایف القوة رود نه بسکون الها و مرده بفتح المیم و الهاء
 الراسی جبه باشد و المعنی بالترکی اذن ارک قوت نه اولور ذریک مره
 بیار فلما قبل له هذا القول ل جوانا ازین طعنه دل بهم برآمد معناه
 بالترکی کو کلی قرندی خوست که از و انتقام بکشد الانتقام هو المعاقبة
 و للعاقبة رفته بود فلم یقدر علی الانتقام و از و ادای نادی که اگر بدین
 جامه که پوشیده ام قانع شوی خطاب للملاح در ربع نیست فلما سمع کلامه

ملاح طع کرد و کشتی را باز کرد انید **بیت** بد و زد مضارع من و ختن
 شره بفتحین و سکونها لفظ عربی یعنی غلبه للحرس و اهل القوس لا یقران
 الهاء دینه هو تخند قدر بیان در آمد ارد و طع مرع و ماهی بیند ای
 بدخلما فی القید چند آنکه دست جوان بریش و کربیان طلاح رسید اول
 بخود در کشید و بی محابا بیضم الباء المیم بلا ناء فی آخره لفظ فارسی و العربی
 محاباة و معناه میل و توقف و من قال بی بک و بلا محاباه فقد عرفنی
 بنفسه بلا محاباة و رو کوفت بالکاف العربی یارش ای قدین الملاح ان
 کشتی بدر آمد ای خرج من السفينة که بشتی ای ظاهر ت کنند هجنا
 ای کالملاح درشتی بالیاء المصدری ای غلظت دید پشت کرد انید
 ای عرض مصطحت ان دیدند که او مصلحة کنند اذا الصلح خیر
 و باجره بیضم الهزنة کشتی مساحت المساحة و تساحوا تساحوا
 کذا فی مختار الصحاح و من فیه بقوله یعرفون مره فی فقد ساح **بیت** جو
 برخاش شهر بفتح الباء الفارسی معناه بالترکی فرقه و جنگ بفتح
 بیار ای صبر که سهلی بالیاء المصدری بیند در بکسر الداء کا رزان
 بسکون الداء بینما زار ای یغلق الرفق باب الحوب و المراد تسکینه لطف
 کن الحاکم بفتح سنی قدر معناه نبرد بتشدید الداء فن بفتح القاف و
 الزاء یعنی بر شتم و بتشدیدها مقرب نرم رایتغ تیز بالناء المكسورة یعنی
 بشیرین بانی و لطف و خوشی بالیاء المصدری فیها توانی که ای تقدر
 که بسی بوی کشتی بیا الوحدة فیها کشتی خطاب عام بقدر ماضی ای

ای بعد تصدیقهم الذی مضی در قدش افتاد ای اهل السفینه و بویه
 چند بنفاق لا بالاخلاص بر سر و خمش دادند ای قبلوا رأسه علیه
 و پس آنکه بکشتی در آوردندی ادخلوه فی السفینه و روان شدند
 ای مضوانا برسیدند بستونی بهی السین و الناء و بیاء الوحدة
 ای و صلوا الی عمود که از عمارت یونان در آب ایستاده بود ای هی مضوانا
 ملاح گفت کشتی را خلی بیاء الوحدة هست یکی از شما که دلاوری ترست یعنی
 لا شجع و مردانه و زورمند را دالملاح بهی الکلام تفهید باید که برین
 ستون رود و بر همان کشتی بکشد تا عمارت کنیم ذلک الخلل جوان بفر
 دلاوری ای الشجاعة که در سر داشت بستون بر رفت از خیم دل از رده
 یعنی متأذی القلب نیندیشید و لم یخترز منه و قول حکا را کار نرفت
 ای لم یعمل بموجب قولم که گفته اند هر که را در بی بدل دسایندی اگر در عقب
 از صدر است رسائی لتطیب قلبه از پادشاه بالباء الفارسی معنی العوض
 از یک درخت ایمن میباش که بیکان از جراحت بد را بد ای خنج فضل السهم
 من الجراحة و از بار بالمد اسم مصدر و بی صیغه امر و یستعمل فی التریکیب مثل قوام
 دل او از ارد دل بماند بیت جو خوش بکنش با خیلش ها آسمان لرزین
 نصح احدهما الآخر بقوله چو دشمن جدا شدی و المراد الابد از هنا ایمن میباش
 ای من مکافاته بالشروق فی الترجمة بیت نه خوش دید بکنش بر دو تنه
 چو دشمن بچند و ک اوله ایمن بیت مشوا یعنی که تنگ دل کردی بالکاف الفارسی
 چو دست دلی بکنش آید قوله مشوجزاء شرط مقدر و الشرط المؤخر اعنی

قوله چو دست دست الخ تفسیر لذلك شرط المقدر و من قال مشوجزاء مقدر للشرط
 لا المؤخر اعنی قوله چو دست دست الخ قد جوز تقدم الجزاء علی الشرط سند بر
 بر باروی حصار من علامه بقوله که بود که حصار سنگ آید ای یحقل ان ^{بنقله}
 منه حجر و یقع علیک چند آنکه مقول کشتی بکسر الیم و سکون القاف زمام
 کشتی بر مساعدش بچید و بر بالای ستون رفت لیأخذ السفینه من الجری
 ملاح زمام از نقش بکشد بد الفاء عربی و وهو الراحة و تخفیفها فارسی
 یعنی الراحة و اللقا قال فی البحر کف ایا و کوبک و من لم یعرف هذا التحقیق قال
 فی شرحه بفتح الفاء المشددة فی الاصل و ههنا یقرأ بالتحقیق فی الاشهر و هو المسبح
 من کلام العجم در ر بود و کشتی بر اند بچاره در الجاحیان بماند و روی و بدو
 بخت و طر القدر و سختی کشید و سیوم روز ای اليوم الثالث خوابش در ر بود
 بالواو ال رسمی کریبان گرفت هذا هو التعبیر الفارسی و من کتب بلا و او و قال
 فی شرحه ای خواب کریبان گرفت فلم یعرف قاعدة الکتابه الفارسیه و طعن
 بلسان القلم لعدم علمه و باب انداخت یعنی تغلبه النوم لم یقدر علی امساك
 نفسه فوقع فی الماء بعد از شبان روی ای بعد یوم و لیله بکنش را افتاد و
 رمی بفتحتین بقیته الروح مانده بود عبارة عن کمال الضعف و قرب الموت
 بر که درختان ای و سرق الاشجار خوردن گرفت ای شرع فی اكله و پنج
 بکسر الباء العربی کیا هان یعنی اصول النساء را آوردن للاکل تا انک قوه یا
 و قدر علی الشی سربیا بان نهاد و بر رفت تا نشه و کرسنه و بی طاقت شد
 لعدم الماء و المراد ناگاه بر سر چاهی رسید فی الطرف قوی را دید بر و کرد بکسر

۱۲۶
الكاف الفارسی آمده بودند لاجل شرب الماء و شربتی بیا و الوحدة به پشیری
ای بفل و احدا شامیدند ای کاناویشرون چونرا پیشیز نبود اب طلب کرد
و پیجاده کی غود من الدین فخرجون الماء من المظلم البیر بکسر الهمزة مصدری بانی
ای امتناع کردند و الشاب لعدم صبره دست بعدی دراز کرد و تنی چند
فر و کوفت ای ضرب علی الارض مرغان بسیار شدند و پی عابا جانرا اند
و مجروح کردند پشه بالهواء الفارسی و تشدید السین و هی البقرة
چو پر شدای کثرت بزند پیل را فان الصغفاء اذا اجتمعوا حصل لهم القوة
باهمه مردی و سلامت که او مت فيه تقديم وتأخير للنظم ای او که با همه
مردی و صلابت است و من قال یعنی که در دست فقد لفظا من الخارج بلا
حاجة مورچکانه راجع مورچه چو بود بفتح الواو اتفاق مرهون پیر
نریان بدر اند مضارع من در پیرن پوست مفعول بدر اند فی الکلام
تقديم وتأخير ای بدر اند پوست شیر زیان را حکم ضرورت در فی کاروان
افتاد ای وقع عقبرم و برفت شبانگاه بر رسید بمقامی که از نردان در خطر
بالخاء المحمة بود کاروانیان را روزه بر اندام افتاده و دل بر هلاک نهاده
لخوفهم من السراق و گفت اندیشه مدارید یکی که منم درین میان ای فیما بینکم
پناه مرد را جواب دهم ای قاوم و دیگر جوانان هم یاری دهند فلما قال
هذا الکلام مردمان را بلا و دل قوی شدای حصل لهم قوة القلب و بصحت
او شدان کشتند بفتح الكاف الفارسی و بزاد و ابش دست گیری کردند
ای بزولو الزاد و الماء جوان را انش معنة بکسر العین بالا گرفته بود

ای قد کان ملتزمة عبارة عن غلبة الجوع و عن طافت از دست رفته
قرينة من قرينة لعله چند از سر اشتها تناول کرد ای اکل و دخی چیز اب و بعض
قد حتی ادنی ان اشارة الى قوله لعله چند بیا شامید تا دیود در و سست بیارا
ای ممکن و خوابش در بود و خفت بمعنى النوم لا الاضطجاع فقط بپر مرد دخته
و جهان دینه در کاروان بود گفت للرفقاء ای یاران من ازین بدرقه شما بفتح
الباء سکون الدال و فتح الراء و القاف فارسی معناه حارس يقال له بالترکی
دوندار و من قال بالترکی قلا و ز فام یأت بالمعنی المناسب بالمقام اندیشه تا
نه چنانکه از نردان یعنی خوف حارسکم اشده من السراق چنانکه حکایت کند
که عربی ۳ در می چند بود ش از لور یا جمع لوری قال فی الصحاح الفارسی طیر
مشهور و طایفه مخصوصة بالترکی مردم و لابند و قربات و قراچی
و چنکانه دید کلری طایفه رکبی و المراد هنا هو الثاني و من قال بمعنى
فقد اتی بمعنى من عند نفسه تنها خواش بپردی لخوفه من سرقهم یکی
از دوستان نزد خود آورد فاعله ضمیر عرب و حجت تنهای او بدیدار
اشارة الى قوله یکی منصرف کردند بالترکی دندرم شبی چند در صحبت
او بود دکل الشخص چند آنکه الضمیر راجع الی عرب و قوف یا ای اطلع ببرد
و سفر کرد ای فریاد دادان عرب را دیدند عربان و کریان بکسر الکاف
الفارسی صفة مشبهة من کریستن گفتند حال چیست مکر درمهای ترادش
برد بضم الباء الفارسی ای اخذ السارق گفت لا واسه ای ما اخذ السارق
بدرقه برد بیت هرگز این زمان نشنیدیم ای لا اخلو اعنی الجدر من الحية

تا بداند اسم الجمله خصلت اوست ای طاعت خصلتها و للراد انی احسن من العرق
 الطاهر عداوته دخم دندان دشمنی بیا و الوحدة و در عرفت لفظه و معناه و خطا
 من خطا و كان ذلك الخطا هنا يعني بدترت فاصل قوله بدترت بتشدید التاء
 و اغاخت هنا للوزن فينبغي ان يقال قوله هذا بدترت كه غايد مضارع مجهول
 و القيام مقام فاعله ضمير دشمن بخشم مردم ای طاهر ادوست مفعول ثان لما يد
 ای ضرب العود الذي يري صديقا اشد من ضرب العدو الذي الصريح فقد غت
 الحكاية التي اوردتها ولما كان هذه الحكاية كالجمله للعرضة شرع في اصل
 جده دايد ای ياران بكسر النونين من كه اين جوان هم از جمله دردمان باشند
 و بقتاری بالياء المصدر و العيار معروف في العرف و من قال في مختار الصحاح
 يقال حمل عيار اي كثير الطواف و الحركة فقد اصعب السهل در میان ما تعبیه
 بمعنى مخلوط و مستور شده باشد و من قال في المصادر التعبية عطر المحر
 اميختين و هي ههنا عبارة عن كونه مرفعة الحال و عده في عبارته و الا
 ان يقال يقول و هي ههنا عبارة عن كونه مخلوطا و مستورا مطلقا ناوقت
 فرصت ياران را خبر کند که فرقه السراق پس مصححان می بینیم که مراد
 لفظ مریدها خفته بکناریم ای تترکه نایما جوانان را تدبیر بین توار
 و حکم آمد و مراد بتی بالياء الوحدة النوعية از منت ذی در دل گرفتند
 فحين كونهم خائفين رحت برداشتند ارفعوا المتاع و جوان را خفته بکنار
 ای تترکه نایما جوان را انگاه خبر یافت که افتاب برکتف یافت ای بسته
 من نومه حين اثرت مرارة الشمس على كتفه سر بر آورد من النوم و کاروانرا

ندیده و ده بجای نبرد تشنه و بی تواند عرفت معناه و من ترك البيان
 في موضعه قال ههنا في الصحاح الفارسي نو بالفتح فارسي بمعنى النعمة و الغنا و بالغ
 اسم مقام من المقام المذكور في اللوسق و في بعض الكتب كلاهما بالضم و يفهم من بعضها
 ان كليهما بالفتح انتهى كلام و المراد ههنا هو المعنى الاول و اما النوى العيني الذي هو جمع
 نواة الثمرة فلما تعلق له بهذا المقام هذا الكلام و ما ختم كلام صحيح انه لا تعلق الكلام
 بالمقام كما لا يخفى على ذوي الافهام روى برخاک و دل بر هلاک نهاد و ما خودی گفت
شعر من الذل حتى اى من الذى يكلمنى و تخبرنى و زم على صفة الجحولة فعل
 الزمام ای ختم بمعنى علق الزمان على الراس العيس بالكسر جمع اعيد كسب جمع ابيض
 و هو الابل و الواو للحال و قد تقدّر و المعنى ذالذى تخبرنى و يوقظنى و الحال
 انه ختم العيس للذهاب و من في مختار الصحاح نمرای تقدم في السير فالمعنى من الذى
 لكا و بزل كربة الوحشة عيني و الحال انه قد اذهب بالعين و سقت بالسرعة
 فبقيت منفردا ما معنى ليس القريب خبره سوى العريب بني اسمه و هو في اللعة و
 بصاحبه بيت درشتی کند با غریبان کسی فاعل کند که ناوده باشد بغیرت
 و قيل في الترجمة بيت عربيه خشونت سوکسه ایدر که غریت چکوب کور
 خبر و شراد مسکین در سخن بود که اشاره الى مضون البيت که ناگاه پادشاه
 زاده در پی صیدی از لشکریان دور افتاده بود یعنی فرجیوان و طلبه این سلطان
 و اخبری فرسو عبیه فوق عبیه بعید آجوده و بالاسریش و ارسیدای قول
 فوق راسه و این سخن بنید و در هبیا نش نظر کرد فاعله ضمیر پادشاه زاده صورت
 ظاهرش پاکیزه و مطهر دید و حالش پریشان فلما راه کذلک پرسیدش که ان

از کجایی و بدین جای که چگونه افتادی یعنی کف و معنی هذه الموضع برخی
قد بر بیان از الجبه بر سرش گذشته بود اعدادت کرد و المراد به حکایت ما و مع علی
رأسه من الشدايد ملك زاده را بر درج امد خلعت و نعمت ادا علی ماهو المعتاد
و معنی بیا الوحدة همراه او گردنا بشهر خویش باز آمد بدین بالا
ضافه او شادمانی شد و بر سلامت حالش شکر گفت فلما سمی ثبانه از الجبه
بر سر او رفته بود ای دفع علیه از حالت کشتی بیان و جوهر ملاح فی الماء و در میان
عطف علی ملاح و غنر بفتح الغین المعج و سکون الدال المزملة ترک الوفاء عطف علی
جوهر کار و انیان با بدین گفت فلما سمع ابوه ما چکاه بدین گفت ای پسر نکفت استقام
انکاری در وقت رفتن که نهی دست از دست دلیری بسته اند فلا یقدر علی الشجاعة
و بچه نهی شکسته چه خوش گفت آن نهی دست سلحشور مقول القول
هو المصراع الثاني جوی ذرای الذهب مقدار شعيرة بهر از بجه من زر المن
بتشدید النون و هو الرطل و یقرار هنا بالتخفيف للوزن بپس گفت ای پدر نارنج
نهی بخر برداری ای ترفعه یعنی لا یحصله و ناجان در حطر نهی بردشمن طفر
نیای و نادانده بر ایشان نکنی خرمن بر نیکی کل ذلك اول حطر اول اخره دفع
و خزینه نه بیتی تا آنکه مایه در بخی که بر دم بضم الباء و به نیشی که خوردیم چه
مایه نوش حاصل کردم اعلم ان بیان نیش قد مر فی قول المص ذکره کرداری طاق
نیش و اما نوش فو لخی علی خسته معان هم مصدر بمعنی الشرب و صیغته امر من
نوشیدن و صف ترکی اذ اربک مع غیره نحو نوش دار و بمعنی العمل و غیره من الاشربة
المخلوة و بمعنی شجرة صوبه ابدال من لفظ نوش ز بالزاد الفارسی و المراد هاهو الرابع

بیت کرچه بدون زدن و نتوان خورد بفتح الخاء للفاغیة در طلب
گاهی نشاید کرد غواص گردانیده کند کام نهنگ بفتحین و بالنون بعد
بالتی غساح و صوابی دید کتری جانور هرگز نکند فاعله ضمیر غواص بضم
الدال و بتشدید الدال للوزن معنی اللؤلؤ کرایه ایه قد مر قبیل الانواب بفتح نا
الفارسی و الفتح و در فی الدیباچه اسپاسنگ بکسر الکاف ز بدین بفتح
لا حرم تحمل بار کردن می کند بیت چه خورد و استفهام انکاری سیر سر زه باح
و السکون ثم بالزاد المحجمة العربیة بالترکی غصیه کلوب دیشین صرتن بری
درین نماز یعنی فی قعر الکرف والمعنی لایاء کل الاسد القوی شیئا فی قعر الکرف
تخرج الی الصيد باز بکسر الزاد للاضافة ای الساط و القاعد چه قوت
بسکون الواو بمعنی العناء بود بفتح الواو و هذا الاستفهام انکاری ایضا
فالمعنی لایکون المعنی للبازی القاعد عن الصيد قوت کرد و در خانه صد جو
کرد ای لو لم تخرج من البيت الصيد و ترید الصيد فیه دست و بایت جوی
ای مثله بو فلما ذکر الابن فواید السفر بدین گفت ای پسر درین نوبت فی
هذه الکره فلک ترا یا وری بالباء الله النقطة بنقطتين من فوق و فتح
الواو یعنی معاونت کرد فاعله ضمیر خالی فک و اقبال رهبری قرنیة
للسابق تا کلت بالضم الکاف الفارسی و البناء للخطاب از خار و خا رت از پای
بدر امد ای خرج من قید لهما و صاحب دولتی و هو ابن سلطان توبرید و
بر تو بخشید و اعطاک مالا و ترجم کرد ای حاکم و کس حال ترا ای انکساجا
بتفقدی و هو طلب الشئ بعد ما ضاع و الیاء للوحدة خبر کرد ای شد ما

واصلح حتى ما اشتد وجنين اتفاق نادرا فتد و بر نادرجم نتوان کرد کما
قبل النادر كالمعدوم **بیت** صباد نه هر بار شکاری بیا الوحدة وهو لفظ فارسی
عربیة ابن ادى يقال له بالتركى تحريفاً منه جقال ببرد بضم الباء الاولى و
في الثانية افتدله يكر و زبلكش الضمير راجع الى صياد خور و قيل في
الترجمة **بیت** او چي جقالی نيجه بر ولايه همیشه بركون براغوز او چي قبل
دخي ديشه **حكاية** چنانكه بكي از ملوك پارس في الزمان الماضي نكبت
النون والكاف الفارسي فص الخاتم كراغايه قديم بيا نه بر انكشتری داشت ای
كان في خاتمه فص كثير الفن بادی ای مرة تخم تفرج باتي چند از خاصان کما
عادة السلاطين بحصلی بفتح اللام وبقراء بالمد وكسر الياء للاضافة سیرار
کمال خلیفه حافظ **بیت** بدو ساقی بافی که در جنت خواهي یافت **حكاية**
رکن آباد کلکشت کل کشت مصلي را بپرو و نرفت فاعله ضمير بكي و فرمود تا
نا انكشتری را بر كنبد عضدي على قبته قبر مشهورة هنالك نصب کردند
تا هر که تیر از حلقه نا انكشتری بکند از خاتم او را باشد اصرار ملکه
اتفاچه را صد حکم انداز بسکون الم وصف ترکیبی وهو الذي تخم ویدی آنه
شاکله الرحی که در جنت متا و بود ند بیند اختند للاصابة جملة خطا و
مکر و کدی بیا الوحدة بر بام ای علی سطح رباط بکسر الراء بالترکی کا بان سرای که
بیا ز نیجه تیر از هر طرف انداختی بیا و الحکاية باد صهباء الظاهر ان التعيين
اتفاق تیرا و از حلقه انكشتری بکند انید فلما انقذه اسمه منه انكشتری
را بوی بختینا اشاره الى کودکی از زانی بالیاء المصدري وهو في الاصل بمعنى الرجا

۱۲۹
والمراد هنا اللایق دستند علی ما وعدہ الملک و نعمت بی قیاس دادند
لظلمه لفضله علی الرماة الكثيرة بسر عذارین بید و کمان را بسوخت
کیلا بکلف بالرحی مرة ثانیة گفتند چرا چنین کردی و کان عاقلا
نار و نوق اولین بر جای بماند **بیت** که بفتح الکاف الفارسی و سکون الهاء
محفف من کاه بود بفتح الواو قد يقع کن حکیم روشن وصف ترکیبی صفة حکیم
بر نیاید ای لا تخرج درست تد بیری ای قد یخط یغلط کاه با سنده کودکی
نادان ای الصغير الجاهل یغلط بالفتحات برهد و یفتحتین زند بیری
حكاية درویشی را دیدم در غاری بیا الوحدة فیها نشسته و در غی
باب بروی خود از جهان بسته لا عتراله عن الناس بالکلیة و ملوک
و سلاطین را در چشم او شوکت نمائند لاستغناء به هر که بر خود دیگر
الدر سوال کشاد ای فتح باب السؤال علی نفسه تا ببرد نیار منند بود بفتح
الواو ای بصیر محتاجا الى ان يموت از بالمد المحرص بکذا ربا و ستاهی کن
علله بقوله که کردن بفتح الکاف الفارسی قديم معناه و کسر النون للاضافة
بی طبع لفظ بی طبع اما وصف بقوله کردن فقیه بجان و مبالغه اوصافه
مخدوف ای کردن بی طبع بلند بود ای بکون غالباً بکلی املوک ان طرفاشا
کرد ای طلب و قال که توقع بکرم اخلاق عزیزان است که بانان و نیک
بامامو افت کئی برید الملک ان یأتی العزیز الى مقامه و یأکل من طعامه
شیخ رضاداد ای رضی به که اجابت دعوت سنت است لان النبی علم السلام
اذا دعی الى طعام اجابه دیگر و زانی غدا ملک بعد خدمتش برفت

۱۲۰
ایذهب الملك الى الاعتذار لحي عابد برخواست ای قام وملك رادر کنار گرفت
و تطف کرد علی خلاف عادتہ چون ملک عایب شد ای راح من مجله بک
از احباب پرسید شیخ را که چند این ملاطفہ بادشاہ حلاف عادتت بود درین
جہ حکمتست ای لم یکن عادتک تعظیم اهل الدنيا گفت ای شیخ نشیند هر بیت
هر که را بر سماء بنیستی بر آید به اکل نعمتہ واجب آمدن نزد منشی برخواست
و در وجد فی بعض النسخ قبل هذا البيت حاجتست آنکه پیش میرو و درین
پشت خم می کنند و بالاراست و قد وجد فی بعض النسخ بعد البيت السابق
چون مکافات خیر نتوان کرد عند بیچارگی بیاید خواست کوشش تواند که
همه عمر بکسر الدردی بفتح الواو نشود و از دق و چنگ و تی و کذا و بید
بکسرتین الی الفین تصیر زعمای باغ و از هاده بی کل و لیسرتین نوع من الورد
یکون اصفر سر ارد دحاع ای نیم زمانہ و کذا اگر نبود بالش کند بالمد و الحاف
الفارسی بمع الباء الفارسی ای لو لم یکن وسادة ملئت بریش الطیر جواب توان
و المعنی بالترکی او یقی اولور و من قال انیام الرجل فقد انی بغير معنی اللفظ حجر
بسکون الداء مبتدا و زین سرخیره و المحملة حالیه ای تحصل النوم حال کون حجر
و سادة تحت الدارس و قد مر بیانه بنور دلبر مخوابه و هو من نیام معک
علی فرش پیش بالباء الفارسی دست توان کرد در اغوش لفظ مرکب من لفظ
ورج و من قال لفظ اغوش و جعل اسما و احدا اسم مصدر معناه بالترکی قوتی
خویش معنی المصراع بالترکی الی اتمک او لور کند وقع خاعته این هوشتم بی هیر
بفتح بالباء و الجم الفارسیین صفة من یجید بالترکی دو لاسق و المراد به

الامعار بالترکی بغرسوق و من قال و هو اشارة الی الامعار فلم یعرف الا
صبر نداد که بسار و مصارع مجهول من ساحتن هیچ فالمعنی بالترکی
دور له هیچ ابله و من قال یعنی بواقفت کنم و منتظر الاحوال شود فلم یار
بالتحقیق الحقیق **باب** در فواید خاموشی ای فواید الصمت
قال علی السلام من فک کفیه و کف فکله فهو من انفع الناس و قبل
الحکما و ملکوا الحکمة بالصمت و التفکر و قبل السکوة عظة بلا شکوة و قبل
سلامه الانسان فی حفظ اللسان و روی ان رجلا وقف علی لقمان فی مجله
فقال له الست الذی تدعی معی فی مکان کذا قال بلی ما بلغک ما اری قال صدق
لحدیث و الصمت عمارة لا یعیننی **حکایت** یکی رازد و ستان کفتم امتناع من
مبتدا و بقلتان اختیار افشاده است خبره و بینہ بقوله که در اغلب اوقات
در سخن نیک و بد اتمد ای لا یقع الحسن فی کل وقت بل یقع مخلوطا و بدیه
جز بر بدی ای بد فان عیونهم ناظرة الی القبیح گفت مخاطبا الی ای برادر دشمن
ان به که یکی بنیند فیه ابراهام لطیف **بیت** هنر جنم عداوت برادر غیب
و المراد ان العدو یری الکمال عیبا عظیما کلت سعدی در جنم دشمن
خارست و قبل فی الترجمة **بیت** هنر جو جنم عداوتہ اولور اولو شته
که سعدی جو کل در عدو کوزینه دکن **بیت** و اخو العداوة ای صاحبها و
ترتیبها مبتدا و لا یمز بصال خبره الاولیة ضمیر الفاعل راجع الی قوله اخو العداوة
و ضمیر المفعول راجع الی صالح و اللز بالفتح بمعنی الاشارة بالعين و المراد به الطعن
بکذاب اشتریع الحمرة و کسر السد صفة مشبهة من اشتریا بالکسر یاشر بالفتح

اشراختن ای بطرف تکبر و هو وصف قول کذاب و المعنی لایستد من فیه بغیر لاجل
صالح الا و هو یطغنه بانه کذاب متکبر نور بکسر الراء کتبی فردز و وصف ترکیبی
ای منور العالم چشمه خور بدل منه یراد به عین الشمس در نیامد ای لا یرخل
و فی بعض النسخ زشت باشد چشمه موشک کور الکاف للتصغیر ای الفار الصغیر
العیاء والمراد به الخفاش و المعنی لایستد الشمس عین الخفاش للعداء **حکایت**
بازرگانی را هزار دینار عربی یاده مبدله من یزن یدل علیه بجی جمع بالنون
ای دنانیر و قد شاع فی الفارسی علی معناه الاصلی و قد یراد به جنس الامان خسارة
افتاد فان المال غاد و رایج پسرش را گفت ای قال لابیہ بنیاید که این سخن را
با کسی در میان نهی یعنی لا نقل هذا الخبر لاحد گفت ای پدر فرمان تراست بگویم
ولیکن مرا بر فایده این مطلع کرد ای ای بچمنی و اتفاقا که مصلحت در نهان دانستن
چیز است گفت ای اجابہ ابوه تا مصیبت دولشود بپند بقول یکی نقصان مایه
و هو مراد سرمایه و دیگر شمانه هسایه قدر بیان الثماتہ مکنونی من گفتن اند
بمعنی اندوه بل مقصود منه کما یقال فی کوه که بظم الکاف بلا و او و هو لم یعرف تحقیق
قال لغة فی اندوه بالواو خویش بادشمنان ای لا نقل هم نفک بالاعداء که لا حول
گویند ای یقولون لا حول ولا قوة الا بالله العلی العظیم استغفار با و آخر ناشادی
حال من فاعل گویند و هو ضمیر دشمن **حکایت** جوانی بیار الوحده خرد مند صفت
که از فضایل حظی و افر داشت و طبع لطیف چند آنکه در محافل جمع محفل بمعنی
جمع دانشمندان یثبتهی هیچ سخنی نگفتی بیا الحکایت فیها باری پدرش گفت ای قال
ابوه مره تو نیز آنچه دانی چنانکوی گفتی ترسم که پرسندم ای سألونی ومن

۱۲۱
ومن قال ای بسأل عنی فلم یعرف معنی اللفظ ولم یعرف ایضا ان السؤال
منعذ بنفسه قال الله تعالی فاسئلوا **حکایت** اهل الذکر ان کنتم
لا تعلمون از لجه ندانم و شرمساری برم و فی بعض النسخ شرمسار
شوم **بیت** ان شنیدی که صوفی بیار الوحده بعد الیاء الاصلیة
المکسرة فی کوفت مشتق من کوفت بالکاف العربی زیر ظرف لقوله فی
کوفت تعلین بفتح اللام تنسیه فعل فی لغة العرب و بکسر اللام لیس بتثنية فی
الفرس و التکرک و من غفل عن الامر السایع المستغنی عن البیان قال لم نصار
فی لغة الفرس حویر للاحكام بکسر الهمزة یعنی چند مفعول کوفت ستمینش گرفت
ای اخذ که سرهنکی بیار الوحده و اعل کوفت و قد عرفت معناه که بیار
برستورم ای علی دانی بنده ام من بستن فلوسکت من ضرب المسار علی
سلم من تکلیف القاید و وقع فی بعض النسخ **بیت** نگفته دارد کسی با تو کار
ای تعرض لک احد و لیکن چه گفتی دلیلش بیار **حکایت** یکی را از علما معتبر
مناظره افتاد با یکی از ملاحد لغیرم الله علی جده و با و تجت بر نیامد
ای لم یغلب علیه سپرینداحت ای ترک الحجادلة و برکت بالکاف الفارسی
انصرف کسی گفتش تو با چنان علم و ادب و فضل و حکمت با بی دینی برید القای
و کذا الملحد بر نیامدی گفت فاعله ضمیر یکی علم من فراست و حدیث و
مشایخ او ادب درها معتقد بکسر الفاق بنیت و می شود ای لا یقبل و مرا شنید
کفر او خجسته کاراید بی لاینبی الی ان سمع کفره **بیت** اندک که بقران و خبر
المقلد به یقتضی ان یراد به خبر الرسول ای الحدیث و المحل یقتضی التعمیم و من قال

یعنی اخبار انبیا و اولیا و مشایخ فقد جزم من غیر دلیل قاطع بر ندرتی
 خطاب منزهین است جوابش ندی خطاب من دادن **حکایت** جالینوس
 ام حکیم مشهور ابلوی را دید دست در گریبان بکسر النون و انشعری زده
 و بی حرمتی کرده گفت اگر این را نابودی کار او با نادان با این جایکه مقصود
 جایگاه یعنی الی هذه الدرجة ترسیدی **بیت** و دعاقل را ای لا یكون لعاقلی
 نباشد کین و بیکار ای بغض و حرب قد مر بیان لفظ بیکار و معناه و من
 یعنی لا یکن من کل عاقلین تباعض و حرب فلم یأت بمعنی اللفظ نه دانی بی بیاء
 الوحده مستزدا ای لا یعانز عالم با سبکسار یعنی رجل حقیف سفیه لا لفظ
 سار فیدر الکثرة و اصله زار و هو موضوع للکثرة و المبالغة مثل کل دار
 و یقلب راه سینا و جوبا اذا کان ما قبل حرف حلق لخور خار و جوار فی غیره
 کما فیما نحن فیه اگر نادان بوحشت سخت گوید فی مقابله العاقل خردمند
 بتبعی دل جوید ای العاقل یسلیه بالملازمة و صاحب دل نکه دارند
 موی ای حفظا شعرا و احدا حیث لا ینقطع و هذکنا به عن کمال الموافقة هم
 همی دوزشکری و ازارم جوی بالترکی شویله که کذا فی بحر الغرایب و من قال فی شرحه هینه فلم تحقیق فی الاصل
 و ازارم بالمد و سکون الراء الممله بعد الزا المجهة المفتوحة المقطع و ههنا یقرأ بفتح
 الواو العاطفة و سکون الالف للوزن اگر از هر دو جانب جاهلانند ای
 الخاصمان اگر زنجیر باشند فیما بینهما بکسلانند یا الخاف الفارسی من کسلانند
 و هو متعد و من قال و هو ههنا معنی کینختن فقد جزم کونه لازما و لیس یکی را
 نشت خوی داد کتنام قد مر هذان البیتان فی حکایت پیر هارون حمل کرد

مضارع

و گفت ای نیک فرجام قد مر بیان بترازم که خواهی گفتن ای که دایم عیب من
 چون من ندانی و لما وجدنا البیتین المذكورین فی بعض النسخ ههنا و ههناها **حکایت**
 سخنان بلخاء الممله و الباء الوحده هم رجل معروف فی دیار العرب بالفصاحة
 و البلاغة و اسم ابیه و ایل بالیا حذف لفظ این لما عرفت انه را اداة مفعول
 در فصاحت فی نظیر ههنا و اندای و صفوه بانه لا نظیر له فی الفصاحة سالی
 بر سر جمیع ساء الوحده فیها سخن گفتی بیاء الحکایة و لفظی مکرر نکردی و البیاء
 کالاولیان و اگر همان معنی انفاق افتادی بعبارة دیگر بگفتی و من قال فی عبارة
 المثنی و اگر همان لفظ فی مقابله ههنا معنی فلم یعرف اللفظ من المعنی و از جمله
 ادب ندای ملوک یکی اینست قد مر بیان الذمه **بیت** سخن کوچه دل بند
 و صف ترکیبی و شیرین بود بفتح الواو سزاوار تصدیق و تحسین بود کونه
 صادقاً حسناً چو یکبار گفتی ملوک بار پس بالباء الفارسی که حلوا چو یکبار
 خوردند پس بالباء العربی بمعنی فقط و اذا کان اکل الخلو و احرق فی العادة فالکلام
 الذین ینبغی ان یصدر منک مرة و قبل فی التبعة **بیت** چو سوز کرچه دل بند
 شیرین اوله **بیت** استسیدین اینان و تحسین قیله چو یرکن دیه
 من دیمک نیده حلوا چون نیدی قوما غل نیده **حکایت** یکی از حکما شنیدم که
 می گفت هر کس کسی بجز خود اقرار نکند ای لا یعترف احد بخمله مکرر آنکه که چو
 دیگری در سخن بانه ههنا تمام ناکرده کلام او سخن آغاز کند فانه یعترف بخمله
بیت سخن راست ای خردمند بن عطف علی سر کمان الشجر اراسا و غرقا که
 الکلام رهن و اصل میا در من آوردن سخن در میان سخن فاصبر حتی یتکم کلام

خداوند یعنی صاحب تدبیر و فرهنگ بمعنی هوش الکمال نکوید سخن را بنهند
خوش معنی خاموش صرح صاحب نظر الخراب به و شتهر هذا البيت و من قال
مقصود من لفظ خاموش فقد ادعى من عنده وقيل في الترجمة **شورك** اولی اخرى
و اربعین سوزی سوزار اسینه قویه صقین **شوکم** عقل و تدبیری وادی
و ار **سوزی** انده سوزید که دکرد و **لاد** **حکا** **تبی** چند از بندگان سلطان
مخود گفتند **حسن** میمندی را هود و زیره که سلطان امر در تراجه گفت در فلان
مصلحت گفت فاعله ضمیر چن میمندی بر شام پوشیده مانند ای بقول کم گفتند
فاعله ضمیر بندگان تودستور بضم الدال هو الدفتر الذي فيه قوانین الملك ثم
منه الى صاحب دلكا الدفتر یعنی وزیر کبیر مملکتی الخاء با تو گوید من الاخبار الحقیة
بامثال ما گفتند و اندارد ای لا یقول لنا گفت با اعتماد آنکه داند که بکس گویم
بیس چندی پرسید نه هر سخن که بداند بگوید اهل شناخت النبی مصر و وفی مجموع
المصراع بستر تشدید الداء شاد سرخویشتن نشاید باختای لا ینبغی لاحد
ان یقلب برأسه بافتا سر الملک فانه سبب للهلك چو گوید ملک با توینها
سخن بسر با سرخویش بانی مکن **در هر سخن سخت کردن رواست** خطاب بر
بررکان گرفتن خطاست **حکا** **در عقد بیع** سرای بیار الوحدة و البیع
قد یطلق علی الثراء فهو من الاضداد متردد بودم فاعنی فی **شرا** بیت متردد
جهوی گفت من از که خدایان جمع کرد خدا و هو صاحب البیت کامر فی حکایت مطرب
فی قول المص کتخد ارا کتقم از بهر خدای و من لم یعرف المعنی سکن هنا و قال هنا
یقال که خدا لمن یتولی امر البیت و ده خدا لمن یتولی امر القرية و لفظ که خدایا

مضاف الى قوله قدیم ابن حلم وصف ابن خاند چنانکه هست فی نفس الامر از من پرس
فانی اعلم باحواله خیر بالخاء المعجمة و الداء للمحلة من خریدن بکسر الخاء فی الاصل و قد
یفتح که هیچ عیب ندارد ای اشتر فانه لا عیب فيه اصلا و من ان لفظ خیر با
الحم و الزاء المعجمة و قال فی شرحه یعنی از من پرس را و صاف ابن خاند غیر ازین
وصف که هیچ ندارم ثم قال کانه یشیر الى ان کونه غیر معیب مشهور معلوم لکل
احد خیر لا تحتاج الى التفتیش فقد غلط فی المعنی اذا اللفظ یتدرج اللفظ فی المعنی
کفتم تجز آنکه تو همسایه اویی و هو عیب عظیم **بیت** خانه داکه چون تو همسایه
مضمون هذا المصراع مبتدأة بفتح الدال **درم** بسکون الیم للوزن سیوم کم عیار
بفتح العین ای المغشوش از د فیه تقدیم و تأخیر یعنی ده درم از د که ان سیم کم
عیار و مضمون هذا المصراع لیکن امید بتشدید الیم قد عرفت وجهه فی اول
الکتاب و الوزن هنا یقتضی التشدید و من قال کذا سمعت من بعض الکمل **اعترف**
انه ليس منهم و اريد اذ به النسبة كما سمعت فی قول المص یکی را یلطف امید و ارکذا
باید بود و المعنی بالترکی لیکن امید و اولی کرک که بسر از حرکت تو هزار دارد
فی قبل فی التجهة **بیت** برو یک که قوشنق می که سن اوله سن **اون** **درم**
سیم کم عیار دکر **لیکن** امید اکاد و تدیم بن **که** سن اولی کن هزار دکر
حکایت بی از شعر پیش دزدان و سر ییهم رفت و شکفت طمعانه
امیر و مورد ای امیر دزدان نا جامه تن بر کنند بفتح الکاف و از ده بدر کنند
بضم الکاف ای یا خدای تو به و خرجون من القرية سکان بفتح تین و الکاف
الفارسی سک در قفای و افنادند حوست اراد الشاعر ناسکی بردارد لید

الكلاب زمن تخ بته بود ای کان الخدۃ الارض ان چه حرام زاده کاندعا
ای لم تعید علی رفع الحجر گفت ان چه حرام زاده مردمانند ان چه حرام زادگانند
شیر لاهل القرية که سکد را کشاده اند و سکد را بسته و لما قال الشاعر
هذه اللطيف امير ان غره بشيد و خندید استعجابا گفت ای حکیم از من چیزی
خواه گفت چامه خود میخواهم اگر انعام فرمائی امیدوارم تخفیف الیم بود فتح
الواوادی بخیر کسان جمع کسر من الخیر تو امید نیست بتشدید الیم شهر مسمان
رضیانا من یوالک بالرحیل الوال هو العطاء والرحیل اسم من حمل حمل
رحله و کلمه من معنی البدل ای رضیانا بالرحیل بدل تو لک سالار دزدان را
ای کبیرهم امیرهم در درخت آمد چامه من بفرمود و قبا بالترکی فغان و بوسه
معنی العرو و فتح الفاء بران مزید کرد و صریح چند بداد و فضیله قناعة
من وجهین احدهما انه لو فتح لم یسلب ثوبه و طمع سلب و الثاني لما فتح
ثوبه زید علیه و فیها فائدة السکوت فان سلب ثوبه اعما وقع بکلامه
حکایت می بخانه خود آمد ای دخل فی بینه مردی سگانه را دید باز او را
نشسته فلما راه الخیم و شام داد و سقط گفت و فتنه و ثوب عطف
برخواست ای قام صاحب دلی برین واقف شد و گفت تو بر اوج فلک
بفتح التو و الهیره و سکون الواو ضد الخفیض و ههنا یقرأ بوصل الهمزة
دانی چیست من الحوادث الذی التي نزل منه چون ندانی که در سر ای تو کیست
من الاشخاص و فی الحکایة فائدة السکوة فان الخیم رفع صوته و وقع الفصا
حکایت رویان رجلا دخل بینه و رای رجلا اجنبیا جالسا مع امراته

فأراد ان یرفع صوته قال ذلک الرجل الاجنبی اصبر ایها الرجل انضحک فایک
لو افشیت هذا السر لیزمک ان تطلق امرأتک الجميلة فیلزمک التدامة من فراقها
وان سترته لا یطلع علیه فتأمل الرجل ساعة فقال اخرج من یدی یا ملعون
حکایت خطیبی کردیه خود را خوش و از پنداشتی یعنی کان خطیب قبیل الصوت
و یعم انه حسن الصوت و فربا دینی فایده برداشتی بقاء علی ظنه الناس بتلذذ
بصوته کفنی یعنی لو سمعت صوته لعلت فی حقه نغمت صوت العرب هال هب
العرب اذا صاح عرب البین بفتح الباء و سکون الباء نوع من الغراب و انما سی
بغراب البین ای عرب العراق لان العرب کان یعم انه اذا خرج للرد من داره
و لقیه فود ال علی الفراق بینہ و بین مطلبی به در پرده الحان اوست ای
فی موضع خرج اصواته منه والمران صون المحر الخطیب المذکور کصوت الغراب
المذکور و یا ایتة ان انکر الاصوات ای اقبها الصوت الخیر در شان او
اذا نهق باب ضرب الخطیب الطاهر ان اللام للعهد او بوالقوارس بدل
منه او عطف بیان اذا اراد یدکونه کنية للمار له الجار مع المجد و خبر
مقدم صوت مبتدأ مؤخر و الجملة الاسمية جواب اذا امر بهدی صفت
یقال هذا البنا اذ کسر و ضعفه اصطر بکسر الهمزة و فتح الطاء المرحلة
و سکون الخاء المعجمة قلعة من القلاع فارس و المعنی اذا رفع الخطیب المذکور
صوته بهدی من فرط قوته و خشونته اصطر فارس مع استحکامه اذ
الصوت القوی له تاو ثیر فهدم البنا و لهذا یستعان فی هدم الحصون
باصوات التوفان مرد میان ^{بکسر} بالباء علی الاصل ای اهل القرية بعلت

خاهی که داشت او سبب منصبه بلیتش کشیدند و ادیتش مصلحت ندیدند
 الاذیه علی وزن البلیه یعنی الایداء تا یکی از خطبای آن قلم که با وی عداوت
 نهانی داشت کما یعرف بین اهل الجاه باری پرسیدند او آمد بگو گفت ترا
 خوابی یعنی الرؤیا دیدی ام ای حق که خبر باد گفت چه دیدی گفت چنان دیدم
 که ترا از خوش بودی معناه بالترکی سنگ بر خوش اواز یکداری عشق و
 مردمان از نفس تو در راحت بودند و بدیدانه علی خلاف حالک فی الیقظه
 خطیب اندرین خطی بیدار میشدی ای تفکر فیه ساعده و گفت چه مبارک
 خوابست که دیدی که مرا بر عیب من مطلع گردانید معلوم شد که اواز
 ناخوش دارم و خلق از غم در رنجند عبرت رو یا تعبیر احسانا جیت
 انتقل منه الی ضده توبه کردم که ذکر توبت خطبه خوام جز با هستی
 بلیت از صحبت دوستان بر خیم بکسر الباء مضاع متکلم من بخیدن و هو
 المروئی من الاسانده و من قال و تجوز فتح الباء یعنی در رنج کما مر فی قوله بر
 شب بره او یعنی بر کاه مر فی الالباحه فی قوله برشت باب فقد و هم القبح
 حنا و کان محتاجا مثل هذا الرؤیا کا خلق بدیم حنا غایت متعده
 عیم هنر دیکال بیند لان نظر هم بعین الاراده خاتم کل و یا سمن غایت
 الی کو بالترکی قنی دشمن شوخ چشم ناپاک اراده الجمع او الجند الدیف
 الاخیر و جلا که هذا المصراع مرهون تا عیب مرا بمن نمایند بلیت هر آنکس که
 عیبش نگویند پیش همدانند از جاهلی عیب خویش و التحقيق الذي
 نلتبرک علی عیبک و هو صدیق کاین کان عمر بن خطاب رضی الله

بفرینه

عنه بقول رحم الله امرأه اهدى الينا عیوبنا و کان اصحاب النبی و لم یجعلون
 عیوبهم هدا یا فها بینهم بریدون الاصلاح **حکایه** یکی در جامع بخاریه
 یطوع یعنی بغیر اجرة بانک غازی اذان گفتی بیا الحکایه با وازی که سخنان
 از وی ای من دکل الصوت نفرت بودی لغضاعته و صاحب مسجد امری بود
 عادل دینکوسیرد خوشتش که الضمیر راجع الی امیر و ضمیر المفعول الی یکی دل
 از رده کرد و بالکاف الفارسی گفت ای جوان مرد این مسجد را نمودن و بدینند
 که هر یکی را از امتیان ای لکل واحد منهم به دنیا در برابر یکسره ای و طیفه
 است و ترا ده دنیا دمی دم نا لجای دیگر روی بفتح الراء کسر الواو و سکون الیاء
 الخطاب برین اتفاق افتاد و برفت بعد از مدتی بیا الوحده و فی بعض
 در کنه ی پیش امیر باز آمد و گفت ای خداوند بر من حیف کردی که بدو دنیا
 از این بقلعه بریدها المجدد و آن کردی الحاکم رفته ام راضی اند بلیت **دینار**
 می دهند که بجای دیگر دم قبول می کردم فلما تم کلامه امیر بخندید و گفت
 زنهار رستانی که به پیمانه دنیا دم راضی شوند بلیت بدیشه بالترکی کس
 خراشد مضاع منفی من خراشیدن سر روی خارا اصل بمعنی الحجر الصلب لا
 بمعنی المناع کل بکسر الکاف الفارسی بمعنی الطین مفعول خراشد چنانکه در
 بکسر التالاف اضافه نومی خراشد فاعله ضمیر بانک درشت دل مفعول خراشد
حکایه ناخوش اوازی بیا نک بلند قرآن می خواند فی مکان صاحب دلی
 بود بکندشت و گفت فاعله ضمیر صاحب دل ترا مشربانه ای الوطیفه التي تو
 الیک کل شهر چند است گفت فاعله ناخوش اوازی هیچ ای لا وظیفه لی

گفت پس ازین زحمت بخود جرات دهی ای پرفع الصوت گفت از بهر خدای خواهم
و المعنی بالترکی الله یحون او قورم گفت از بهر خدا بخوان ^{خط} بیت که تو قرآن برین
بفتحین ای علی هذا لاسلوب خوانی بیاء الخطاب بیری بضم الباء الاولی و فتح
الثانیة روتق ای حسن سلما فی الباء مصدریة بیت ^{بنجم}
در عشق جوانی العشق فرط الحب وقیل لا ینک تعرفیه و اغایعرف من ذاقه کما
قال مولانا الردی بیت هر چه کوم عشق را شرح و بیان چون بعشق اچم خجل باشم
از آن و جد الشباب من البلوغ الی خبیة و ثلثین و بعده کسوله الی خبیة و بعده
شیخوخة و قیل الانسان فی الرحم یسمی جنینا و اذا اولد و لیدا و اذ مضی علیه
زمان قلیل سمی طفلا و بعده صبیا و بعده مراهما و بعده غلاما الی ان ینبلغ
تسع عشرة سنة ثم منه شبابا الی اربع و ثلثین ثم منه کھلا الی احدى
و خمسين ثم منه شحا الی احدى العمر بیت حسن معندی را گفتند سلطان
محمود چندین بنده صاحب جمال دارد ای که غلام کثیره ملاح که هر یکی بدیع
ای غریب جهانند چگونه است که با هیچ کس ایشان میل و محبتی ندارد ای
لیس لاحد منهم میل و محبة چنانکه با ایاز کالحب الی کان له الا الیه که
او را زیاده حسنی نیست گفت فاعله ضمیر حسن معندی هر چه در دل فرود آید
ای کل شیء یدخل فی القلب بان تحبه القلب در دیده نکو نماید بیت هر که
سلطان مرید ای محبا و باشد فذلک الشخص کرهه بد کند نکو باشد کما و
فی الخبر حبک بالشئ یعیک و یصم و انکه را با دشه بیند از دای پرده
السلطان کشتن از خیل بکسر اللام للاضافة خانه الخیل فی الاصل الفرسان و ^{للا}

۱۲۶
به کبابر البیت ننواز د مضارع منفی من خواختن ای لا یلتفت الیه احد من
اهل بیتیة و فی بعض النسخ از خیل و خانه بالواد العاطفة فالمراد من الخیل
اهل العسکر و من غیره بیت کسی بدیده انکار اگر نگاه کند الی تصویره یوسف
نشان صورت یوسف بالا اضافه فی اللفظین دهد بنا حوی ای خبر من جنه ^{بالفتح}
و کر پنجم ارادت نکه کند فاعله ضمیر کسی در دیوای الشیطان القبیح فرستد
الفیء راجع الی کسی نماید فعل مجهول ضمیر المتدراج الی دیو پنجم کردی الی کدوبه
بتخفیف الداء المثلث الملائكة المعربون و ههنا یقرر ای لفظ کردی بتشدید الداء
للعزیز کونید فی القصة خواجه را بنده الهمة فیها للوحدة با د لحن صفة ^{بینه}
بود و با وی اشاره الی بنده بر سبیل مودت و دیانت نظری داشت فاعله
ضمیر خواجه بایکی از دوستان گفت شکایتی عن العبد در یغ اگر بنده من ^{جنین}
حسن و شمایل که دارد فان جماله فی الغایة زبان درازی و صف ترکیبی و بی
ادبی نبودی گفت فاعله ضمیر یکی ای برادر چون اقرار دوستی یعنی محبت
کردی توقع خدمت مدار غلله بقوله که چون عاشقی و معشوقی البیاء
مصدریة فیها در میان آمد ما لکی و علوی و البیاء کالادلیان برخاست
ارتفع و انعم بل انعکس کما قال بیت خواجه با بنده پری خسار ای المولی مع
الغلام الذی وجهه کالحن چو در اید ای دخل بیازی بالبیاء لاصلیة و
خنده عطف علی بازی چه عجب که چو ای مثل خواجه نار کند فاعله ضمیر بنده
و فی بعض النسخ جو رکند و ین ای خواجه کشتن با دناز ای حمل الفتح چون بنده
ای بیصبر المولی علی دال العبد و جوزه کالعبد الصابر علی الشاق و قیل

في الترجمة **بيت** خواجه چون يكلى قولى ايله **هـ** كله شاديه وايد خند
نوله نازايد قول افندي كى **هـ** نايون چكه بوجون بنده **هـ** **هـ** تبارساى با
ديدم محبت خصى بيا الوحدة گرفتار اى اسير ورازش از پردن بر بلا افتاده
لعم فدر نه على كتمان العشق چند آنكه ملائم من اللوم كالمقالة من القول ديدى
من الحبيب والرتيب وغيرها وغرامت من الغرام اى الشراء ايام والعذاب شديد
ترك قصاي وهو الاشتياق وفي العشق نكرت وكفى **بيت** كونه نكلم ددا **هـ**
دست اى يدى ورخود بنى بليغ نيزم اى ولوضي بالسياف الصارم بيد
بعد از نوملاز و ملجاء قدم بيا زهايت و ينيغ للبحان لا يرجع الا الى الحبيب
هم در كنه معني باء الا الصاق نو كزيم كزيم اى ان افرت فلا احد افرا
اليك بارى ملامش الضير راجع الى پارساي كردم وكفتم بيان للملام **عقل**
نفيت راجه رسيد كه نفس خست غالب آمد فان حب غير الله من الو
وس النفسانية وغلبيها زمانى بيا الوحدة بفكرت ودرست بالتركي فكرة
طالدى وكفى **بيت** هر كجا سلطان عشق امد غدا ندرهون قوت و بازوى
تقوى راحل فاعله غاند **هـ** باك دامن مثل دامن چو دريد بكسر الزاء وفتح
الياء مضارع من ريسين اى كيف يعش طاهر الزيل بى بچاره فاعل زيد
افتاده تا كريان در و حل بفتحين الطين اللزج **هـ** **هـ** نكلى رذل از دست
رفته بود كناية عن تعلق القلب بالغير وحبته و ترك جان كفته اى فانه فعلا
اى بلسان الحال وقولا اى بلسان القال ومن لم يعرف المعنى قال فى شرح
كرده ثم قال وله نظاير في هذه اللغة بل في هذا الكتاب وهو اقتراء حقيقة

127
ولو حل على الجاز لا وجه التخصيص بهذه اللغة وبهذا الكتاب ومطرح بفتح
الميم وبالحاء والمهمل هم مكان من مطر مطر بصره الى الشئ اى ارتفع نظرا
جاء خطر نال كونه ابن السلطان كاسيصر به وورطه هلاك الورطه **هـ**
الهلاك فالاضافة بيانية نه لقمه كه متصور شدى كه بكلام ايد بالكاف الفا
اى لم يكن متصور ان يادنى بلجك يا مرعى كه در دام افتد **بيت** چو در چشم شاهد
بمعنى محبوب هنا بيايد نرت النال الخطاب والمخاطب هو العاشق والمعنى
اذا لم يلفت المحبوب الى دينارك ذروهاك يكسان غاند مضارع مجهول بر
اى هاستيان عندك ايها العاشق من حيث عدم التوصل به الى المطلوب
ماران بنصيص خش الباء بمعنى مع كفتند اى قالوا له خيال محال وهو القول
الى هذا المطلوب جنب بالنون بين الحيم والباء اى يتعد كنه خلق اى جملة
هم بدین هوس كه تودارى ميرند و پاى در زنجير كناية عن الابتلاء القوى بنا
وكفى **بيت** دوستان كو بضم الكاف الفارسي تاولد وقدم بيانه او التقدير
دوستان را كواى قل لم بفتحتمى كفتند ومن لم يعرف المراد قال لفظا مع زائد
كه مراد بديع وهو بمعنى اسان العين وقد يستعمل بمعنى العين مطلقا والظاهر انه
لجول على الحقيقة ومن قال اى ديد بديع دل فقد تكلف بر اراده اوست فالار
قد بديع بانارها جنك جويان وصف تركيبي بنوع باز وكفى بكسر الكاف العربي
بالتركي يعرفى وسكون الفاء للوقف فجوز اجتماع الساكنين فيه دشمنان را
كشند بضم الكاف العربي وخوبان دوست الحابيد يقتلون الصديق وقيل فى التر
دوستاره ديدك نصحت ايلسون **هـ** بن انك كوزلرم ارادتى **هـ** جنك

چنگ اید نکر کوجیلده قوتله قتل قتل ایدر لر عدتی دوست بنی شریک
 نباشد ای لیس شرط الحبة باندایشه جان بالااضافه و سکون النون ای بفکره
 و المراد خوفه دل بسکون اللام مفعول مقدم لقوله گرفتن از هر یکسیر الم معنی
 الحبت هسا و کسر الراء للاضافه جاناان بسکون النون بر گرفتن تو که در بند
خوشتن باشی ای هادام نکون فی تد بیرک و تخاف من هلاک عشق بازی دروغ
 زن باشی معناه بالتک عشق بازی فی بلان او سرجی اولاسن فقوله عشق بازی
 مفعول لقوله دروغ زن و من لم يعرف المعنی قال یعنی در عشق بازی کوشاید بدو
 ره بردن المراد به هو الوصول بشرط یاریست بالباء المصدری المراد به الحبة
 الصادقة در طلب کردن خیزم بلخا المعجزة ای اقوم چو غاند بسکون النون
 والدال ای لم یبق پیش بالباء العیبی ازین تد بیرم و المراد من القیام هو الایستقامت
 وعدم الفزار خضم از همه شمشیر زند باینم لقتل کردمت رسد که سینهش
 کنایه عن الوصول و جزاء الشرط محذوف ای فیها ونعت هذه المخلصت و نه
 بروم بفتحی الراء والواو بر امنانش حرم فالعاشق الصادق لا تخاف من الموت
 متعلقانش را که نظر در بود ای کاناو اینظرون الی عمله و حاله و شفقت برود
 عطف علی ما قبله بند شد ادند ای بضموا له و بندش را دید ای قید و ها سو
 بیا والوحدة نداشت اصلا ای لم ینفع له فایده ما در داکه طیب فی ذکر کف
 درد او طیب صنعة صبری فرماید من اکل السكر او المراد بالصبر الشی المعرف
 بالمرارة ای بازم الطیب کله وین نفجر حص را شکری باید این بیت آن تیری
 بیا الخطاب استغمام که شاهدهی بیا الوحدة بنهفت بفتح الباء و ضعی النون

بالباء العربي

۱۲۸
 و الهاء متعلق بقوله می گفت بادل از دست گرفته راجی گفت ای کان یقول
 بحبوا لحفظ لا خفاء لعشقه تا تر اقدر خوشتن باشد مرهون پیش
 چمن چید قدر من باشد مجمع البیت مفعول القول پادشاه زاده راکه
 سطح نظر او بود خبر کردند ای قالوا له جوانی بر سر این میدان مداومت نماید
 ثم وصفوه خوش طبع و صف ترکیبی و شیرین زبان و صف اخر سخنهای لطیف
 و نکته های غریب از وی شنوم کما هو حال العشاق چنین معلوم می شود که
 شعری بجا و معنی این احدها بالتک شول او را که ایل بری بر نه قارشو
بیت اگر عدلت کند تد بیر عالم نباشد در جهان هرگز شود
 کذا فی نحر الغرایب و قد یراد به الخلط و الاضطراب و المراد هنا المعنی الا
 ومن قال فتنه عشق فقد اتی بمعنی من عند نفسه و قد وقع فی هذه اللغة
 والورطة فی قول المص شورشخنان بارز و خواهند در سر دارد سوزی فی
 نحر الغرایب سوز اسم مصدر بمعنی سوختن و نحر ایضا صیغة امر و صفا
 ترکیبیا و المراد هنا هو الاول در دل لفظ دارد مقدم شیدا و التحیر فی
 نماید فلما فصلوا حاله بسره است ای علم ابن السلطان دل او تخته اوست
 ای عاشقه و این کرد بلا بقیه الکافی الفارسی بمعنی العباد بر انکسخته او
 مرکب بجانب او راند فی میدان جوان چون دید که شاه زاده بنزد او عزیم
 عزیم بکسر الم لا اضافه آمدن دارد بکریست ای بکی و گفت بیت آنکس
 که مرا بکشت باز آمد پیش اسمی جاوید بینیدی ما نا معنی نیشبه هناك کشت
 بسوخت ای احترق قلبه بر کشته بضم الکافی العربی خویشای دم مقتوله

چند آنکه ملاطفت کرد فاعله ساه زاده و بر سیدش که از جای سالدانه
 من ای مکان وجه نام داری ای ما اسمک وجه صنعت دانی کل فلما ساله
 ابن السلطان جوان در تعجب و خوف چنان عرق بود بحال نفس ففتحین ردن
 نداشت **بیت** اگر خود دهفت سبع بضم السین المرحلة واحد من السبعه كالفین
 واحد من الثمانیه و دهفت سبع كناية عن تمام المصحف وذلك لان القراء حين
 قسّموا القرآن في زمن الحجاج الى ثلثين جزء اقتسموا ايضا الى سبعة اقسام وقول
 الناس بالترکی بدي مصحف عبارة عنه روى عن السلف الصالحين من ختم القرآن
 على هذا الترتیب الذي نذكره ثم دعا يقبل حاجته يقرأ يوم الجمعة من اوله
 الى سورة الانعام ويوم السبت من سورة الانعام الى سورة يونس ويوم الاحد
 من يونس الى سورة طه ويوم الاثنين من طه الى سورة عنكبوت ويوم الثلاثاء
 من عنكبوت الى سورة زمر ويوم الاربعاء من الزمر الى سورة الواقعة ويوم الخميس
 من الواقعة الى اخره از بر نحوای خطاب لكل احد چواشفتی ای صرت عاشقا
 متحیرا الفبی تی بالیا فی الحرفین اصطلاح الجمع و هو لم يعرفه قال ان اسمی هذین
 هو الباء والنا بالمد و بی تی وبالیا و غلط مشهور رندانی فان العشوق یورث
 الحيرة وقيل فی الترجمة **بیت** اگر قرآن از بر ادقیاس چو عاشق اولوی بلیه
 شمراده گفت با من جر اسحق بکنی نکویی که ما هم از حلقه درویشانیم هذاکما
 اللفظ و التلطف منه بلکه حلقه بکوش ای اعبدا اینانیم مثل هذاکلام من
 الحبيب خاصة مو ان السلطان بهلک العاشق انکه بفتح الکاف الفارسی و سکون
 الهاء بقوت هتیناس بالفارسی اسکر فتن و کسر السین للاضافة بحب

از مویان طلاطم امواج محبت بالا صاف فی الفطین سر بر او ارد
 گفت **بیت** عجبت با وجودن خطاب للحبوب که وجود من بجاند
 مضارع من ماندن تو بگفتن اندر ای مرا سخن بضم السین و فتح الخاء
 للقافية بجاند کالاول این بگفت و نعره برد و جان سلیم کرد **بیت**
 عجب از کشته بضم الکاف العربی نباشند بدر خیمه دوست فانه حرم
 الموت عجب از دنده که چون بالامالته جان بدر آورد ای اخراج بر وجه
 سلیم فاعیل بمعنى مفعول **حکایت** یکی از متعلمان کمال سیهجتی بمعنی
 دانست و معل از لجا که حسن بشریت است فان الميل الى الحسن خاصه
 الحسن البشیری دون الحيواني با حسن شبره او بفتحین ظاهر جلد لا
 فسان میل داشت حاصل الکلام ان المعلم کان تجب تلمیذه الملحق
 بمثابته که غالب اوقات او درین سخن بودی **بیت** نه لجنان بنو علم
 ای بهشتی روی با من وجهه کوجه اهل الجنة که یاد خویشتم
 در ضمیر می آید فان کما العتق نسیان غیر المعشوق فیدرم نسیان النفس
 زدیدنت نتوانم که دیده بر دوزخ مضارع من دوختن هکذا وجدنا
 عبارة المتن فی النسخ التي رايناها ومن قال بدل بر دوزم بر کرم فقد
 اختار النادر و کرم مقابله بینم که تیر می آید از العاشق بفتح مشا
 المعشوق علی کل شیء کما اقبل **بیت** دیدنت خوبست اگر خود ساقبت
 پادشاکر همه یکدم خوشست بادی بر گفت ای قال المعلم مرة للمعلم

۱۴۰
اجنانکه در ادب در رسم اجتهاد و بذل و بذل جهدمی کنی در ادب
نعم بسکون الفاء نظر فرمای که که اگر نه در اخلاق ناپسندی بیا و اوجده
ای خلوق غیر مرضی می بینی که حران پسندیده نماید بجای شجیه برآم مطلع گرد
ناتبدیل آن مشغول شوم فان تبدیل الخلق بضم الخاء ممکن دون تبدیل
الخلق بفتح الخاء و گفت ای بسرا این سخن دیگری پرس که مر با نیت جز
هنرمی بینم بیت چشم بدندایش بالا اضافه که برگزیده باد بفتح الباء المعنی
من کند دعا علیه عیب نماید هنرش در نظر یعنی در نظرش قدم
الشین للوزن که هنرمی بیا و الوحدة داری بیا و الخطاب و هفتاد
عیب مرهون دوست بیند جز آن یک نفر فان عین العدو ناظره الی العیوب
عین الصدیق ناظره الی الکمال بیتی یاد دارم که یار عزیزم یزید به
محبوبه اردم در آمدی دخل چنان بی اختیار راجای ای من مکانی برآم
ای وقت که چراغ باستین کشته شدای انطفی سرری ای اتی لیل لطیف
ای خیال من چلوای یکشف بطلعتته ای بوجهه الدجی ای الطلعة منقول
تجلوا و هذه المصراع مع قوله اشکیف و ضمتین اسم مصدر من شکفتن
آمد زخم که این دولت از کجا آمد و احد من ثانی البحر الطویل و یقال للملک
لمثله الملک و من اراد معرفه الاوزان و الصنائع الشعریه فلیطالع کتابنا
المسی سحر المعارف بدشت ای فقد د که الحبيب و عناب اغاز کرد که مر
در حال که دیدی چراغ را بکشتی فلما عابتنی کفتم کمان بردم ای ظننت که افتا
برآمدی طلعت الشمس و نیز ظریفان گفته اند بیت چون کراپی ای رجل ثقیل

به بکشتی شمع اید مرهون خیرش الضمیر راجع الی کراپی و لفظ خبر امر
من خاستن ای قله اندر میان جمع ای فیما بین الجماعة بکشتی مفعوله
بفرینه المقام ای اقبل ذلک الرجل الثقیل و من قال فی سرج المص خبرش
راجع الی کراپی و هو حسب المعنی مفعول بکشتی فدار تکب ثبالیس فی قاعدة
الهرب و العجم و رای لوکان الجانی شکر خنده است شیرین لب استینش بکیر
شمع بکشتی و قبل فی الترجمة بیت بر ثقیل کشتی کلسه شمع اوکنه در درخی
اول اراده من اولدیر که شکر خدا یسه شیرین لب دوت یکنی و
شمعی سونیدر حکایت یکی دوستی را مدح نماید به بودم فاعله ضمیر کی
کجاسی خطابا للصدیق که متناهی گفت ای الصدیق متناهی بالیا المصدری
به که ملوک بیت دیر ایدی بالترکی کچ کلک ای نکار سرست وصف
ترکیبی و لما کان اثر السكر اعلی فی القوی و الحواس الکاینه فی الرأس و دوت
ندم دامن ای دامن از دست ای یدی معشوقه که دیر دیر بیند
اختیار معشوقه دون معشوق للضرورة اخر کم از آنکه سیر پند
معناه بالترکی آخواندن کم میدر که توق کره لرو هذا المعنی الظاهر ليعرف
الفارسی و قال من لم یعرف یقال اخر کم از آنست بالترکی آندان کم میدر آخر
هكذا حقه بعض الکمل هذا کلامه فانظر فی کیف استصعب و اتی بمعنی
الی بعض الکمل و الحال انه لم یبین معنی لفظ المص شاهد که بار فیضان بیاری
و خنده اید الی زیارة العاشق لخصا کردن آمده است حکم آنکه بسکون الیم
ای البتة فقول از غیرت و مضادت مفاعله من الضد و هو مضاف الی یاران خا نباشد

بداری مراد درین مصححت که تو کوبی من ترک المودت لاجل التهمه والاذیة
 اندیشه کردم صبر بر جفا سرمد ترغاید که صبر ازو ای مشاهده جماله محافا
 و حکیمان گفته دل بر مجاهده نهادن برادیم تحمل الاذی اسان ترست که بجم
 از مشاهده برگرفتن **بیت** بلکه فی او بسر نشاید بردا الذی لا یصح الاعمال
 بدون کرجایی کند بیاید بردای بلیغ التحمل هر که دل پیش دلبری
 دارد ای من یکن قلبه عند محبوب یعنی تعلق به قلبه ریش در دست
 دیگری دارد ای لحینده فی ید الغیر و هو الحبيب وقد وقع فی بعض النسخ
 هنا اهوی بالهند اصله بالهندک معناه بالترکی جلب و یولار صال
 در هند کردن ای فی عنقه نتوان نخستان رفتن یعنی لا یملک ان ینذهب
 ای ترید نفسه دوری اردوست بالواو بین الدال والسين بمعنی الحبيب
 لا بلا و او بمعنی الید كما ظن ابن سیدی علی کفتمش زینهار یعنی قلت یوما
 من الايام مخاطبا الی الحبيب الامان منک ومن غلط فی اللفظ اخطا فی
 المعنی حیث قال یعنی کفتم از دستش و قد یقال معناه کفتمش که زینهار ارد
 تو الی العصمت والامان من یدک هذا کلام چند از آن روز کردم استغفار
 ای استغفر الله مرارا من ذلک الیوم و بعده نکند دوست زینهار از دست
 یعنی لا یطلب العاشق امانا من المعشوق دل نهادم بر لجه خاطر اوست ای
 ضبت برادتم که بلطم بنزد خود خواند شرط و برهم براند بفتح التو
 فیها شرط اخر او را ند جواب للشرطین **کافی** در عنفوان یعنی اول
 جوانی بالباء المصدری چنانکه افتد و دانی جمله معترضه باخوش

۱۶۷
 بستی بیا الوحدة سرمد بفتح السین و تخففا لاد و سستی بکسر السین و بنشد
 الراء و یاء الوحدة و استم ای کنت احبه لحکم انکه خلق بفتح الخاء الموحدة و یاء الوحدة
 دهنه طیب الاداء والمراد انکه کان له حسن الصوت و خلق بفتح الخاء و یاء الوحدة
 ایضا و لفظ داشت مقدر و المصدر علی معناه لکنه مجهول والمراد انکه کان له
 خلقه حسنة کالبدر اذا ابد ای ابد و من قال بفتح الخاء و قد ارتکب التقدير حیث
 یعنی قد کان له اعطاء مخلوق حسنة کالبدر المنیر **بیت** انکه نبات عارضش
 الصمد راجع الی قوله خوش بستی ابجوه مخورم المراد من النبات فی هذا المصراع
 هو الذی بنبت علی الارض و فی المصراع الاخر هو الشکر در شکرش بفتح الشین الموحدة
 و الکاف العربی برادیم سفته نکه کند معناه بالترکی نظر ایلسون لانه امر الغایب
 قال فی صحاح الفارسی فی بیان معلوم امر الغایب انه علی لفظ المضارع بعینه
 و لکن یفرق بینهما بالقراین هر که نبات مخورد و من قال ای بنظر الی سفته فان
 طعم النبات بذکر سفته الحبيب لمناسبة بینهما فی اللغة فلم یعرف اللفظ بالاسم
 فاخطا فی المعنی اتفاقا خلافا طبع برید طبعه ازو حرکتی دیدم که بنشد
 و ما حشنته دامن ازو در کشیدم کنایه عن الانفصال والانقطاع و مره
 بضم المیم بالترکی بوجع مرش بکسر الهاء بمعنی المجت هنا بر حیدم براد
 به ترک تعلق و اخذ القلب منه و کفتم **بیت** بر و هر چه می باید پیش گیر و
 علی مراد که سستی مانند ای ای لا توافی لان سر داشتن کنایه عن الموافقة کما
 ان لفظ باش طاقوشمق فی التری عبارت عنه و من لم یعرف المعنی قال یعنی چون
 با ما سرنداری سرخویش گیر و اذهب منفره استندش که می رفت و می گفت

و مجموع قوله از روی دلبران الخ مفعول داند فلم يعرف للاشارة ولم يعرف للبيان
من المبتدأ بوسنان توکلا ابتدأ الى اخر البيت والمراد من البستان وجهه
الذي بنت فيه فيه من الشعر كندنا بفتح الكاف الفارسي مشترك بين الترك
والعجم اسم بنت معروف ويقال له بالعربي الكرات زار يست كلمة زارادة
الكثرة كما في كلزار والياء للوحدة فعني قوله كندنا زار است بالتركي بركند
نا لك در بیتی بفتح العربي هي رويد اي كلما تقلع الشعر وتقطعه ينبت و
قبل في الترجمة دو لرسبزه باغده کی خوشدر بیلور اولکم بوسوزی اول
سویلر یعنی کوندل یوزک خط سبزین عاشقک کو کلی انجوشتر یوکل باغی
کندنا لك در بیچه کم یولد سن نیه بیتر وفلما یوجد فی بعض النسخ هذا
البستان عنی قوله نو بارای السنة الماضية برفته بفتح التاء وكسر الهمزة الفاء
مقام یا الخطاب فان الهمزة في اللفظ الذي اخره تقوم مقام الياء المفيدة
للوحدۃ او الخطاب نحو بنده معناه على الاول بالترکی بر قول على الثاني
قوس ومن لم يعرف الحق ولم یقدر على التحقيق قال برفتی بفتح التاء وكسر الهمزة وسكون
الياء اصله برفته والياء للخطاب قبل وقد یحذف الهمزة فی بعض المواضع
وهذا فرد منها و ذلك مثل قولهم خوننده صحبت و سازنده مجلس کوشیده
خوب و فتنه دورلن وغير ذلك وقد یقال لیس هننا همزة بل یکثیر بالخطاب
بعد التاء المفتوحة الا انه یقرأ باشباع الکسرة للوزن والقول شبه هذا کلامه
فاذ عرفت ما قلناه من التحقيق يظهر لک فساد ما قیل وقال وقد قیل وقد یقال
چی آه حال ای حال کونه مثل الطبی فی محل مقوله وغنجه الهیة ومیلان القلوب

ومیلان القلوب اسأل ای فی هذه السنة بیامدی جو یوزی بیاء الوحده
وهو الغریب بالترکی پارس حال کوندنا مثله فی نفرة القلوب سعوی خط سبز دورت دارد
فاعله ضمیر سعوی نهض الفوج والوزی وقدر وی بالجیم العزنی **س** کو صبر کنی
بضم الکاوی لا تقلع الشعر الذابت تحت شحمتی اذ نك وریکنی بکسر الباء الموحدة وفتح
الکاوی العزنی من کندن ومن اقدم على الشرح من غیر ان یعلم المتن ظن ان الواو هنا بلور
حرف عاطفة حیث قال بضم الواو العاطفة موی بنا کوش مفعول بکنی ای تقلع ذلك الشعر
والقابل المذكور علی ظنه عبارة المتن افاد المعنی بقوله یعنی اگر بکنی موی بنا کوش را
وصبر کنی بر سخت کندن او فی نظم البيت تقدیم وتأخیر بحسب المعنی هذا کلامه فانظر فی کلامه
کیف غلط وار تک الکلمات الباردة ثم قال وقد وقع فی کثیر من النسخ وریکنی علی معنی
واکر صبر کنی بالنون النافیه ولا یحذف ارتباط موی بنا کوش علی ما قبله لا یخلو عن
التكلف هذا کلامه فانظر فی حاله کیف وقع فی اللفظ اکثر ولم یصحب الحق اصلا این دولت
ایام نکو فی الحسن سر آمد یعنی تنهی هذه الدولة کردت یجان داشتی همچو بریش ای
لو قدرت عا عدم خرب وری و انت تقدیر علم خرب وری لختک نکذاشتی تا بقامت کبر
آید و لکن الا قدر انا عا عدم خرب وری و انت تقدیر علم خرب وری لختک
سوال کردم و کفتم بحال روی ترا مرون چه شد که موی جری کرد بکسر الکاوی الفارسی
ماه ای حول القمر چی شد که است اسم مفعول من جوشیدن جند کفت ندا غم چه بود رویم رای
لا عرف ما وقع وجهی مکر عا تم حسنم سیاه پوشیده است اعلم ایها الناظر فی هذه حکایت
ان الابیات التي ورد بها المعنی فی ذم طیة المحبوب فی غایت الحسن ولا یقدر احد
على ایتان مثل هذه الابیات فی مائة المذكورة کما لا یحقی علی المصنف **حکایت**

یکی از مستغنیان بکسر المراء المهملة بعد اد المستعرب والسنعرب هو الذي ليس بمرجبالص
 پر سید و ما قنول في المرد بالضم والسكون جمع مرد وهو الذي لا حيلة له لصفره سنا كفتا
 لا خير فيهم قوله مادام اجلهم لطيفاً يخاشش فاد احسن بضم الشين بلاء طف موف
 التخليل لقوله لا خير فيهم يعني تفسير المص تاخرب و لطيفند و شني كشد و جود
 شوند بلفظ كشد و دوشی نمایند امردا نكه كه خبری روی بود لفظ خوب روی
 وصف تركيبي نك كفتار و تند حوی بود و كذا لفظ ناك و لفظ تند حوی چون ریش آمد
 و بلغت كشد يعني رفت مردم آسیر و مهر حوی كلاهما و صفان تركيبان بود و قيل في
 الترجمة چون يلك يوز لو خوب و شيرين دون آجي سوز لو نك ايله غلظت ايدن
 چون صف كاله كیده لغته اول آمده قارشو بحث ايدن **حكاية** يكارا از علماء
 پرسیدند کسی با ماه روی برادر به الجوب در خلوت نشسته و درها بسته
 و رقیبان خفته ای ناغون فظطالب للجماع و شهوت غالب و لا حائز
 چنانكه عرب كويد التمر بالغ هو الفاعل من البيع وهو ادراك التمر و الناطور
 بالطاء المهملة حافظ الكرم غير مانع هیچ دانی كه خطاب لذلك العالم بعلمت
 پرهیزکاری ای الزهدان و سلامت بماند گفت ذلك العالم اگر از ماه روی بماند
 سلامت از بد کو با نماند **شعر** وان سلم الاكث من سوء نفسه هذا شرط في
 سوء ظن المدعي و المفتری کسی سلم و هو جواب الشرط قدم فاقه و دخل على
 متعلقه و هو قوله من سوء الضرورة و قبل في الترجمة **حكاية** اگر چه کسی سلیم
 اوله نفس نشردن و لیکن قوتی بزم مدعی صیغند **حكاية** شاید پس کار
 بنشستن ای علی حاله با سلام و المراد هذا و من قال یعنی تا که خود را اصلاح

می کند فلم یعرف المراد لیکن نتوان زبان مردم بسمن و قيل في الترجمة **حكاية** بار که
 کش کند و بیه البسم او توده اما که بو خلقك و لنی بغلسه او لن **حكاية** طوطی
 بالیا نیز احد بهما اصلیه و الاخری للوحدة را باز اغی و قصص بالصاد عزی و بالسین
 فارسی کردند ای جبهما فيه و هو ای طوطی از صبح مشا بهك او اشاره الى قول له زاعی
 مجا بهده ی برد و می گفت این چه طلعت مکر و هست و هیات محقوت ای مقصود
 و منظر ملعون و شمائل جمع شمال بالسکون بمعنی الخلق ای اخلاق ناموزون و بناد الیه
 بقوله يا غراب البین ای غراب الفراق کما مر فی حکایة خطیب بالیث بینی و بیند بعد
 المشرقین ای بعد للمشرق من المغرب فقلب المشرق و یحمل ان یرا د بعد مشرق
 الصیف من مشرق الشتاء **حكاية** علی الصباح بروی تو هر که بر خیزد ای من قام
 صباحاً و رای و جهل صباح روز سلامت برو مسا باشد شامتک بداختری
 بیا، الوحلة چو تو در صحت تو بایستی بیا حکایة بالترکی کرک ایدی و بی مقصود من
 لیکن چنانکه نوی در جهان کجا باشد ای لا نظیر لك فی البقیع عجبت ای اعجب من هذا
 آنکه غراب از محاوره طوطی چنان آمده بعو عبارة عن كمال الصخرة كنان ای قایلاً لا حول
 ولا قوة الا بالله از گردش بفتح الكاف الفارسی اسم مصدر کیتی همی نالید و تمامه تغابن
 بر یکدیگر همی مالدن الحیرة و می گفت این حیرت نکونست و طالع دونی بمعنی الدین
 و ایام بو قلمون قد مر عناه فی الی باجدة و المراد بایام بو قلمون الا زمنة المتغيرة المتقلبة
 لا یقو قدر من استی بیا حکایة که باز اغی در دیوار بیا، فیها همی رفتی **حكاية** پارسا را پس
 ای یکی این قدر بختی از نال بینه بقوله که بود هم طویله زندان ای سلك صحبتهم
 و قبل فی الترجمة **حكاية** زاهد او لانه بویت زندان که اول هم طویله زندان تا چه کنه محقق

من کاه کرده ام که روزگارم معناه بالترکی که روزگار بینی بعقوبت آن اشاره
الی قوله کله در سلاصحت چنین بله ای اشاره الی طوطی خود را تی وصف ترکیبی حدی الیائین
للوحدۃ ناحسین یا فیر بالترکی بر من سوزن ذکر تاتی یا فیر زین سان مگویر بدشتی
که مکره کشتی میوی در ای لفظ در ای بی المعین احدها لیس والآخر یعنی ادخل ای امر
من لفظ در آمدن و امراد هنا هو المعنی الاول و شبهه بالجرس الادی یکتر الی الباطل و من لم یف
اللفظ غلط فی المعنی حیث قال بمعنی باطل رای و مهمل فکر چنین بند بلا متعلق بقوله
روزگارم بعقوبت آن مبتلا کرده است **بیت** کس نیا بد بیای دیوانی معناه بالترکی
که کلمه بر دیوار دارد و نیزه که بر آن صورت است احدی الیائین الخطاب تکار بعقوبت
کنند لفضاعة و جهل که ترا در بهشت باشد جای شرط دیگران و نیزه اختیار
کنند جزاؤه و قبل فی الترجمة **بیت** که دیوار دینه کلمه که سنل صورت
نکار ایده لو کر سنل هر یک ایماق اولورده غیر لورده و نیزه اختیار ایدلر این مثل
بفتحین کلام المص بر آن آوردم ای او رفته لاجل احرا تابدانی که چند آنکه دانا
ای عالم را از نادان ای جاهل نفیست نادان را از نادان صد چندان براد به الکثیر
مطلقا و حششت **بیت** ز اهدی در سماع رندان بتوزان میان گفت شاهد بلخی
بیاء النسبه ای قال محبوب منسوب الی بلدة بلخ ای منکر ملوی ز مائر شوشین علة
بقوله که تو هم در میان ما تلخی بیاء الخطاب **بیت** جمعی ای هذه جماعة حیوی مثل
کل و لاله هم بفتحین پیوسته بالترکی بر بر نیه اولاشمس تو هیتم خوشکی مثل الخطب
الیاس در میان راسته بالضم چون باد میخالف یعنی انت ای زاهد شخص مخالف کالترج
الغین الموافق چور ما قدر بیانیه فی الباب الاول ناخوش و کذا چون برف

۱۵۶
نشسته ای مثل اثلج فی البروده و چون بخ بسته و مثل الجمد فی الانقباض **حکایه**
رفیق دهنم که سالها با هم سر کرده بودیم هم ره میچون احوت فو یست
خاصه در راهی که راه حج بهر و نان و نمک خرده و نی کیران حقوق صحبت
ثابت شده بدینا آخر بسبب نفی اندک صفة نفع آزار خاطر من لفظ آزار اسم
مصدر من آزدن و هو متعد فالمعنی ایداء قلبی و من قال و قد یقال نأذیه
فلم یصب و در آنست دوستی بیاء المصدری پس بضمین قدر بیانیه شد و یا
این همه ای مع هذا المخالفة دل بستگی بالترکی کوکل بغلتمق از هر دو طرف
ای من الجانبین حاصل بعقوبت حکم ای سبب آنکه و من قال ای بدلیل فلم یصب
شنیدم که روزی در بیت ارسخان من در جمعی همی گفتند و الیئان هذان
بیت نکار من چو در آید بخنده و نمکین بالکافی رسی ای الملیح غمک زیاده
کند بر جرحت بریشان جمع ریش و هو بالترکی یاش و بارت فلا تکرار فلا حاجت
الی ان یقال بر جرحت دلریشان کما قبل چه بعربی بالترکی نولیدی ان بالاء للهذه
حروف شرط سر زلفش ای صدغ الجیب بدستم افتادی ای وقع بیدی
چو استین کریمان مثلکم الکرام بدست درویشان فی ایدی الفقرا طایفه و
دوستان ای بعضهم و منهم نه بر لطف این سخن کانه بقول لیس فی هذا
الکلام لطایفه بلك بر حسن سیرت خویش کواهی بالیاء المصدری ای شادی
داده بودند و او اشاره الی ذلک الرفیق هم دران میان مبالغه کرده بود فی مدح
هذا الکلام و بر فون صحبت قدیم ناء فخر خرده فان صحبت الفضلاء بعمه
جليلة فمن فاته تلك الصبغة ینبغی ان یشاء فیه و بخطا و خوش اعتراف

نموده و لما گفتمت هذا القصه معلوم کردم که از طرف او هم رغبت هست و فی قوله هم اشاره الى ان الرغبة قد كانت حاصله عنده ايضا این بدینها فرستادم و صلح کردم **بیت** نه مارا در میان عهد و قیام بود یعنی البس قد کان بدیننا عهد و قیام
 استفهام انکاری جفا کردی و بر عهدی نمودی الباء آن المنظر فان الخطأ
 والمتوسطة مصدریه بیکبار ای بالکلیه و من قال او لا ای مرة واحدة طنه مرافق
 لفظ باری ثم عرف حطام مرة واحدة فقال یعنی بالکلیه از جهان دل در بستم
 ای ترکیب محله دنیا و ما ربطت قلبی بشیء منها و انما ربطت قلبی بک فقد
 ندانستم که بر کردی بالكاف الفارسی و بآء الخطأ من کردیدن بمعنی الرجوع
 لا بمعنی الدوران و من قال بمعنی اعراض کردن فقد فسر به بل ارم معناه لانه
 بزودی بالباء المصدریه یعنی لم اعلم انک ترجع علیا سریعًا هنوز نکرده
 صلح است ای لو کان لک اللان راس الصلح باز آئی ای ایت الی ثانیاً و من قال
 ارجع الی ثانیاً فلم یأت بالمعنی کزان محبو بترکشی که بودی قبل فی الترجمة
بیت آرامزده بنم یوقیدی پیمان جفا ایدوب و فاسز لو فلاکن
 بکلی کو کلی بن سکا و پردوم بلیمادم و فوب نینطون لاس اگر صلح
 استرا سیک کرویه کل کل که اولدن دخی مقبول اولاسن **حکایت**
 یکی رازن صاحب جمال ای المذاعة الحنی بود در گذشت از جهان ای مانت و مادر زن
 الصهوة بالترکی قاین انا پیر فریوت ای الخریق بعلت صداق بفتح الصاد
 و کسر هاء المراءه و فی بعض النسخ بعلت کابین و ما را نیانی نسخه بسبب
 کابین در خانه متمکن بماندم بسکون الدال از محاورت بالحاء المهملة

۱۹۷
 ای من مخاطبته بجان رنجیدی کنایه عن کمال التادی و حکم صداق از محاوره
 بالجیم العری چاره ندیدی لفظ چان شایع فی اللسان و یبراد البیان بان یقال یعنی
 مجال خلاص یکی ازین طایفه گفت چگونه در فراق یا عزیزین پرید بهر وجه
 التي مانت گفت نادیدن زن بومن چنان دشوار نمی آید که دیدن مادر زن **بیت**
 کل بنانج بالترکی بفارفت و خاربماند و کذا کنج بود اشتد و ما بهماند پرید
 بالورد و الکثر زوجته و بالثوکه و الحیة اهما دیده مفعول مقدم بقوله دیدن
 بر تارک بفتح الراء قد مر بیان فی قوله و عقد ثریا بر تارکش نمان ای الریح دیدن
 مضمون هذا المصراع مبتداء خوشترای احسن از روی دشمنان دیدن مضمون هذا
 المصراع خبره و اجبت از هزار دوست پرید بمعنی پریدن نایکی دگمشت نباید دید
 بالترکی تابود شتی سکا کو مرکز کور ملک **حکایت** یاد دارم که در ایام جوانی بالباء
 المصدریه گذرد شتم بکوی بی و الباء الاخیره للوحدة و نظر داشتیم باماه روی
 الباء الاخیره کالاولی حاصل المعنی کنت علقاشا فی ایام شبابی و کنت الخوف محله
 الجلیب در ایام نموزی که هر روزش الحور بالفتح الریح الحار و هی باللیل آب
 دهان را بخوشانیدی بالباء و الخاء المعجمة متعد من خوشید و هو لازم بالترکی
 بوشش و قورع کذا فی بحر الغرایب و المعنی ان ذلك الزمان کان فی غایة
 الحرارة بحيث یخفف الرطوبة اللعابية فی الفم من شدة حرارته و من قال بفتح
 النون فلم يعرف اللفظ و کموش بفتح التین المهملة الریح الحار و هی التهلل
 مغز اشخوان را بخوشانیدی بالباء و الجیم متعد من خوشیدن و هو لازم
 بالترکی فیتمو و المعنی ان ذلك الزمان کان فی شدة الحرارة بحيث یغلی مخ العظم

قال ابو عبيدة الحرور بالليل وقد يكون بالنهار وقد يكون بالليل
ازضعف بشرت تحمل تاب اي طاقت آفتاب هجير بالفتح والتخفيف نصف
النهار عند اشتداد الحر نهار ودم لاجرم التجاسيه وديواري كروم ومرتف
ومشطر كه كسي زحمت حر تموز از من بيورد بضم الياء الاولى وفتح الثانية
بمعنى ينزل وياي بالياء السببية وياء الوحدة آتش من فروزانند
اي يطفى ناكاه از تاريكي بكسر الياء المصدرى دهليز وهو ما بين الباب
الخارج وباب الدار فارسي معرب وكسر الزاء للاضافة الى قوله خانه وثنائي
بمعنى الضياء ديدم جمالي بدل من روشنايي والمراد به صاحبه الموصوف
به كه زبان فصاحت ز بيان صباحت اي حسن او عاجز بما نند بضم الباء
وفتح النون چنانكه در شب تاريكي في الليل الظلم صبح بركيد اي يطلع
يا آب حريك از ظلمات بدر آيد اي يخرج قدحى بياء الوحدة برف و آب
بكون الفاء وصف تركيبي بالتركى قار لو صو مثل خون آب بمعنى
قار لو صو بردست والجملة حالية وشكر بر آن ريخته بود لحصول
الذقة المعتدلة ويعرف بفتح العين والراء المهملةين بوا مبخنة
ند انم بکلايش الضمير راجع الى قوله برف و آب مطيب بفتح الياء
المشددة كرده الفاعل صاحب جمال يا قطره چند از كل روش در آن
چكیده ام مفعوله من چكيدن فطيمه منه في الجملة شراب از دست
نكار نيليش بر كوفتم و بخوردم بمعنى بنوشيد فان احدهما يسمي مكان
الآخر وكرهتته از سر كوفتم **سهر** ظماء بالقصر كالعطش لفظا ومعنى

١٤٨
بقلبي وهم اللحم الصنوبرى المتكثف في الجانب اليسرى من صدرى قلبا لكثرة
تقلبه اولاته خالص البدن من قلب الشحلة اي لهما لا يكاد يسيغه من الكثرة
اي لا يقارب ذلك ان يزيله رشف الزلال اي مصه وهو اي الرشف بالفتح والكون
مرفوع عااته فاعل عايب يغه وهو الزلال الماء العذب الصافي ولو للوصل
شربت بحور متصل بقوله لا يكاد وقيل في الترجمة **بيت** كوكلوم صور
در آني قاندر ميه زلال كوين نيچه دكر لوايجر سم دخی مدام **بيت**
خرم هذا اللفظ يوصف بالمكان المزين بالماء والكلام ويوصف به الزمان
نحو روز تو همچو عيد خرم باد ويوصف به الشخص الذي به فرح و سرور
ويلحق به الياء المصدرية يقال خرمي ويراد به معنى الفرح والفرح
كذا في بحر الغرائب ولا ياء ههنا فان المراد به من له سرور وكلمة داني قوله
طالع راز ابد فان كونها زائدة شايع ومن فتره بقوله يعني شادي فقد
اخطاء آن فرخنده بمعنى مبارك طالع را كه چشم يفتد بخدا الميم للوزن
بر چنین روی او فتد بمعنى افتد بلا واوهر بامداد اي كل صباح مست
می بالاضافة بیدار كردد بالكاف الفارسي نيم شب اي الكران من الخمر ونام
فانه يستيقظ ويقيم في نصف الليل مست ساقى يعنى من سكر من جمال
الساقى فانما يفيف روز محشر اي يوم الحشر بامداد صبحا فاذا عرفت
المعنى الصحيح الصريح فلا تلتفت الى ما قيل اي بامداد روز حشر
حكايت سالى سلطان محمود خوارزمشاه اسم ملك باخطاي برداي
مصلحتي صلح اختيار كرد پديد آنه جعله وافتد ايجامع كاشغري

بالكاف العربي وفتح الغين المعجمة اسم بلدة در آمد ای دخلت فيه سیری
 دیدم در خونی بالیاء المصدری بغایت اعتدال و نهایت جمال چنانکه
 در امثال او گفته اند **بیت** معلت بتشدید اللام و تاء للخطاب همه
 شوی بالیاء المصدری ای المطبوعیه و ظیری آموخت بمعنی التعلیم
 جفا و ناز و عنای و تملکی آموخت کالاول من آدمی بچنین شکل
 و خوی و قد و ر و ر و ت بفتح الراء و کسر الواو و اسم مصدر من رفتن
 كما عرفت نظایره و هذا المصراع مرهون ندیده ام مکر این شیوه
 از پیری آموخت ما ض من آموختن بمعنی التعلیم مقدمه و نحو
 و مخشری بالاضافه یعنی کتاب المقدمة الذی الفقه الزمخشری فی النحو
 فانه کان یقرأ فی دیار العجم در دست ای فی ید و همی خوانند ضرب رید
 عمر و انما یفرق عمر و عمر و بالواو فی حالة الرفع و الجر و لاجابة الی الواو
 فی حاله النصب لان عمر غیر منصرف لا یدخل التنوین و عمر منصرف یدخل
 التنوین و یکتب الالف و به یفرق و کان المنعذی بفتح ع مر اقلما سمعت
 محاصمه زید مع عمر و من هذا التركیب ای سرخوارزم و خطای صلح
 کردند و قد اشتهر بین الناس و زید و عمر و در خصوصیت همچنان باقیست
 استفهام فلما سمع ذلك المحبوب هذه اللطيفة بخندید تعجباً و مولود
 پدید گفتم از خاکی شیرین و کان اشتهر بکون شمع عدی من تلك
 البلده گفت از سخنان سعدی چه داری گفتم **بیت** علی
 صیغه المجهول المتکلم ای صرت مبتلی بنحوی بکون الحاء و الفتح

۱۴۹
 غلط حصول ای بحمل مغاضباً حال من فاعل حصول علی متعلق مغاضباً و بحمل ای متعلق
 بقوله یصور کوزید الکاف بمعنی المثل منصوب بالحل تعالی انه صفة مصدر محذوف
 ای حصول صولة مثل حصول زید فی مقابلة العمرای کصولته علیه علی جر زید
 حال من ضمیر یسیر یرفع و هو یرجع الی نحوی ای لا یرفع و کماله حال کونه جر زید
 ای لا ینظر الی احد بل یمشی علی الدلال و التکبر جاز از بله عامه عاده المتکبرین
 و هل یستقیم الرفع من عامل الجر استفهام انکاری و فیه ایهام کمال الخفی و قبل
 فی الترجمة **بیت** چون خوا و فر کوزی و دم اول اید رحله بنم او فرایه صانکم
 شوزید ایدر عمر و و اوجر ایدر کن انکین باشین رفع ایتمن که رفع اولوری
 رواهیچ عامل جر و لختی بالخاء المعجمة و یاء الوحده یجی ملعنین احدهما بالترکی
 چوماق والاخر بالترکی یزید و من قال فی شرحه زمان قلیل قلم یادت بمعنی اللفظ
 حقیقه بانندیته فرو رفت و گفت غالب اشعار او اشاره الی سعدی در صریح
 زمین یعنی دیار نابینان فارسیست الکرکوی ای بخوانی بفهم باین دیکتر باشد
 كما ورد فی الخبر کلم الناس علی قدر عقولهم گفتم **بیت** طبع ترا تا هوں خود
 ای مندر حصل الطبعک میل الی الخوص و عت عقل از دل ما محو شد لا شغاک بغير نا
 ای حرفی نداء و المنادی ای ای حبیبی دل عشاق صفة للمنادی المحذوف و المذکور
 بدان تو صید بمعنی المصید ما بنو مشغول و تو با عمر و زید فیه ایهام لفظ
 بامداد آن که عزیم سفر مضیم ای مقرر شد مکر کسب ارکار و انیان ای احد من
 رفقاینا گفته بودش که فلان مشیر الی سعدی دیدم که دوان صفة
 من دیدن آمد الی و تلطف کرد و التمهید للتحف و بروداع ای الفراق تاء و ف

خورد که چندین روزی در مدته اقامتک فی هذه البلدة چرا نکفتی که منم یعنی معری
تا شکر قدم بزرگان را ای لاجل شکر مجمع الکبار بخدمت میان بستی گفتیم
بیت با وجودت زمن آواز نیامد که منم فان النجم يضمحل عند طلوع
الشمس گفتا چه شود که درین بقعه ای فی هذه البلدة چند روزی بربایان احد
الیا یأین للخطیب تا از خدمت احدی الثانیین للخطیب مستفید شویم گفتیم نتوانیم
بحکم این حکایت **بیت** بزرگی دیدم اندر کوهساری بیاد الوحده ولفظ سار
بفید الکثرة کامر فی اوایل یک چهارم قناعت کرده از دنیا و ما فیها بفار
ای توطن فیہ چرا گفتیم فیہ تقدیم و تاخیر للوزن بشهر اندر نیای بیاء
الخطیب که بار سدازل برکشایی فان قلبک مقید وذلک حمل علیه بگفت
انخاپری رویان تغزید لفظ تغز بفتح النون و سکون الغین والزاء المعجمین
بمعنی لطیف چو کل بکسر الکاف الفارسی بسیار شد ای کشر الطین پیلان بلغزند
جمع مضارع من تغزیدن این کلام گفتیم و بوسه چند بر روی یکدیگر
دادم کما هو المعتاد عند وداع الاحیة ووداع کردیم **بیت** بوسه دادن بر روی
دوست چه بود ای لا فائدة فیہ هم در آن لحظه گردنش بدرود بالباء الاصلیة المفتوح
والدال المهملة الساکنه کما قال صاحب بحر الغرائب فی بیان لفظ بدرود کردن سفره
کیده بی تکریمه اصم لم یوفره کیدن کشتی پرندة فلا نلوه اسن قالک دهمک **بیت**
بگفت این آب مزه رود کرد بوسیدش از مهر و بدرود کرد و قيل تصح بالباء
العربی الزاید علی اصل الكلمة وضم الدال وهذا احتمال بعید وان قال صاحب بحر الغریب
فی بیان لفظ درود بکلام معنایه سب کوی ای کاته ووداع دادن کرد و افتراق

۱۰۰
وافتراق عن الاحیاء وروی ازین ای من اجله بمنه سرخ ای نصف وجهه وزان سوزند
ای نصفه الآخر اصفر **بیت** ان لم امت انا یوم الوداع بفتح الواو اسم نائب مناب
التودیع و بالکسر مصدر ووداع ناسف الحسرة و حال بمعنی ناسف الحسرة و فی التودیع
منصفا بکسر الصاد ای عاد لا و قبل فی الترجمة **بیت** کرا یولو کونی بن اولیم ناسف
بوعشوا یحید بنی صغیر که منصف اولم **حکایت** خرقه پوشی ای رجل فقیر در کاوان
حجاز همراه ما بود کان رفیقایی از امر اعراب مرا و راصد دینار بخشیده بود تا نفقه پیدا
بکسر العین کامر بیان کند ناکاه اعی العفله در دان خفاچه بالجیم العزیز اسم قبيلة
من بنی عامر کاروان زدند ای اغارو علیهم و پاک یزدند ای اخذوا مالهم بالکلیة باز
کاتان کریم و زاری کردن گرفتند ای ثرعو فی البکاء و التضرع و فریادی فاید خوانند
بیت کو تضرع کنی و کفر یاذ خطب عام در بسکون الدال زیر بار پس خواهد داد
معناه بالتکی او غری التوبی کرو صکره ویدجک کلدر فاذا عرفت المعنی فتعرف ان لفظ
زر مفعوله داد فلا ینبغی ان یضاف لفظ زرد الهه و من اختاره فقد اریکت الزکاة
کما لا یخفی مکران درویش خرقه پوش برقرار خود مانده بود بدینه بطریق العطف
التفسیری بقوله و تغیر در و نیامده گفتیم معلوم ترا یراد بالمعلوم مال الرجل
نبردند لانتک علی حال الاولی گفت بلی بودند کسایر الناس ولیکن مرا با آن معلوم چنان
الفتی بمعنی الانس نبوکله بمفارقة ان خسته دل یا شتم **بیت** نیاید ای لا یبغی
بستن اندر جین و کس بالواو العاطفة و من ترکها فقد غلخ دل مفعوله بستن
که دل برداشتن ای دفع القلب و قطعه کار بست مشکل و قبل فی الترجمة **بیت**
کو کمر با غلخ برونیه دل کو کل قوی پر مغ اندن چونکه مشکل گفتیم موافق حال

آخه نو کفتی من مضمون البیت که مراد در عهد جوانی بآباء المصدری بلجوانی
بیاء الوحدة اتفاق مخالفت بود و صدق مودت بین کیفیت مودت بقوله بمثنائی
که قبله چشم جمال او بودی بباء الحکایت و سود و سرایع عزم وصال و کما
حسنه و میل قلبی **بیت** مکر ملائکه تقدیرا کلام مکر ملائکه باشد نظیر او
بر آسمان و کرانه بشیر هون بحسن صورت او در زمی بلانون لتصح القافية اعنی
آدمی و لفظ زمی بمعنی ومن کتبه بالنون فلم يعرف القافية فخواهد بود معنی للمع
الاخیر بالترکی انک یوننک کو یکک لکنه برده او بحق دکل در بدو شیء الباء القسم
والباء للوحدة ای بحق حبیب که حرامست خبر مقدم بعد از و اشاره الی دو شیء
صحبت مبتدا و مؤخر و من ثلن الباء مصدریة فقال یعنی بحق مودتی که منعقد
شده است در میان ما فلم يعرف الحق که هیچ نطفه چو وای مثله آدمی خواهد بود
اثبت بالبیت الثاني مضمون البیت الاول نا کھی بمعنی ناکاه پای وجودش بکل اجل
بکسر الکاف الفارسی فرورفت فاعله ضمیر پای و الماد انه مات و د و فراق من افتراقه
از خود مایش بالدالین ای من قبيلة برآمد خرج و ظهر روزها بر سر خاکش ای عاقبه
مجاوزه بالجیم کردم **حکایت** مات حبیب لاحد من العشاق و فعد علی قبره
ایاماً کالمص فناء احد من الشيوخ فحی القبر و ادخل انف العائقین التراب فوصل
الرابحة المنننه الی خیشوم فتنفر قلبه منه و ذهب من قبره و انجملة بدینها
که در فراق او کفتم یکی این بود **بیت** کاش بالترکی کاشکی کان روز که در پای تو بود بمعنی
رفت خار اجل فاعل شدت کیتی بزدی بباء الحکایت ینفع هلاکم بر سر ای عا و اسی و الماد
لینتی مینا قبل ان ادرك هذا اليوم کما بقوله نادین روزی که مفعوله مقدم لقوله

۱۰۱
لقوله ندیدی بی تو ندیدی چشم فاعله ای منم بر سر خاک تو عا هذه القصة که خاکه
بر سر اما بملة طالیه او دعائیه بدعوای نفس بالهلاک **بیت** انکه فرارش الضمیر
راجع الی الحبیب و هو مفعوله نکر فنی فاعله ضمیر فرار و خواب عطف علی فرار نا کل
و سرین نفسا ندی نخست الی الحبیب الذی کان لا یأخذ الفراق و النوم فی موضع الا بعد
نثر اوراق الورد و النسرین عا فرشته و من قال ای الحبیب الذی کان لا ینقرره فی موضع
و لا ینام فی مکان الخ فلم يعرف الفاعل و للمفعوله کردش کیتی بالکاف الفارسی فمما بمعنی
دوران الفلك و هذا ای اسناد الحوادث الی الحركات الفلكية بحاج مشهور و لا حاجة
الی ان یرا د به ای بدوران الفلك مقداره اعنی الزمان کما قبل کل رویش بضم الکاف الفارسی
بر یخت فاعله ضمیر کردش خار بنان بالترکی دیکن دبیلوی و الماد شجرة الشوک بر سر
خاکش ای عاقبه بریست بالضم فاعله ضمیر خار بنان و هو ماض من رشتن بالترکی بنمک
از مفارقت او عزم کردم ای قصدت و نیت جزم قدمر بیانیه فی الدیباچه که بقیة زندگانی
بمعنی الجوهرة قدش هوس در نور دم مصارع مستکلم من نور دیدن بمعنی پیچیدن
و تخذف الدال و الباء فی مستقبلاته للتخفیف کما فیما نحن فیه و کرد بکسر الکاف
بمعنی حول الشیء محالست نکردم بفتح الکاف بمعنی الدوران **بیت** سود در پای
نیک بودی فان البحر کثیر النفع کز نبودی بیم موج ای خوف الغرق صحبت کل خوت
بدی تخفف من بودن کز نیستی تشویش خار فانه مومل دوش و هو بمعنی اللبلة الما
ضیة و قد یجی بمعنی المنکب و الفرق بدینهما بالفراة بالضمه المعلومه و للمجهولة
کما قبل لم یوجد فی کتب اللغة چون طاووس ای مثله نازیدم بالترکی کونمک و قوائم
اندر رباع وصل لانه کنت مع الحبیب ابن نمان اندر فراق یاری پیچم جو مار

بیت چو غ ابدی در پناه اصبی اوله کز خوف موج صحبت کل خوب ابدی کراولمه
نشویش خار وصل با غنچه یوردم دون کچجه طاوس و شر فرستنده بو کلیم یوزما
مانند مار **حکایت** یکی را از ملوک عرب حدیث لیلی و مجنون بگفتند و شوش بضم
الشین المعجمة و کسر الراء اسم مصدر یعنی شوریدن بالترکی فرموش و فرشتد مؤنث فعل
لایزها و متعدیا و یحیی بمعنی بولنموش و هو فی الحقیقه من قبیل المعنی الا قد کذا فی بحر الغریب
و تفسید المعنی الاخیر بالقلب یعنی کوکل بولنموش عام فی الصحاح الفارسی فلیس بصحیح
حال او اشاره الی مجنون که بکمال و فضل بلاغت سردر پیما بان نهاده است کال حیوانات
العجم و زهام بکسر الزاو بالترکی دیدن کن اختیار از دست داده و لم یملک نفسه بفرمودش
الشین راجع الی مجنون تا حاضر آوردند و ملامت کرده گرفت ای شرعی فی التوضیح که در سرف
انسان چه خلل و نقصان دیدی که خوی حیوانی بالیاء المصدراتی کو فنی بیاء
الخطاب و ترک عیش آدمی گفتی بمعنی کردی مجنون بنا لید و گفت **شعر**
و رب صدیق کله رب همنه للتکثیر ای کثر من الخلاق لا منی من اللوم ای عدلی
فی و دادها ای فی محبة الجلیبة و من قال ای فی محبة لیلی و عشقها فام یصب
فان هذا البیت من غزل المص کا اعترف به القائل المهرها صمیر الفاعل ای
المستتر فی الفعل راجع الی صدیق و ضمیر المفعول ای البارز راجع الی الجلیبة
لما عرفت انقایو مآظرف للفعل فتوضح من الایضاح فاعله ضمیر الجلیبة
ایضا و هو منصوب باضمار ان جواب الاستفهام ای فتظهر و ینبیین لی
ای لاجلی عدلی منصوب تقدیرا مفعوله و یروی فی توضیح بالیاء النخنا
نیة فاعله ضمیر صدیق و قبل فی الترجمة **بیت** بنی عشفند و چیه

نچه دوست ملامت قلدی کورمد یلر یوزین نا ایده عذر رم روئن **بیت**
کاش کانا که عیب من جسنند فی حنک رویت ای دستان بدید ندی
کما ان النسوة را بن وجه یوسف عم فقطعن ایدیهن مقام الاترج
نا بجای ترج در نظرت مرهون یخبری موضع الحال دستها بر بد ندی ای
حال کونهم ذاهلین عن انفسهم کالنسوة اللاتی فقطعن ایدیهن تا حقیقت
معنی ای حسن الحلیب بر صورت دعوی العشق الصار عن العشاق کواهی
بالیاء المصدراتی دادی بیاء الحکایة فذلک لکن الذی لمننتی فیہ تفصیله ان
زلیخا لما راودت یوسف عن نفسها لامتها نسوة فی ذلک و قلن امرأة الغریز
عشقت عبدها الکنعانی فلما سمعت باعنیابهن دعتهن و هیئاتهن
منکاء و اعطت کل واحد منهن سکینا و قالت لیوسف اخرج علیهن فلما رایته
عظمته و تحیرن فی ذلک الحسن الفایق و جرحن ایدیهن من قرط الدهشة
و قلن حاش لله ما هذا بشرا ان هذا الا ملک کریم فقالت زلیخا فذلک الذی
لمننتی فی الافتنان به قبل ان تنصو رنه بحوق صورته و لو صورته فی
انفسکن وقت الملامة لعدت رنی ملک را ای المعهود در دل آمد ای خطر بیاله
که جمال لیلی را مطالعه کند ای بری و جرها ناداند که چه صورتی که محبوب
بکسر الجیم چندین فتنه است بفرمود طلب کردند ای طلبوها در احبای عرب
جمع حتی بمعنی القبیله بگردیدند بفتح الکاف الفارسی و بکشت آوردند بر او
به انه وجدوها و پیش ملک در سخن سراچه بدانند لیتظر الیها الملك
ملك در هیئات او نظر کرد فلما نظر الیها شخص دیکه فام ای اود اللون

ضعیف اندام در نظرش الضمیر راجع الی ملک حقیر آمد بحکم آنکه کمترین
خدام حرم او ای الملك بجمال از من لیلی پیش بالباء العربی بمعنی
زیاده بود و بزینت پیش بالباء الفارسی مجنون بفرست دریافت ای
ان الملك لم یستحسن حسن لیلی و گفت آن ملک از در پیچ چشم بجنون بجمال لیلی
نظر بایست کرد قد و جندی بعضی النسخ بهذه الابیات **بیت** ترا بر در در من رحمت نیاید
خطاب للملك و لكل من يخالفه و رفیق من یکی بحدرد باید بهذا مریمون که
با اقصای کونیم همه روز حصول الحرارة دو هیم را بهم خوشتر بود کوزای الاختلاف
شعر ما موصولة مرصعة من ذکر بیان ما لجمی بکسر الخاء المهملة و فتح المیم للمری
المحفوظ و يقال لمنزل الجلب حمی تشبیهاً له بحی الطبی بمعنی بکسر المیم الا و قد فتح
المیم الثانی آله السمع اعنی الاذن لو کمت و رقی بالضم و السکوة جمع و سرفاء کجمع جمع
جملاء و هی ای الوراق اسم لجماء تشبه لونها لوه الرما د لجمی قد وضع اظاهر موضع الضم
اذا الاصل ان يقول و رقیه و ذلك الوضع اما لصحة الوزن او لانه لا یذکره صحت
من الصیحة و هی رفع الصوت معنی و معنی البیت ان الذی مر باذنی من ذکر منزل الجلب
لو کمت الوراق التي تسکن فی الجمی صحت معنی من ثوبها و الندادها یا معشر اسم جماعه لا و
حمله من لفظ مثل قوم و مرهط الخلاق بالضم و التشدید جمع خلیل و هو الصدیق
قولوا جمع امر حاضر للمعاق اسم مفعول من عاقاه الله تعالی المراد به من وهب الله
له العافیة من مقام العشق و اعلم ان المصراع الاول ثم بالمعاق و یبنداء المصراع الثانی
بلفظة فی و قطع الكلمة الواحدة بین المصراعین شایع است ندی ای لا تعلم انت
ما قلب ای ما التصق بقلب الموضع بفتح الجیم المشددة ای الموم و قبل یحمل ان یکن

۱۵۲
الباء للظرفیه و الا لاصافی ای ما انتقته فی قلبه و المنکب بالمقام البیت الثانی **بیت**
نن درستان را نباشد در پیش جز هم دردی بیاء الوحده و هم دردی بالترکی در درک
نکویم در خوشی لانه یفهم حالی گفتن از زنبور ای من ایذاء النحل یحصل بود
ای غیر مفید با یکی در عمر خود ای جمیع عمره ناخونده نیش قدم بیان ای ایلام
النحل ناثر حالی نباشد همچو من ای مثل حالی حال ما باشند ترا افسانه پیش ای
پیش تو و ز من باد یکی نسبت مکن او اشاره الی دیگری نمک بر دست و من بر عضو
پیش فان الید الصیحة لانتاء ثمن الملح و العضو المجرع یتالم منه **حکایت**
قاضی همدانی اسم بلد مشهور را حکایت کنند که با نعلیند سپری و کان جمیلاً
سرخوش بود ای کان تحبه و نعل دلش در آتش کلام مستجمع روز کاری بیاء الوحده
ای زماناً نمند ادر طلبش متلف ای متحسر بود و یوایان صفة مشبهه من یویدین
حال و منزله ای متزق و جویان صفة مشبهه من جستن و بر حسب بفتحین
واقع کویان یعنی بحلی ما وقع علی راسه **بیت** در چشم من آمد آن سهری سرو
بلند لفظ سهری بکسر یان بمعنی المستقیم بوصف به سرو و قدّم هنا الوزن بر بود
بالضم ماضی من ربود دلم زدست متعلق بر بود و در پای افکند و حقنی این دیده
شوخ ای مطبوع می کشد بفتح الکاف دل با کمند و بجعله مقیداً بمجوساً خواهی
که بکس دل ندی دیده ببند بضم الباء الاولى ای لا تنظر الی احد و الخطاب لمن
القی السمع و هو شهید و الماراد انه احفظ عنک عن النظر الی المحابیب و الانفات
الی مکانهم لیلای متعلق قلبک بهم **بیت** لوزیاد تو غافل نتوان کرد بهیچ معناه
بالترکی سنی المفلن غافل ایدی بالک اولمز بنی هیچ فاذا عرفت المعنی فمن قال یعنی

غافل نتوان کرد بهیچ حال مد بعرف المعنی سرکوفته بالکاف العربی ما رم نتوانم که
 بیچم فان الحیة المضروبة عاراء کما لا یقدر عا جمیع الاعضاء شندی دم فی الحکایة
 که در ره کذری الی فی طرفی من الطرف یلیس قاض باز آمد لفظ للتاکید طرفی یعنی
 بعضی ازین معاملہ و ہی حب القاض ایاہ بکوش الضمیر راجع الی پسر رسید
 بوع و نراید الوصف و نجده منه دشنام بکسر المیم بی ثانی بغیر احترام زاد و فقط
 گفت و نند بر دشت لیضرب القاض و هیچ از بی حرمی فرو بکشد انت ایام پندرک
 شیاء من الالهانة قاض با یکی از علماء معتبر که همعان او بود گفت **بیت**
 ان شاهدی بیاء الوحده و خشم گرفتن بی پیشش نظر الی ذلک المحبوب و غصبه
 فان فیہ حلاوة و ان عقده عطف عا قوله شاهدی برابر وی تشریش پیش فیہ
 تقدیم و ثناء خیر ای عقده تشریش برابر وی تشریش فاذا عرفت المعنی بما ذکرناه
 ظهر ذلک المعنی الخلو و خموضه قول من قال فی شرحه و بین ان عقده را که برا
 برویش دارد که اگر چه تشریش از غضب ولیکن تشریش فی حد نفسه در بلا
 بکسر الباء جمع بلد عرب گویند مثل سائض ضرب الجیب زینب الجیب فعل بعین
 المفعول و المصدر مضاف الی الفاعل و المفعول متروک ضرب العاق **بیت**
 از دست تو مشت بر دهان خوردن خوشتر از دست خویش نان خوردن ثم قال
 القاضی لرفیقه هانا ای شهمه از وفا صت بفتح الواو قلة الحیاء و بوی
 سمحت بالحاء المهملة ای جو دهی آید او و له تظیوا یا دشاها ن بسکون النون
 مبتداء نحن بصلابت گویند فی الظاهر و باشد که در زمان صلح جویند **بیت**
 اکور نو آمد تو شطیم بوع ای العنب الذی لم ینضج یکون مراً روزی دو صبر کن

۱۵۶
 که تشرین کرد در مراد القاضی من هذا الکام ان هذا الغلام یظهر الحیثونه و المراه
 لعدم نضجه مرشدته فی طبیعته و بالصبر یلین قلبه و یحصل منه المام این
 بلفت مع رفیقه و بمسند قضا ای الی حکمتہ باز آمد قله سابقاً تثنی چند ان
 عدول یعنی عادل که ملازم او بودند و خدامه زمین خدمت میوسیدند لتعظیم
 القاض که با جازت سختی داریم در خدمت بگویم اگر چه ترک ادبست و بزکان
 گفته اند **بیت** نه در هر سخن تحت کردن رولت النفی مصروف الی بقیة الصراع
 خطا هذا مبتداء بر بزکان گرفتن خطاست خبره و قبل فی الترجمة **بیت**
 نه هر وزده تحت ایلمکدر روا خطا در اول و لورده دو نمق خطا اما بحکم
 انکه و ابوق انعام خداوندی ای انعاما نك السابقة ملازم روزگار بندگانت
 ای لا ینفعک مناصحتی که بپسند و اعلام نکتند نوعی بیاء الوحده از خیانت
 باشد یجب علینا الدلالة عا ما هو خیر لک فقالوا لم یؤ صواب آنست که
 پیرا من بمعنی حوالی این طمع و هو الوصله بهذا الغلام نکر دی بالکاف الفارسی
 و یاء الخطا بالترکی دولانیه کن و فرش و لع بفتحین شدة الحرص در نوری
 که منصب قضا یا کاهی بالیاء و الکاف الفارسیین بمعنی البحر الذی یوضع علیه
 السام و نحوه و بمعنی المستراح و بمعنی المرتبة و هی المرادة هنا و الیاء للوحده
 منیع است بفتح المیم بمعنی مرتبة مانعة لا یرقی کل احدنا بکناهی شیع ملو
 نکر دانی ای تجعله ملوثا بالذنب الشنیع حریف ایست که دیدی اشاره الی
 الی الغلام الذی فی صدد بیان و حدیث ایست که شنیدی اشاره الی شتمه
 فلیس فیہ احتمال الوصله فالاولی **بیت** بلی کرده بی آب روی الیاء الزا ^{یده}

مصدریه بستی یعنی آن الذي صد منه ترك الادب ملاکچه غم دارد از اب روی
کسی مراد هم آن الغلام المعهود قد اعاد ترك الادب والفضاحة فلا يبالي من قضا
حتک با نام نکوی بالاضافه پنجاه سال رهون که یک نام زشتش کند یا جمال فخاف
ان یضیع اسمک للملیح بهذا الفعل القبیح قاضی را نصیحت یاران بکند عبارت
عن کمال الوفاء فی الاخلاص ای نصیحت الاصدقاء المخلصین پسند آمد ای
جاء مقبول و بوجن رای و حفظ وفای ایشان آفرین کرد و حسنهم و گفت نظر
عزیزان در مصلحت حال من عین صوابست لاشک فی کونه صوابا و مسئله
بی جواب و لکن **س** ولو ان حببا باللام یزول ای لو وقع ان حیایزول باللام
سمعت ای قبلت کما فی قول المصلح سمع الله من حمده افکا ای کذا یا یفتربه من الافتراء
عدول بفتح العین المهملة والذال المعجمة مبالغه من العدل وهو الملامه و فی
بعض النسخ بضمین والذال المهملة علی وزن الدخول جمع عدل بمعنی العادل
وهو متکلم لقوله تنی چند از عدول **بیت** ملامت کن مرا چند آنکه خواهی
و فی بعض النسخ نصیحت کن که نتوان شستن از زنگی سیاهی بالیاء المصدر
تعلیل والمعنی بالترکی زبده بومق اولمز زنگیدن قره لغی این بگفت قال هذا
الکام و کسانرا من اعوانه بتفحص ای تفیش حال او اشاره الی الغلام بمرای
بالکاف الفارسی سلطهم علیهم لیسعوا نمیل قلب الغلام الی القاضی و بعد بکران بحیث
وصرف الیه کفته اند هر که راز در راز و ست ای کل من اخی الذهب
الکس و وضع فی المیزان للوزن و الاعطاء زور و ای القوة در بازو
المراد به انه یصل الی مراده و آنکه بر دنیا دست رس ندارد ای من لم یکر له

القدر علی الدنیا در همه دنیا کس ندارد لیعینده عا و صول مراد و من قال یعنی حلی
نصرف نشود اصلا ثم قال کذا سمعت من بعض الکمل فقد سمع معنی لا یفهم من اللفظ
اصلا **بیت** هر که زردید سر فرود آمد معناه بالترکی هر کس که التون کوردی
باش آشفه اندردی و ریش از روی آهین دوش است ای لو کان من انا حید المنکب
و المراد ان من رای ذهابا بمیل وان کان کالحدید فی الشدة والصلابة فی الجملة شبی
در خلوتی بیاء الوحده فیهما میترشد مع الحبيب و هم در ان شب شخنه بسکون
الحاء المهملة بالترکی نایب و صوبیشی را خبر شد که قاضی همه شب شراب در سرو
شاهد در بر عطف علیه ای المحبوب فی صدره از تنعم تخفیف خبره و بترغم کفنی
بیت امشب فی هذه الیله مکدر بوقت بسکون الناء نمی خواند این خروش
اشاره الی نوعه عشاق بسی بالباء العربی نکرده اسم مفعول هتوز انکنا قد
بیانه و بکر اسم مصدر هتوز خسار بالاضافه و فی بعض النسخ بستان یا در خم
بفتح الحاء کیسوی نابدر و وصف تر کبیری من نافتن چون ای مثل کوی بالکان
الفارسی بالترکی طوب عاج عظم الفیل در خم کالاول چون کان بالفارسی بن الخشب
الخفی راسه و هو الذي یضرب به الكرة حین الملاعبة یقال له بالترکی چون آبنوس
اسم شجر بود شدید یکدم که چشم فتنه بخوابست ز نهاده و فی بعض النسخ یکشب
که دوش بخفته کن در کنار بیدار باش نانو و در فسوس بضم الفاء و هو یستعمل
بالالف فی اوله و بسکون الفاء علی ثلثه معان الطر و السخریه و الحیف و قد یراد
به معنی العبت نانشنوی از مسجد آذینه بالذال المعجمة یوم الجمعة والمراد هنا
صلوة الجمعة فمعنی مسجد آذینه هو الجامع بابکر صبح ای اذان الفجر یا از در بکر الراد

سرای انا بکدید بد الملک غریب کوسای صوت المریب لان معنی لفظ غریب فریاد و فغان
و هذا البيت مرهون لب مفعول مقدم لقوله بد استثنى والمراد به شفع العاقل برلي
بياء الوحدة والمراد به شفع المعشوق چو چشم ای مثل خروس فی الحمة والصفرة صفه
لقوله لي ابله يود ويكون خافه بد استثنى فاعل يود ای رفع العاقل شفعه عن شفعه
الجلب بکفتن متعلق به بهوده و خروس فانه يصيح قبل الصبح قاضي درین حالت
بود ای فی الوسيلة ظاهره والفضاحة باطنها که یکی از متعلقان در آمد ای دخل علیه و کفت
چشمی خیز ای قم تا پای داری معناه بالترکی ایا خاک اولد فح ای بقدر طاقتک
کریه امر من کریختن که حسودان بر تود فی بیاء الوحدة ای التهمة کوفته اند بلکه
حق ای ما هو الواقع کفته اند تا مکر این آتش فتنه که هنوز اند کست آب تدیری
بسبب ماء تدیر فرو نشانیم بالترکی سویدرم مبادا که فردا چون بالا کیرد ای
ارتفع فاعله آتش عالمی بفتح اللام فرامقم التحسین اللفظ کیرد قاضی بتبسم فرونگه
کرد و کفت بیت پنجه در صید کرده صیغم رالفظ صیغم بالیا والحقانیه
الساکنه بین الضاد والغین المعجمین المنقوحتین بمعنی الاسد ومعنی المصراع
بالترکی پنجه سن صید او ریش ارسلانه چه تفاوت کند که سک لهید بالترکی
اورک روی در روی دوست کن بکزار ای ترک ناعد و پشت دست می خاید
مضارع من خاییدن ملک بفتح المیم و کسر اللام داهم در آن شب آگهی داند ای خبرو
بمذا القول که در ملک تو چنین مکروهی ای ذنب فضيع حادث شده است
ع ان المنکر بکسر الکاف بمعنی العاصی غیر مشهور چه فرمایی فی حق من صدر منه
هذا الذنب وهو القاضی کفت ای للملک من اورا اشاره الى القاض از جمله و

۱۵۶
فضلا وعصر بمعنی زمان و یکانه دهر ای فریده می دایم فيه تنبيه عا انه ينبغي
للسلطان ان لا یعقد لکل خبر سماعه فی المذمة که معاندان در حق او بغرض
خوض بالمعجمین فی اللفظین کرده باشند ای شرعوا فيه تنبيه عا انه ينبغي
للسلطان ان يكون له حسن ظن في حق العلم او حتى يظهر الحق الصريح این
سخن در مع قبول من نیامد ای لا اقبله والمراد بعدم القبول تاخیر الامر بالعقوبه
وفیه تنبيه عا ان الاستعجال فی امر العقوبه مذموم مکرانکه که معاینه کردد با
لکاف الفارسی که حکما کفته اند بیت بنندی بالیا المصدری ومعنی لفظ بنند
بالترکی صریبیک مرتبه بقوله بردن دست بردن بتبع معنی المصراع بالترکی
صر یلق ایله الی یمنی التمسک قلبه و اذا عرفت المعنی الصحیح ظهر عندک
فساد قول من قال یعنی در زمان دشواری و ضجرت دست بردن بشتاب و استعجال
بدندان بردن بفتنهاین مضارع من بردن و فی بعض النسخ کزده مضارع من کزیدن
پشت دست در بچ مضمون المصراع الاول مبتداء والثانی خبره شنیدم که سحرکار... هی
ای وقت السحر ملک با نئی چند ارخاصان بر بالین قاضی رسید فيه تنبيه عا
انه ينبغي للسلطان ان یقصد الاطلاع نفسه ولا یعتمد عا غیره فی الامور
المهمه شمع را دید ای سنده و شاهد شته مقابل اسناده و می ریخته و قدح
شکسته کها یکنون فی مجالس الفساد و قاضی مبتداء در خواب مستی بالیا المصدری
خبره بی خبر ار ملک هسقی حال او عا العکس ملک بلطفش بیدار کرد انظر الی
حال هذا الملك بکسر اللام فانه کان کاملک بفتح اللام و کفت بر خیز که آفتاب
بر آمد ای طلعت الشمس قاضی دریافت ای فهم الحال و کفت از کدام جانب بر آمد

كفت الى الملك اذ جانب مشرق كفت الى الفاضل الحمد لله که در توبه بکسر التواء باز است
 الى باب التوبة مفتوح بحکم این حدیث لا یعلق باب التوبة ای لا یجعل مغلقا
 العباد حتى تطلع الشمس من مغربها انظر الى هذا الجواب كيف اجاب بموجب
 العلم وكفت استغفر الله واتوب اليه قال النبي عليه السلام من تاب قبل ان
 تطلع الشمس من مغربها تاب الله عليه وقال عليه السلام ان للتوبة بابا عرضة مبرورة
 سبعين سنة وانه لا یعلق حتى تطلع الشمس من مغربها وقال عم لا تقوم الساعة
 حتى تطلع الشمس من مغربها فان طلعت ورآه الناس آمنوا أجمعون وذلك حين
 لا ينفع نفسا إيمانا نهائيا لم تكن آمن من قبل أو كسبت في إيمانها خيرا **بیت**
 این دو چیزم برکنارده ای بکنند ای لطیفی الشیاء عن الذنب ثم یقینها بقوله تحت
 نافرجام وعقلنا تمام فرجام بسكون الرأ والمهملة بین الفاء والجایم المفتوحین
 بمعنی آخر ومعنی فایده والمراد هنا المعفو الثاني کر کر فنام کنی مستوجیم بکسر
 الجیم من استوجب الشیء اذا التحفه ودر بختی عمو به من انتقام قال العلماء
 كل صفة من الاوصاف الحميدة صدقها نقیضه كالعلم والقدرة ضد الجهل والجزع
 نقیضه الا الانتقام فانه عدل ممدوح في نفسه وكذا ضده وهو العفو ملكة كفت
 توبه درین حالت ای فی هذا الوقت که برهلا که خود اطلاع یا فتی سودی ندارد
 لا ینفع اصلا قال الله تعالی فام ینفعهم ایمانهم لما رآوا بآسنا **بیت** چه سود
 از زدی بالیاء المصدر ای انکه توبه کردن مرهون که نتوانی کند انداخت بمعنی انداختن
 بر کاج بمعنی القصر العالی بلند خطبه از صیوه کو بالکاف القاصی تاکید که ما عرفت
 کوناه کن دکت ای اندک مع قدرتك على الوصول به فاذا عرفت للمعنی الصحیح

۱۵۷
 مینوش بالفتح والسكون نهی من سوشیدن بمعنی شنیدن که در سختی بالیاء
 المصدر کنایه داری فراموشی ثم بین المص حصه القصه چنین کردند
 یاران زندگانی فی الزمان الماضي **حکایت** روی عن محمد بن عبد الله البغدادي
 انه قال رايت في البصرة شابا عا طمح منفع يشرف على الناس وهو يقول
 من مات عاشقا فليمت هكذا الاخير في عشق بلا صوت ثم رمى نفسه فحمل
 ميتا زكرا فناداه اي محرب العمل بشنونا بداني يريد المص يقول زكرا فناداه نفس
 ولهذا قيل که سعدی راه رسم عشق بازی مرهون چنان دانند که در بغداد نازی
 بالناء الفوقائية بمعنی لفظ العرب اعلم به لان اهل بغداد يعرفون العربي
 الفصيح كما يعرفون لسان الفرس ثم بین العشق الحقيقي الى معشوق الاصلی
 دلاری که داری دل درو بند ای اعقد قلبك به ذکر چشم از همه عالم فرو
 بند ای لا تنظر الى غيره **حکایت** روی عن محمد المقدسي انه قال دخلت
 دار الشفاء في بغداد فرأيت شابا مقيدا مغلولاً فقال لي يا محمد اما تدرى ما
 يفعل الحقوقي قل له لوجعلت السموات السبع غلغا في عنقي والارضين
 السبع قيدا في رحلي ما التفت عنه بقلبي طرفه عين اكر ليلى ومجنون
 فنده كشتی ای لوصا را حین لانه كشتن بمعنی الصبر وروية ولا يستعمل بمعنی
 الكينونة حديث عشق الزين دفتر ای من كتاب كلستان نوشتي ای كل واحد
 منهما **بیت** اگر مجنون توانستی سراز روضه برون کردی نشستی سالها
 پیش من و مشق جنون کردی **باب ششم در ضعف بی**
 بالفتح ضد القوة والضم فيه لغة قال اصحاب التواريخ اول من شاب

۱۵۸
ابراهیم علیه السلام فلما رأى شعرة بيضاء في لحية قال ما هذا يا أبا
نوحى ووقار فقال رب زنى نوراً ووقاراً **حكاية** باطارية دانستند ان
در جامع دمشق قدم بياضه بحتى بياض الوحدة هي رفت وفي بعض النسخ هي
كردم والمعنى المراد واحد ناكاه جوانى از درالى من به الجامع در آمد اى دخل وكفت
درين ميان اى فيما بينكم كسى هست كه فكرى داند فلما ساء لهم اشادت بمن كردند
كفتم چه حالست كفت پيرى صد و نجاه ساله اى شيخ كبير قد بلغ سنه الى مائة
وخمسين سنة در حالت نزاع كفت وفي حال الاحتضار ويزبان فارى چيرى
گويد لانه عجم ومفهوم بالكسر ما نكر د اى لا يصير معلوماً لانا لا ناعرب اكر يك
قدم رجب شوى كناية عن المشى بالاقدام للبحر ومزد بالضم وسكون بمعنى الثوب
يا بى خطاب من يافتن باشد كه وصلى بياض الوحدة كند چون بيايش فرستاد
فلما وصلت الى وسادته اين بيت مى كفت **بيت** دى چند كفتم فيه تقديم وثناء
خير بر آدم بكام اى فى تحصيل المرام در بجا كه بكرت راه نفس ولم يساعد العمد در بجا
كه برخوان الوان عمر اى عافرة النعم المملوكة للعمد دى چند خورده بودم كفتند پس
وما خلونى ان اكل مستوفياً معنى اين بيت بمعنى الكلام المنظوم فيلنا والبيهاتين
بعربى عاوجه الترجمة باشاميان اى الذى كانوا عند المحضر هي كفتم نعت
مى كردند من كلامه هذا فانه يدل على التأفف مع طول عمره كما قال از عمر
دراز وناسف و بر حيوه دنيا قال النبى عليه السلام اذا شطب ابن آدم يشب فيه
خصلتان الحرص وطول الامل كفتش چگونه درين حالت اى نزع الروح كفت
چگونه **بيت** نديده و خطاب كه چه سختى بالياء المصدر هي رسد بكسى

بياض الوحدة كه از دهانش بسكون النون والشين للوزن بل مى كشد بضم الكاف او
فتحها اى بخروج دندلى ستامى لسانه فبلس كن كه چه حالت بود بفتح الواو و ان
ساخت موعون كه از وجود عزيزش بدره و دجان اى خرج روحه من بدنه كقام
نصير مرگ اى فكر الموت از خيال بدر كن اى اخرجه و وهم را بد طيلعت مستولى
مكرد ان كه فيلسوفان اى الحكماء كفته اند مزاج كرمستقيم بود بفتح الواو واعتماد
بقارانشايد اى لا ينبغي للاعتقاد عا البقاء و مرض الدرجة هابل اى مخوف بود دلالة
كلى بر هلاك نكند ثم قال المصنف اكر فرمايى طبيب را بخوانيم نامعالجه كند كه به
بسكون الهاء شوى كفت مهرى **بيت** خواجه در بند اى فى تدبير نقش
ايوانست قدم بياض ايوان فى او ايل الكتاب خانه از پاي بست بالباء والعربى اى من
اسله ويرانست فلا وجه للنقش والمعنى اذ خرب المزاج لا ينفعه العلاج دست
برهم زند بطريق التأسف طبيب طريق لعلمه بالموت چون حرف بفتح الحاء للجمع
وكسر الراء للمهلة صفة بالتعك بونا مش بلند او فتاده حرف بالهمزة فلان
يشتر علاجه پير مردى بالياء الوحدة مكانة زرع مى ناليد من ألم مفارقة الروح
من البدن مصد پيره زة الى المدة العجوزة صندلش شجر معروف فانه كثيرا ما يخالط
بماء الورد يخالط هي ما ليد عا الرأس والقدم لدفع الصلابة والحرارة چون يخط
اى يخل شدا عند المزاج بسبب المرض القوى او الهام نه غريبت واحد
المعرايم وهي بالفارسية افسون اثر كند نه علاج **حكاية** پير مردى حكايه
مى كند كه دختری بياض الوحدة خواسته بودم و تنز و جنها و خانه و حجره بكل
بضم الكاف الفارسية ارسنه و جلوه با اولشده و ديدنه و دل بهر رفته

لفظ بودم مقدمه في المواضع الثلاث وبنهاى دراز خفتى بيا الحكاية وبذلها جمع بذكره
بالفتح وسكون و لطيفها عطف نفسى كفتى مثل باو خفتى تا باشد كه وحش
ونفرت نكرد فاعله ضمير دخترو مواعنست پذيرد يعنى تسامحش معي وارا
بمكة شى بى كفتى لها كه تحت بلندت يار بود بكون الواو و چشم دولت بيدار بيلته بقوله
بصحب پرى افتادى تختة ضد التى وجهان ديده وكرم و سر بکسر الدال روزگار
چشیده اسم مفعول من چشیدن نيك و بد از موده في الدنيا حق صحبت بداند
بکسر الياو و شرط مودت بجای آرد مضارع من آوردن مشفق اسم فاعل من اشفق
ومهربان عطف نفسى خوش طبع و شیرین زبان و صفات ترکیبى
تا توانم دلت خطا لبیکر بدست آرم کنایه عن کمال الرعاية و ربيار اريم مضارع
من آزر دن والياو للخطا والميم للمكالم نیاز اريم بفتح النون مضارع منفى من
ومن قال بكسر النون وسكون الواو بمعنى الحاجة فقد اخطا اذ لا يوجد القافية
ح وهذا البيان المتوهم كرجح طوطى نکر بود بفتح الواو حوريت النان الخطا
و خوش اسم مصدر بالترکی پیش و قدیر ادم الطعام وهو المراد هنا ای لوگان
طعامک سکر کالبقاء جان شیرین فدای پرورش ای فعلی بخصیل اکر و لو بتقد
الروح الذند نه گرفتار امدى بدست جوا فی موجب بکسر الجیم اسم فاعل ازجی ای
ستکبر هذا هو المنقار في الاستعمال و قد في مختار الصحیح و اجب و غیره برایه علی
نام بسم فاعله فهو جی بفتح الجیم والاسم العجی و جره رای بکسر الخاء المعجمة ای ضعیف الفكر
سرتیر و سبکی و صفات ترکیبى که مردم هوامی پر بالباء الفارسی و
الراء العربی مضارع تخت و هر خطه رای زنده ای لا یتقر علی رای واحد

ظهر عندك فساد قول من قال يعنى بلند قامت و بگو که دشمن از میوه کوناه کن که کونه
يعنى قصير القامة خود ندارم دست بر شتاخ ثم قال الملك ترا بوجود چنان منکرو بفتح
الكاف و يا والوحدة كما عرفت انفا يعنى کنایه که ظاهر شد خلاص صورت نبلند براد به
انه لا يتحقق الخلاص اين بگفت جوابا للقاضى و موکلان را بفتح الكاف المشددة جمع
موکل براد بهم الاشخاص الذين يباشرون العقوبة يعجم الجلاذ و غيره ومن قال
يعنى جلاذ ان فقد خصه من غير مخصص وهو بكسر النون للاضافة الى قوله عقوبت
بروى بفتح الواو او تحت ای سلطهم عليه قاضى گفت مراد خدمت سلطان يك
سخن بافليست ای بقی کلام ملك بديده که ان چيست گفت بيت باسپس
ملالى بالياء المصدرى که بر سر افتادى خطاب للملك وهذه الهيئة كناية عن الترك
والاعراض طمع مدارای لا نطمع که از دامت النان الخطاب بدارم دست ای لا اترك ذيلك
من بدى كخلاص محالست از بر کنه که راست فانه ذنب عظيم بوجع العقوبة بدان
كرم که تودارى امیدوارى هست لانك مشاه في الكرم فبرجى منك العفو ملك
گفت ابن لطيف ببيع و عجيب آردى و اين نکته عریب کفى خطابا للقاضى و لیکن
محال عقلست و خلاف شرع که ترا مرد فضل بلاغت از چنگ با الجیم
الفارسی و کسر الکاف للاضافة عقوبة من برهان بفتح التخلیص مصلی ان بسم
که ترا از قلعة بنسب اندازم بفتح الباء الکامنة للصلة و شب بالكسرة
مخفف من شب بفتح النون بالترکی اینشر و بمعنی زیر و بمعنی سرشته و
قد يعطف عليه لفظ ب على طريق المزاوجة و يقال شب و شب كاتقال
في العربية حسن بس وفي التركية قزن قوزن والمراد هنا هو المعنى الطيف نادى

عبرت گیرند من عقوبت که گفت ای خداوند بجهاد خطیب للملک پرورده و نعمت این
 خاندانم فلا یلق بک ان تباد فی قتل و نه تنها من این کنه کرد ام دیگری بیند از قاتل
 عبرت گیرم لما قال الفاضل هذه اللطیف ملک را این سخن خنده آمد و بعفو الباء
 سبیلته از سر خطا او در گذشت کلمه در لسان کید و متعندان ای حساد او را که
 اشارت بکشتن او کرد بودند گفت ای خاطرم الملك بیت همه حمال بفتح الحاء
 المهملة و تشدید المیم عیب خوشت ننهد ای کم ذنوب کثیره بملوئها طعنه
 بر عیب دیگران منید قبل فی الترجمة بیت ای که کند عیبک حمالی اسن غیور
 عیب نه طعنه او رمغل **حکایت منصور** جوانی بآلایاء الصدوق پال باز
 وصف ترکیبی من باخشن و پا کرد بفتح الراء وصف ترکیبی من رفتن بود فی میدان
 العشق که با پاکیزه روی بیاء الموحده تبار کرد و بمعنی الرهن بود کنایه عن
 الابتلاء بحبه چنین خواندم که در دریای اعظم رهون بگردایی بکسر الکاف
 الفاکس موضع فی الماء بدو رفیه الماء و الیاء للوحده در افتادند با هم ای العاشق
 مع المعشوق چو ملاح آمدش الشین راجع الی جوانی ناکست گیرد تخلصه
 مباد بالترکی اولیه کاندین سخن میبرد و ذلک الشیب همی گفت از میان
 موج و تشویر بالشین المعجیه بمعنی الخجالة و قال ابن سدری عا بالترکی نلر
 ما بکد ادودت یا رمن بالاضافه فی اللفظین کبر فان تخلصه هم من
 تخلصی درین گفتن جملی بروی بر شفته ماض من شفتن و هو بالترکی
 دلور مک و بمعنی فرغ و هو المراد هنا شتید ندر که جان جان می داد و می
 گفت مقول القول هو البیت الآتی اعنی قوله حدیث عشق ازین بطل مینوش

و هرتب جای حیدر بیت فی کل لیله فی مکان و هو روز یاری گیرد جوانان
 خرد مد و خوب رخسار و لیکن در و خاباکس نیانید بیت و فاداری بالیا
 المصلحتی مدار از بلبلان چشم فیه تقدیم و تاخیر و فاداری از بلبلان چشم مدار
 لا تنزف و لا تطع الوفاء من البلب و هذا المصراع رهون که مردم بر کل دیگر
 سرایند معناه بالترکی مردم بر غیری کل اوزره ایدلیه لرا اما لحایفه پیران
 بعقل و ادب زندگان کنند بر مقتضای جهل و جوانی **بیت** ز خود
 بهتری بیالواحد جوی او من جستن و فرصت شمار و عد غنیمت ای
 حبیبه که با چو خودی ای فی المصاحبه مع من یساویک فی الفضیله که
 بضم الکاف الفاروق و هذا هو المسموع من الاسانده و من قال بفتح الکاف
 العربی فقد غلط کنی بضم الکاف العربی روزگار ای زمان عمر که گفت فاعلمه خمیر
 پیر برین غلط کانسق لفظا و معنی بگفتم لیمیل الی قلبکم و کمان بر دم ای
 طشت که دلش در قید من آمد و تعلق بی و صید من شد و کنت عا هذا النظر
 ناکه نفسی سرخ از دل پیر در بر آورد ای او هت بالبروده و الشده من
 قلبها المناعه باللام الکثیره و گفت چندین سخن که گفتی در ترازوی
 عقل من وزان بکسر الواو و مصدر کالموازنه آن یک سخن ندارد ای هذه
 الکلام التي تكلمت بها لا توازن فی میزان عقلی و زان کلام واحد بمعنی
 که وقتی ای فی وقت من الاوقات شنیدم از قبیله خویش و الکلام المسموع
 هذا که ان جوان بالترکی که کنج خاتونه اگر نیر در برلو نشیند به ای اولی
 که پیری نشیند **بیت** لما رأی ای حین ابصرت الزوجه بین یدی

بعلمها او زوجه كذا مفعول رات و اراد به آله الرجل كذا اسم تفصيل
 والكاف بمعنى المثل وهو من الرخوة وهو بكسر الراء وفتحها اللينة والاسترخاء
 اطار رات كذا مثل ارجى شفة الصائم تبت المص آله الشيخ بشفة الصائم
 وضعفه واسترخائه واصلها شفه لان تصغيره شفه والجمع شفا بالهاء
 تقول جوب لما وانما جى به مضارع الحكاية الحال الماضية ومن قال قبل ان
 لما يرد المضارع الى معنى الماضي كما يرد ان المصدرية الماضي الى معنى الاستقبال
 فقد قبل الباطل لان ذلك الذى هي من حروف الجواز للما الذى هو ظرف هذا
الى قوله شفاء مبنياء معه قبل لقوله تبت خبره والضمير راجع الى يعمل
 وما في قوله اغاكافه والرقية معناه بالفاوية افسون مبنياء للنائم خبره و اراد
 بالنائم آله الشيب اى غايى ك الدلال لذكر الشيب لا لليت اى لذكر الشيخ بيت
زن كذب بمعنى عند هنا وكسر الراء للاضافة مرد آله الرجل بي رضا برخيز و ذلك
 بعدم الجمع بس بالياء العربي بمعنى كثير فتنه وجنك زن سرا برخيز
 وحذف باء سراى للقافية والوزن پيرى كه زجاي خوش نتوان خاست
مرهون الا بعضا استناد من آخر المصراع الاول كشد حر ك پاه كى بالفحة
 للشين عصا برخيز و التقدير عصا بشرى برخيز اراد بعصاه الله
 فى الجملة امكان موافقة نبود لعدم مساعده الالة بمفارقة المجاميد
 معناه فى الاصطلاح وصل الى المفارقة ومن نظر الى المعنى اللغوى قال معنى
 آخر شد چون مدت عدت برآمد اى حصل و تم عقد نكاح شد بسند باجوب
 بياء الوحدة تند بالتركى صرب كامر ومن قال فى بيانه بمعنى دشوار فقد نظر

١٦١
 انهما مترادفان وليس كذلك لان دشوار بالتركى حيثك والمراد به انه كان شاكرا بشد
 الخومة وتكر روى او عبوس الوجه ونهى دشت اصغر اليد وهو كناية عن الفقر
 وبدخوى وصف تركيبي كالا قول جور و جفامى ديد تلك المرات الشابة ورج
 وعناى كشد عطف عليه وشكر نعمت حق عجيبان مى گفت كم الحمد لله كه ازان عذاب
 اليم برهيدم اى مولى او ذوالم يعنى لشدة نه نالم و بدى نعمت مقام وهو مصحبه
 الشاب القادر على الجمع برهيدم فلما يوجد فى بعض بيت با اين همه جور و شد و
 الباء الاخيرة مصدرية بارت بكشم كه حوب روى بياو الخطا بيت با تو مرا سوزن
 اندر عذاب مرهون به كه شدن بمعنى الصبر و رة باد كرى در بهشت وكذا ابوي پند
 از دهن حوب روى مرهون نفر بمعنى الطاهر نر للتفضيل آيد كه كل از دشت زشت
 قد وجد فى بعض النسخ بيت روى زيبا و جامه ديبا نوع من الحرير عرف و عو
 و رنگ و بوى و هو كى فى التزيين اين همه زينت زنان باشد و يليق بهن مرد كبر
 وخايه زينت بس فان النسوة يقبلنه ولو كان فقيرا حكايت مهمان
پيرى بودم در ديار پيرى مدت سى حتى كه مال فراوان دشت اى كان له مال كثير
 وفوز ند خوب عطف عليه شبي فيه اشارة اى ان المص كاضيف لياى متعددة
 وذلك المضيف فى ليلة من تلك الليالى حكايه كود كه ما در عمر خوش نجر اين فوز ندين
 است اى لم يكن الى ولد غير هذا رختى در بن زيارت كاهست وموضع استجابة
 الحاجك كه مردمان بخت خوشن انجار وند و يستجيب حاجتهم شهادت پاي ان دشت
 بحق نالیده ام و نضعت اليه نامر اين فرزند بخشیده است لما حكي صاحب البيت
 هذه الحكاية شنيديم اى وصل اى معى كه پسر اى ابنه باره فغان اهسته وخفيه

حكايت پيرى

می گفت چه بودی ای لبتنی که آن درخت را بدانستی که کجاست این هو و دعا کردی
 ناپدرم بمیرد حوجه شاد کنان صفت مشبهه که فرندم عافست کذا حال الآباء
 و سپر طعن زبان که پدرم فرست و کذا حال الابناء **بیت** سالها بر تو خلا
 عام بگذرد که گذر مرون نکلی سوی تربت پدرت ای جانب قبر ای یک یعنی انگ
 لا تزد قبر ای یک تو یحای پدر لفظ جای مقم چه کردی خیر تا همان چشمم داری از سیر
حکایت روزی بپا و الوحدة بغر و جوانی بالباء المصدري سخت رانده بودم
 ای کنت ذاهبا بالشدة و السرعة مثلها فی سیر السعیر ثبات که بیای کردی
 بالترکی بلك دي سست مانده لفظ بودم بمقتل پدر مردی بپا و الوحدة صغیر
 صفت مردی از پس ای عقیب کاوران همی آمد بالترکی کلوایدی گفت چه غیبی بپا و الخطاب
 خیز که نه جای خفتن است بالترکی یا تمقیری دکلدر کفتم فی جوابه چون روم
 بالامالة روم بفتح پین ای کیف ذهاب که نه پای رفتن است فيه صفة التوسیع
 گفت نشنیده که گفته اند العقل و رفتن و نشستن ای لفظه فاعلم به که دوباره
 و ستن یعنی سخن و کل واحد ما بالکاف الفارسی فصیح و بالکاف العربی ثبات معناه ای انقطاع
 و لا انفصال **بیت** ای که شفا من بپا الخطاب شبار نهی من شفافتن بقلب
 الفاء با و فی مستقبله پند من بالباء الفارسی کار بند بالباء العربی ای اعمل بنصی
 و صبر امور ای تعلم الصبر یعنی لا تسجل لب تازی ای فر سر عربی دو تک بفتح
 التاء و الکاف العربی بالترکی آنک صجل دغی که عرنجه شوط و طلق دید و بود
 کرمک بلمک کذا فی بحر الغریب رود بشتاب ثم یجزم امکنه استر
 می رود ب و روز **حکایت** جوانی بپا و الوحدة جست و لطیف و جند

در خطبه

و شیرین زبان صفات لقوله جوانی در حلقه و عشرت ما بود ای کان من اصحابنا فی
 المعاشرة که در دلش هیچ نوع غم نیامدی بپا و الحکایت و لب او اشاره الی جوانی
 از خنده فراهم نبود ای کان ضاحکا دائما بحیث لم یضغم احدی شقیبه الی البحر
 روز کاری برآمد یعنی مضا زمان که اتفاق ملاقات نیفتاد و ما را پناه بعد از آن اشک
 الی روزگار دیدمش الضمیر راجع الی قوله جوانی زن خوانده بود بهر آنکه تزوج
 و فرزندان خاسته یعنی حاصله اولاد دینج بالباء العربی نشاطش بریده ای انقطع
 نشاطه بالکلیه و کل هو شش پشمرده بفتح الباء و کون الزاد الفارسی بین بالترکی
 صولش پدیدمش که این چه حالتست یعنی قد تغیرت حالک گفت ناکود
 کان بپا و روم دیگر کودکی بالباء المصدري نکردم **بیت** ما ذا قد جعل اسمًا
 واحدًا بمعنی ای شیء و مرفوع المحل عما اتم مبتداء الصبا بکسر و الفصر خبره و معناه
 بالترکی او غلا تلق و هو ما و خود من الصبا و و هی المیل الی الحمل و تفسیر الاولیه من
 المیل كما لا يخفی علی العالم و الشیب بالفح و السكون مبتداء غیر فعل فاعله مستتر غیر
 راجع الی الشیب ملتی بکسر اللام و التثنید مفعوله غیر و هو الشعر المسترسل الی
 المتکین خبره و کفنی فعل بتغییر الزمان الباء زاید فی الفاعل نذیرًا تعجز بمعنی الا
 نذار و هو ان علم عاود التوفیر و من التوفیر الزمان جازا الذمیر حقیقه هو الذمیر الجاء الفعیه بضم
 عا و الخالیه بتغییر فذ و الشاعری بکسر عا و انفسه الصبا و من البکر بقوله ما هذا الصبا و طالع ان الشیب الذی هو تلب
 المستغیر لون شعری و کون تغیر الزمان له نذیر **بیت** چون پیر شدی خطاب عام **الحکایت**
 زکودنی بالباء المصدري دست بردار معناه بالترکی الچک بازی و طرفت بجوانان بکزار او انکر
 هما و سلمهما الیهم طرب نوجوان ز پیر مجوی نهی من جستن که ذکر نیاید اصل

نه آید آب رفته بجوی و کذا از زرع را چون وقت درو اسم مصدر من درویدن
نخل مد یعنی لایتنحرک چنانکه بزه نو بیت دور جوانی بستند بمعنی بر فتر
از دست من وضع متی آه دریغ آن زمن بفتح بن بمعنی الزمان کلاهما اسما فاعل
الوقت و کثیره دلفروز وصف تدکبیری ای الناء سف عا الزمان النفس الذی مضی
قوت سر نیجه و شیوری بالباء المصدر بدفت ای مضی قوتی الی کانت کاملتر
راضیم اکنون به پیوری بباء الوحدة چو یوز مثل الفهد و هو بالترکی پارس گانه
یمنع من الطعام باکل قطعه جبین پیوره زنی بباء الوحدة ای عجوزه موی سته کرده
بود بالخطاب گفتش ای مامک اعلم ان مام بمعنی الام مراد ف مادر و الکاف للتصغیر
دیوبنده روزای قدیم الايام و المالد به کثرة العمره موی بتلیس سیه کرده کیراما
رکت نخواهد شدن بالترکی دو غریسه کرد در این پیشست کوز بالکاف الفارسی
ای الظهر الذی قد تقصص صدره و المالد به الظهر المخفی و جمله قوله مامک ای قول
پشت کوز مقول القول حکایتی روزی بباء الوحدة بجهل جوانی بالباء
المصدری بانکه بر مادر زدم ای خاطبت الی والدی یرفع الصوت عین فادال آرزو
فموضع الحال من فاعل پشت فی قوله بکنجی پشت کما هو المعتاد فی حال انکسار
القلب گریان همی گفت مکر حور دی بالباء المصدر فی فراعوشن کردی بباء الخطاب
که درختی کنی الیاد ن کالاولیان بیت چه خوشه گفت زالی بباء الوحدة
و زال هنا بمعنی العجوزه و یطلق ایضا للشیخ و اسم لولد رستم یقال رستم
بن زال بفرزند خویش ای لولده چو دیدش یلنک افکن و پیل تن کلاهما وصفای
ترکیبیان گرا ز عهد خردیت بسکون الباء المصدر و تاء الخطاب للوزن

یا دآمدی بباء و حکایه که بچاره بودی بباء الخطاب در غوشن من بالمد بالترکی خوش
نگردی جواب الشرط المذكور درین روز فی هذا اليوم الذی صرت قویا بومر
جفا گانه شکایه منه که نوشهر مردی و من پیوره زن بمجموع الشرط و الخفاء
اعنی قوله کرا ز عهد الی قوله پیوره زن مقول القول حکایتی توانگری
نخیل را پیوری بباء الوحدة فیهما رنجور بود بسکون الواو ای کان مریضانیک
خوابانش الضمیر راجع الی ذلک الغنی البخیل گفتند ارشاد الخیر مصلحت
آنست که از بهر او ای لاجل ابنک ختم قران کنی یا بذل ای عطا قران باشد
که خیدای تعاف شفا دهد لختی مثل بدخی لفظا و معنی باندیشه فرود رفت
بالترکی فکره طال دی گفت مصحف بحضور ای سبب کونه حاضر اولین
و فی بعض النسخ ختم اولین که مصحف موجود است و کله بفتح الکاف الفارسی
و تشند ید الام بالترکی سوری دور بالضم بعید صاحب دلی بشنید و گفت
ختمش بعلت آن اختیار افتاد که قران بر سر زبان است و زرد در میان
جان بیت در پیغا کردن طاعت نهادن مرهون کرش الضمیر راجع الی
کردن همراه بودی دمت دادن بکسر التاء ای لو کان لوضع عنق الطاعة ید الطاعة
قرینه یدیدان ذلک الغنی البخیل وضع عنق الطاعة و لکن التاء سف لیم فقه
ید السخاوه بدینادی جو خرد کل بکسر الکاف الفارسی بماند بفتح النون و الحمدی
بخواهی صد بخواند لانه بطرف اللسان منکبه هذه الحکایه بالیاب از حب
المال یزداد فی الشیوخ حکایتی پیور مردی را گفتند چرا زن نکنی ای
لم لا تنزوج گفت با پیوره زناغم الفتی نباشد ای لا یحصل الی النس بالنسوة

الجایز گفتند زن جوان بخواه چون مکن مثل قدرت لفظاً و معنی دار که
 ذلک الشیخ المنصف پیرم با پیره زنا نم گفت نبکند ای لائسلی بهن او را که جوان
 باشد با من که پیوم چون بالامالہ بمعنی کیف دوئی صورت بندد استفهام انکاری
 ای لا یحقو المحبة **بیت** شنیدم که درین روزها که من بضمین پیوی ای شیخ
 واحد کبیر خیال بست به پیرانه سرای وقت الشیخوخه کہا قال خواجه حافظ
بیت ای دلشباب رفت و نجیدی کلی نریش **بیت** پیرانه سر بکن هنری
 نندک و نام را **بیت** مو قال مولانا جامی **بیت** جای آخر زین جوان باز بچه طفلان
 شدی خود بگو پیرانه سر این عشق ورزیدن چه بود **بیت** و من قال ای مع کون
 شیخاً فقد فتره بغير معناه که کبر دجفت بضم الجیم العربی و سکون الفاء
 بمعنی الزوج تخففت دختر که الکاف للتصغیر و کسرهما للاضافة خوب روی
 و کوه نام و صفان ترکیبیدان چو ای مثل درج بالضم و سکون بمعنی الحقیر
 الی بوضع فیها الجواهر که اعرفت فی الحکایة الی اولها ثنی چندار و نندکان
 کوه شر الضمیر راجع الی دختر که ارچشم مردمان بنهفت بفتح الباء و الصل
 و ضم النون یعنی آنها کحقه جواهر ها ستوره و من لم یعرف الدرج قال هجو
 فرجش از چشم مردمان بنهفت و قد فتره هناك تحفة مر و اید چنا
 نکه رسم عروسی بود بفتح الواو مهملاً بود بسکونهایم یکن فیه قصو
 ولی نحملة بالحاء المهملة اول عصای شیخ بفتح ای نام که ان کشید
 و نزد بفتح النون النافیه بدهد بفتحین که نتوان دوخت مکر
 بسوزن پولاد بالایه من الحدید القوی جامه هکنفت بفتح الهاء

۱۲۵

و ضم الکاف الفارسی بالترکی سق دو و فمشر حاصل معنی البیت انه لم یقدر عا ازالة
 بکار نماید و شان کله بکسر الکاف الفارسی ای شکایت آغاز کرد و حجت ساخت من بکانت
 شکایتی هذا که خان مان یکنه صاحب بحر الغرایب بهذا اللفظ او و بوج
 متصل یا زلوب بدلفت او طشدر هذا عبارته و من قال فی شرحه کله و احد
 بمعنی المال و الرزق فقد اخطا و من این شوخ دیده و هو مثل شوخ چشم پاک
 بوقت بضمین ماض من رفتن بضم الراء صیان شوهر بالفتح و سکون بمعنی زوج
 المرأة و زن جنک و فتنه خلعت چنان مرهون که سریشخته و قاضی شید لفظ
 سرهنا بمعنی المنهزی و بالترکی اوج و لفظ کشید ماض مجهول و من لکن ان لفظ
 سر یعنی الرأس و کشید ماض معلوم قال اما الفوج الظاهر او کل منهما و سعدی که
 مرهون پیر از خلافت و شتعت یعنی بعد المخالفة و الشناعة فلا سعدی کنایه دختر
 نیست کانه علیه بقوله تراکه دست بلرز لا نیک شیخ مرتعش که چه دانی سفت بمعنی فتن فیه همهم لطیف

باب هفتم در آداب صحبت

و فی بیان استعداد **حکایت** یکی از وزیرا پیری بیاء الوحده کودن قدم بیان
 دلت پیش کسی از دانشمندان فرستاد لتعلیم که مرین را تربیدی بیاء الوحده کن
 مکر عاقل شود ملت مدید فعیل بمعنی المفعول تعلیمش کرد فاعله ضمیر کسی
 مؤثر نبود ای تعلیمه پیش بدیش کس فرستاد فاعله کالسابق که این عاقل بی
 شود و مراد یوانه کرد **بیت** چون بود بفتح الواو اصل جوهری بیاء الوحده قابل
 مرهون تربیت رادر و اثر باشد استعداد هج صیقل بالفتح و سکون هو الطاع
 الذی یزید صداء السیف هذا فی لغة العرب و اما فی استعمال العجم فهو اسم الصنعة

الذكورة ومن لم يعرف الثاني قصر على الاول تكونداند كرد بمعنى کردن آهني بياء الوحدة
را که بد کوهر باشد في حد ذاته سک بدر پای هفت کانه لفظ کانه و کونه بمعنى النوع
مشوي هي من شستن که چو ترشد پليد بالباء الفارسي بالترکی مَرْدَار ندر لفظ تر اولاً
بمعنى الرطب وثانياً للتفضيل باشد و کذا اخر عيسى اگر بکله شتر فيها الله تعابرند بفتح
چو بيايد هنوز خراباشد **حکایه** حکمی پسرانوا ای لابنائيه پند و نصیحت هي داد
بقوله جانان جمع جان پدر هنر آموزید ای تعلموا الکمال که ملک و دولت دنیا اعتماد
نساید ای لا یلیقان بالاعتماد وجاه ای المنصب از در وانه في بحر الغرائب شهر و فانی
وفي الصحاح الفارسی قلعه فایوی بدر نرود ای لا ینخرج المنصب والحکومة من البلد
والقلعة الى الغریبة فینفک عنک فلا یصح ان یعتمد علیه ومن لم يعرف المعنی قال ای
لا ینخرج المنصب من الدوران ولا یتفرغ احدی یعتمد علیه و سیم و زرد در مرد رحل
خسرت فلا وجه للاعتماد علیهما و هم بفتح الهاء در حضر علی وزن سفر ضنه یادزد بیکبار
ای مرة واحدة ببرد بضم الباء الاولى و فتح الثانية یا خواجه ای صاحب به تفاریق بخور
ای پاکله صاحب المال شفا شفاً اما هنر من الکالات والصنایع چشمه زاینده است
اسم فاعل من زاینده بمعنی التولید و دولت پاینده ای ثابت و اگر هنرمند ای صاحب
کمال از دولت بیفت ای یزول اقباله غم نباشد که هنر در نفس خود ای الکمال في حد ذاته
دولت **بیت** صاحب کمال را چه غم از نقص جاه و مال چون بنگری که هیچ در
سرخ و زرد نیست مردی که هیچ جامه ندارد با ثفاقی بهتد ز جامه که در
هیچ مرد نیست هنرمند هر جا که رود قلم ای عزت پند و در صدر فی
المجالس نشیند و بی هنر هر جا که رود لقمه چپند الحاجة و سختی بیند لقمه

۱۶۵
لفقه **بیت** سختست خبر مقدم پس بالباء الفارسی از جاه بسکون الهاء و حکم بردن
ای تحمل الحكم من الغير مبتداء مؤخر و فی بعض النسخ از جاه و حکم بردن بالواو العطف
ای صعب شدید بعد المنصب والحکومة خو کرده بنان ای بعد الاعتیاد بالنقد
والترقة و جور مردم بردن فالمبتداء المخرج هذا النسخة هذا افافهم **بیت**
وقتی افتاد اوقع في وقت فتنة در مقام حکایه حادثه هر کس از گوشه فرار فند
ای خرج کل واحد من زاوية روستا زادگان دشمنند یعنی ان ابناء اهل القرية العلین
بوزیری بکسر الباء المصدری للاضافة یادشار فند تعذف هاء لفظ یاد شاه
للقافية پسران و تیر بسکون الراء ناقص عقل صفة پسران بکدایي بالباء المصدری
ببوتنا و هو بمعنی قریه رفتند فالعبرة بالعلم والکمال لا بالنسب والمال **بیت**
میراث پدر خواهی حرف الشوط مقدم علم پدر آموز جزاؤه کین مال پدر خرج
توان کرد بده بسکون الهاء روزیاد به الزمان القیل **حکایه** یکی از فضلا
تعلم ملک زاده کردی بیا و الحکایه و ضرب بکسر الباء للاضافة بی هاء ای الضرب
الذی لا یوقف فيه ولا رفوق زدی و زجرنی فپاس کردی ای جفاه کثیر پسرانی طاقتی
بالباء المصدری شکایت پیش پدر برد ای من معلمه و جامه از تن دردمند
ای الثوب من جسد المناء لم برد ثمت ای رفقه پدر را دل بهم برآمد ای انقبض
استاد را بخواند للسؤال و گفت بر پسران احاد رعیت چندین جفا و تو بیخ
بافارسیه سرزنش روا نمی داری که پسر مرا یعنی انک تو ذی ابني اکثر من ابناء
ابناء آحاد الرعیة سبب چیست فلما ساء له الملك گفت ای المعلم سخن بانندشتر
باید گفتن و حرکت پسندیده باید کردن همه خلق را فان الادب ممدوح فی

كل احد خاصه اي خصوصاً بادشاها نرا الله بقوله هر چه برکت و نيازه ملوک
 رفته بفتح الراء شوداي عیضی برآید بمعنی البه باقواه گفته شدای یدکرای یدک
 فی اقواه الناس وقول وفعل عوام را چندان ای بمقدار قول خواص اعتبار نیابد
 بیت الرصع عیب دارد در روی شی ای و بعض النسخ الرصد یلیند
 اید ز روی و فیکاشی یکی از صد ندانند عدم الفات الناس
 الی احوال الفقراء و کریم نالیند اید ز سلطان ای لو صد ر فعل غیر مقبول
 من السلطان و فی بعض النسخ اگر ند که کوید پادشاهی از اقلیمی باقلیمی رسانند
 و لما کاه الامر کذلک یسیر در تهذیب اخلاق التهذیب کاتنقیه و الاخلاق
 جمع خلق بضم اللام و سکون تها السجیه و کسر القاف للاضافه الی قوله خواوند زاده کان
 انهم الله نبأنا حسناً اجتهاد ازان پدیش بالباء العربی باید که در حق عوام بیت
 هر که در خردیش بفتح الیاء المصدر ی ادب نکند مهورن در بزرگی الیاء کالاولی
 فلاح ای الفوز و البقاء و النجاه و هو اسم المصدر فلاح کذا فی مختار الصحاح و قوله من
 قال ای النجاه عن اللام الافعال الشنیعه کلام من عند نفسه از و بر خاست ای
 ارتفع و زال چوب تر را ای العصا و الرطب چنانکه خواهی پیچ امر من پیچیدن فانه
 سهل ان فعل نشود خشتک ای العصا الیابس جز یا نش رکت و فی بعض النسخ
 وجد هذا **س** ان الغصون جمع غصن بضم للمجه و سکون المهملة فرع
 الشجر اذا قومتها بالتشدید ای اذا جعلتها مستقیمه اعتدلت ای استقامت
 و لیس اسمه ضمیر الشأن ینفعک الجملة الفعلیه نصب علی اثرها خبر لیس
 التقویم فاعل الفعل بالخشب متعلق بالتقویم ملک را حسن تدبیر ادیب

ای معلم و تقدیر سخن او پسندیده آمد خلعت و نعمت بخشید و پاهای هشت
 ای مرتبه ازان چه بود بر تو کرد انید **حکایت** معلم کنایه را بضم کاف و تشدید
 الشاء بمعنی الکثیة و الکثابة و المکتب و المعنی علی الاول بالترکی بدینا جیل و معلم
 و علی الثاني بد کتاب معلمین و علی الثالث بر مکتب معلمین در مدته سیاحتی
 در دیار مغرب ثم بین صفاته ترش روی و صف ترکیبی و کذا ما بعده هذین
 فیج صورته و تلخ کفئار هذایان فیج کلامه و بدخوی هذایان فیج اخلاقه
 فی ذاته و مردم آزار هذایان فیج باطنه بالسنه الی اموال الناس که عیش
 مسلمانان بدیدن او ای بسبب رؤیته بفتح سین و سکون الهاء مقصور من
 نباه و هو بمعنی العبث و الفاسد کشتی بیاء الحکایه و خواندن قرآنش دل مردم
 را کبر کردی فیه تنبییه علی ان فی صورته کراهه جمع بیاء الوحده پسران پاکیزه
 الذنوب و التلوث و دختران دوشیزه ای الینک الایکار بدست جفای او گرفتار
 علی وجه نه زهره خنده و نه یار ای کفئار لفظ یار و یار ای یعنی الطافه و المجال
 کذا فی بحر الغرائب و من قال سمعت من بعض الکمل انه قال یارای بالالفین و الیائین
 التحنانین بمعنی چاره یعنی نه زهره خنده دارد و نه چاره کفئار در حضورش
 فقد غفل عن بیان اهل اللغة و سمع القریب من المعنی الاصل و زعمه معناه
 اضلیاً که مخفف من کاه عارض بالترکی یوزک ایکی یانی و من قال فی شرحه ای رخ
 فقد غفل سمن بکسر النون للاضافه الی را من الثلاثه طبایحه بالجمع القاری زدی
 بیاء الحکایه و کاه ساق بلورین بفتح اللام المستدده و سکون الواو و کسر الراء
 فصیح و ضم اللام معروف دیکری را شکنجه کردی کما هو المعتاد القصه شنیدم

تبه

جمع بکره

که طریقی بفتحین بمعنی بعضی از حیثیات و حیثیات او معلوم کردند ای کتاب بزدند
 و براندند من دارالتعلیم و مکتب خان را بمصلحتی دادند پارسایی بدل منبر بیاو
 الوحدة فیها و نیک مردی حکیم و حلیم که سخن جز حکم ضرورت نسکفتی که
 هو مقتضی الحکمة و موجب آزار کس بنشاند رفتی که هو مقتضی الحکمة
 و گوید کان ای المتعلمین را هیبت استاد نخستین ای سبایه المعلم الاول از سر بدر
 رفت ای خرج و معلم دومین بضمین بمعنی ثانی را اخلاق ملکی بفتحین دیدند و
 بکسر الواو یکد گوش شدند لذهاب الخوف من قلوبهم و با اعتماد حلم او اشاره ای
 معلم دومین ترک علم کردند و فی بعض النسخ از علم محروم ماندند و در اغلب
 اوقات و فی اکثر الزمان بیان نچیه و لعب عطف تفسیری نشستی بیاء الحکایة
 و لوح درست ناکرده ای قبل اتمامه در سر یکد بکسر شکستندی **بیت** استاد
 و معلم بواو العطف و فی بعض النسخ بلا و او فیکون بد لا چو بودی از ارای لیکون
 موزیا بالضرب و الناء دیب حرسک بکسر الخاء المعجمة و فتح الین و سکونه الکاف
 العربی لعب مخصوص بلعب به الصبیان یقال لها بالترکی و زون اشک کذا
 فی بحر الغرائب و قبل الکاف لیس من نفس الکلمة بل هو کاف التصغیر الداخل
 علی لفظ خرس و المعنی بالترکی ایوجو بازند گوید کان در بازار لعدم خوفهم من المعلم
 بعد از دو هفته بدر بکسر الراد ای باب آن مسجد گذر کردم ای مررت به
 معلم اولین را دیدم فی دارالتعلیم که دل خوش کرده ای سلوا قلبه و فی بعض
 النسخ دل برو خوش کرده بودند ای طاب قلبهم علیه و بمقام خود شراورده
 نصبوه فی مقامه انصاف برنجیدم و الداد به المبالغة فی الضحوة و لاحور کنا

کفتم هذا القول که ابلیس را دگر بار ای مرّة اخرى معلم ملائکه چرا کردند و ملا فلت هذا
 الکام هنا که پیر مردی چندان دیده بشنید و نختندید تعجبا من کلامی هذا و کفتم
 نشیده که گفته اند ای السلف حکایة **بیت** یاد شاهی پسر ای ابنه بمکتب داد
 ای المعلم لوح بمنش بسلکون النون و الشین للوزن بر کنار المراد به الا بط
 نهاد فان لوح حروف التهجی لا بناء السلاطین یصنع من الفضة بوسر لوح او
 نشته و فی بعض النسخ نوشته بزر بفتحین ای کتب بالذهب جورا و ستاد به که
 مهر بکسر المیم پدر ای من محبته **حکایة** پارسا زاده را و فی بعض النسخ
 یاد شاه زاده را و الصحیح هو الاول نعمت بی قیاس ای المال الكثير از ترک
 بفتح الثاء و کسر الواو بمعنی المبروکه عثمان جمع عم بالفتح و التثنية علی قاعدة
 الفارسية و اما الاعمام کما وقع فی بعض النسخ فهو جمع عم علی قانون العربیة بدست
 افتاد ای وقع فی یده بطریق الارث فسق و فجور آغاز کرد ای شرع فیه و مبدی
 بالباء المصدر من التبدیر و هو الکراف پلنشه کرفت ای اتخذ الکراف حرفه فی الجملة
 چیزی بیاء الوحدة نمائند از سایر معاصی و منکر بفتح الکاف المخفف که نکرد بل فعل
 جمیع المناهی و کسری بکسر الکاف نخورد بل شرب کل مسکر یادی ای مرّة نصیحتش
 کفتم ای فرزند دخل بفتح المهملة و سکون المعجمة هو الذی یاوئی الی المراد ویدخل
 فی تصرفه من الخارج آب روانست و عیش آسای گردان و صیف من گردیدن
 بالکاف الفاکه یعنی خرج فواوان و کثیر مسلم کسی را باشد که دخل معین
 دارد لخیث لا ینقطع و کفی لمصارفه **بیت** چو دخلت الثا و الخا ب
 نیست خرج آهسته تدرکن ای لا تسرف فیه که ملاحان جمع ملاج بشنید

بفتح

اللام بالفارسية کشیدان همی گوید برودی بیاء الوحدة ومعنی سرود بالترکیه ایرو
 بینه اگر باندن بگوهند سنان ای فی الجبال بنابر مرهون بسالی بیاء لوجه دجل
 کرد خشک رودی ای وادی یا بسا الاماء فیہ عقل وادب پیش گیر و هو
 و لعب قد بیانها فی الطب الاول فی الحکایة التي اقلها یکی از ملوک عرب و من فسر
 هناك واعاد هنا عا و جبر مخالفه بعض المخالفة فکانه نسی ما قدم و آخر
 بکنار که چون نعت و مال سپرد بضمین شود ای يتم وینهی سختی بالباء
 المصدر بیک بفتح الباء الموحدة و بیاء الخطاب و پشمانی خوری الباء آن
 کالاولیان پسر ای الابن المذکور المهرود از لذت نای و نور اسم مصدر بمعنی
 نوشیدن و صیغه امر و بمعنی العسل و قد يكون وصفا ترکیبیا و امر دیر هو الاول
 این سخن در کوشش نیاورد ای ام یسمع کلامی هذا ولم یقبله و بر قول من اعتراض
 کرد و گفت راحت عاجل ای حاضر و موجود را بشویش داخل بمعنی غایب و آتی
 منقض علی صیغه المفعول ای مکدر کردن خلاف راوی حرد مندان است
 خداوندان کام ای صاحب المام و نیکی بختی بالیا و المصدر عطف کام
 چرخ سختی خورد از بیم سختی بالباء المصدر فیهما برو بضم الباء امر من رفتن
 شادی کن ایاری دلفروز و صفا ترکیبیتی بالترکی کوکل نور لندر چی غم فردانشان
 خوردن امر و زکا قبل **بیت** عم نا آمده خورده بنقدم رنج می دارد هم
 آن به که با فردا کلام کار فردا را فکیف ای خصوصاً ما که در صدر صفة
 مرقت نشسته ام و عقد ای قید فتوت بعی سخا بسته فالایقوی الیایام
 بالبذل و ذکر انعام بکسر همزة در افواه عوام افتاده یعنی انی مذکور بالانعام

فی افواه الانام **بیت** هر که عام بفتح نین شد بسخا و کرم کنایه عن الاثمه
 بند نیاید که نهد بر دم ای لا ينبغي له ان يضع القید علی الدرهم و بمسکه نام نگویند
 بالباء المصدر چو برون بضمین عام ما صححه صلحا الصبح الفاکتی شد ای خرج
 ظاهر بگویند بالکاف العزیز یعنی الحلة در بعضی الباب ننوی که به بند بر روی و المعنی بالترکیه قیوی
 با غلبه بلن من یوز و المسموع من ال سانه ان المراد وجه الخطاب فقولہ بنیدک و من جعل قوله المص
 بروی مصافا الی لفظ هیچ کس فلم يعرف الخطاب که نصیحت من نمی پذیرد هذا من
 کلام المص و دم کرم بالکاف الفاکتی من در آهن سرد و هو قلبه القاسی اثر نمی کند
 ترک مناصحت کردم ترک نصیحت و روی از مصاحبت او بگردانیدم ای اعرضت
 عنه و بکنج بضم الکاف العزیز سلامت بنشستم و قول حکما را کاد بستم ای عملت
 بقولهم که گفته اند بلغ امر من التبلیغ ما عليك هذه موصولة فان لم یقبلوا فما
 عليك ما هذه نافية وقد جعل ما هذه استفهامیة و المال واحد ای فان لم یقبلوا
 ما بلغتهم فلا عليك او فای شیء عليك اذ ما علی الرسول الا البلاغ **بیت**
 کر چه دانی که نشوند ای لا یقبلون بکوی امر من گفتن هر چه می دانی خطاب
 عام از نصیحت و پند بیان لقوله هر چه می دانی زود بپسندای بگویند که خیره
 سر بالترکی باشی بلا نقی بدنی مفعوله مضمون المصراع الثاني بد و پای او فتاده اند
 بند لوصول النکبة من عدم قبول النصیحة دست بردست می زند که در پیغ مرهون
 نشنیدم حدیث دشمنند ای ما قبلت خبره پس از مدتی بیاء الوحدة
 آنچه اندیشه کرده بودم و کنت ان فکر ان نکت حال شد بیان لقوله آنچه
 بصورت بدیدم ای رایته فی الواقع و الخارج که پارس پارس برهم دو خفت

درم

که نیش می

في اللباس الفقير ولقمة لقمة هي اندوخت لقلته في الطعام دلم از ضعف حالش
بهم برآمد بالنزك فادشدي مروت ندیدم در چنان حالت ریش درویش
بملامت خراشیدن و نمک پاشیدن بادل خود گفتم **حکایت** حریف سفته
بالکسر السلون ای الشخص الذي ومن قال في شرحه ای تخيل وناكد فلم ياءث
باصل المعنى در پایان مستی ای فآخره سكره نیندیشد زرد رنگ دستي بالیاء
للمصدر ای لا يتفكر من الفقر درخت اندر بهاران جمع بهار برفشانند
بفتح النون خبره مضارع افسانند بالترکی سلیمک و صاور مقید به التثار
زمستان ای في الشتاء لا جرم بي بوك ماند لا سرفه فهو منتهی **حکایت**
پادشاهی پسر را با ادیب و معلم داد و گفت تربیتش را ضمیر راجع الی پسر
چنانکه که بلی از فرزندان خود و امری بسعی فی تعلیم ابنه سالی بود و می کرد
و لم يقصر فی تعلیمه و بجای نرسید من العلم و فرزندان ادیب در فضل
و بلاغت و فی العلم و المعرفة منتهی شدند ملک داشتند را مواء اخذ و غلبه
باشم عامایم الملک کرد و گفت وعده را خلاف کودی فانك التزم
السعي فی حق ابني حين امرتك بتعلیمه و شرط و قاجای پیاوردی گفت
اجابه الادیب ای ملک تربیت یکسانست و لكن استعداد مختلف
حکایت کر چه سیم و زرد رنگ آید همی و هو من جنس الارض انهم سکی
نباید زرد و سیم فالعلم انما يكون في الانسان ولا يكون في كل الانسان بر همه عالم
همی باید سیم اسم کوکب معنی وله ثانی فی اللون و ذلك اللوکب انما یور
فی دیار الحجار و ما ذکره المصمینی علی المبالغة جایی انبان ای جرابی کند

جایی دیدم و لا یصنع فی کل موضع لعدم استعداد کل جلد بكونه ادیم **حکایت**
یکی راستیدم اربابان سری ای من شاخ الطريقة که حوسریدای گفت بطریق
الضح و المعرفة که خند آنکه خلق خاطر کسرتاق و الراء للاضافة آدمی زادی هرگز
بالیاء الاصلية اگر بروزی ای المرأق بودی بمقام از ملائک برکدستی
حکایت فراموش نکرد ای لم ينسك ایند تعالی را حال مرهون که بودی
مدفون ای كنت انت المتی المسترور و مدفون ای بل عقل و انت و طبع
و عقل و ادراک و کذا اجمال و نطق و ادب و فکر عطف نفسی و هو
وهو اما بمعنی العقل او الروح و التکریر للاقایده انکشت مرتب است
فان ترتیب الاصابع امر غریب و دو باز ویت مرتب است التركيب اخذ من الکرب
کما عرفت فی ضمه و من قال یعنی مرتب که الا انه تنفس في العبارة فقد عقل
بره و ش و ترتیب الاصابع اعجب من ترکیب العضدين علی المنکبین کون پنداری
ای ناجی صحت مرهون که خواهد کردت بالترکیستی ایتسه کر کرد روزی
بیاء الوحدة فراموش و یحتمل ان يكون تقدير الكلام که خواهد روزیت
کردن فراموش و المعنی ج بالترکی که سنک رزقی و نیتسه کر کرد و ق
خواهد صیر ایند **حکایت** اعرابی را دیدم که با پسر می گفت یا
بنی تصغیر این و التصغیر هنا لا شفاق لا للتحقیق انک مسؤل يوم القیة
ای تثنای فی ذلك اليوم ما اذا اکتبت ای عملک انه حیرام شر و لا یقال ای لا
تسال عن انکست ای عن نسبتك اشرفیام خسیس یعنی ترا خواهد پرسند که
هنرت چیست نکویند بدرت کیت کما قال الله تعالی فاذا انزع في الصور فلا

انساب بينهم **بیت** جامه کعبه را که می بوسند بالباء العربی و التین
 المهملة مضارع من بوسیدن و فی بعض النسخ بالباء الفارسی و الشین المعجمة والاول
 المهر و نه از کرم بکسر الکا ف العربی پیله بالباء الفارسی ای من دو و الفز نامی
 بمعنی صاحب لاسم ای مشهور شد با عزیز نشست و هو الکعبه روزی چند
 مرهون لاجرم همچو او کرامی ای محترم شد کما قبل **بیت** کرامی دار پیران
 کهن را که در پیری بدانی این سخن و من لم يعرف اللفظ والمعنی قال کرامی
 منسوب الی کرام خلاصه الحکایه ان العبرة تفضیله المراء نفسه دون شرف
 نسه و اصله کما قبل **بیت** بنسب نیست نسبت هر کسی را بنفس خود
 شرفست شرف در ز جوهر خویشست نه که پاکی کوهر از صدفست
حکایت در تصانیف حکما آورده اند که کزدم قدمم التحقیق فی بیان
 عند قول المصل مکن انکست در سراج کزدم و اولادت معروف نیست ای
 لا یولد من بطن امه علی الوجه المعتاد چنانکه دیگر حیوانات را کما لها ولادة
 معروفة بلکه احشای جمع حشا و هو القلب مادر را انما او در صیغه الجمع
 فی قولم نخورند و قد ذکر لفظ کزدم بالا فراد لان المراد به هو الجنس و شکست را
 بدیند و برون آیند و لادتها بر هذا الوجه و راه صحرا گیرند و آن پوستها
 که در خانه کزدم بینند اثر نیست ای بقیه جلود الامم بک بادی ای مریه
 این نکته را بخدمت بزدکی همی گفتم گفت دل من ای قلبی بصدق این حدیث
 و کلام گواهی ای شهادت می دهد و جز چنین نشاید بود بالترکی و بویک
 کبیدن غیر او ملغیه بمعنی و من لم يعرف المعنی قال یعنی بغیر این نکته

آن

که می گویی حمل نتوان کرد این قصه را که در حالت خردی بالباء المصدرة
 باماد و پیدر چنین معامله کرد ای اساق و ابهما ذکر قوله پیدر لفظ لا جرم
 در بزرگی چنین مقبول آیند و محبوب کلام انهن زانی ای غیر مقبولین عند الناس
 فالخصه ان الولد الذي لا يعظم ابويه في صغره لا يصير مقبول الانام في کبره
بیت پسری پدر و صیت کرد فائلا کای جوا نمر د یاد گیر ای احفظ این
 پسدا الاشارة الی بیت الائی هر که باصل خود وفانکند و لا یعمل الخیر فی حق
 اصله نشود دوست روی و دولت مند کلاهما وصفان ترکیبیان
 کزدم را گفتند کانه من نتمه الحکایه چرا بزمنان ای فی الشتاء بیرون
 نمی آید گفت بنابستان ای فی الصيف چه حرمست بزمنان باین پیام
حکایت فقیره درویشی ای روجه رجل فقیر حامله بود مدت
 حمل بسر آمد و قرب وقت الولادة اگر خدای تعالی و جل مرا پسری دهد
 جز این خرقه که پوشیدم ای غیر البس هذا هر چه ملک منست اینثار بدیل
 درویشان کنم شکرا اتفاقا ز نش پسری آورد ای ولدت ابنا و ظهر
 مرا مه شادمانی کرد و سقره یا دان ای الفقراء الذی کانوا من اصحابه بموجب
 شرط ای بحسب عهده بنهاد و المعهم پس از چند سال از سفر شام باز آمد
 بمحله آن درویش گذر کردم ای مررت بمحله و ان کیفیه حالش پرسیدم
 کما هو المعتاد بین الاحبة گفتند بزندان شکنجه در بندست ای فی محبوس نایب
 الی کفتم سبب چیست گفتند پسرش غم جو رده و عریده کرده قدم بر بیان
 الکلمات و خون بلی ریخته ای قتل احدا و از شهر کر بخته خوفامن الفضا

پدر را بعلت آن ای لاجل ابنه گرفته اند ای خذوه سلسله در کردن بفتح الکاف الفکری
و بنده گران ای القید الثقیل بر پای نهاده اند کفتم این بلا را و اشاره ای ذلک الفقیه حاجت
خوانده است از خدای تعالی عز وجل **بیت** زنان بکسر النون لاضافة بارج و وصف
ترکیبی و انما افردہ لان اعتبار المطابقة غير لازم في غير لغة العرب كما يقال في التورک
بکلی عورتلر و من لم يعرف هذه التکنة قال و انما افردہ للشعر و في عبارته محبة اذا و
بدل للوزن لفظ لشعر و قال في الحاشية لانه الظاهر ان يقول بارج دارن و هذا في لغة العرب
اذ يقال النساء الحوامل ای مده هشیار و هو ضد التکرار اکر وقت ولادت مارايد
بدل الولد ازان اشاره الى مضمون مصراع الاخير برهن برزدیک خرد مند مهورن
که فرزندان ناهموار ای غیر موافق زاینند **حکایت** طفل بودم پدید بالطفل
هنا الصغير مطلقا ای کنت صغيرا بزرگی مرا یکیدم ان بلوغ ای من امارته کفت
در کتب مسطور است که سه نشان دارد بینه بقوله یکی یا نذرده سالی بفتح اللام یعنی
خمسة عشر و دوم اختلاف و سوم در آمدن موی زهار بفتح الزاء العربي العانة
اقاد حقیقت یک نشان دارد بینه بقوله آنکه در بند ای فی قید رضای حق
عز وجل پیش بالباء العربي ازان باشد که در بند حفظ نفس ای علامه البلوغ
فی الحقیقة ان يكون المرء في قید رضاء الحق از بد و اغلب من کونه فی قید
لذہ نفسه هر که در و این صفت موصوف نیست من لم یکن فیہ هذه الصفة
بنزد محققان بسکون النون بالغ نشمارند از این بعد آنه بالبالغ يقول اهل التفرک
مثله پیرانا بالغ و يقولون ایضا کذا خسته و نایخته **بیت** بصورت آدمی
شد قطره آب فیہ تقدیم و تأخیر تقدیر قطره آب بصورة آدمی که چل

روز نشی قرار اندر سر رحم مانند الثوار یعنی المستقر و براد به الممرای
مقور و فی الرحم اربعین ای یوما الرجل سله و ای لمن بلغ اربعین سنة عطف و ادب
نیست مهورن بنحیف نفس شاید آدمی خواند قال رسول الله صلعم من جاوز
الاربعةین ولم یغلب خبره شره فلیبوء امقعه من النار قال عم من اهمله
الله ستین عاما فقد اعزده الهمة للسلب ای سلب عزه **بیت** جوامردی
خبر مقدم و لطفت علی عطف علی جوامردی آدمیت بنشدید الباء مبتدا
مؤخر و فی اکثر النسخ جوامردی و لطف و آدمیت فخ يكون المصراع مفعولا مفعلا
همین نقش هیولانی ای نقش الخالی عن الجمال میندار نمی من پند کشن هنر باید
که صورتی توان ساخت بمعنی ساختن بر او انها در الظاهر ان التقدير در
بد در او انها و يجوز ان يكون لفظ زاید از شکوف بکسر الشین المعجم و سکون
النون و فتح الکاف الفکری و سکون الدال المهملة بالتورک زنجفه و زنگار بالزاد
والکاف الفکری چوانسانو انباشد فضل و احسان مهورن چه فرق ازادی
با نقش دیوار لان مجرای الصورة موجود فیہ بدست آوردن دنیا هنر نیست
پدید بیان الفضل یکی را که توانی دل بدست آر **حکایت** سالی نزاع و جدال
در میان پیادگان حجاج بضم الحاء جمع الحاج افتاد وقع النزاع فیما بینهم
وداعی پدید به المص نفسه در آن سفر هم پیاده بود یعنی کنت انا فی ذلک
السفر و جلا نضاف در سر و روی هم که افتادیم ای و الحق انا و قعنا عارین
الاخر و وجهه هذا کنایة عن النزاع الكثير و الجدال العظیم و داد فسق و جدال
بدادیم و قال الله تعالی الحج أشهر معلومات فمن فرض فیهدن الحج فلا رفث

وَلَا فُسُوقَ وَلَا جِدَالَ فِي الْحَجِّ وَالْمَعْنَى أَنَا قَدْ خَالَفْنَا مَضْمُونَهُ هَذِهِ الْآيَةُ الْكُرْمِيَّةُ
كجاء ونشني وصف تركيبي وكجاوه بفتح الكاف والجيم العريين بعين المحقق
وهي بكسر الميم وتشديد الفاء بأحد يلعاء وزن فعيل بالتركى دندكش خودى
كفت اى كان يقول لمن يعادل في المحقة الاخرى بالعجب بفتح اللام التعجبية
وهو المسموع من الاساندة والمستعمل في السنة العرب كانه ينادى العجب منه
عاجي قولهم يا لمار وهو مبالغة في التعجب ومن قال وقد يكسر اللام عما ان يكون
المنادى محذوفاً يعني يا قوم اتو للعجب اى للتعجب ينبغي ان يقال في شأنه بالعجب
كه بياد كان عاج يريد به بعض الآلات الشطرنج التي تصنع من عظم الفيل چون
عرضه بالصاد للمهلة بمعنى ميدان شطرنج وفيها كلام العرب يقال في الشطرنج
بكسر الشين لا بفتحها لان مذهبهم انه اذا عرّب الاسم الاعجمي رُد الى ما يستعمل
من نظايره في لغتهم وزنا وصيغة وليد في كلامهم فعّل بفتح الفاء فوجب كسر
الشين من الشطرنج بوزن جرح حل وهو الضخم من الابل ومن لم يعرف هذه التفصيل
والتحقيق قال بكسر الشين وان اشتهر بالفتح كذا في المستصفي على ان كسر اللفظ
العرب وهذا الكتاب فارسي ومُصنّفه عجم يسر برد اى يقطعه فريش ميشود
فسره المصنف بقرينه يعني به ازان ميشود كه بود ثم رجع الى كلام القائل وبياد كان
حجاج مبتداء عرسه باديه اى ميدان برديه را بسرد بردند مثل السابق ويتر
بالتشديد وقد مر بيانه شدند ولهذا وقعوا في الجدل قوله بترشدند خبر
المبتداء **بيت** از من بكوى امر من كفتن حاجى اصله حاج بالتشديد فقلب
احد حرفي التضعيف ياء كما في تقضى البانى وكسر الباء للاضافة مردم كزى بفتح

بفتح الكاف الفارسي صفة مشبهة من كزیدن وكتب مع مردم والمعنى للراد
بالتركى آدم د لا بجي ومن لم يعرف للراد قال بعن حاجى دل آذر و مردم كزنده
راكو بضم الكاف العربي اصله كه او استن خلق با نازر بمدة الالف في در بفتح
الراء على الاصل حاجى نو نيتى بل شترست اى حاجى از برى انكه مرهون بپيچاق
خارجى حور و بارى برد بفتحين فيها **حكايت** هندوي بياء الوجد
نقط بفتح النون وسكون الفاء والطاء للمهلة عربي مشهور وبالناء مقام الطاء
فارسي و تركى اندازى بالياء المصدرى ولفظ نقط انداز وصف تركيبي مثل
تيرانداز هي آموخت حكيمى كفت له ترا كه خطب الهندى خانه بلا اضافة
نبيين كفت بفتح النون وكسر الباء الاولى الاصلية واما الياء الثانية مع النون
فلا فائدة النسبة وحصول الشئ مما دخل عليه كما عرف في قول المصنف زنديش
بازرويين جنك والمعنى ان لك بيتاً من القصب ومن لم يعرف التحقيق والحق قال
نه نيين است كه از بنى ساختند شود وهذا مثل قولهم خانه چوبين بليت بنى
من الخشب الصريف وكذا كلاه زرين وكرسمين ونحوها بازى نه است فلا بد من
رعاية المناسبة واصابة الحق ولهذا قال **بيت** ناندانى كه سخن عين صوابست
مكوى والا يكون عمل كعمل الهندى المزبور من غير مناسبة ونحوه داني كه نه نيكوش
جوابست مكوى تقديره نه نيكوش جوابست مكوى اذ لا تصيب الحق وتضيع العمل
فاذا عرفت التحقيق الحقيقي لا يذهب عليك قول من قال ولا يذهب عليك ان
هذا البيت قليل المناسبة لما قبله بل ينبغي ان يقال المصراع الاول في حقه وان يقال
المصراع الثاني في حقنا **حكاية** مردمى را در چشم خاك اى حدث لشخص وجع

كزى

العين پیش ببطار بفتح الباء وسكون الهمزة رقت الطلب العلاج فإيلا که
 مراد واکن فلما طلب منه الدواء ببطار زاحجه در چشم چهار پایان کردی ای
 بضع فی عیون الدواب در دیده او کشید لکن حاله مخصر فی کور شد ای صابر
 اعمی حکومت ای خصوصیت پیش داد ای حاکم بدایه القاض بردند لطلب الارش حاکم
 گفت برو مخاطبا الی البطار هیچ ناوان بالباء الفوقانیة ای ضمان نیست علقه
 بقوله اگر این خبر نبودی بیاء الحکایة پیش ببطار نرفتی هذه صورة القصة ثم بین
 القصة بقوله مقصود ازین سخن آنست که هر که نازآموده را ای لرجل لم یجرب
 کار بزرگ فرماید بآنکه ندامت برد بفتح پین بنزدیک خردمندان تخفت راعی
 وسخا فة الفکر منسوب کردد بالكاف الفاکتی **بیت** ندهد فعل منفی هوشمند
 فاعله وكسر الهمزة للاضافة روشن رای وصف ترکیبی بفرمایه ای دنی الاصل کار
 نای خطیر مفعول ندهد بوزن باف وصف ترکیبی اسم منسجب الحصر اگر چه ه
 بافنده است بالنون و فیحی در نبردش بالفتح وسكون النون والضمیر راجع
 الی بوزن باف بکارهای حریف ای الاموضع الذی ینسج فی الحریف **حکایت** یکی از
 بزرگان پیروی شایسته بالکسین المعجزة ثم بالسين المهملة داکت ای کان لاحد
 من العظماء و ابن مقبول ومن قال یعنی ولد فلم يعرف معنی لفظ پسر وفات یافت
 فاعله ضمیر پسر پسیدندش ضمیر المفعول راجع الی یکی که بر صندوق تریبش
 هذا الضمیر راجع الی پسر چه نویسم کاهو المعناد فی قبول الکبار گفت آیات
 کتاب مجید ای القرآن پیش بالباء العربی یعنی قدرش زیاده و فی بعض النسخ
 شرف و در ثبوت پیش از آنست فی لاجابة الی تقدیر قدر که روا باشد بر

ر.

چنین جایها نوشتن علقه بقوله که بروز کار کرده کرد ای محو ومن قال محو
 شدن فلم يعرف الماضی من المضارع و خلا یق بر و گذرند ای بمرورن علیه وسکان بر و
 شاشند یعنی بقول می کنند اگر بضرورت چیزی می نویسی پیش از آن کتب شی
 عاصند و القبول پس بامر هم این دو بیت کفایت می کند و البیان من لسان الملی
بیت وه بفتح الواو وسكون الهمزة لفظ فارسی مشهور که هر که قدم
 بیانه فی الباب الاول که سبزه درستان مهون بدمدی بیاء الحکایة یعنی کانت
 عادتی فی مدة جمالی ان اظهر النبات الاخضر فی النشاز چو خوش شدی دل من
 هذا من لسان الملیت کما قلنا آنفا ومن قال فی شرحه یعنی اگر درستان دنیا هر زمان
 سبزه من بدمدی یعنی آن پسر من ظاهر شدی فقد غفل عن الباقی والسبب خاصه
 عن قوله بکذا رای دوست نابوقت بهار مهون سبزه بدمدی دمیده بر کل من بکر
 الکاف الفاکتی **حکایت** پارسایی بر یکی از خداوندان نعمت ای علی احمد من
 الاغنیاء کفر کرد ای مرتبه و دید که بنده را دست و پا استوار بضم الهمزة والباء
 یعنی محکم بسته و عوبت می کرد بالترکی آنکچه ایدردی پارسا گفت ای پسر چو
 ای مثلاً مخلوقی را و هو عبده خدای عز وجل اسیر حکم تو گردانیده است و ترا
 بروی فضیلت نهاد داکت فانه صبر کرد پند او حاکما علیه شکر نعمت حق تعالی
 بجای آرامش آوردن و چندین جفا و امداد فانه تجاوز من العدل نباید
 مضارع منفی من ماضی بمعنی لا ینبغی وقوله من قال کلام موضع الاستفهام یعنی
 هل لا یحتمل وهل لا يجوز ان يكون الامر عدا فی يوم القیمة لا ینبغی ان یثبوت نه که فردا
 در قیامت این بنده از توبه بکسر الباء وسكون الهمزة معناه شایع قدم بیان

ومن قال هذا يعني بهنر ينبغي ان يقال له سلوئك بهنر باشد وقد وقع في بعض
النسخ از جهت انكه مظلومست از تو حقتش طلب می کند ذلك العبد وتودان
وقت مغلوب وی شوی الى هنا وجد في بعض النسخ و شرمساری بالياء للصديق
بری بفتح الباء **بيت** بدبندۀ ملكو چشم بسار والمعنى لا تغضب على العبد
كثيرا جوهرش مكن دلش ميا زار كلا الضمير يرد يرجعان الى بنده او را بنده
درم خریدی بيا الخطاب اخرته بقدرت آفیدی لفظ آخر يستعمل في لسان
اهل الفرس للتاكيد والمبالغة اين حكم وغرور وخشم ناچند ايها المولى
للجازی هست از تو بزرگو خلاوند معناه بالتركي واردر سندن او لور في افندی
ای خواجه ارسلان واغوش و هما اسمان لعبد يذ كما يقال في التركي شير مرد
وخوش قدم فرمان ده وصف تركيبي وكسر الهاء للاضافة خود مكن و اموش
او لا تنس امرک او من صبرک امرًا ومن قال يعني قوت دهنده خود فقد
اخطأ در خبرت خبر مقدم از پيغمبر عليه السلام که بزرگو حسرتي ه
در رور قيامت ظرف للحسرة ان باشد که بنده صالح را يرهشت بزرگو خدا وند
فاسق را بد و روح وهذه الجملة مبتدأ مؤخر **بيت** بد غلامی که طوع
بالفتح وسكون بمعنى المنقاد خدمت شست مهون خشم بي حد مران نهی
من داندن وطيره مراد في خشم ملكو ففي الكلام تاكيد که فصيح بود بدور
شمار في يوم الحساب وهو يوم القيمة بنده آزاد ای غير مفيد وخواجه در غير
كان محمد بن ابن المكنند اذ اعقب غلامه قال ما تشبهك بهتدك
يعني نه عجب بكنز شهن افند که افند سنه حاصي او مقلده **حكاية** سالی

سالی بياء الوحدة از بلغ باشاميانم سفر بود ای سافرت معهم وراه انحراميان در خطر
نافيه للسفر جوانی بيدرفه وقد عرفت معناه وقال ابن سیدی عای بدبیل قلاوزی
همراه باشد ثم وصفه بقوله سیر باز وصف تركيبي وكذا جمع المعطوفات عليه من قوله
وچير انداز بالتركي زنبرك آبی و سلحشور لفظ مستعمل في اللغة الفارسية والتورية
و پيش روی زاید القوة که بده مرد توانا بعشرة رجال افوايه کمان او بفتح الكاف الفادی
او قوسه نه بکسر الزاء المعجمة وسكون الهاء و ثر القوس نکردند وفي بعض النسخ بکردندی
ومن اخوان فقد ضيع المبالغة المقصودة بحسب المقام ونور آوران روی زمین براد
به الدنيا پشت او را ای ظهور در مصارعه بالتركي کورش بوزمین نیاوردندی فاعله
ضمير زور آوران اما منعم بود یعنی کان اعتماد بالتعظيم وسایه پورده بالتركي کولکه
بسلطنتش ومن قال آورد بدله ساید پور فقد غلط اذ معناه بالتركي کولکه بسلطنتی
کما يقال ثن پور بالتركي ثن بسلطنتی نه جهان دیدا و نه سفر کرده ولم یکن محرب الامور
واو از سرحد براد به الصوت المطلق مجازا کوسد دلا و دان جمع دلا و سر بمعنی شجاع
بکوش او ندیده او لم سمعه و بدق یاد به اللمعان مطلقا شمشیر بالاضافة سواران
بمعنی راکب ندیده و کرد و کرم نجشیده **بيت** نيفتاده ای لم يقع ذلك الشخص در دست
دشمن لمیر و محبوب بکردش بفتح الباء الصلة وكسر الكاف الفادی نباریده بالنون النافية
والباء المعرني ای کاهلم خطر حوله باران نبر ولم یکن محرب الحرب انفا فامن و این و کانا
مثلین دینی هم بالتركي بد بر من از نجه دوان صفة مشبهة من دویدن ای کنا فی المسئلة
والمسارعة هران دیوار قدیم که پیش آمدی ای کلمات مجردة عن عین بقوة باز و
بیفکنندی فاعله ضمير جوان و هران درخت عظیم دیدی بزر سر پنجه ای بقوت

راشد الكف بكندي بفتح الكاف العربي وثفاخر كنان كفتي للاختار به بقوته **بيت**
يملكو بضم الكاف العربي بالتركي فتي ناكف بفتح الكاف وكسر الهمزة بازوي عطف عليه وكسر
للاضافة مردان يندريد آني منهم شيركو كالسابق ناكف سر بنجه بالاضافة كودان
بفتح الكاف الفارسي صفة من كودان يندريد والمعنى بالتركي ارسلان فتي ناي بنجلوحي
دزدن جي اياي كور ومن اورد لفظ كودان مقام مردان وبالعكس واورد لفظ كلف
في المصراعين فلم يحقق لفظ كودان المثنى فاين المعنى واعرب من مند قوله وقد يروي
كودان بضم الكاف العربي جمع كود بمعنى سباع فانه من اين ثبت عنده منده الرواية
ما يدل حالت بوديم في المثنى كه دوهند وانر پس بالباء الفارسي سكي بياء الوحدة
اي من وراء حجر سر بر آوردند وكانا مخفيين وراءه واهنك فقال ما كردند كما هو
عادة قطاع الطريق در دست يكي چوئي ودر بغل ديگري وفي بعض النسخ ان دگر كلوخ
كوفي بياء الوحدة فيهما وكلوخ كوب بضم الكافين العربيين وسكون الخاء المعجمة والباء
العربي آله ينشبه للذرو ومن قال وضمي الكافين الفارسيين والباء الكوفي الفارسية
فقد اخطأ من ران موضع اما اولا فان لفظ كلوخ بضم الكاف العربي كما عرفت في الحكا
ية التي اولها يكي از بندكان عمر وليث وقد شرح به ذلك القابل مناك فتسلي ما قدمه
هنا واما ثانيا فان لفظ كوب من كفتن بضم الكاف العربي كما صرح به ارباب اللغة واما ثالثا
فان لفظ كوفتن بندا باز في مستقبلاته والباء العربي في جميع المستقبلات نحو كويد
وكوبنده وسكوب جوان را كنم چه ياي بياء الخطيب من يابيدن بالباء الفارسي يعني
لا شيء تنوقف **بيت** بيارا چه داري بياء الخطيب زمردني بالباء المصدري ووزع عطف
عامردي كه دشمن بياي خود آمد بكونر بمعنى القبر نير وكمان را ديدم از دست جوان

افنا دنجوه ولرزه بدستخوان **بيت** نه هر كه موي شكا قد بشيري بلاوا وعللف
في النسخ الصحيحة ومن قال اكثر النسخ التي رايناها بالواو فلم يعرف ان العبرة بالقوة
لا بالثرة جوشن بسكون النون خاي وصف نيكبدي من خابيدن والجمع صفة لقوله
نير والمعنى بالتركي دكلدر هر ككه قبل ياره جوشن چيندي او قل بنور حمله جنگ
آواوان بدارد ياي والمعنى بالتركي جنگ كنور انجيلد حمله سي قوتنه دو نراو لا ياي
چاره جزان نديديم كه رحمت وسلاح وجامه رها كوديم لاجل الرجلين وچا بسلا
مت بدر بديم **بيت** بكارهاي كران بمعن الثبيل وباد به العظيم مرد كارديد
فدست قدمر بيانه كه شير شير قدمر في آخر حكاية مشيت نبي در ارد بديدم
بفتح الخاء المعجمة وتشديد الميم للوزن وفي الاصل تخفيفها وهو هنا بمعن خلقه
مكند جوان اگر چه قوي بال وپيلان باشد اي يكون عظيم الجثة وذا المهابة بنجك
دشمنش از هول مثل الخوف بكسلد پيوند اي ينقطع مفصله ومعن المصراع الاخير
بالتركي دشمن جكنده آنك فور قودن او نر لور آكي ومن لم يعرف لفظ پيوند هنا
قال في شرحه بفتح الباء الفارسي قيد يقيد به رجل الفرس يصنع به من الجبال الشعرية
في الاكثر نيرد بفتحها من بمعنى الحرب مبتداء پيلش مصك قدمت بيانه از موده اي
عند الماء الذي جرت الحرب معلومست خبره چنانكه مسئله شرع پيلش دشمنند
حكاية توانكوزاده را ديدم هذا حكاية مارة المصير بر كور پير
نشته واهل الانبا يظرون آثار اموالهم في قبورهم وثفاخرون بها ولذا قد
ابن الغني عن قبر ابيه وبادرويش زادة مناظره ومناحه وپيوشنه للتفاخر
كه صندوق وهو ما وضع على قبر الميت ثوبت پيرم سكنين است اي من الحجر وكتاب

رنگین ای کتب علیه خط ملون و فرشت رخام بضم الداء المهملة انداخته و لاد کون الزخم
 فرشت الصندوق و خشت پیروزه بکسر الخاء و سکون الشین المعجمین ای اللبنة منه
 در و ساخته و لاد کون رخام ندر صغابه للزينة بکسر پدیرت مخاطب ابن الفقیر
 چه مانند بفتح النون من مثلین ای شبیه لانه استقام انکاری که خشتی دو فرام
 آورده بالترک بدراکی که پوج بریده کنور مشلر و مشتی خاکی کفاسن التراب
 برو کرد یعنی ان ندایه قلیل در و ش پیرای ابن الفقیر این بشنید و گفت خا
 موث قدم بیانیه که نایدیرت خطیب لابن الغنی زیادین سندک کران قدم بیانیه
 بدخود بجنبیده باشند یعنی حق بشک ابوک بنفسه تحت الحجر الثقیل پدیرت بشن
 رسیده باشند لطفه جمله که در خبرت موت الفقرا راحة قبل الموت اربعة موت
 الامراء و موت العلماء و موت الاغنياء و موت الفقراء الاول فتنه و الثاني ظلمة
 و الثالث محسرة و الرابع راحة **بیت** خرکه مکنر نهند بدوی بفتح الواو ای الحمل
 به آسوده تر کند رفتار مرد در و شد که بارستم فافه کشید و لیس علیه حمل من
 اثقال الدنيا بدر مرک الی الموت ههنا ای شبیه که بکبار ای خفیف الحمل آید و الغنی
 بخلافه کما قال و انکه در نعمت و در راحت و اسایش کانه عطف نفیری زیستن
 مرد نشن زین همه یعنی ان مفارقتنه من هذا المجموع باسره شک نیست که دشوار آید
 لان فراق الکثیر عسیر بر همه حال اسیر که زیندی بیاء الوحشة فیها بدهد مضاعف
 من رهیدن بهتر شوزان امیری که گرفتار آید **حکایت** بزرگی را پدیرت
 از مع این حدیث که اعدی ازید و الظلم علیک العدو مفعول من العداوة و هو اسم
 جنس و ذلک صرح اضافه اعدا الیه لانه اسم التفضیل بفتحی تعدد ما اضیف الیه

الیه اذا کان معرفته نفسك التي بين جنبيك و لاد بالنفس النفس الامارة بالطمأنة
 و غیرها گفت فاعله ضمیر بزرگی حکم انکه ههنا دشمن که باوی احسان کنی دوست کرد
 ای بصیر صد بفاک مکر نفس را که چند لکه مدارا پیشد بالباء العزیز کنی مخالفت زیاده
 کند و قبل ضرر العدو بالذنب او هی فانیة و ضرر نفد بالآخره و هی باقیة و قبل ضرر
 العدو بالزوج و ضرر النفس بالایمان نعوذ بالله من ضررها **بیت** فرشته خود
 المعن ظاهر شود آدمی بکم خوردن ای بقله الاکل و کرخوری چوبها بم یوفقی خطیب من
 او قنادن و قد عرفت انه بلا و او و بواولغنه چوبها و هو ما لا نعلم له مراد هر که بزرگی
 مطیع امر نشد لان الانسان عبید الاحسان خلاف نفس ای الامارة اذ هی للتباعد
 عند الانطلاق که کردن کشد چو یافت مراد

جدال سعدی بامعنی

در بیان تو اگر یکی در صورت درویشان شخص کان فی صورت الفقرا و نه بد و در ویتهم

سیرت ایشان ای لم یکن علیهم در محفل دیدم شست بین الناس و شغنی الشیخ
 الفضاعة و قد شنع الشیء من باب طرف فهو شنیع و الاسم الشنع در پیوسته
 و دفتر شکایت باز کرده ای کشفه و ذم توانکر آغان شرع فی مذمة الا
 غنياء سخن بد بچار سانیده فی سوق کلامه که درویشان دست قدرت بسته
 است ای لیس لهم مال و توانکران را پای ارادت شکسته ای لا یریدون العطاء
بیت کرممان را بدست اندر درم نیست معناه کما عرفت مرا را خداوندان
 نعمت را کرم نیست قبل فی الترجمة **بیت** کرم اولان کشی لوده دردم یوق
 شولر کیم نعمتی وار در کرم یوق مرا که پدیده بزرگام این سخن ای ذم الا
 غنياء ناپسند و فی بعض النسخ سخن آمد کفتم ای یار توانکران دخل مسکینانند

۱۰۰

۱۰۰

فدیه بیان الدخل فی هذه البیت وزخیره کوشه نشینان فان اموال الاغنیاء تصرف
 الیهم محفوظه ومقصود زایدان وکفر یزاد به الملجاء مسافران فان المسافرن
 یتجشون الیهم ویتحمل بار کوران از بهر راحت دیگران و لهذا است تناول وهو
 مدّة الید لاجل اکل الطعام انکله بدند که متعلقان من الاهل والولد وزید وکنان
 ای الذی کانوا تحت ایدیهن مخورند من الطعام وفضله مکارم جمع مکرمه بضم المکرم
 ایشان بارامل جمع ارملة وهی المرأة التي لا زوج لها کذا فی درج اللغات ومن قال جمع
 ارملة بفتح الهمزة وهو الرجل التي لا امرأة له کذا فی مختار الصحاح فقد استدل به
 مالیه فیه فان الجمع غیر مذکور فیه ویدر ان عطف علی ارملة وقارب وجیران
 جمع جار تخفیف الراء والعجب من شرح کتاب کلستان بلغة العرب فسرّه بقوله
 همسایه رسیده **بیت** ثوانی دران را وقفست وندرمهمانی فی وزنه سکنة والیا
 فی القافية مصدره ای للاغنیاء وقف وندرمهمانی وضیافة لکان مکنتم زکوة
 وفطره واعناق وهدی بالفتح وسکون ما یرد الی الحرم من النعم وقربانی من
 البرعات المالیه توکی بالفتح والسکون سؤال عن الوقت بدولک ایشان روی
 که ثوانی بیاء الخطب جز این دو رکعت وان هم بصد پریشانی بالیا والمصدری
 الکف درت جودت واکوفت سجود کلناها ثوانی که ربه میسر شود علیه
 بقوله که مال منی علی صیغة المفعول ای المال الذی ادى زکوة او المال المطهر دارند
 ومن قال فی شرحه ای مطهر باداء زکوة فقد غفل عن المعنیین وقال فی مختار الصحاح
 زکی ماله تزکیه ادى عنه زکوة وقوله ثانی ویزکیم بها قالوا نظرم بها
 وجامه پاک وعرض بکسر العین مصون اسم مفعول من الصیانة ای المحفوظ وذل فان

وینظر

ایهم هذا المجموع وقوت طاعت در لفقه لطیف است وهذا مجرب وصحت
 عبادت در کسوة تطیف من النظافة وهو التفاوة پیدا است که از معدنه
 خالی چه فوت آید ای بحصل واز دست نمی چه مروت قافیة لقوت واریای
 شکسته چه سیر آید کالاول واز دست گرفته چه خبر **بیت** شب
 پراکنده غمید مضارع من غمیدن بالترکی یا تمق وایمق انکله بدید بفتح
 الاصل بمعنی ظاهر نبود وجهه بامداد النش یعنی بنام عا الشوری شد منم شبین
 له وجه نفقة غد امور کرد آورد یعنی لجمع بنا بستان ای فی الصیف ثا فراغت
 بود من هم المعاش زمستان نش ای فی شتایه فراغت مبتداء با فاقه ای مع
 الفقرة پیوند خبره ای لا تصل ولا یحصل وجمعت در تنک دستی صورت
 نه بند خبره بکی وهو الغنی تحریمة وهی تکیمة الافتتاح عشایه لغراغ بالیه
 ویکری وهو الفقیر منظر عشای بفتح العین مایه کل فی وقت العشاء ضل الغدا
 نشسته لعدم مساعدة اسباب المعاش ووجود الحاجة الی تدبیر الطعام
 لفقره هرگز این ای الفقیر بدان ای الغنی کی ماند بفتح النون ای متا شباهه **بیت**
 خداوند روزی ای صاحب رزق بحق یشتغل خبره لغراغ قلبه عن امر المعاش
 پراکنده روزی مبتداء ایضا پراکنده دل خبره لا شغل باله ونفرت حاله
 پسر عبادت ایشان ای الاغنیاء بمحل قبول نذر یلترست لکونها مقارنة بخوض
 القلب کما قال که جمعد وحاضر بحسب القلب نه پریشان خاطر ثم فصل حال
 الاغنیاء که ابواب معیشت ساخته اسم مفعول من ساختن والماد ایجار هم
 آباها وباراد جمع ویرد وعبادت پیرداخته اسم مفعول من پیرداختن وهو بالترکی

کوناخ

تمام ائمتك وايشه صورت و پيرمك و بيدورمك و قوت و قوت و فارغ اولمق
و خالى اولمق عرب كويدا عوذ بالله من الفقر الملك من اكب بمعنى سقط عا وجهه
يقال كبت عا وجهه فاكب وهذا من النوادر ان يكون متعديا و افعل لازما
و فيه مبالغة حيث ان اكب الفقير في فقره قد بلغ الغاية بحيث عرض لصفه
وهو الفقر ايضا و يحتمل احتمالا مرجوحا ان يكون من اكب عا كذا اي يفعله
ويلزمه ومن قدم هذا الوجه فقد رجع للرجوع و تجاوز مفاعلة من الجوارعطف
عا الفقر من لا احب اي لا احبه بخذ فالعايد المنسوب وقيل اضيف النسخ
معاشرة الاضداد ع روح راحبت ناجنه عا بست اليم و در خبرت
الفقر سواد الوجه في الدارين وفي بعض النسخ در و شني معرفت نيار اميد
اي لا سكن تا فقر ش بكفر انما صا اي يصل اليه كاد الفقر ان يكون كفرا وهذا
اسم و اورد في الخبر ايضا و ما قلت هذه الادلة المعقولة والمنقولة كفتا مجيبا
تشنيد كه پيغام بدعم كفت الفقر فخرى فاته يدل عا فضيلة الفقر كفت في جوابه
خاموش فاك لا ندري مع الحديث المذكور كه اشارة خواجہ عليه السلام بفقر ط
يفه كنه مرمان رخصا اند و لهذا اضاف الى نفسه بقوله فخرى ان ليس الفقر فخرى لكل
احد و تسليم بتفضا وليد بعام كما قال نه فقر اينان كه خرقه ابدل رجمع بد او بار
مثل اصحاب و اطهار پوشتند كما في زعماتنا و لقمه ادرار بكسر الهمزة اي لقمه وظيفه فروشد
مضارع من فروختن بمعنى البيع يعني لا ياكلون لقمه و ظايفهم بل يبيعون لزيادة
حرصهم عا المال بيت اي طبل بالتركى اي طاول و المراء به من يقول الكلام رافعا
صوته و متعلقا بلند بانك صفته و در باطن هيچ اي بطنه خالى توته

و زاد چه نه بديكنى و فت بيج وهو بفتح الباء او الفارسي او بكسرهما و بالجيم العربي
او الفارسي لغة مستعملة و قد يستعمل بفتح الباء العربي و الجيم الفارسي معناه بالتركى
سفر براغي و المراء هنا قصد السفر و قد وجدنا هذا التفصيل في بعض اللغات و ضافنا
الاهاى بكل الاستعمالات و من ليس فارس ميدان الفارسية وقع في الحيرة حيث
قال في شرحه بالباء اللام موافقا في الوزن لقوله بيج و لكن قال في الصحاح الفاكى بيج
بكسر الباء تهمة الاسباب و قد صحح الباء و الجيم بالعربيين في ذلك الصحاح و بالفاكسين
في الغريب و اما ما سمعته من افواه الرجال فهو بيج بفتح الباء العربي و الجيم الفاكى
نقى طبع از خلق بليج امر من يبيد ان ارمنى بياء الخط بيج بفتح الباء و منه بيج
يريد للمص هذا الكلام انك تتصلف اي لا فزد في الافتخار بالفقر و لست بذلك المقام
و قد وقع في بعض هذا اوردناه من قوله در و شني معرفت الخ عام و وجد في بعض النسخ
وانما احذرنا النسخة التي وقع فيها تقديم ذلك القول لان ذلك المقام مقام لال المص
فالاحسن ايراد دليله هناك و هذا المقام مقام الجواب عن استدلال الخصم فلا وجه
لايراد الدليل هنا فمن اخذ النسخة التي وقع فيها تاخير ذلك القول فقد اشرك في الترتيب
كما لا يخفى عا المناء مل اللبيب و اعلم ان في كلام المص اشارة الى التوفيق بين الاحاديث
الثلاثة فان قوله عم الفقر سواد الوجه في الدارين في حق من يشغله الفقر عن الطاعة
بل يلقيه في المعصية كما قال عم ان اشقى الناس من اجتمع عليه فقر الدنيا و عذاب
الآخرة و ان قوله عم كاد الفقر ان يكون كفرا في حق من لا يصبر عليه بل يشك بكم بكلام
يوجب الكفر و قد ورد في الحديث القدسي من لم يصبر عا بلائي ولم يشكر عا نعمائي
لم يرخص بقضائي فليطلب ربا سواي و ان قوله عم الفقر فخرى في حق من يري الفقر

تحلياً بزي الانبياء واذا عرفت هذا التحقيق المشار اليه في كلام المصنف بال
حاديث الآخر لم يبق لك حاجة الى التوجيه البعيد الذي اوردته من قال قال بعض المحققين
مع الحديث الاول اعني قوله الفقر سواد الوجوه في الدارين اظهر اعدام خلق القلب عما خلقت
عنه به ومع الثاني اعني قوله الفقر فخر في خلق القلب عما خلقت عنه به ومعنى الثالث اعني
قوله كاد الفقر ان يكون كفراً اعدام خلق القلب عما خلقت عنه به هذا كلامه ثم ان المصنف
تنزه وقال ان امثالنا ليسوا من تلك الطائفة التي قلنا في حقهم مردان مهيدان رضا اند
وليد لنا مال حتى يحصل لنا الثواب بصرفه الى الخيرات كما قال عليه السلام نعم المال
الصالح في يد الرجل الصالح وليد امر معاشنا منظمنا حتى يثبث لنا العيادة بفرع
البال بل في قلوبنا حب لئال للفقر وسوء الحال ولا فائدة هذه اللعن قالون شايد جز
بوجود نعمت برهنة را پوشيدن ان كان معناه بالترك او تمك فهو متعد وان كان
معناه كيمك فهو لازم اذ متعد به پوشانيدن ياد را متخلصه كرفتن كوشيدن يعنى
لا يقع شيء من الخيرات مثل ستر العري باعطاء اللباس ومثل التخلص الاسير والمحبوس
الابوجود النعمة ابناى جنس ما را يد فقر الصوفية بياية ايستان اي بموتلية
الاغنياء كما رساند استفهام انكاري ويد عليا وهي يد المعطي بيد سفل وبدا الفقير
الاخذية مانند اي تشبها كما ورد في الخبر اليد العليا خير من اليد السفلى يعني
حق جل وعلا در محكم تنزيل يحمل ان يرد بالحكم معناه الاصطلاح الذي ذكره
اهل الاصول او يرد به معناه اللغوي ان نعمت اهل بهشت خبري دهد كه اولئك
هم اي لاجل اهل الجنة رزق معلوم اي معروف حين يشتهون عا قد رغدوه
وعشية فواكه بيان للرزق المعلوم او بدل منه جمع فاكهة وهي ما يورث كل من الثمار

١٧٩
من الثمار فلذا اورد في اهل الجنة انما يورث كل للتلذذ وللحفظ الصيحة لاستفادتهم عنه في الجنة
وهم مكرمون لان الاكل الثاني عن الاكرام يلقى بالبهائم وان رزقهم يصل اليهم من غير نعت
وسؤال كما عليه رزق اهل الدنيا في جنات النعيم اي في جنات ليس فيها الا النعيم ووجه
استدلال المصنف بالآية على كون يد العليا افضل ان لها رزقا معلوما والرزق المعلوم
ممدوح وصف الله تعالى اهل الجنة تابداني مشغول كفافي اذ دولت عفاق وهو الكفا
عن الحرام محرومست وملاك فراغت زبد نكبين رزق معلوم بيت تشكنا
نمايد ندر خواب اي في النوم همه عالم نجشمة آب كمال حرصهم على الماء واحتياجهم
اليه هر كجا كه سختي كشيده مفعول مقدم قوله بدني ونلجي چشيد عطف عليه رايق
خود را بشرد قد مر بيان في حكاية روزگار ماى والباء هنا للسببية در كار محقق
انذار فقره وان تواب ان اي من لوازمه القياحة نپر هر د بفتح النون النافثة وان
عقوبت آخرت نهر است اي الخاف وحلال از حرام تشناسد بيت سكر
كر كلوخي بياى الوحدة فيهما بد ساريد بان بدى عليه زشادي بد جمد كين الخوا
اي على هذا الظن وكر نعتي الباء للوحدة والنعت هو الجنازة بكسر الجيم اذا كان
عليه الميت فهو سر يد وكس بدوش كبرند مهو لثيم الطبع شحيح النفس
پندارد كه خوانست اي يظن انه طعام اما صاحب دنيا يعني مالك مال بعين
عنايت حق تعالى في اضافة عين الى عنايت لطف ملحوظ است المحل هو النظر بمو
خر العين ونحو لالباء سببية از حرام محفوظ ثم اراد المصنف بيان مضر ان الفقر
وطلب الانصاف والاعتراف من خصمه فقال من هما نايغ فرضا كه تقريران سخن
نكردم المفروض هذا وبيان وبرهان نيا وردم عطف عليه انصاف از تو توقع دارم

ثم اورد كلاما يقبله المنصف فقال هرگز مع هذا التفت كل فطر معلوم لشبوعه
ومن يهتته بقوله قبل بكسر الكاف الفاكى بمعنى اصلا يعنى هيج فقد اكل الكلام
ولا فائدة فيه هرگز و هيج ديدى كه دست دعايى الياء للوحدة ودعا هو
الشخص المخرى الذى لا يطابق بالطنه طاهر يقال له بالتركى قلب بركتف
بفتح الكاف وكسر التاء وسكونها الظهر بالفتح بسنه يا حرف عطف فى الفاكى يى نوايى
بى والوحدة ايضا در زندان نشسته مجوسا يا پنده معصومى در پنده يا كفى
بتشديد الفاء حرفى كامة از معصم بكسر الميم وسكون العين وفتح الصاد موضع
السوار من الساعد اى الرسغ بريد الاستثناء من الامور المذكورة بعلت درویشى
بالياء المصدرى شهرى دان را تخلم ضرورت وفقر در فقيرها بفتح النون وسكون
الفاء يقال بالتركى خريفقا من لغم كوفته اند وكعبها فته اسم مفعول من سفتن
يعنى اذ الرجال الشجعان يجسم الكس فى المواضع الصيقة تحت الارض ويقيدون
ارجلهم بالحديد وتخرج كعابهم به او المعنى ان الكس يستعملونهم بالاجرة على
اعمال حفر الارض وتخرج كعابهم بسبب الاعمال الشاقة فيها ومنهم يعرف للنع
قال يعنى بسبب فقر درویشها افتاة است وبكر نحية است تا كعبش مخرج وسولج
شده است ومثل است كه درویش را نفس اماره مطالب كند اى الجاهل معتر
چون قوت احسانش اى كفتها عن الزنا نيكاشد للتوفان وقوة المزاج بعصيان
مبتلا كردد كه بطن و فرج نواء مانند التواء بفتح التاء المثناة الفوقانية
وسكوة الواو ثم بالهمزة المفتوحة بالتركى ايكز وفسره المص بقوله يعنى بطن
وفرج دو فرزند يك شلم اند ما فسر المص بطن الملام بقوله ما دام كه كه اين بلى

يعنى بطن بوضات بسبب كثرة الاكل ان ذكر يعنى فرج بديكث وقد وقع ما قلته من الاصل
شنيديم كه درویش را باحدث خبثى بريد به الزنا بلفظ فتند اى الناس بانك شر مسارى
بورد اى وقع له الخالة سزاي سنگسارى شد اى استحق الرجم كفت اى مسلمانان ز زندان
كه زن كنم قد عرفت معناه فان قبل الظاهر من هذا الكلام ان يكون ذلك الرجل غرا ولا
رجم للعزب فكيف يستحق الرجم قلنا يجوز ان يكون له روجة فى بدلا آخر ولئن سلم
انه لا روجة له وقت ارتكابه الزنا ولكن يجوز ان يكون متزوجا فى الزمان الماضى
فيسحق الرجم وقول الفقهاء لا رجم للعزب ليس بمطلق بل للعزب الاصلا وقوت
ندام كه صبر كنم على ترك الجماع چه كنم لا رهبانيتى فى الاسلام اشارة الى قول النبى
عليه لا رهبانيتى ولا يثبت فى الاسلام رهبانيتى بفتح الراء فعل الرهبان من موطن
الصوم وليس المسوح وترك كل اللحم والتباعد فى الغيزان واما يثبت فهو ترك النكاح
والاعتزال الكلى عن النساء ثم اراد المص بيان منافع غنا فقال واز جمله مواسبات
سكون بالاضافة جمع موجب كمساجد ومسجد وهو موضع الوجوب وجمعيت درون
عطف على سكون كه خداوندان نعمت را ثابت است قوله واز جمله مواسبات خبر مقدم
وقوله كه خداوندان الخ صفة لقوله موجب بلى مبتدأ وانست خبره والجملة
مبتدأ ومؤخر الخبر للمقدم كه هر شب مني در بر يعنى صدر بريد به الزوجة الجميلة
او الجارية المليحة وهو روز جوانى از سر كيونند يعنى سائيقون الشبيل كل يوم اى
يصبحون كائهم شبان انچنان صني وصف للسابق كه صبح تابان را دست اى صبحت
اى حسن او بركست اى الصبح المضى ع يضع يده على جنبه فان القلب فى الجانب الاسير
وهذه الهيئة كناية عن ذهاب الطاقة وكمال الحيرة ومن قال يعنى روشن در شش انجمال

او بر كينه نهاده است و هذا كناية عن تسليم حسنه و اظهار التحير من جماله فهو لم يعرف موضع القلب
اللام الا ان يقال المراد من قوله دل هو الصدر والتعبير عنه به لرعاية قافية السجع وسرو
خرمان راياي محال في ذكر دست وياي لطف از ودر كل بكسر الكاف **بيت** فخره عزير
يديد بهم العشاق فرو بردن اسم مفعول من فرو بردن چنگ بالجمع القاصي يراد به
مجموع الاصابع سر انگشتها بسكون الراء للوزن كرحه عناب ونك فيه تخيل وانشاء
الى ان مرة الانامل ليست بضيق الخفاء بل ملونه بدم العشاق ومن قال يدوم هو لآل
الاغنياء العشاق فقد خسر العام بلا مخصص كما لا يخفى محالست بحسب المعاده كه
باوجود حسن طلعت و اشارة الى صتم كرد بكسر الفارسي مناهي اي يستحيل منه عادة بدو
حول المناهي باقصد تباهي بالباء المصدرية وتباها في معنى الطاغى والفاقد والهلاك
والردى كذا في كتب اللغات للعبدية ومن قال بمعن طاغى كذا في الصحيح الفارسي فقد
قصّر البيان كما هو شأنه كند **بيت** دلي كه حور بهشتي مربوط و بغي كرد
مرهون كى الثقات كند بر بستان بغيابي بالترك بغيابي واطرادان من تعشق بالجمال
الاعمال لا يلفت الى الادنى سواء كان ذلك الجمال الاعمال في الزوجة او الامه ومن لم يعرف
معنى لفظ بغيابي بل لم يعرف معنى البيت قال واشاره بقوله تباين بغيابي الى تلك الجوارى
المسبية الجميلة المستخرجة من دار الحرب بالتهريب والغارة **نفس** من موصولة
كان تامة بين يديه اي قدامه مأمدة استثنى ضمير الفاعل راجع الى من رطب فاعل
كان والجملة الفعلية صلة للموصول والموصول مع صلته مرفوع المحل على انه مبتدأ
والمعنى من وجد قدامه كلى الشئ رطب بغيره مضارع اغن والضمير البارز راجع
الى الموصول ذلك مرفوع محلاً على انه فاعل يغنى وهو اشارة الى الرطب وهذه الجملة

خبر المبتدأ الى الموصول مع الصلة عن ربح متعلق بغنى والربح هو الرى بالحجارة وهو
مضاف الى العنا قيد جمع عنقول وهو بالفارسية خوشه انكور ويراد عنقول الرطب بقرينة
المحل والمراد ان كان عنده امرأة ذات جمال وهو نجا معها كل وقت شاء لا يحتاج
الى الجماع الحرام اغلب اى اكثر شئ دستان اى الفقراء دامن عصمت مفعول مقدم لقوله
الاينده في قوله بمعصية الاينده بالترك بولا شدموق وچون سكان كرسنه اى
كالكلاب الجوع نازد بانيد مضارع من ربودن فى النسخة التى اختارها بالسياق
بيت چون سگ درنده بتشدید الراو كوشت يافت نپرسد مرهون كين شتر
صالحست اى لا يستأل انه ناقة صالحة عوم يا خرد جمال فالفقير الذى له شئ لا يحد
عن الجماع الحرام بسيار مستعدان بعلت درویشى اى بسبب الفقر در عين فساد افتاد
وعرض بالكسر السكون كرامى قدمت بيانه فى هذا البيت فى الحكاية او لها اعترافى راديدم
ومن قال هناك فى شرحه منسوب كرام قال هنا اى ثمين فقد كثر خطاءه و فيصح
ان يقال فى شأنه عرض كرامى بباد بكسر الدال زشت نام داده **بيت** بالكرسنى
قوت پدهيد غماند بفتح النون مضارع منفى من ماندن افلاس بكسر الهمزة وسكون
السين المهملة مبتدأ و عنان بسكون النون مفعول مقدم لقوله يستاند فى قوله انك
تقوى يستاند فاعله ضمير افلاس والجملة الفعلية خبره ولما ذكر للمصداق له
رجحان الغنى على الفقر واجاب عن استدلال الخصم وذكر فوائد الغنى ومضرات الفقر
وحصل الزام الخصم ولكن لم يكن منصفاً طال لسانه وشرع في مذمة الاغنياء كما
يحكم المصداق الى كمن اين سخن بكفتم قد وقع عين هذه العبارات فى سبب ناليف
الكتاب عنان طاقت درویش از دست تحمل بدفت ولم ينصف بين زبان بد كشيد

لقلنا في البحث ولب فصاحت در میدان و فاحت قد مر بيان في حكاية قاض همداني
 بهما نيد بالچيم الفارسي وبر من دوانيد للغبية وكفت چندان مبالغه در وصف ایشان
 كودي وسخنهای پريشانه كفتي بياض الخطيب للعتاب كه وهم بسكون الهاء والليم يعنى قوة
 واهمه تصور كنند في شانهم كه اين طائفة بشير الى الاغنياء زهر فاقه را نوبافند قال
 في مختار الصحاح الترياق بكسر التاء واد التميمي فارسي معرب والدرى لغة فيه
 وبالكيد اى مفتاح خزينة اذناق وليد كذلك مشي اند لفظ مشيت بالضم والسكون
 الجي لمعنيين احدهما بالتركى يومر و الآخر بالتركى اوج وهو المراد هنا والياء
 للوحدة اى طائفة وقول من قال وقد يقال معناه انهم من اوضع المحقران في انفسهم
 حيث خلقوا من قبضة تداب غير مقبول بل غير معقول متكبر ومغرور وصفان
 معجب بكسر الجيم مر في الحكاية التي اولها يبرى حكايتي كند نفور بفتح النون
 من النفرة بمعنى النافر مشتغل مال ونعمت لمصرهم ومفتتن من الفتنة جاه وثرثوث
 بمعنى الغنى كذا في المصادر ومعنى كثرة العدد وكذا في مختار الصحاح كه سخن نگويند
 الالبسفاهت قال في مختار الصحاح السفه ضد الحلم واصلة الخفة والحركة ونظر
 نكند بغير الالبسفاهت ثم ذكر بعض قبايحهم نحسب نعمة علماء را بكديا بالكاف
 الفارسي والياء المصدرى منسوب كنند اى يقولون في حق العلماء انهم ما يثلون وقرأ
 رابته بى الباء الصلة ثم بكسر النافية سر وپاي يرا ديه العربى معيوب كداند اى يقولون
 في حق الفقهاء انهم قوم ليس لهم في ثراهم بغرور مالى كه دارند وعزت جاهي كه
 پندارند يعنى يظنون انه في نفسهم مرتبة عظيمة وليد كذلك في الحقيقة برتد
 اى اعلى از همه نشينند في المجالس وخود را از همه بهتر بينند في تصورهم نه ان در سر

دارند اى ليس في ثراهم كه سر يكسى بد دارند اى بر فحوار اسهم للنظر الى الغير
 من سدة كبرهم ومن قال اى اليخوترون رفع الوركس والالتفات الى الغير حتى لا
 يتصورونه من سدة الغرور وفطر الكبر فلم يرفع راسه الى جانب المعنى
 اصلا يتخير في موضع الحال ان قول حكما كه كفتند اندهم بطاعت از ديكران كثر
 ونعت ييش بالياء العربى بصورت تواتر است وعبى در ویش **بيت**
 هي كثره هنر مال كند فخر حكيم اى على اهل الفضل كونهم بحسب الكاف العربى كون
 النون في الاصل بمعنى الدبر وكسر النون للاضافة حزن هذا اللفظ اعلى كون
 حركانية عن التحقير نعت في استعمال الاعجام شاعر شمعون وفي بعض النسخ شاعر
 ففاعله ضمير حكيم اكر كا وعبر است هذا منبذ على ما زعم بعضهم من ان العبري وثيحي
 كفتهم مذمة البنان اشارة الى الاغنياء واما ركه خداوندان كرمند اى
 الكرم كفت خطا كفتي كه بنده در سند بكسر الدال وفتح الواو اى هم عبيد لدرهم
 چه فائدة كه از بولى اكر ابرافردند لفظ آذر با لمد والذال المعجمة اسم للشهوة
 الثلاثة الاخير من الشهوات الثلاثة الربعية او الخريفية او الشتائية في تاريخ
 الغرر وقول من قال اسم للشهر الاخير من الشهوات الثلاثة الخريفية فاعنا يصح في تاريخ
 الجلالى وتجلي بمعنى النار مراد فاللفظ آشد وهو ليس بمراد هنا بر كس نهي بارند مضاعف
 منع من باريدن ولسانه الى ابر مجاز مرسل من قبيل ذكر المحل واردة الحال او استعمال
 هذا اللفظ متعديا مجازا او المنعدي حقيقة بارانيدن وحشمة آفتابند عطف
 على ابرافردن بر كس نهي ثابند بمعنى الاشتغال هنا ويدر كس استطاعت سوارند اى
 لهم استلاء على الثروة والقدرة ونهي رانند فلا انتفاع للناكس بهم قدي ان بهر حد استعا

كال

نمی نهند و در می نی من بشدید النون بمعن المنة واذی بمعن الاذیه ندهند و هو
عافلون عن قوله تعا لا یطلو اصدقا یتکم بالین والاذی و مالی بمشقت فراهم
آرند ای بچشمعون و یخسنت بکسر الخاء المعجمة و تشدید ال سین المهملة نکه دارند
ای لحفظونه یخسرت بکذا آرند ای عند الموت و حکما گفته اند سیم یخیل
از خاک و قتی بواید که وی در خاک رود ای لا یخیر مال البخیل من موضع دفنه
الاحین بد فن هو الارض **بیت** بدیج بفتح الباء الصلوة و سعی بسکون الیا
کسی نعمتی به یخینک آر دای تحصیلها دگر کس ای الوارث آید و بی سعی و ریج
بردارد ای بدفعه و یتملک به کفتم فی جوابه بدخل خلا و ندان نعمت و قوف نیافعی
الابعلت کدای بالباء المصدری ای بسبب السؤال و مرنه هر که طمع یکسو نهد
یعنی بنو که کریم و یخیلش یکسان مستوی نماید مضاعف مجرور عن غودن
ثم اورد فی مقام التعلیل قوله محکم بفتح المیم مشهور و کسر هاء الفة و تشدید کاف
اصل و تخفیفها فرع دانند که زر چیست اذا یظهر به خلوصه و رجائه و کذا دانند
که همسک نیست فانه محکم الاغنیاء کفنا فی رد کلامی بنجریه آنی کویم هذا
الكلام که متعلقان بکسر اللام برادیه الخدام بود و رای علی البک بد آرند ای بنصبکم
علی البک و علیطان ای الذی قلوبهم شدیدة را بر کما رند بضم الکاف الفاکتی مضاعف
من کاشتن بالتک اصح ملوک کذا فی مختار الصحاح و قوم یع قوی و یدملک
و طیش من کذا فی بحر العرب و حواله اتمک و اینا تمق کذا فی لغة قره حصار و منه قصر
ع الاول فقد قصر ثاباد بمعن الطریق هنا و کسر الراء للاضافة عزیزان ندهند ای بمنزوم
من الدخول و کث بر سینه صلب دلان نهند للرد و کویند کس در سرای نیست

و تحقیق رست گفته باشند **بیت** انرا که عقل و همت و تدبیر و رای نیست خوش گرفت
پیه ده دارد که کسی در سرای نیست و لما بالغ الخصم فی مدّة الاغنیاء و کان بعض کلامه
ظاهر الدفع و بعضه یحتاج الی البیان سکت عن بعضه و تعرض بدفع بعضه فقال کفتم
این حرکت ای نصب لبواب علی البک بعد آنکه از کث متوقعان بکسر الطاف المشدده ای
الذین یدرجون شیاء یحان امده اند کنایه عن کمال الضحیة و ان رفعة کدایان بفغان سجع
و محال عقلست که اگر دیک با کاف الفادسی بمعن الرقل بیابان در بضم الدال و تشدید
الراء فی الاصل جمع در و هی التواء کذا فی مختار الصحاح و حقق هذا للقافیة نشود
و یصدق بها چشم کدایان بد بضم الباء الفاکتی نشود **بیت** دیده اهل جمع بنعمت
دنیا بشتاب کسرة الثاء پرنشود همچنان نکه بسکون الکاف للوزن چاه بسکون الهاء بضم
فذلک لا یقتضی تخلفهم حاتم طای که بیابان نشین بودیم یکن من سکان البلاد اگر
در شهر بودی از دست کدایان بیچاره عاجز گشتی و فی بعض النسخ شدی و جامه از تن
او پاره بالترک و کسک و رشوت و حصه و قد یستعمل بمعن پاره پاره بل یجعل مخففا
منه و فی بعض النسخ چنانکه در مطایبک ای اللطایف گفته است **بیت** در من منکر
بکسر النون للوزن نادکران چشم ندارند الی کاز دست کدایان نتوان کرد ثوابی لما اجابه
المص کفنا ای الخصم که من حال ایشان رحمت می بوم لان لهم مالا و لا یشترون به ثوابا
کفتم نه که به حال ایشان حسرت می حوری لحوصک مادرین کفنا را فی اللیاحنة و هرد و بهم
المع بالترک بذایکی من بر بوايله گرفتار ای امیر و مقید هر سیدی براندی فی بساط البین
بدفع آن بکوشیدی و کذا هر شاه که بخواندی بفریاد پیوستیدی ای کما غالبی غلبته
تافکد کیسه همت همه در باخت بسکون الخاء و الثاء ماض من باختن بریداته

صرف الكل وافناه وتبرجعة بالشك كش حجت راهبه بیدارخت **بیت** هان بکون
 النون لفظ براهبه التثنية وفسر براهبه ولا تعقل كما في قوله مولانا روى **بیت** كفت هان
 اى سخن كان كفت كو وعظ وكفتا زبان وكوش جو ومن قال بمع **حاضر** باش
 في الاشهر وقال في المشكلات بمعنى اعلم وطن ان بين المعنيين منافاة تحتاج الى التنبية تاسير
 يفتكني خرقا از جمله بفتح الحاء المهملة وسكون الميم فصيح مرهون كوط اصله كه اورا
 اشارة الى فصيح جزآن مبالغة مستعار ليست وليس للفصيح ملك صحيح دين ورد
 بفتح الواو وسكون الراء المهملة والراء المعجمة امر من ودريد ومعرفت عطف عليه كه
 سخن دان بكسر النون دان للاضافة سجع كوى يسكون العين وللضافة من قبيل اضافة
 الموصوف الى الصفة كلاهما وصفان تركيبيان بر در سلاح دارد اى له سلاح على باب
 القلعة ومن قال يعنى يظهر السلاح عا باب القلعة فلم يأت بجمع اللفظ وكسر در حصا
 نیست وليس في داخلها احد عاقبت الامر ليلتش غائدا لاثبات مدعاه ذليلتش
 كردم وعليتنه دست تعلى وهو مجاوزة الشيء الى غيره در اكد كود الى ويهوده قد مر
 بيانه في الحكاية التي اوقها بر بالين يحيى عزم في قول المصداغ يهرده نجت وخیال
 باطلست ومن يتنه هناك بقوله هرزه وباطل وقال هنا يعنى هرزه يستحق ان يقرأ المصحح
 للذكور في شأنه ويقال ما قاله بل مجموع هذا القول اعنى هرزه كفتن اعان لفظه كردم قد
 وثقت بالضم والتشديد اى سيرة جاهلانت كه چون بدليل فرومانند ولم يقدر واعلم
 اثبات الدليل سلسلة خصوصت بخبائنته اى تخبر كونها چون اى المثل آند بالمد وتقلیم
 الزاع المعجمة عن المهملة اسم لاني ابراهيم النبي عزم بت تراش وصف تركيبى صفة لقوله
 آزار يعنى همچون آزار صنم تراش كه نجت بايسراى ابراهيم عزم بد نيامد ولم يغلب عليه

بجنك بدخات قام الى الحرب كه قال الله تعالى لئن لم ينته لارجمنك اقل الآيه قال اراغب
 انت عن الهوى يا ابراهيم لئن لم ينته لارجمنك واهجرني مليا اى قال آند لبراهيم عزم
 حين نهاده عن عبارة الاصنام اراغب انت الآيه قابله لطفه بالغلظة وصدر كلامه
 بالمره لا تكار نفس الرغبة ثم هدد به بقوله لئن لم تنته عن مقالك فيها او الرغبة عنها
 لارجمنك اى بلساني يعنى الشتم والذم او بالحجارة حتى تموت او تفر منى دشنام داد
 سقطش كفتم قد مر معناهما كد يباغم دريد ز نهدا نشر گرفتيم اذ جزاويته يفته مثلهما
بیت او در من ومن در وقتاده بالمواخذة خلق از بي ما دوان وخندان صفنا
 مشبهان اى دونه وخنده كنده للرؤية التعجب انكشت مبتدأ وكسر التاء واللام
 تعجب وكذا الباء جرمانى اى الخلق والياء للنسبة از كفت شديد ما بدندان خبر المبتدأ
 اى الخلق يتعجبون من كائناتنا ويضعون اصابعهم في المنازهم استعجابا واستغرابا القصه
 مرافعه مفعول مقدم لبرديم ومصدر مضاف الى مفعوله وهو اين سخن يعنى ان الغف
 افضل ام الفقير يلىش قاض برديم ليحكم بيننا باو بحكومت قاضى عدل اراض شديم
 ناهاكم مسلمانان مصلحتي جويد ويخترد ودرميان توانكران ودرويشان فرق
 بكويد بدرجيج احدهما قاض چون هيئت ما بديد بكسر الباء الصلة ومنطق مصدر ميمى
 بمعن النطق يراد به هنا حاطة اى كلام ما بشنيد فان على القاض اشتهاع كلام الخصمين
 سرنجيب تفكر فرو برد لاق المبحث محل تا مل وبعد ان تا مل بسيار سر برورد اى رفع
 رءسه للجواب وكفت مخا طبا الى اى انك توانكر انرا تا كفتي ومدحهم وبر درويشان
 جفا دادا شتى وقد حشرهم بدانكه هر كجا كه كست خاست وكذا بين الفقراء صابرو خراج
 وباخر خمارست ودر كنج ما كست وانجا كه در بالضم والتشديد قد مر بيان وكسر الراء

سخن

الاضافة شهوات قال صاحب الغرائب الخونك ايدسي وايوسي كما قال اصفهاني **بيت**
 كفتا چون تو خزنه زرد و كنه من نيز تو لولوي شهوار نديستم ومن قال في شرحه هو الذي
 الصافي الثمن كذا في غر الغرائب فقد افترى نمنك قدمت بيانه في الحكاية التي اولها مشيت
 زني مرحم خاكت قافية لقوله شهوار لذت عيش دنيا دامينداه كدغه بسكونه الدال المهملة
 وقع الغيب المجهولة بمعن كزیدن اجل در پس است الجمع خبره ونعم بكسر النون جمع نعمة
 برشت راديو مكاره جمع مكروه در پيش بالياء الفاكي فيها كما قال نعم حقت
 الجنة بالمكاره والنا بالشهوات **بيت** جور دشمن چه كند كركشده طالب
 دوست فيه تقديم وتأخير كنج وماروكل وخاروغم وشادي برهم است بالفتح ثم نود
 الفاض نظر نكفي در پيشان يعنى الا تنظر الي انسان كه بيد مشك بسكونه الدال اسم لنوع
 من شجر الخلاق طيب الرائحة است وجوب خشك ثم شرع الفاض في تحقيق محل النزاع
 همچنان در زمرة اى جماعه توانكران شاگرد وكفور بفتح الكاف ضد الشاكر
 ودر حلقه درويشان صابرند وضجور فعول من الضجرة ضد الصابر **بيت**
 اگر ذاله هر قطره يعنى اگر هر قطره ذاله در شدي بياء الحكاية چو تحقق من چون
 اى مثل خر مهره قال صاحب الغرائب كوز بونجي كه قاتره و مركبه دقار لوبازار و
 پيدشدي لكثرت مفر بان حضرت حق عز وجل توانكرانند درويشده است اى المقربون
 عند الله من الاغنياء هم الذين يكونون اغنياء بالمال وفقراء في الحال ودرويشانند
 توانكران همت اى المقربون عند الله من الفقراء هم الذين يكونون فقراء بالحال واغنياء
 في الافعال بان لا يظهر واعند الكثر فقرهم بل يتصدقون كما قيل في القلة اى الفقراء هم
 بكسر ثين لفة مستقلة مراد فمهند وكسر النون هنا للاضافة توانكران است كعم

كركشده
 كركشده

درويشان خورده ولايشنغل باكل الاطعمة لاجل نفسه وبرهين بكسر ثين لفة مستقلة
 مراد فمهند ومن قال في شرحه نقلا من غيره تفصيله وبرهين تفصيل به فقد وهم لان
 وضع الياء والنون ليس للتفصيل بل للنسبة كما بينا في اوائل الكتاب في قول المصنف زندي
 پيش باز رو بين جنك درويشان انكه كم بضم والنشد لفظ عرفت توانكران نكيد
 اللامح في السؤال قال الله تعالى ومن يتوكل على الله فهو حسبه اى كاف فيه اول الآية ومن
 يتوكل على الله يجعل له مخرجا ويرزقه من حيث لا يحتسب يروى ان سالم بن عوف بن
 مالك الاشجعي اسره العدو فشكا ابوه الى رسول الله صلى الله عليه وسلم فقال اتق الله واكثر قول لا حول
 ولا قوة الا بالله العلي العظيم ففعل فينما هو في بيته اذ فرغ ابنه اليه ومعه
 مائة من الابل غفل عنه العدو فانتعاه **بيت** چه نادان بود مردم مكتب كه از هر
 روزي شود مضطرب ندانده دار ابرهفت آسمان ويرزقه من حيث لا يحتسب
 قال بعض المشايخ التوكل محلة القلب والمركبة بالظاهر لا ثنا في التوكل بعد تحقيق
 العبدان التقدير من قبل الله تعالى وعن انس بن مالك قال جاء رجل عا ناقة له فقال
 يا رسول الله ادعها واتوكل على الله فقال عليه السلام اعقلها فتوكل على الله قال صاحب
 المثنوي **بيت** كفت پيغام بر باوان بلند باتوكل زانوى كشتريند پس رفت
 عتاب از من بدر وشد كردش بهر الى ان الفاض خطاى في ترجمه الاغنياء عا الفقراء
 مطلقا وعائني في اطلاق ثم وجه وجه العتاب الى خصمي وكفت اى كه كفتي توانكران
 مشتغل بناهي اند اى هم مشتغلون بالبلدان ومست ملامهي ثم قال الفاض محققا
 للمحل نعم بفتحين طائفة الهمة للوحدة چنین كه كفتي هستند قاصد همت
 وكافرو همت وصفان توكيديان بهرند مال را خزنه و بهرند اى يرفعون لك

ویرضعونه و خزانته و خورند و ندهند ای لا یتصدقون اگر بمثل بالفتح یا یعنی مثلا
باران نبارد بالنون النافیه ای وقع القسط و فی بعض النسخ یبارد بضم الباء الا ولی و هو جید و من
اختاره فقد اختار الرجوع باهما نطوفان برآرد بکثرة المجر و هو ضد القرینة باعتماد
مکنت خویش بالاضافة ای قدره للمال از صحت درویش المحنة احد المحن التي
یرتحن بها الانسان من بلیة ینسند و لا یتفحصون احواله و ارخای نترسند و گویند
بیت کراذ نیستی دیگری شد هلاک مرهون مرا هست ای للمال بط بالتحقیف
للوطن را نطوفان چه بال اذ لا یفرق **س** و اکبات ای رب النساء را کبات
و لاعتماده عن الموصوف نصب نیافا عن المفعولیة جمع ناقه فی هودجها حال من للفعول
ای حال کون تلك النیافی فی هودجهم ای تحترها و هی جمع هودج و هو المحفة مادامت
المرأة فیها و ضمیر هودجها راجع الی اکبات لم یلتفتن بفتح النون الجمع جواب رب الی من
متعلق غاصای انفس فی الکتاب بضمین جمع کثیر و هو الرمل المجمع **بیت**
دونان چو کلیم خویش بیرون بردند ای اخرجه من المال کویند چه غم کرده عالم
مردند و لیس لهم هم الالههم انفسهم قوی برین صفت که بیان کردم که انک تقول
به و تحکم علی کلهم بهیة الحكم و لیس كذلك یکنه بقوله و طایفه دیگر من الغنیاء و
نعت قدیم بیان و صلاهی کردم در داده لفظ در صله و فی بعض النسخ و دست کردم
کشاده و میان تخت دست بستند و ابو و بتواضع کشاده مقابل بسته طالب نامند
و مغفرت ای یطلبون ان یدکروا بالخیر و یغفر لهم و صاحب دنیا و آخرت وقع فی اختیار
للمشیای خیر الاعمال ما اوجب الامر چون بندکان حضرت پادشاه عالم من جمله کلام
القاضی مؤید من عند الله و صفی لقوله پادشاه مظفر و منصور علی الاعداء صله

منصور هلاک از قه جم زغان الانام ای عطیه جمیع الناس حامی اسم فاعل من الحمايه و هی
الحفظ تغور بضمین جمع ثغر الثار المشکلة و سکون الغین المجریه و هو موضع
الخافه بالفارسیه در بند و سرحد و الخا که بیم بود از دشمن و قبل المراد بالتغور
الفروع ای حافظ فروع بلاد الاسلام و ارث ملک سلیمان قدیم بیان اعدل اسم
تفضیل ملوک الزمان هذا مدح معتدل مظفر الدین قدیم هذا ایضا ابو بکر سعد
ای ابو بکر بن سعد ادام الله ایامه ای طال عمره و نصر اعلامه بالفتح جمع علم بفتحین
بیت پدید بجای پیسر لفظ جای میم هرگز این کردم نکند مرهون که دست جود
تو یا خاندان آدم کرد یعنی انک اشفق با و لا د آدم من آباءهم خدای بسکون الیاء
مبتداء و خولت که بر عالمی بفتح اللام و یاء النسبه یخشاید مضارع من الخشا
بیدن بمعنی الرحمة ای اراد الله تعالی ان یرحم جمیع الذین هم منسوبون الی العالم
تدبیرت خود پادشاه عالم کرد فان کونک سلطانا علی الناس رحمة علیهم
قاضی چون سخن بدین پایه رسانید ای اوصل الکلام الی هذه المرتبه و از حد
قیاس ما سبب مبالغه در گذار اند ای حکم بالاعتدال بمقتضای حکم قضا ای بموجب
حکم رضادادیم و قبلناه و از ما مضی در گذار شستم ای تجاوزنا عنه و بعد از ما جاری
راه مدای و هی المواجهه و الملازمه کرفتم قال علیه السلام امرت بمداراة الناس
و سر بشدارک یقال استدرک ما فات و تدار که بر قدم یکدیگر نهادیم للاعتدال
و بوسه بر سر روی همد کردادیم ای قیل کل واحد منا رائد الآخر و وجهه و ختم
سخن بدین دو بیت بود ای ختم الکلام بهیة این البیتین و نصحت فیهما
اللطائفان **بیت** مکن رکودش کیتی بالکاف الفارسی فیها شکایت مفعول

مکن ای در و شد عئل النبی بقوله که تیره تختی بیاء الخطی و تیره تخت و صفی کسبی
اگر هم مراد فمع و قد یراد به الاستمرار بدین نسق مردی بضم المیم خطی مردن
توانکرا باللف فی آخره للنداء چو دل و دشت کامرانت هست معناه بالترکه چونکه
مراد سورج الک و کو کلک وارد در غور و بیخندن بلباء الاصلیة ای کل بعض مالک
و اعط بعضه که دنیا و آخرت بدی بضم الباء ای حاصل که حظ من الدنيا و نصیب من الآخرة

باب هشتم در آداب صحبت

الآداب جمع ادب و هو اجتماع خصال الخیر و الأدب هو الذي اجتمع فيه تلك
المصال و قد يطلق علی معلم الادب و الصیة بمعنی المصاحبة مال
از بهر اسبابی لاجل التواضع و بخت نه عمر از بهر کرد کرده مال ای پس
المر لاجل جمع المال عاقلی را پدیدند فلما يوجد فی بعض النسخ پدیدم که نیکنی
کیست و بدیخت چیست و قد یستعمل چیست بمعنی کیست گفت
نیکنی الله خورد بسكون الراء و الدال ماضی من خوردن و کشت بکسر الهمزة العری
من کشتن بمعنی الحث ای طرح البذر و بدیخت آنکه مرد بضم المیم ای مات و هشت
بکسر الهمزة ای ترک ماله بیت مکن غماز ای لا تصل برآن هیچکس را شخص
شما که هیچ نکرد ای لم یعمل عمله ینفعه عئل النبی بقوله که عمر در سر تحصیل مال
کرد و نخورد ای صرف عمره لتحصیل المال و لم ینفع به حکمت موسی عم فارون را
نصیحت کرد قائل که احسن امر من الاحسان كما احسن الله اليك ای احسن
العباد الله بآداء الزکوة و الصدقة كما احسن الله اليك بعلم الکبریا و تشدید بمعنی م یقبل
قوله و عاقلین شنیدی قدر بیان فی قول المص فارون هلاک شد بیت آنکه بنیایا

و درم خبر نیند و خت ای لم یکسب الثواب بهما سر عاقبت اندر سردنیا و درم کردای
صرف را سه فیهما خواهی که متمتع شوی ای ان کننت فربما ان تنفع از نعمت دنیا با خلق
کرم کن که چو خدا با تو کرم کرد کما قبل اذا جاءک الدنيا علیک فخذها عاقلان
ظرا انها تنقلب فلا الجود یغیرها اذا هی اقبلت و لا البخل یقیسها اذا هی تذهب
عرب گوید خدا امر من جاد بمال الجود و لا تمنن نری من المننة و تعلیل قولهم فان الفائدة
اليك تعو و تقدر الجار المحضر و السمع و المص فستره بقوله یعنی بخش و عطایه امر من
دادن و مننت منه بفتح المیم النافیه و کسر النون و سکون الهمزة نری من نهادن که فایده
آن بتوبازی گردد بیت درخت کرم هر لحاله بیخ کردای نیت و صابر محکما
گذشت از فلك شاخ و بالی او فان اثار الثواب یدفعی الی العرش کرامت واری
بتشدید المیم که و اشاره الی درخت بر جمع الثمرة خوردی بیاء الخطی فیهما بمننت
مناره بفتح الهمزة و تشدید الراء المعروفة بر پای و ای لا تقطعه بها یعنی لا
تبطله بالمننة كما قال الله تعالی یا ایها الذین آمنوا لا تبطلوا صدقاتکم بالمال
والا ذی قبل المننة من صفق المننة بالضم ای القوة بیت شکر خدای کن که
موفق اسم مفعول من التوفیق شدی بخیر متعلق بموفق و انعام و فضل او نه معطل
گذشت الناء الاخیره للخطاب ای لم یترک کل معطلا من انعامه و فضله مننت منه
که خدمت سلطان هم کنی كما قال الله تعالی قل عمنوا علی اسلاؤکم مننت ثوابه از و که
نخند من بدیخت با الله عن علیکم ان هذا کم للإیمان حکمت دو کدر دین بهرود
قدم را بردند ای ارتکب المشقة الباطلة و سعی فی فایده کردند ثم یتینها بلی
آنکه مال اندوخت ای کسب و نخورد و دیگر آنکه علم آموخت و عمل نکرد بیت

علم چند آنکه بدست خدای تعالی بدست اسام تفصیل چون عمل در نیست بدانکه بیاء الخطای
نه محقق بکسر القاف الاولی المشددة معناه من اثبت المسائل بالدیة بودی لا یكون محققا
نه دانشمند چار یابی بدو کتابی چند صفة چار یا قال الله تعالی مثل الذین حملوا التوراة
ثم لم یحملوها کمثل الحمار یحمل اسفارا آن تهری مغز راجع علم و خبرای لیسر علم و خبر که بدو
همز مست یاد فتوای لای فرق بینهما **حکمت** علم از بروردن بدو در دست فان تو
بیت الدین و اصلاح به نه از بروردن ای لیسر لاجل ان یجعل وسیلة الی تحصیل
الدنیا **بیت** هر که بدو خلق علم و نهد فروخت یعنی ان باع علمه و زهد من الخلق و جعلها
وسيلة لنیل الدنیا و من قال یعنی ان من قصد ارادة العلم و الزهد علی الخلق بیاء فلم یعرف
المعنی خرمی کرد کرد و پاک بسوخت یعنی اصرقه یخست لم یبق منه شیء **حکمت** عالم
ناید هینکارای العالم الذی لم یکن متقیاً کور هست با کاف العربی مشعله دار یعنی هو
اعی فی یده شمع هرمدی للکبر و لا هرمدی لنفسه **بیت** بی فایده هر که عمر در بخت ای لعب
به یعنی اضاعه فیما لا نفع فیہ چیزی غریب ای لم یشتري شیاء و زر بدیندخت بکسر الباء
الصلة ما ضر من انداختن نقل عن بعض السلف ان ثلثة اشياء عز وجوده عالم زاهد
و زاهد عالم و عابد متوکل **حکمت** ملک از خرد مندان جمال گیرد فان المملكة الی فیها
العقلاء تحسن بهم و دین اسلام از پرهیز کاران کمال لفظ گیرد مقدر هنا کما عرفت
مرآة انه قاعدة الاسماع قلما ما یوجد فی بعض النسخ هنا لفظ یا بد و من اختاره
وقال فی شرح مضارع من یافتن فقد اختار المرجوع و اخرج الکلام عن السجع و معنی
هذه القرینة ان الدین بکمل بالانقیاد یاد شاهان بنصیحت خرد مندان بالاضافة
محتاج تراند که خرد مندان بقرینة یاد شاهان ای السلاطین اشد احتیاجا الی نفع العقلاء

من تقریرم بهم **بیت** پند اگر بشنوی ای یاد شاه نداء لای حضار خاطر و من قال یعنی
بشنو که فقد آتی بشیء اجنبی در همه دفتر ای فی جمیع الدفاتر به ازین پند نیست و لاشک
الیہ مضمون البیت الالهی حیرت خرد مند مفرها تهری حاضرین فرمودن عمل ای لایناء غیر العاقل
بالعمل اگر چه عمل کار خرد مند نیست قال بعض اهل التحقيق العزلة التباعد عن ارباب الدول
بترك الطمع و تهری النفس و شربها بلعوم و الورع **حکمت** سه چیز پایدار ای باقی
غماند مالی تجارت فاته پنهانی بالصرف و علم فی تحت فاته پنهانی و ملک فی ریاست فی بطنی
للسلطان ان لا ینترک العقوبة عن المستحق و لهذا قال دهم آوردن بریدن جمع بدست مست
بر نیکان جمع نیک مقابل بدان و عفو کردن از ظالمان عطف علی السابق جود است بر درویشان
فانهم یسلطون علیهم **بیت** خبیث را چون تهری کنی فی مختار الصحاح التعمید
التحفظ بالشیء و بنوازی بیاء الخطای فیها بدولت الباء سبب تکرار کنی کند قاطع
ضمیر خبیث بانبازی بالباء المصدر ای یعنی بترکک **حکمت** برد و سستی
یاد شاهان بکسر الباء المصدری للاضافة اعتمدت و نتوان کرد و من اختار فی عبارة المتن
اعتماد نشاید کرد فعلی قوله اعتمدت نشاید کرد و برآواز خوش کوه کان بکسر الشین
للاضافة غرض قد مر بیانہ فی قول المصخره غرضه هنوز نباید بود قوله کرد و بود کلامها
بمعن المصدر که ان اشاره الی دوستی یاد شاهان تخیا الی متبدل شود کانه فعلی لما سبق
ای بتبدل ذلک تخیا لوسو ظن و این اشاره الی آواز خوفانی ای بالنوم و اراد به الاحتلام و البلغ
متغیر کرد **بیت** معشوق بکسر القاف هزار دوست را دل ندھی ای لا تحب و روی دھی
آن دل کلمه را محذوف للوزن یجدانی بالباءین مصدریة و متباعدة بمنه بکسر الباء
الصلة و النون الاصلیة و الباء للخطای فی آخر المصراعین و معنی البیت بیک دو ستای معشوق

کوکل و بزمیه بین اگر ویر رسک اهل کوکل ایر بلفده قورسن فلما عرفت معنی التیلت
 فلا تلتفت الی قول من قال ان الیاء فی آخر المصراعین اثبات عیة ای حصلت من ثلثیاع کسرة ما قبلها
حکمت هر آن ستری بکسر الیین و تشدید الداء و یاء الوحدة النوعیة که داری بیا و الی
 باد و کت در میان منه ای لا تضع یلنک و یلینه یعنی لا تقشقه چه دانی که وقتی دشمن
 کردد فاعله ضمیر دوست و هر بدی و فی بعض النسخ و هرگز ندی که توانی بدشمن رسان
 ای لا توصله الیه باشد که وقتی دوست شود **حکمت** رازی که خواهی نهان ماند
 بفتح النون با کسی در میان منه اگر چه معتمد بود که هیچکس بر سر تو نواز تو مشفق
 تر نباشد **بیت** خامشی قدم بر بیانه به که صمیر اراد به السیر و کسر الداء للاضافه
 الی قوله دل خوش مرهون با کسی گفتن که مکوی ای السکوت اولی من ان تقول سر که
 لاحد و تقوله لا تقل هذا السر كما قبل **بیت** سر خود بیا یا خود گفتن نباید
 زان سبب یاد را یاری بود از یاد یار اندیشه **بیت** ای سلیم آب سر چشمه بیلند
 یعنی ای شخص سلیم الطبع احبسل الماء من اول العین که چو پر شد الظاهر ان فاعله
 ضمیر آب یعنی اذا اکثر الماء بالجران من العین و صار نهرا انتول بطن المصدر
 مضاف الی مفعوله اعن جوی **بیت** سخنی در نهان بیا بد گفت بمعنی گفتن که بهر
 تخمین نباید گفت ای لا ینبغی ان یقال القول الذی لا یصلح ان یقال بین الناس فی الجمع
حکمت دشمنی صغیف که در طاعت آید ای یظهره الاطاعة و دوستی غایب کانه
 عطف تفسیری مقصود وی اشاره الی دشمن جران نیست که دشمن قوی کردد
 بالکاف الفارسی و گفته اند بر دوستی دوستان اعتماد نیست که قال عارضه الله عنه
 اخوان زماننا جواسیس العیوب تا بتملق بکسر القاف دشمنان چه رسد من جنس الاعمااد

او لا یصل شیء منه علی تملق الاعدا **حکمت** هر که دشمن کوکل ای صغیر را حقیر شمارد
 ای بعد از ذللا ضعیفا بدان مافد که انش اندک مهمل گذارد ای لا یطفئ و لا یخاف
 من احراقه **بیت** امروز بکش امر من کشتن چو میتوان گفت ای لا تؤخره
 کائنات چو بلند بالنون بعد اللام شد جهان سوخت ماض فی الاصل و معناه هنا
 الاستقبال لوقوع فی حین الشطر مکرر که زه کند که ان را مهون دشمن که بهر می توان
 دوخت **حکمت** سخن در میان دو دشمن چنان کوی که اگر دوست شوند شتر زده
 نباشی **بیت** میان دو کس چنگ چون آتش است و النار نژداد بالحطب سخن
 چنین بکسر النون الثانیة للاضافه وصف ترکیبی بمعنی التمام بدخنت صفة هینر کشت است
 فالجدال یزداد بینهما بسبب غیمة کنند این و آن ای احدها و الآخر خوش دگر باره
 دل بالمصاحبه وی بفتح الواو اندر میان ای فها بینهما کورخت بالکاف العربی کنایه
 عن کدوره حاله و مجمل بفتح الحاء و کسر الجیم میان طرف دو تن ای بین الشخصین انشد
 افروختن ای ایفاد النار نه عقلت یعنی مقتضای عقل نیست خود را در میان
 سوختن کانه تعلیل **بیت** در سخن باد و ستان آهسته باش ای لا ترفع صوتک
 و لا انفش سرک تا ندارد دشمن خوف خوره گوش ای تسمع قولک پیشه دیوار آنچه گوئی
 هوش دار ای لا تغفل تا نباشد در پس دیوار گوش **حکمت** هر که باد دشمنان دوستان
 خود بکسر النونین دوستی کند و فی بعض النسخ صلح کند سر آرزو ستان دارد **بیت**
 بشوق امر من شستن ای خردمند الان دوست دست کنایه عن ترک الصحبة و الاغتر
 که باد دشمنان بود همنشتن ای یجالسهم **حکمت** چون در امضای کاری و اجراء
 عمل متروک باشی بین ان ثقله و ترک ان طرف اختیار کن کنایه از آنکه تر بداید کلمه تر لنقضیه

شهرستان کندی

هنا كما مر مرگا **بیت** بامر بفتح الیم وسكون الدال اسهل خذ صعب کوی امر من
 کفدن و دشوار ملکوی نهی منه بالکاف **حکمت** بکسر الداء ای باب صلح زند ای بفرع باب الصلح
 جنک بجوی **حکمت** ناکار بجز بفتح الباء الصلة برمی آید ای اذا حصل الامر بالذهب
 جان در خطر نهادن نشاید ای لابد من صرف المال لئندفع من الروح الضرر كما
 قيل ان المال وقاية للنفس **بیت** چودست از همه حیلتی در کشت بضم الکاف
 الفارقی ماض مجهول من کستن و یقرأ هنا بفتح الهمزة للقافية والمعنى اذا انظر
 بجميع الحيل حلا لست بدين بشمشير دست ای حل لك الاستخلاص بالمضاربة
 بالسيف كما قيل اخر الحيل السيف **حکمت** بوزن عجز دشمن رحمت مکن که اگر قادر
 شود بر تو رحمت نکند **بیت** دشمن کلمه را مقدره چو بدی ناتوان بمعنی
 ضعیف لا فایز بروت بضم المیم الشارب و کسر التاء للاضافة خود من نهی من زدن
 ای لا تتکلم بکلمات منیئة عنه التصلف والعز و اعطاء اعدائك فوئک مغر بست
 بباء الوحدة در هر سخن و کذا الباء فی قوله مرد هست در هر پیرهن تعلیل للتهی
حکمت هر که بدی ریشد بضم الکاف العز خلق را از بلا ای او و من ظلم بر هاند
 ای بخلصهم وهذا انعام علیهم و اورا از عذاب خدای اذ لو لم یقتله لکان یودی
 الکفر فی عذاب به فی الآخرة **بیت** پسندیده است بر وصل الهمة خنثا باشد
 ولیکن مرهون منه نهی من نهادن بر سرش بکسر الشین للاضافة ای جراح خلق
 اذ ان بسكون الفاق والراء وصف ترکیبی مرهم مفعول النهی ندانست انکه رحمت
 کرد بر مار و لم یقتله که ان ظلمست بر فرزند ادم نصیحت از دشمن پذیرفتن
 ای قبول النصیحة من العدو و خطاست لانه لا یرشدک الی الخیر ولیکن شنیدن

۱۹۰
 رواست بل یحسن تا خلافاً آن اشاره الی نصیحت کار کنی عین صوابست **بیت**
 حذر کن ای اجتنب ز آنچه دشمن گوید من الامر الذی یقول العدو و ان کن افعله
 که بر زانوی بیغ لوم تجتنب تنداشد التدامه حتی تضرب علی الرکبة دست تغابن
 بالترک مغبول الذکر کث راهی نماید فاعله ضمیر دشمن رکت چون بر صفت راه
 ازان بر کرد بفتح الکاف الفارسی ای ارجع و راه دست چپ کبر **حکمت** خشم پیش
 بالباء العربی از حد بشتد بد الدال فی الاصل و حشمت ای نفرت اورد و لطفاً فی وقت
 هیبت ببرد ثم بین الحال المعندة نه چندان درشتی بالباء المصدری کن که از تو کبر
 کردند بالکاف الفارسی و نه چندان نهی کن که بر تو دلیر و شجاع شوند و یغلبونک
بیت درشتی و نهی بهم در به است قدم باو الصلة علی حرف الطرف چو فاصد
 بالفاو من الفصد که جراح ای الفصاد جراح تخرج العرق و مرهم نه است قوله مرهم نه وصف
 ترکیبی درشتی نکیرد فاعله خرج منه ای لا یأخذ الخشونة پیشتر ای امامه نه سستی
 ای لا یأخذنه ایضا که ناقص کند قدر حویست و یدله نه مرخوشتن را و دوی نهی بیغ
 لیجعل لنفسه التعظم ولا یرفع نجبت بوجوب النفرة نه یکبار ای بالکلیه تند در مذکر
 دهد **بیت** شبانی بمعنی الراعی و الباء للوحدة باید بر گفت ای قال لا یسک خرمند
 مقول القول مضمون المصراع الثانی من تعلیم ده پیرانه یک پند بالباء الفارسی بکفتنا
 فاعله ضمیر پیر نیک مردی بالباء المصدری کن نه چندان مرهون که گردد بالکاف الفارسی
 چیره بکسر الهمزة الفارسی المجرى کردک نیز دندان **حکمت** دو کسر دشمن ملک
 و دین اند ثم یتنهما بقوله یاد شاه فی حکم و زهد فی علم فی لف و نشر مرتب
بیت بر سر ملک بالتصم و السكون مباد دعا و علیه ان بفتح الهم و کسر اللام

فرمان ده صفة للملك که خدا را نبود فاعله بنده فرمان بردار ای لا یكون لله تعابدا
 مطيعا **حکمت** پادشاه باید که بخردی خشم نراند بفتح النون مضرع منفی
 من راندن که دوستان را اعتماد غافل خود را من صولته ثم یکن حکمة اخرى آتش خشم اول
 در خداوند خشم وهو الذي يغضب فتداي يقع فيه وقلماء عند الغضب
 لحركة الروح الى الخارج رفعة پس آنکه ای بعد ذلک زبانہ بفتح الزاء وضمها بالترک وادیا
 لکی تخضم رسد یا نرسد **بیت** نشاید بنی آدم بکسر المیم للاضافة خاک را در وصف
 ترکیبی معناه بالترک طیر افد وبعی که در سر کند فاعله ضمیر بنی آدم کبر و تندی و باد
 ای الهو تر با چنین گرمی و سرکشی ای ها کاینان فیک نه پندارم ای لا علم از خاک و یا از آ
 تشی **بیت** در خاک بیلغان اسم لملکه بر سیدم بعابدی کفتم مرا بتربیت از جهل
 پاک کن ای ظهیری کفنا برو بضم الباء وفتح الراء چو خاک تحمل کن ای فقیه ای عالم با همه
 خوانده من العلوم همه در زیر خاک کن فان موجب العلم هو التواضع واذام تکلن تحمل
 بعلمک فان ترک علمک ولا تلتفت الیه ولا تعد نفسك عالما بدخوی بسکون الیه یعنی
 الرجل الذي هو شئ الخلق در دست دشمنی بیاء الوحدة النوعية گرفتار است
 که هر کجا که رود فاعله بدخوی از چنگ عقوبت او اشاره الی دشمنی خلاص نیابد **بیت**
 اگر دست بلا یعنی فرار امنه بر فلک رود بدخوی فاعل رود دست خوی بدخوی
 بالاضافات در بلا شد قبل فی الترجمة **بیت** فحوب بلادن اگر کو کمره چقه بدخوی
 یاوز خویندن اوراده رینه بلا ده اولور **حکمت** چو بدنی بیاء الخطا که در پیاه دشمن
 تفرقه وعدم الاتفاق افتاد تو جمع باش ای کن عا جمع قلب و صفا و خاطر و اگر جمع شوند
 ای تنفقون تواز پریشانی ومن الانهرام اندیشه کن ولا تغفل **بیت** بروا من

۱۹۱
 رفتن باو دستان آسوده بنشین ای اجلس مسترخیا معهم چو بدنی در میان دشمنان
 جنگ قائم لایق درون حینکه عا ان یضروک وکر بدنی که با هم کل واحد منهم مع الآخر یک
 زبانند عبارة عن الاتفاق في الكلام والاتحاد في المرام كما نراه كن للقتال ویرمعنی علی
 بانه جمع ربح الحصن وجماعة هنا برام من بودن سنگ **حکمت** دشمن چو از همه
 خیلی درماید ای اذا عجز العدو عن جميع الحيل سلسله دوستی ای الهبة بجنباند
 ای تحرکها والمراعاة يرى نفسه انه صديق پس آنکه بالکاف الفارسی و سکون بدوستی بالباء
 المصدری کارها بالمکاید کند که دشمن نتوان کرد جمع کردن **حکمت** سهرار
 بدست دشمن بکوب بالکاف والباء العربی من امر من کوفتن وقدمت بیانه که اراحدی
 الحنین بضم الحاء وفتح الیه الاول وکون الثانية ثلثه الحسني والحسني مؤنث
 الاحسن وبقدر الموصوف بحسب قضاء المقام ای احدی الفاید ثلث الحسني خالی
 نباشد که این بقوله الراين اشاره الی دشمن غالب امد ما رکشتی وکذا واکران اشک
 الی ما غالب مد از دشمن رستی بفتح الراء والیه فیها خطا وکل واحد منهما احد
 الحنینین **بیت** بروز معرکه امدن مشور خصم ضعیف ای لانه من يوم العرب
 من الخصم الضعیف که مغر شایر بر آرد فاعله ضمیر خصم ضعیف ای بخرج دماغ الاسد
 چو دل ز جان برداشت ای دفع قلبه من الروح یعنی اذا اتیقن بموته **حکمت** خبری
 که دانی بیاء الخطا دل بیا زارد تو خاموش باش یعنی لا تخبره بادیکوی یدرید
 غیوک بیارد **بیت** بلبلا نداء مژده بهار بیا فان البشارة یلیق ان یصدر منك
 خبر بد بالاضافة بیوم قدمت بیانه باز گذار بالترک ووقو **حکمت** پادشاه را بر خفا
 کس واقف مگردان ای لا تخبره من خبائنه مکر آنکه که بر قبول کلی واثق ای معتمد باشی

یعنی آنکه بعمل بقول اگر کسی بر هلاک خود همی کوشی و هذا مجرب **بیت** بیسیج بالاضافه
 سخن گفتن ای الترهیوه للتکلم انگاه کنیز بد آنک اشع فی الکلام فی وقت که دانی که در
 کار گیرد سخن ای یوه **حکایت** هر که نصیحت خود را بکسر التاء مضاف الی مفعوله
 و خود را ی وصف ترکیبی یعنی من نصیحت للرجل الذي يعمل بذا **حکایت** ولا یقبل نصیحت غیره
 می کند او خود ای ذلک الناصح فی نفسه بنصیحت کبری نصیحت که مثل آهن کروی الیاء للوجه
 ای الی ناصح آخر محنا جست حتی یقوله الناصح لم تنصح الرجل الذي يعمل بذا **حکایت** فان نصیحت
 له اضاغة الکلام **حکایت** قریب اسم من فریقین دشمن مخور بضم الفاء یعنی للتقبل
 خدعة العدو و غرور مداح مخر بنصیحتین من خریدن که این ای العدو دام زرق بفتح
 الزام المعجزة و سکون الراء المهملة الراء و عدم الصدق نهاده است لتغریک و ان ای
 مداح کام طمع بالکاف الفارسی کشاده لیاخذ من مالک شیاء احمق **حکایت** مکن اسم
 مصدر من تودن که خوشتر آمد مثاله چونلا شئه ای المیت و من قال بهیع لاغر فقد
 غفل که در کبشرد می خطا من دمیدن که یفعله القضاة قریب یعنی سمین نماید
بیت الاحرف تلثیه ثانی شوی خطا نفی براد به التری مفعوله مدح مضاف
 الی سخن کوی وصف ترکیبی که اندک مایه نفی نفع قلیل البضاعة از تودارد ای بر جو
 منک اگر روزی بیاء الوحده مرادش بر نیادی ای تحصله دو صد چندان یعنی مقدار
 مائتین مثل مدح عیوبت بر شماریت بعد عیوبک اکثر من مدحک **حکایت**
 مشکلم را تا کسی ای احد عیب نکیرد ای فی کلامه سخنش صلاح نیاید ای الی صیر کلامه
 صحیحاً **ملیحات** مشوعره بر حسن گفتار خویش ابرها المتکلم بنحسین نادان
 بالاضافه و پندار خویش عطف علی نحسین **حکایت** همه کس را عقل خود بکمال نماید

لحسن ظنه بنفسه و فوزند خود بجال **بیت** یکی جهود و مسلمان نزاع می کردند حکایت چنانکه
 خنده گرفت از نزاع ایشانم استعجاباً بطیره بمعن الغضب گفت مسلمانان را این قیافه
 له من بفتحنین بمعنی مکتوب الفاض درست نیست ای علم یکن صحیحاً اخلا با نداه
 جهود سیرانم و فی بعض النسخ جهود کرد انم جهود گفت بتودیت می حورم سوگند بفتح
 الین المهملة و الکاف الفارسی بمعنی الهمین اگر خلاف کنم همچو تو مسلمان و الیهود یعد
 دینه للنسوج صحیحاً اگر از سبب زمین بمعنی زمین که ترده عقل منعدم کردد
 مرهون بخود گمان نبرد بالفتحت هیچ کس که نادانم ای لا یظن احد انه جاهل **حکایت**
 ده آدمی ای عشرة من الانسان بر خواجه بالهمیم الفارسی بمعنی السفرة الصغیره و
 فی بعض النسخ بر سفره بخورند ای الطعام و دوسک بر جیفه و فی بعض النسخ مراری
 بسر نبرند ای لا یتمون العشرة حریص با جهانی ای مع وجوده کرسه است جامع و قانع
 بنانی سیر مع قلته لقناعته **بیت** روده بالذال المعجمة علی الاصل و بالمهملة فی الاستیسا
 تنک یعنی معاضیف یک نان تری ای خالی من الادم پد بضم الباء الفارسی کردد بالکاف
 الفارسی نعمت روی زمین مع کثرتها پندند ای الیاء دیده تنک مفعوله و هذا
 کنایه عن کمال الخرص **حکایت** الایات الآتی للصالح المستقل و لیست تتم السلیق
 پدر چون دور بفتح الدال عمرش بنقضی کشت ای تم زمان عمر مرا این یکی وصیت
 کرد و بکن کشت یعنی مات که شهوت آنست از وی پیر هیز امر من پیر هیزین
 بمعنی الاحتمال بخود بر کشت دوزخ مکن بنز معناه بالترکی کند و او زه که جهنم او دن نین
 ایله و من لم یعرف المعنی و اسلوب التریب قال یعنی مکن بر سبیل انجبال و قد یجعل نین
 صفة الاثن یعنی خود را صیقل بر آتش نین که آتش دوزخ است کلامه در ان آتش نداری

طافت سوز ای قلدره عا الحارۃ یصبر آتی بیاء الوحدۃ برید آتش زن امروز
قول زن امر زن زن و قوله آتی مفعول مقدر **حکمت** هر که در حال توانایی ای الاقدار
والطاقة نیلوی بیاء المصدری فیها نکند الی غیر در وقت ناتوانی سختی بیند
بیت بداختر ترای آشد نخوسه فی الطالع از مردم از آری بسکون المیم والراء
وصف ترکیبی نیست عتده بقوله که روز مصیبت کشتن یار نیست
و جدها فی بعض النسخ همان برید به الحیوة در حمایت یک دست ای فی حفظه فاذا
انقطع يموت المراء و دنیا وجودی بیاء الوحدۃ میان دو عدم احدها عدم سابق
یقال له عدم قدیم و الآخر عدم لاحق یقاله عدم حادث دیدن دنیا فروشان خرنند
ای هم حرید به الحمق و بدل علیه قوله یوسف را بفروشد تا چه خرنند هذا مشتق
من خرنیدن قال الله تعالی ام اعهد الیکم یا بنی آدم الا تعبدوا الشیطان العهد
الوصیة و عهد الله تعالی الیهم ما نصب لهم من الحج عقلا و سمعا الامر بعبادة
الناجیة عن عبادة غیره و جعلها عبادة الشیطان لانه الامر بها اولاد بعبادة
الشیطان اطاعة **بیت** بقوله دشمن بالکثرة المختلفة للوزن پیمان دوت ای عهد
بشکستی بیاء الخطا بین امر من دیدن بالباء الزایدۃ فی قوله که از که بریدی و بایک
یوستی **حکمت** شیطان رجیم با مخلصان بر می آید ای لایوا فقرهم و لایصاحبهم
و من لم یعرف المعنی المراد قال و لای نفع من القصد الیهم و سلطان با مفسدان کالاولی
و المقصود ان قرناء الشیطان هم الفسقة و المفسدون من الخیرات و لایوا انهم
الله تعالی **بیت** و امش منه ای لا تقرض الله فی نماز است و تارک و در خود و فی
بعض النسخ که چه دهندش ز قافه ای فقر باز است بمعنی المفتوح هذا کوفرض خدای

۱۹۲
کذا رد ای لایبوی فرض الله و هو الصلوة از فرض بالفاف تونی غم ندارد **حکمت**
هر چه زود بر آید ای یحصل سر بجا دیر نیاید ای لایقرض من مانا طویلا و حکیمان گفتاند
که دولت نیز را بقا نبود و هذا مجرب **بیت** خاک مشرق شنیده ام که کنتد مرون
بچند سال کاسه چینی و هو انما یحصل بالتعب کثیر فی الزمان الطویل و لهذا ثمن
صد بروزی کنند ای یجعلون مایه فی یوم واحد در بخداد و هو قلیل التعب
کثیر الوجود فی الزمان الیسر لا جرم فیمش همی **بیت** مرغک تصغیر مرغ از
بیضه برون آید و روزی ای زرق طبل و آدمی بچه ای الولد الصغیر ندارد خبر از عقل
و غیر یعنی ان الفرج اشترک من ابن آدم فی اول الحال فان الفرج من البیضة یحرک
و یطلب الزرق و ابن آدم اذ اولد لا یحرک ولا یعمل ثناء و یحصل له الفضل بالتدریج
ولهذا یفضل علی المخلوقات انکه ناکاه کسی کشت ای الذی صار فردا کما ملا من نوعه
دفعه من غیر تدریج کالفرخ مثلا یجیز نرسید من مراتب الفضل و ین اشارۃ الی
آدمی یجیز تمکین فضیلت بکد کشت از هر چه و وصل الی اعلی المراتب بالتدریج ابلیسه
عذالمة و کسر الکاف الفاعلی ای الزجاج همه جا هست ای یوجد فی کل موضع هذا کلام
ادعائی للمبالغة و من لم یعرف المعنی النفس الثمین قال فی شرحه یعنی در مواضع کثیره
موجود است از آن کلمه از جمع من الاجلیه و من لم یعرف المعنی قال فی شرحه از آن کب
قد مرش نیست لانه لیس بنا در ثمن لعل دشوار بدست آمد از آنست عمر بن
حکمت کارها بصبر بر آید ای الامور یحصل بالصبر و مستعجل بسر در آید
ای الذی یستعجل یقع عارک و یسقط **بیت** نیشتم خوش دیدم در در
بیابان مرون که مرد ای الرجل الذی یسافر فوا هسته فی موضع الحال بکد کشت

از شتاب آن منشا پیدا نمند بفتح نون و سکون النون جمع الفرس الاصفر
او الملوون بلون الورد والذی یرکب بالسنج باد پایی سریع المشی صفة سمند وقد
مره از تک فرو مانند بسکون النون شتریان همچنان آهسته می راند **حکمت**
نادان را به از خاموشی نیست ای لیس الجاهل خصله اولی من السکون اگر این
مصلحت بدانیستی بیاء الحکایه نادان نبودی **بیت** چون نداری کمال و فضل
آن به مرهون که زبان در دهان و من قال بدله در سخن بلیق ان یقال له زبان در
دهان نکه داری ای لا تتکلم آدمی را زبان قضیه کند ای نظیر جمله **چون**
مغز را کالجوز الذی لا لب سبکیاری ای الخفة الشدید خرنابلهی تعلیم می
داد لیسطق بر و اصله بر او ای علیه برتراید صرف کردیم کل حین حکمش الضمیر
راجع الی ابلهی گفت ای نادان چو کوشی با کاف العربی درین سودا بترسد روم
لایم ای من تدبیر نیا سوزد بهایم از تو گفتار و هذا ظاهر تو خاموشی بیاموز
از بهایم و مثل هذا العمل الخوفیق من الجاهل **بیت** هر که تأمل نکند در جواب
ای فی الکلام پیشتر آید سخنش ناصواب و هذا معلوم یا سخن آری امر من
آرییدن چو مردم کالادی بهوش متعلق بآری و ما قبل فی شرحه کالرجل العاقل
فاسد یا نیشین همچو بهایم مخوش **حکمت** هر که بادا انداز خود بحث کند فی
المسائل العلمیه تا بداند که دانست و افضل منه بداند که نادانست فانه
کفی به جهل ان یباحث با علم منه **بیت** چو در آید به از تو بی بسخت متعلق
بد آید که چه به دانی فی هذا الکلام اعتراض مکن **حکمت** هر که بداند نشیند
ای بی لایم و ریاضا حیرم نیکی نیلند **بیت** که نشیند فرشته ای واحد

۱۹۶
من اللایک باد یومرهون و حشمت آموز دو خیانت و دیو بکسر الجوهل از بدان
نیکو نیاموزی علیه معنی بقوله نکند که ای لا یفعل الذی یوسوسن دوزی بالترکی
کور کچی **حکمت** مردمان را عیب نهانی آشکارا مکن ای لا تفسه که مرا ایشانرا
رسوا کنی و خود را بی اعتماد فان سابد الناس لا یعمدون علیک فی امانه سرهم **حکمت**
هر که علم خواند بسکون و عمل نکند بوجه بدان مانند تفتح النون که کاو با کاف الفارسی
راند و تخم بنفشاند فضاء علمه **حکمت** از تن بی دل لا قلب له ولا تفکر فی العاقبه
طاعت نیاید هذا لمن کان له قلب و الفی السمع و هو شهید و یوکت فی معنی
کالجوه الخالی بضاعت و انشاید و لا یباع **حکمت** نه النبی معروف الی المجموع
هر که در مجادله و النزاع چست بالجیم الفارسی در معامله درست **بیت** بس
بالباء العربی بمعنی کثیر قامت خوش ای قدر شوق که زیر چادر بفتح الداء بمعنی الجهد
والشرا الذی یعرف بدیا و الروم نجاد و الماده هنا هو الثانی باشد چون باز کنی
ای تفتحه مادر مادر باشد یعنی عجوز منته **حکمت** اگر شبها به قدر بوی
ای لو کان جمیع اللیالی لیله القدر شب قدر بی قدر بودی **بیت** که سئو
لعل بدخشان بودی الباء الحکایه فی المواضع الاربعه پس فیمت لعل و سئو یلسان
بودی **حکمت** نه هر که بصورت نیکو است سیرت زیبا در و است هذا کالسابق
لفظاً و قریب منه معنی کار اندرون حار و نه پوست ای العمل للباطن لا للظاهر و مع
فه الباطن عینه **بیت** توان شناخت بمعنی شناختن بیک لحظه در شبها
مرد مرهون که تا گجاش رسیدت یا پگاه علوم ای مراتب علومه ولی زباطش
ایمن کامیاش و غره مشو فان معرفه الباطن امر صعب فلا تاء من که خبش نفس

نگردد بساها معلوم **حکمت** هر که بایزیر کان سینه زای یواند هم بالمجاهله خون
 خود ریزد و خورشید آن بزرگ می یلنی لغزورک راست گویند یک کلمه را مقدر
 نویلند لوح بضم اللام و الجیم العزقی بمعنی احوال زود باشی شکسته پیشانی فی اوله
 والباء الاصلیه فی آخره بمعنی الجیره ترک بازی بسر کنی با قوج لفظ مشترک بین العجم
 والروم بمعنی الکبش **حکمت** پنجه بیشتر مشت بضم المیم باشمشیر کار خردمند
 نیست فان کل واحد منهما خطر عظیم **بیت** چنگ و زور آوری مکن بامست
 فانه یاء خذ بالعنف پیش سر مست ای مع السکران در بغل بفتح حین نه بکسر النون
 امر من نهادن دست **حکمت** ضعیفی که با قوی دلاوری بمعنی الشجاعة کند
 و یقابل بالمحاربة یا در شمنست در هلاک خویش ای هو معین عدوه فی قتل
 نفسه **بیت** سایه پرورده ای الذی رنی فی الظل را چه طاقت آن ای لیس
 له قدره که می مبارزان جمع مبارز و هو الشجیع الذی یدوح الی المعركة بقتال
 و کذا است بار و وصف ترکیبی ای ضعیف العضد بجرم می فکند مضاع من
 افکندن پنجه مفعوله بامردا هین چنگال **حکمت** هر که نصاحت نشود سراملا
 مت شنیدن دارد **بیت** چو نباید نصاحت در گوش اگر سر زشت و نویخ
 کم خاموش **حکمت** بی هزاران هنرمندان را نتوانند دیدن معناه بالتو کوره
 بالمرور همچو سگان بازاری سک شکا را بلینند مشعله بر آریند بالنیاج و پیش آمدن
 نیارند **حکمت** سفله چون برهنه با کسی بر نیاید ای لا یقابله ولا یغلبه نجشند الضحیر
 راجع الی کسی در پوشیدن افتد ای ینسب الیه الخبث و یدنمه **بیت** کند هر آینه
 بمعنی البینه غیبت بکسر الغین و هی ان تکلم خلق انسان مستور بما یسمه لو سمعه

قطعه
 ۱۹۵
 پیچیدن و روشن شدن

فان کان صد فایستی غیبه و ان کان کذا فایستی بهیانا **حکمت** خود کونه دست و عاجز
 که در مقابله ای فی مقابله المحسوس و کنکشن کنک بمعنی اخرین بود زبان مقلد **حکمت**
 اگر جو رشکم نپستی یعنی لوم بکن طلب الطعام بالابرام هیچ مرعی در دام صیبا
 نپندادی بلکه تنقی من صیبا خود دام نهاده ای فلما یوجد فی بعض النسخ **بیت**
 شکم بند دشت و رنجبر پای فایه سبب لعقد ها شکم بند و وصف ترکیبی
 نادر پند خدای **حکمت** حکیمان دهر دیر خورند حتی یحصل لهم ضم الکلی
 و عابدان نیم سیرای شبعون شبعافو یا و زاهدان سد بالفتح رمق بفتح حین
 بقیة الدوح و جوانان نا طبق بر گیرند من بین اهل بهم و پیران ناعرف بکنند
 اما فلندران چند آنکه در معده بکسر العین و سکونه جای نفس نمایند بفتح النون
 و بر سفر روزی کس بکسر الباء الاصلیه **بیت** ایر بند شکم را دوشب نگیرد خوب
 ای لاینام اللیلین اللیلین شبی زمعه سنی ای مثل الحجر من ثقله الطعام
 شبی رد لثنی لعدم الطعام **حکمت** مشورت با زنان نباهست بمعنی باطل
 و سخاوت با مفسدان کنه **بیت** تو هم بر پلنک نیز ندان و صف پلنک ستمکاری
 بود بر کوسفندان ای الشفقه علی الظالم ظلم علی الضعفاء **حکمت** هر که دادشون در
 پیشداست ای کان نجیث یقدر علی قتله اگر نکشد بضم الکان دشمن خویش است
بیت سگ بر دشت و مار بر سر سگ ای الحجر اذ کان فی یدک و الحیة علی الحجر الآخر
 نجیث یسهل قتله حیوة بکسر الحاء المعجمه بمعنی ضعیف را بی احد الیائین مصدریه بود
 با فکر فاسد قیاس و درنگ ای التوقف و کوهی بخلاف این مصلحت دیده اند و گفته
 در کشتن بند یا نای الذین منسوبون الی القید و الماد بهم المحبون و من قال جمع بنده

فقد غفل في بعض النسخ بند كان ناء مل اوليا ترست لحكم انك اختيار باقيلست توان
كشت بالضم بمع كشتن وتوان هشت بالكسر بمع هشتن بمع ترك کردن الكتي تأمل
كشنة شود محملست كه مصلحتي فوت شود كه تدارك مثل ان ممنوع كود **بيت**
نبيك سهيلست اي شد سهوله زنده بيجان کردن كشته را باز زنده نتوان كود ولذا
شرط عقلست صبر نيز انداز وصف تركيبي كه چو رفت از مكان نيايد باز اي مرة اخري
حكايت حكيمى كه با جهال در افتادى اجتماع معهم اتفاقا بايد كه عزت توقع ندارد
فانهم لا يعرفون قدره و جاهلى كه بزبان آوردى وكثيره الكلام و طلاقة اللسان بوجهى
غالب آيد عجب نيست كه سنگست چوهرى را مى شكند **بيت** نه عجب آيد بجهى
كه فرورد نفسش الضمير راجع الى اول المصراع الاخير اعني عند ليبي غراب يسكن
الباء مبتداء همففسش خبره والجملة صفة عند لبيب واعلم ان لفظ ففس بالين
في آخره فارسي وبالصاد عربي كما يتنا في الباب الخامس **بيت** كرهنر مند ز او باش
قد مر بيان جفايي بياء الوحدة ببندي لو وصل ضمير اليه سواء ادب ومضرة تأمل
خوشن نیاز ارد بالهم و در هم اي منقبض نشود فاعله ضمير هنر مند و ذكر مقام
التعليل لك بد كوه اگر كاسه تر ترين شكند بكسر اللين و فتحتي الكاف والنون
فهمت لك نيفز ايد لا يزد قيمه الحجر و تر عطف على كك لم نشود **حكايت** خرد
مندي بياء الوحدة را كه در زمرة اجلا فجمع جلف اي جاف غليظ الطبع وفي بعض النسخ
او باش سخن صورت بلند و في بعض النسخ سخن به بند شكفت بكسر اللين بمع عجب
مدارك آواز بربط قدمر بيان باعلية دهل بضم اللين بر نيايد اي لا يواز به ولا يظهر
في مقابلة و بوى عيب بالباء بعد العين والباء بعد ناء وقد وجد في بعض النسخ

197
بالنون الساكنة بعد العين والباء بعدها ان كند بالكاف الفارسي الراجحة الخبيثة سبى النون
فروماند اي يعجز ويقع اخفض منه **بيت** بلند اواز وصف تركيبي مبتداء وقوله
نادان صفت و قوله کردن افراخت خبره كناية عن الاقدام والجرادة كه دانا را يبي شرمي
بينداخت بمع غلب عليه مخي داند كه آهنگ حجازي حجاز اسم مقام من المقامات اثنا عشر
فروماند ز بانك طبل غازي ومن لم يعرف المتن قدم لفظ طبل وقال بيان تعدد الكلام
اي ز بانك طبل غازي فقدم طبل للشعر فقد اخطاء في اللفظ والمعنى **حكايت** جوهر را
كرد د خلاب بكسر اللين لفظ فارسي مراد في چركاب افتد اي لو وقع فيه همان تقيديست
كها كان وغبار اكر بفلك رسد همچنان خستين فان الشريف لا يتصفق بالوقع في
الكان الادنى والخستين لا يتشرف بالوصول الى المكان الاعلى استعداد اي قابليت في
تربيت در يغست فلا بد لشخص قابل من مرتب صالح وتربيت نامستعد ضايع
اي من لم يكن له استعداد فصرف التربية اليه ضايع خاك تر اي الرماد اگر چه نسب
بفتحين عالي دارد كه اشد جوهر علويست وليكن چون بنفس خود همنوي ندارد
من كالات اصله با خاك برابريست فالعبارة ليست بالاصل كما قال فيهم شكر
بفتحين نازني است بفتح النون وسكون اللين كه جاصية وى است **بيت** چو كنعان
اسم لابن نوح وم طبعث في هنر بود فكان من المفرقين پيمبر زاده كي اي كونه ابن السلطان
قد رشت نيفز و دمضاع منفى من افزودن وهو هنا متعده هنر بنماي امر من غايبين
اگر داري فاعله ضمير هنر نه كوه مرعوب جوهر وهو اصل الشيء اي اظهر حسبك ان كان
ولا اظهر حسبك كل از خاست وبراهيم از آزار **حكايت** مشك است كه خود ببويد
ويظهر نفسه بكماله انه عطاء بكونه بين المقصود بقوله دانا اي عالم چو طبله عطار است

خاموش و هنرهای با فعاله و احواله و نادان چون طبل غازی است بپینه بقوله بلند او انز
و میان تهی لاعلم فی جوفه و یافه در می قدم بر بیانه فی الیه الخامس و حاصل معناه الذکر
یوم من سوز چاکلی و من اخطاء هناك اخطاء هنا حيث قال بمعن فاسد الفکر و ذکر فکر
فاسد **بیت** عالم اندر میان جاهلان مرهون مثلی بقتضای گفته اند صدق بجام صدق
بالکسر و التشدید شاهی در میان کوران است ای محبوب باین النبی مصحفی در سرای
زند بجان جمع زندیق یراد به الملحدی لا یعرفون قدره ولا یعظمونه **حکمت** دوستی را
که بمری و المادیه زمان ممتد فراچنگ بالجمیم الفارسی آرند کنایه عن التحصیل نشاید
ای لایلیق که بیکرم بیازارند **بیت** سنکی بیاء الوحدة یجند سال ای فی السنین للعند
شود فاعله ضمیر سنکی لعل یاره الهرة للوحدة نزهت را تا بیک نفسش بالغتک الضمیر
راجع الی الی یاره نشکنی بسنک و المراد انه لا ینبغی للعامل ان یضیع صدیقہ الذی حصله
فی الزمان **حکمت** عقل در دست نفس چنان گرفتار است بمعن ان النفس غالب علی العقل
وهو محبوس فی یدها که مرد عاجز در دست زن کرید فی ید امرأة قویه فان کرید یجی
بمعن الطراد والذکر و کثیر العرفان و القوی و الکبیر و من قصر علی الاولین اعتماد اعم مافی
نحو الغریب انه فسرہ بالقوی ثم حصر المعنی فی الاولین **بیت** در بکسر الراء خرمی بالیاء
للمصدری بد سرانی احدی الیائین للوحدة به بند ای اعلی باب السور علی بیت
که بانک زن از وی ای من ذلک البیت برآید ای اخرج بلند **حکمت** راوی قوت
بسکون التاء مکروفسونست عطف تفسیری و قوت نی دای بسکون الیاء جهل
وجنون **بیت** تمیز تحذف احدی الیائین للوزن باید و تدبیر عقل و انکه ملک
عقله بقوله که ملک دولت نادان سلاح جنک خودست **حکمت** جوان مردی

۱۹۷
که غور و بدهد ای بتصدق به از عابدی که روزه دارد و بنهد ای امسک و نخل
هر که ترک شهوت پدید بها اللذة الباحة از بهر قول خلق کرده است ای ترکها بعد از هذا
بین النکاح و بصیر قولم از شهوت حلال در شهوت حرام افتاده است فان طلبه
قبول الخلق و العمل لاجلهم شرک خفی **بیت** عابد که نه از بهر حد کوشش و شیند ای بعقد
فی نزویه بیچاره در آینه تار یک چه بلند بمعن لایبزی فیه شیاء **حکمت** اندک
اند که خیل لفظ فارسی مستعمل فی التری شود ای بصیر کثیرا و فطره قطره سبلی
بیاء الوحدة گردد فسر المراد بقوله بمعن از آنکه دست قدرت ندارد الانتقام
والفرسنگ خورده نکه دارد تا بوقت فرصت و فی محله دما بمعن الانتقام کاهر
از دماغ ظالم بآرند **حکمت** و فطره مبتداء علی فطره متعلق بقوله اذا انفتحت
واجتمعت نه خبره و نه مبتداء الی خبر متعلق بقوله اذا اجتمعت وان ضمت
نحو خبره قول اجتمعت لضمینه بمعن انضمت عذی بالی و من المثل السائر الحیة مع
الحیة قبة و الفطرة مع الفطرة لجة کما قال **بیت** اندک اند که بهم شود
بسیار ای بصیر کثیرا دانه فانه غلة بالغتک و التشدید در بار **حکمت** عالم را
نشیاد ای لا ینبغی للعالم که سفاهست از غای محکم در گذارند بمعن یحمل و بصیر
عاشقانه الجاهل که هر دو طرف را زیان دارد بپینه بقوله هیبت این کم شود ای
بنتقص هیبة العالم و جهل آن مستحکم **بیت** چو بلفظ کونی بیاء لفظ بلطف
و خوشی بالیاء المصدری فزون گردد کبر بکسر الکاف العزیز و کردن کش **حکمت**
معصیت از هر که صادر شود ناپسندست اذی خلاف الرحمن و المانع الشیطان
و از علما صادر شدن ناپسند تر علقه بقوله که علم سلاح جنک شیطانست

و هذا ظاهر و خداوند سلاح ای صاحب سلاح را چون بپیری برسد شرمساری
پیشتر بود **بیت** عامی نادان پیریشان روزگار مضمون هذا للصراع مبتداء
نه زد و انشمنند تا پیر هیز کار خیره کان ای عامی نادان بنا بپنای از راه او قناد
و هو مغرور وین ای دانشمند تا بر هیز کار دو چشمش بود در چاه او قناد
حکمت هر که در نزدیکی نانش نخورند ای الکس و المراد انه لا يطعمهم چون
بمیرد نامش نبرد ای لایذکرونه بالخیر **حکمت** یوسف صدیق علیه
السلام در خشک سالی مصر ای فی ذلک الخط سیر خوردی تا اگر نکان را قواش
نکند بل بکون من جملهم لذک انکوزین بیون بکسر الباء للموحدة هي المراجعة إل
لازوج لها داند لانتها محتاجة نه خداوند مپوه **بیت** انکه در راحت
و تنعم نیست ماض من نرسین او چه داند که حال کرسته چیست لانه حال
درماندگان کسی اند مرهون که با حوال خود فرو ماند بفتح النون **بیت**
ای که بر مرکب نازنده اسم فاعل من تا ختن سوادی بیاء الخطا هوشش بمعنی
عقل دار ای اجمع عقلک که غر خا کس بسکون الراء و خا و وصف ترکیبی و کس
الین للاضافة سوخته صفة لخا و کس و من او رد بدله مسکین و قال صفة
ثانية لقوله خرف قد اخطا في الوزن والاعراب و رآب کلمت بکسر الکا الفارسی
آتش از خانه همسایه درویش مخواه نمی خواستن کا نجده در هر وزنی او
میگذرخ دود دلسک ای لیس بدخان **حکمت** درویش ضعیف حال
بسکون الفاء واللام را در تنگی سالی ای فی مضایقة الفح مپرسد که چونی
بیاء الخطا ای کیف حالک مگر شرط انکه مرهی بیاء الوحدة النوعية بر رشتن

۱۹۶
بنهی بالاحسان و معلومی براد به المال پیش او بیری بفتح الباء **بیت** خرد
که بدنی و باری بکل ای فی الطین در افتاده لضعفه بدل ای بقلبی بود بفتح الباء اصله
بر او تشفت کن ولی مرو و فی بعض النسخ من بسترش ای لم تقدر علی الخلاصه
ولی چورفتی و پیرسد پش بفتح باء الخطا بعد الدال که چون بمعنی کیف افتاد فی الطین
میان بپند چور دان بکسر امر من گرفتار دم بضم الدال المهملة و تشدد بد اللیم
للوزن خرفش الین هنا زائدة للشعر **حکمت** دو چیز محال عقلست احدھا
خوردن پیش بالباء العربی انرزنی مفسوم فی قسمه الله تعا و الاخر ما ذکره
بقوله و مردن پیش بالباء الفارسی ان وقت معلوم یعنی قبل الاجل **بیت** قضا
دگر نشود ای لا يتغير قضاء الله تعا و قدم که هزار ناله واه مرهون بشکر
یا بشکایت هذان متعلقان بقوله برآید از دهی بیاء الوحدة فرشته که
و کبر است بر خزانته باد يقال ذلک الملك هو میکال چه غم خورد که بمیرد ای
ینطق چراغ پیره زنی بیاء الوحدة و من لم يعرف المتن الصحیح طنه بیود و قال
قد عرفت معناه **حکمت** ای طالب روزی بمعنی الرزق بنشین که بخوری بیاء
الخطا و ای مطلوب اجل ای یا من یطلبه الاجل مرو ای لا تقتر که جان نبوی بفتح نین
بیت جهد بالفتح و السکون و کسر الدال للاضافة رزق امر کنی و کبر نکتی هما
سیتان برساند خدای عز وجل لقوله و ما من دابة فی الارض الا علی الله رزقها
و رد عرفت معناه روی خطا من رفتن بر دهان شیرو پلنک مرهون نخورند
مگر بر وزن اجل فان قبل ما ذکره للمص همنا بخالفه ما یق منه فی حکایه مشیت زنی
و هو قوله و ذق جندنی کمان برسد شرط عقلست جستن از درها و هر چه کس نیی اجل

خواهد مرد تو مرد و در دهان اثرها فلنا مع ما ذكره اولاً من البيت الاول ان
 طلب الرزق لاهل العقل والطلب غايه كثره المال ولا يوجب كله اي كونه رزقاً ومع
 ما ذكره هنا من البيت الاول ان التوكل مندوب والترزق المقسوم يصل البتة ومعنا
 ما ذكره سابقاً من البيت الثاني ان الفرار من المملكه ماء موريه لقوله تعالى ولا تلقوا
 يايديكم الي التهلكه ولان النبي عليه السلام فر من الحايط للمائل ومع ما ذكره هنا
 من البيت الثاني ان الوقوع في المملكه لا يوجب الموت بلا اجل وهذا هو التحقيق
حكمة بنا نهاده بفتح الباء الصلة اي الشيء الذي لم يوضع لك في التقدير
 الا لهي دست نرسد والسعي لا يفتح ثيابه فان قبل ما ذكره المصنف خالف قوله تعالى وان ليه
 للانسان اللباس وان سعيه سوف يري قلنا الآية في حق ثواب الآخرة لا ومعناه
 ليس لاحد ان يجعل ثواب عمله لغيره بل لكل احد ثواب عمله وفي الآية وجوه والتحقيق
 ان السعي لا يفيد بلا تقدير الهي بل السعي لا يوجد بدونه وچيزي كه نهاده است اي وضع
 الله تعالى هر جا كه هست اينما قدره الله تعالى برسد **بيت** شنیده كه كند بر رفت
 ناظمان سمعه قصته في آخر باب الاول نچند محنت قيد لقوله برفت وخورد اي شرب
 انكه خورد بسكون الراي والدال فيهما وهو خضر عليه السلام اب حيتك فالنصيب يصير
حكمة صيادي رهزي در درجته وهو نه بر بغداد ما هي تكير لعدم تقدير الله
 تعالى وما هي في اجل در خشك نميرد **بيت** مسكين حريص در همه عالم هي دود بالدين
 بينهما و اومضاع من دویدن او در قفاي رزق و اجل در قفاي او وهو غافل **حكمة**
 توانگر فاسق كلو خ نراند و دست يعني ان الفخ الفاسق كالمدر الذي يمل بالذهب و در وشت
 صالح شاهد خاك الود يريد ان الفقير الصالح محبوب بخله بالثواب اين اشاره الى

الى قول در وشت صالح دلن موسي عليه السلام است مرفوع على صيغة المفعول وان اشارة الى قوله
 توانگر فاسق ريشه فرعونست مرفوع اي مزين بالجواهر شده نيكان جمع نيك روي
 بضم الداء و فرج بالجمع او الحاء يعني السرو مردارديغ ان شدة الاختيار متوجه
 الى السرو و النجاة و دولت بدان جمع بدسر در نشيب بالترك يندش در ايد و لا
 الاشرار متوجه الى السفلى و الهلاك **بيت** هر كه راجاه و دولتست بدان اي بسببه
 خاطر خسته در نخواهد يافت كلمه در زايده خبرش الضمير راجع الى قوله هر كه ده
 اي اخبره كه هيچ دولت و جاه مهنون بسراي دكر يريد به الآخرة نخواهد يافت معناه
 بالترك بولسه كركلر **حكمة** حسود از نعمت حق تعالى محليست اذ يريد زوال
 نعمت الله تعالى من عبده و مردم كنهه رادشمن وهو الذي رزقه الله تعالى بقوله **بيت**
 مردكي يكاف الصغير و باء الوحدة خشك مغر يرا د به الحسود را ديدم في مجلس
 رفتن در پوسنين يرا د به المذمة صاحب جاه و اهل منصب كفتم اي خواجه كرتي بدختي
 بتقدير الله تعالى مردم نيكبخت رچه كناه **بيت** الاثا نخواهي بلا بر حسود علة
 بقوله كه ان تخت بركت بفتح الكاف الفارسي خود در بلاست فان الحسد ناكل صلبه
 كالنار تا كل نفسها ان لم تجد خطبا چه حاجت كرتي بروي راجع الى حسود كني بياض الخطيب
 دشمن بياض المصدي كه او را چنان دشمن بياض الوحدة يريد به الحسد در قفاست
 بل في جوفه **حكمة** تلميز يريد به المرید و للتعلم في ارادت اي ليس له صدق
 في الطلب عاشق في غررت فانه لا تصل الى مقصوده و رنده يرا د به السيلح تي
 معرفت اي ليس له عرفان مرغ تي بفتح الباء الفارسي و عام في عمل درخت تي بو بمع
 الثمرة هنا و زا هدي علم خانه تي در معن البيت **حكمة** مراد از نزول قرآن الى الحكمة

الالهية منه تحصل بمرتبة خوبيست بمع ان الذين يقرؤنه يحصلون السيرة المرضية
نه تترسل سورة مكتوب اي ليس المراد مجرد قراءته بالتجويد عامي متعبه اي الرجل
الجاهل الذي يتعبه بزيادة بكسر الهزة رفته است فانه يصل للثقل في العاقبة وعالم
متهاون في العمل سواره خفته فانه لا يستدعي الى الطريق ولا يصل الى المقصود
عاصه كه دك بود ارد اي للتضرع به از عابدی كه كبر در سر **بيت** سر هك لطيف
خوى و دلدار كلاهما صفتان لقوله سر هك به تنويفه مردم آثار **حكمت** بلى را
كفتند عالم الى عمل داني كه نجه ماند اي باي شيء يشا به كفت بزنبور زى غسل فان العمل
نتيجة العلم فالعلم الذي ليس عمل كخل بلا غسل **بيت** زنبور در شرف
مروث را كوى امر باري چو غسل نهي نيلش مزن فالعالم الذي لا يعمل العمل الصالح
قبيح والعالم الذي لا يعمل الطاعة بل يعمل المعصية اقبح منه اللهم اننا نعوذ بك من
شور انفسنا وبتأوت اعمالنا **حكمت** مردى مروث زنت فان المروث
من الرجولية وزاهد باطمع وهن اي قاطع الطريق **بيت** اي بناموسه اي العبد
لا الحق كرده جامه سپيد و طاهر الزيل بر پندار خلق اي لاجل حسن ظنهم فيد لقوله
كرده نام سپاه اي كذا بعماله اسود لاعمال السوء دست بسكون التاء كونه
بايد از دنيا بان يضبطها منها ولا يمتد لها الهما استثنى چه درازو چه كونه اي
كون الكيم طويلا او قصيرا لبيان ومن لم يعرف المتن الموزون او رد بدل لفظ
چه في الموضوعين لفظ خواه بالالف بعد الواو **حكمت** دو كس را حسرت از دل
ندود اي لا يخرج و باني تغاين از كل بكسر الكاف الفارسي بر نيابد بليتها بقوله
بلى ناجري بيا الوحدة كشتى بالكاف العربي والياء الاصلية شكسته وضع ماله

ودوم وارنى با قلندران نشسته فانه يلزم التلاف ماله **بيت** بيش درویشان بود
خونت مباح جزاء شرط كونا بشد در ميان مالت سبيل ومبذول يا حرف عطف هنا
بمع او مرويا يا زرف پيشه او لا تصاحب من قميصه از حرف يا بليشد امر من كشد
بر خاغان قد مر بيان في الباب السادس انكشت نيل بكسر النون صيغ معروف يقال بالثو
چود والمعنى المراد انه لا تصاحب الفقراء وان صاحبهم اجعل لوك كلونهم وحالك
كالحرم ومن لم يعرف المراد قال ومن عادت السلف انهم يجعلون به علامة على باب البيت
ليدل على المائمه والحسرة يا مكن يا بيلبانان دوستى بالياء المصدرى يا بنا كن خانه
در خورد پيل لفظ در خورد كلمة واحدة بمعنى اللادى **حكمت** خلعت سلطان
كه چه عزيزست جامه خلقان بضم الخاء و زى عثمان جمع خلق بفتح الخاء بعزت
او اعز منه وخوان بزرگان الكرمه لذبت ونفيس خرد انبان بفتح الهزة وكون
النون والياء للوحده بمع الجراب بلذت ثراى الذمه **بيت** سر كه لقه مشركه
بين الفارسي والتركى مبتداء از دست بى بالكون في الاصل والمجمع اسم ما يكتسب
ويحصل بالتمال اليد و اضيف هنا الى قوله خوشر توه بمع البقل مطلقا عطف
على المبتداء بهنتر خبر المبتداء از نان ده خدای هذا ايضا كلمة واحدة بمع صاحب
قريبه وبه بتخفيف الراء ولد الغم وهو عطف على قوله نان ومع البيت بالتركى سر كه كند
الى امكندن دخی تره يكدركوى استنك انكندن دخی قونرى سندن **حكمت** خلای را
صوابست ونقص عمل اولى الالب قدمه بيان دارواى الدوا و بكم ان بضم الكاف اي
من غير علم بحاله يقينا خوردن از قد يكون ضار ابل فانلا وراه نادیده اي الطريق الذي
لم ترقى كاروان رفتن عطف جملة على جملة انرا مام مرشد محمد غزالي بتشدید الذل وفسن

الى الغزال عاادة اهل خوارزم وجرجان فانهم ينسبون الى القصص فيقال القصصك
 ولما العطار فيقال العطارى وقيل ان الزاء مخففة نسبة الى الغزاله وهى بالتخفيف قرية
 من قرى طوس پرسیدند که بدین منزله در علوم چگونه رسیدند ای بای وجه وصلت الیها
 گفت بدالخه ای سبب آنکه هر چه ندانستم از پرسیدن آن تنگ و عاریت انستم **بیت**
 امید عافیت آنکه بود موافق عقل و فی بعض النسخ طبع که بخورد بطبیعت شناس پرسید
 به الطیب الحاذق بنماهی بیاء الخطیب پرسید امر من پرسیدن هر چه ندانی که دل بالضم
 والتشدید پرسیدن مرهون دلیل مره تو باشد بمنزله دانایی **حکایت** هر چه ندانی
 دانای که هر آینه ای البته معلوم تو خواهد شد معناه بالترک سنک معلومک اولسه
 که کبر پرسیدن آن تعجیل ممکن ماقبل السؤال ذل ولوا این الطريق که حکمت را زبان
 دارد ای تعجیل السؤال فیما یعلم بلا سؤال ولا یقتضی ذلک ترک السؤال فیما للعلم
 فلا ینافی ما نقله من الامام فالحکمة تأخیر السؤال فیما یعلم بدونه **بیت** جو
 لقمان دیدار در دست داود علیه السلام همی آهمن بمحضر موم کردد اصله معجزة خذ ف
 ثاؤه للوزن پرسیدش ضمیر الفاعل راجع الی لقمان و ضمیر المفعول الی داود چه می
 سازی که دانست فاعله ضمیر لقمان کنی پرسیدش معلوم کردد اصله هذا الکلام
 ما ذکره القاضی فی تفسیر قوله تعا ولقد آتینا لقمان الحکمة حیث قال ومن حکمة
 انه صحب داود عم شهیر او کان یسر الدرع فلم یستأله عنها فلما اتمها لبسها
 وقال نعم لبوس الحرب انت **حکایت** از لوازم صحبت ای المصاحبة یکی آنست
 که خانه بیزدانی مشتق من پرداختن وقد عرفت معانیه ولما لدنا خلقه
 من العین نابا خانه خدای ای صاحب لبت در سازی خلق من ساختن والمراد به

الانظام والموافقه ومن لم یعرف للمراد سک والبیان وظیفه الشارح **بیت** مکانی
 کلمه را مقدره بر مزاج مسمع کوی ایما المتکلم کردانی که دارد فاعله ضمیر منمع
 بانس مبیاء الوحدة هر آن عاقل که با محن نشیند و بصاحبه نگوید جز حدیث
 روح لیلی **حکایت** هر که بایران نشیند و بصاحبهم الرجی طبیعت ایشان نگیرد
 بالموافقه فی العمل لیکن بطریق ایشان مقیم علی صیغه المفعول کردد چنانکه
 اگر شخص غریبک یداد بر ما دور الخیارین رود بنماز کردن فی نفس الامر منسوب
 شود بنم خورده فی اعتقاد الناس **بیت** رقم بمع الخط بر خود بنادانی
 کشیدی ای اثبنت وقررت جهمک ومن قال فی شرحه ای امضیت وقررت حما
 قنک یحق ان یقال فی حق هذا الکلام که نادانرا بصحبت برگزیدی بضم کان
 طلب کردم ز دانا یان جمع دانا یکی پند لاجل الصحبة مرا گفتند با نادان میپوند
 الی تصاحب ولا تخلط مع الجاهل که کردانی عصری خرباشی بصحبت و کردانی
 ابله تربیاشی بیاء الخط فی المواضع الاربعه اذا الصحبة مؤثرة **حکایت** حلم
 شتر چنانکه معلومست بینه بقوله الرطقی بیاء الوحدة مرادش بفتح الیم هو الزمام
 والضمیر راجع الی شتر کبر و صدق فرنگ ببرد بضم الباء الاولى وفتح الثانية فاعله
 ضمیر طفلی کردن از متابعت او پیچید مضارع منفی من پیچیدن اما اگر در
 لفظ مشترکة هولناک ای المخوف پلشد آید که موجب هلاک باشد فاعله ضمیر
 درم و طفل بنادانی بالیاء المصدری الخا حوا هدر رفتن زمام از کفد الضمیر راجع
 الی طفلی در کسلاند و دیگر مطاوعت ای موافقت نکند علیه بقوله که حکام درشتی
 ای فی وقت الخشونة ملاطفت مفاعله من اللطف مذمومت و غیر مقبول و گفته اند

دشمن بلا طفت دوست نکردد کما قیل مهر اندکجه هر بار آردی شهر من اغیار
 دشمن اولنجه مکار اصیل مزمدارا بلکه طمع زیاده کند **بیت** کسی که لطف کند با تو خطا
 یا بشد باش ای لطف فی المقابله اشد منه و کفر خلاف کند در دوشمن الضمیر فی المصراعین
 راجع الی کسی کن بالمد و فتح الکاف الفادسی و سکون النون امر من الکر بالکرکی دوله هوق
 خاک مفعول الامر سخن بلطف و کرم یا در شت خوی بسکون الناء والباء مکوی نهی
 که ژنک خورده بسکون الکاف العزنی نکردد بنرم سوهان بالکرکی دوری بیکیه پاک
حکمت هر که در میان سخن دیگران افتد ای یفتح الکلام قبل ان یسکت للتکلمون
 الحاضرون تامایه فضلش بدانند ای عرضه اظهار الفضل پایه جملش بناسند قلای
 بیانه ندهد مرد هو شهند جواب مرهون مکرانکه کز سوال کنند اذ کثرة الکلام مذموم
 که برحق بود مراجع سخن للقاء ل حمل دعوی بشد بکسر الواو و سکون الباء بر محال کند
 اذ اکلم بغير تقرب **حکمت** ریشی بیاء الوحده اندر زجامة فی موضع مستوره
 داشتیم حضرت شیخ رحمه الله علیه قد علم ان لی جراحة هر روز پیر سیدی که ریش
 چونست کیف جراحته و پیر سیدی که کجاست دانستم بالفکره که ازان احتراز میکند
 که ذکر هر عضوی روا نباشد اذ ذکر العورة الغلیظة قبیح و خرد مندان گفته اند هر که
 سخن نسجد ای کل شخص لا یمن کلام از جوابش بپنجد **بیت** تا نیک ندانی که سخن
 عین صوابست مرهون باید که بگفتن دهن از هم ای من الانضمام نکشی بیاء الخطای
 ای یبغی ان لا تفتح فاک للتکم کر راست سخن کوی و در بند لجائی ای لو تتکم صادقا
 و یبقی محبوبا به زانکه دروغت الناء للخطای دهد از بندرهای و المراد ان الصدق اولی
 و ان لزم الضرر عن نفس القائل و اما جواز الکذب فاذا هو لتخلیص الغير فاذا عرفت المعنی فلا

در میان
 سخن

فلا یورد ما قیل ان هذ المجسب ظاهره بناقض ما سبق من قوله دروغ مصحح آمیز به انرا
 که گفته اند که عی ان ما ذکره المص هنا لیس من قبیل رلیث فتنه انگیز **حکمت** دروغ
 گفتن مبتدأ و بضریت لاذب متعلق بقوله ماند مضارع من فاستن خبر مبتدأ و الاذب
 هو الثابت یقال صار الشیء ضربا لاذب وهو اضع من ضربة لانرم و المعنی ان الکذب
 یثابه بالضرر بالثابت جراحته که اگر جراحه درست شود نشان بماند بضم الباء
 و فتح النون مضارع من ماند یعنی ان اثر الکذب یبقی و سوء الظن من قایالم لا یرتفع
 چو بداند دران یوسف علیه السلام که بدو روغی موسم من الوسم شدند تقویم اکل
 الذئب بر است گفتن ایشان نیز اعتماد غا ند یفتح الفون الاولى و سکون الثانية ماخر
 منع من ماند قال الله تعالی حکایتی قاله یعقوب علیه الانبیاءة یسئلکم انفسکم
 ام افسبر و یجمل **بیت** کسی را که عادت بود راستی بالباء المصدر خطا کرد در
 گذرند از وی لایبالون نه و کر نامور ای صاحب الاسم یعنی مشهور شد بنا راستی
 و الکذب دگر است باورند از وی لا یصدقون القول الصحیح انرواصلا **بیت**
 دروغی نگیرد صاحب دلان مرهون بیائکس که پیوسته راست وان وقع منه الکذب یحملون
 علی الخطاء و کر مشهور شد بنا راستی بحیث یقع منه الصدق نادر اگر است کوی تو کوی
 خطاست و من او مرد بدل المصراع اگر است کوی بدلو بند خطاست فقد ذهب عا عاده
 فی اخلال الوزن و لیدر خطاء منه کما لا یخفی **حکمت** اجل کاینات مبتدأ باتفاق
 ای باتفاق العقلاء آدمیت خبره و اذل موجودات سک کالاول فی الاعراب و باتفاق
 خرد مندان ثابت سک حق شناس و صف ترکیبی به انرا دمی ناکسیر ای غیر شا کر
حکمت سکی را لقمه هرگز فراموش مرهون نکردد ای لا یصد اللقمه مسیته عنده

کدرنی صد فو بشت سنک فانه لا یکر النعمه و کرمی قد عرف المراد منه نوازی خطب من
نواختن ومن قال فی شرحه لو تملکت فقد اخطاء سفله را قد مر بیان به کما مر چیزی
و فی بعض النسخ تندی آید بانو در جنک **حکایت** از نفس پرورد بسکون الفاء
والسین والرائین وصف ترکیبی هنر وری بالباء المصدرین بالترکی هنر لولک نیاید
فان جل همته مصور فالها و بی هنر وری را نشاید **بیت** مکن رحم بر کا و بسپا
عقله بقوله کم بسپا خست بسکون الراء و ضم الفاء و وصف ترکیبی و بسپا خوا
وصف ترکیبی ایضا و المعنی بالترکی چوق یا نجی و چوق پیچی در **بیت** چو کا و امثال
البقر را همی بایدت التاء للخطاب فربها بالباء المصدری مفعول باید چو خرا می
للملا تین مفعول دی بخور کسک جمع کس در دی بیا للخطاب فان السمن لا یكون الا بکثرة
العلق ولا یحصل ذلک الا بتحمل المشاق والاذی من التکس **حکایت** در ارجیل آمده
است که ای فرزند آدم اگر توان کرد همت ای لوا جعلتک غنیا از من مشتغل شوی
عالم ای تنسی ذکر و اگر در و بشد کمت التاء للخطاب فی الموضعین تنکد نشینی
مخال للفر و تشتغل ایضا بذکر پس حلاوت ذکر من کجا یاتی ای این تجده و بعبان
مدکی شتابی ای متی تسعی **بیت** که محقق من کاه اندر نعمتی معرو و غافل للا
شتغال بالمال که از تنک دستی خسته و ریش و هجوع چو در ستر اوضرا ای
فحالی السرو و الهم حالت اینست ای بن آدم خدا غم کی بحق پردازی خطاب
من پرداختن از خویش **حکایت** ارادت یچون بالجم الفلاس ای الذی لا کیف
له و هو الله تعا بکر را رخت شاهی فرو آمد اشاره الی ابراهیم بن ادهم قدس
سره و دیگری را در کلم ما فی فله دارم اشاره الی یونس علیه السلام کما صرح بقوله **بیت**

253
و قیلست و فی بعض النسخ زو قیلست خوشن صفة وقت انرا که بود کمر تو موفه فان دکره
نعم الانیس و فکل الوقت وقت نفیس و رخود بود اندر شلم حوت چو یونس **حکایت**
الکریغ فمرید بر کشد فاعله هو الله تعا بنی و ولی سرور کشد خوفا منه و کرم غمزه لطف بخند
ای لوا اظهر اللطف بدان راجع بد متعلق بقوله در ساند بنیکان در ساند و المعنی بالترکی کو
لطف غمزه سن دپوده یومزیری ایولوه یتشدر **بیت** کرم غمزه لطف فمرید یغنی حق
تعا انبیا را چه جای معذرت است المعذرة علی وزن المغفرة پرده از روی لطف کو
بود ادا حاضر قد عرفت مرأ ان لفظ کو یفید التکید و المعنی ارفع الحجب و اظهر
اللطف کاشفیا را امید مغفرتست **حکایت** هر که ببناء دهب دینی بالامال وین
صواب نکیر و بتعذیب عقبی گرفتار آید ذکر دلیل هذا المذی حیث قال قال الله تعا
و لنذیقنهم من العذاب الادی و هو عذاب الدنیا من القتل و الاسیر و غیر ذکر و فی
العذاب الکبیر ای غیر عذاب الآخرة **بیت** پندست بالباء الفارسی خطب مرید
وانکه ای بعده بنده بالباء العربی چون پند دهد فاعله ضمیر مریدان نشنوی بیا
الخطاب بند نهند عایدک و رجلاک **حکایت** نیکبختان میندا و حکایک و امثال
پیشینان جمع پیشین و هو المقتدم یعنی من حکایک الاقدام السالفة پند گیرند
خبر المبتداء پند از آن که پیشینان جمع پیشین و هو المبتداء خرون بواقع
ایشان اشاره الی نیکبختان مثل بنحیین زنند **بیت** نرود ای لایذهب
مرع بسکون الغین سوی دانه ای الطیر لا یطیر منو جرما الی الجنة فزان سعمل
علی اربعة اوجه الاول انه یزاد التحسین اللفظ والثانی ما بقا الحظیض والثالث
بمعنی الافع والرابع بمعنی الفوق چون ذکر مرغ بپند اندر بند بالباء العربی پند گیر

از مصائب جمع مصیبه دگران تا نگویند دیگران ز تو بیند آنرا که گویند ارادت
ای سمع قبول الحق گران بکسر الکاف الفارسی بمعنی ثقیل والمراد به الصم ویراد به هنا
صم القلب فریده است ای الله تعا چون بالامالة کند که بشنود ای کیف یفعل حتی
یسامع کلام الحق و یقبله وانرا که بکشد سعادت کشیده اند الی جانب الحق چون
کند که نرود کالاول شب تاریک مبتداء و من ظنه ظر فاحیث قال
فی شرحه ای فی اللیلۃ المظلمة فقد اخطاء و الکاف مکسورة للاضافة الی قوله
دوستان خدای ای لیلتم المظلمة می بناید فاعله ضمیر شب تاریک و من اخطاء فی الاول
قال هنا بصیغة الافراد ببناء و یکل واحد للوزن و هو مشتق من تافن بمعنی لمعان
کردن چو روزی ز خشنده اسم فاعل من رخسیدن ای لیلتم المظلمة و نهامهم المفعول
سیتان و هذا المعنی هو المسموع من الاساندة و فیه مبالغه فی المدح کما لا یخفى وین دعا
بنور باز و نیست ای لا یکن تحصیل بقوة العضد تا بنخشد خدای ز خشنده اسم فاعله
من بخشدن انزونیکی بفتح الباء الصلة و کسر الکاف العربی تالم ای الی ای شخص شکی
منک که دکرد او رای حاکم نیست فانک حاکم مطلقا از حکم تو هیچ حکم بالا نیست
ولهذا انرا که تو رهبری کنی ای تو شده کم بضم الکاف الفارسی نشود و فی بعض النسخ انرا که
نور دهی کم نشود و انرا که تو کم کنی کشتن رهبری می شد نیست و فی البیت تأمید الی قوله
تعا من یهد الله فلا مضل له فلا هادی له کد ای نیک انجام بمعنی آخر کما مر
انرا که شاه بد فرجام و هو مثل انجام لفظا و معنی غی کز پیشش بختن و الشیان
ضمیر ای غم من عقبه شادمانی بری ای تاخذ الفرع و تجده به انشادی کز پیشش بختن
غم خوری قبل فی التبعه شول غصه که آمد نجه آنکه اوله سروری بکدر شو و چون

کم اولای غم عقبه زمین را از آسمان نثار است النثار بکسر النون اسم لما یثر و المراد به
هنا المطر المنبت و آسمان را انز زمین غبار ذکر فی مقام التعلیل الخبر المشهور کلا انا و ترشح
بما فیہ ترشح الاناء و ترشح خرج ما فیہ قلیلا قلیلا کون الناء الداخله عا حرف الشرط
للمختلج خوی من آمد ناسزا و اراده تشبیه تو خوی نیک خوش از دست مکنار
حق تعالی بدیندای للعاص و می پوشد و پشترها همسایه نمی یکنند و می خروشد مضارع
من خروشدن بالتزکی محله بالک و کور کور ملک و شادی ایل جعفری فغفر بالله
اگر خلق ای الناس غیب دان بودی بیاء الحکایه کس نحال خود ای فی حال نفس و خلوت
از دست کس نیاسودی نر از معدن بکسر الدال بکان با کاف العربی لفظ فارسی
مراد فی معدن و انما قال بکان کندن لکنایه قوله نجان کندن و من لم یعرف هذه الکلیمة قال
و انما قال بکان تغننا و حذر عن التکلیل بدراید ای بخرج تخفر المعدن و انرا که نخل نجان
کندن بر نیاید دونان بمعنی الحیسس خورند اموالهم و کوشش دارند یعنی بنو
فیعون الاکل بعد مدته کویند امید به که خورده ای رجاء الاکل اولی من الماء کول فانه لذه
روحانیة و هذا لذه جسمانیة روزی فی يوم من الايام یعنی بکام بکسر المیم مضاعفا الی دکن
عالم عدوه نر مانده مفعول یعنی و خاکسار مرده عطف عا قوله نر مانده ای الرجل الذی
هو کثیر الثواب الذی هو اصل الدرهم و الدینار میتا هذا المعنی هو المسموع من الاساندة
و الملائم للطبیعة و من صحح اللفظ بغير ما ذکرناه و بین المعنی بقوله و المعنی روزی یعنی دکن
را نر مانده و مرده حال کونه نحال الوجه فقد بعد عن المعنی الصحیح الصریح هر که بزیور
دستان بنخشد ای من لا یومع علی الذین تحت یده بنجور بفتح الجیم زبردستان بفتح
الزاء المعجمة و الباء الموحدة گرفتار آمد بصب و مبتلی بحلم الذین ایدهم فوق یده

والمراد من لا يرحم الضعفاء بصير مفسر في ايدي الاقوياء **بيت** نه انفي مصروف بماده
 اليك هر بازو كه بهن عضد دروي قوي هست وصف لبازو بمردی بالباء المصدر
 عاجز انرا بشكند كس مفعول بشكند ضعيفان را مكن بر دل اي عام قولم كز ندي بيا
 الوحده اي مضرة كه درماني اي تقع وتعجز بخور زور مندي بمعن القوي **حكمت**
 عاقل چون خلاف بيند وفي بعض النسخ ديد كه درميان ايند عام صيغة المضارع يجهده
 بكسر الباء الصلة وفتح الجيم والهاء اي يثبت من البين ولا عكث في محل الخلاف والمرب
 و چون صلح بيند كنكر با كاف الفارسي بنمده كه الجا اي في موضع الخلاف سلامت در كرا
 نست بمعن كنار است وقد وجد ذلك في بعض النسخ و اينجا اي في محل الصلح حالون در ميان
حكمت مقام را اي لمن يلعب بالنرد على كبد الفارسه شش مي بايد ولكن سه يدك
 مي آيد اي المرام لا يحصل على الدوام **بيت** هزار بار اي الفمرة چرا كه اي المرح خوشتر
 از ميدان في حق الفرس وليكن لعب ندارد بدست خوشتر عنان **حكمت** درويشي در
 مناجاتي كفت يارب بر بدان رحمت كن كه بر نيكان خود رحمت كرده كه استبان را نيك
 آفريده بالمقصود من المناجاة انه ينبغي لاهل الكرم ان يرحموا المجرمون المتكلمون
 ولهذا قال اول كسي كه علم بفيتحيان بر جامه وانكشتری در دلت نهاده خمشير بود
 گفتندش چرا همه زيبات و آرايش را بدست چپ دادی وقضيله بسكون الناء مبتداء
 دلت دلت خبره والجملة حالية يعن بعن والحال ان الفضيلة لغير اليدين كفت دلت را
 زينت دلت بالباء المصدر عامست اي بكفبه **بيت** فريدون كفت نفاسان
 چين را اي امر هم كه پيرامون مراد ف پيرامون وكلاهما بالياء الفارسي بمعن حواله الشيء
 بحر كا هشت يطلق عام معنيين بالتزكي او ناع وقره او بدوزند مضارع من دوختن

بدان جمع بد را نيك داراي مرد هشير بضم الهاو و قلمر بيان كه نيكان خود بزرگ و نيك
 روز نيز بخور في النظم مالا يجوز في غيره والا فالنقد بزرگانند و نيك روز نيزند **حكمت**
 بزرگي را گفتند مقول القول هذا اعن با چند بن فضيلتست كه دلت دلت دار فحاش
 چرا در دلت چپ ميكنند كفت فاعله ضمير بزرگي نداني كه هميشه اهل فضل محروم باشند
بيت انكه حظ بالحاء المهملة والطاء المعجمة المشددة بمعن النصيب فريد و روزي
 بمعن روزي و نخت اي دولت يا فضيلت هي دهد يا نخت و النجمه ما شخص **حكمت**
 نصيحت ياد شاهان گفتن مسالم كسي دلت كه بيم اي خوف سر ندر ديا اميد زهر **بيت**
 موحد اسم فاعل من التوحيد چه در پاي ريزي خطابه من رختن زرش آخر الضمير للوزن
 و موضع پاي چه شمشير هندی نهی بكسر تين و ياء لفظ بزرگش اي ها متساويان بعن لاقدر
 عنده الامال اصلا ولا ميالاه لعن السيف قطعاً اميد و هر گشت بكسر الهاء و فتح الواو والسين
 المهملتين اسم بالترك قورقو ومن قال انه اسم مصدر اي هر كيدن بمعن تركيدن فقد تقول
 والضمير راجع الى الموحد نباشد كس بل رجاء ووه وخوفه من الله تعالى بنسبت الخرق الف
 ايند اللفظ للوزن وفي الخط التحقيق بنياد توحيد بس **حكمت** ياد شاه از بهر دفع ه
 ستمكارانست فان له قوة فاهرة يد فخرهم بها و شهنه بدای خون خوران فاهرياد خذوي
 الذين يقتلون الكاثر و بحر حورهم وقاض مصلي جوي طرزان اي بر يد اصلاح السراق و كذا
 مقدرة في الموضعين هر كز دو خصم بكسر الميم راض پيشد قاض نروند اي الخصمان اللذان هما را
 ضيان بالحق لا يذهب الى القاض لخصوصه و في بعض النسخ هر كز دو خصم بسكون الميم از پيشد
 قاض راض نروند و يوي الا اول قوله **بيت** چو حق مثل عن البيع و بدل الاجارة وغيرها
 معاينه اي عام وجه اليقين داني كرمي بيايد داد اي تجي داؤه الى من له الحق بالحق بياي اداؤه

باللفظ اولی که بخند آوری بالباء المصدری و دلالتی عطف علیه و الباء كذلك ای من
 ادایه خرج اگر نگذارای لایوه دینه کسی بطبیعت نفس الطیبه بکسر الطاء مصدر طاب
 بهر از و بستانند مرد سرهنکی یعنی مردان سرهنکیان و الافراد للشعر **حکمت**
 همه کس را ندان بترشی کند بضم الکاف الرئی لفظ فارسی بمعنی غیر الصلح ای الکلیل
 ثم اطلق علی غیره کالطبع والس بطریق الاستعارة کرد و مکر قاض را بشهری
بیت قاض که بر شون نخورد پیچ خیار فيه لطیفه ثابت کند ای حکم از بهر
 توده حریزه زار ای لطیفه لنا حکایات یناسب ذکرها فی هذا المحل و لكن لما
 شرعت فی شرح کتاب کلستان او مررت ببعض حکایات فی انشاء البیان منعنی
 منه بعض الخلاق قائلان الشرح یكون کثیرا یورث الملل ولهذا ترکت ایراد
 حکایات **حکمت** فحبه پیرایه بکار پیاد به الذنا بقرینه المقام چه کند
 که توند نکند لاته لا رغبه لهما معنها و شحنة معزول از مردم آزادی اذ لا ولايه
 له علی الناس **بیت** جوان مبتداء و کسر النون للاضافه کوشه فیهین شهر مرد
 راه خداست بالاضافه خبره که پیر خود نتواند ز کوشه برخاست
 جوان جست ی باید کار شهوت پیر هیزد روی فی الحدیث القدسی الشایب
 الثائب لشارک شهوته لاجلی بمنزله ملائکتی که پیر است رغبه بکون الثابین
 را خود آلت بر غی خیزد **حکمت** حکیمی را پرسیدند که چندین درخت نامور
 قدم بریان که خدای تعالی فریده است بلند و بر و مند قد صحه اهل اللغة بالضم و الفع
 بمعنی الثمر و القوی هیچ یکی را آزاد نخوانند مگر سرور که ثمره ندارد درین چه
 حکمتست هذا المجموع سوال گفت فاعله ضمیر حکیمی هر یکی را من الاشجار دخل

قد عرفت معناه معتنست ووقتی معلوم هذا الیس بکلی بل اکثری کاهی بوجود آن
 دخل نازه اند و کاهی بعدم آن پتر مرده بالترکی صولش و سرور هیچ ازین چیزی
 نیست فانه لا دخل له ولا صرف و انه لا یفرح عما ما حصل ولا یغتم علی ما ضاع
 در همه وقت ناز است اذ لا تفاوت له بالآتی و الذاهب و این صفت از دکانست
 فانه لا یعلقون بالذنی و لا بالیون بالراجح و مالی **بیت** بر آنچه می گذرد دل
 منه لا تعلق قلبک عا الفانی که دجاله بسی مرهون بید از خلیفه غفواهد گذشتن
 در بغداد معناه بالترکی خلیفه دن صکره کچسه کرک بغدادن کرت نزدست
 تقدیر الکلام کرت دست برآید چون غل باشد کریم فان اجتمع اجزائه منتفع به
 ورت دست کا لا اول نیاید چو سر و پش ازاد را خنر الفقر لتسریح **حکمت**
 دو کس مردند و خوشتر بودند لعدم انتفاعهما بما لهما انکه داشت من المال و خورج
 ولم ینتفع و انکه داشت من العلوم و نکرد ای لم یعمل بمقتضی علمه **بیت**
 کس نبلیند نخیل فاضل را مرهون که نه در عیب گفتن کوشند معناه بالترکی
 کسه کور مرز فاضل نخیلی که آنک عیبین سو یا مکه دور شلمز یعنی ان البخیل لو کان
 فاضلا یدمه الناس لبخله و کریم دو صد کنه دارد مرهون کریمش عیبها
 فرو پوشد ای کمره پسر عیوبه جدا
 و من داء بالمصنفین انهم قد یدکرون فی اخرنا لیفا هم خاتمه یحتمون بها
 کما یدکرون المقدمه فی اولها و لما بلغ المص آخر کتابه عنون بالخاتمه فقال
 تمام شد کتاب کلستان باعانة الملك المنان و الله المستعان ای الذی یطلبه
 العون درین جماله کلام ابتدا ای فی هذه الابواب الثمانية چنانکه رسم ایعادن

مؤلفانست از شعر متقدمان بطریق استعاره ای طلب العارفة التفتی
 التفتی یعنی الضم وجعل الشيء تابعا لشيء آخر نفت ای لم يقع والمفع
 اطرادانی ما درجیت فی ابواب هذا الكتاب من اشعار المتقدمين شيئا
 كما هو عادة المؤلفين يعني ان جميع ما في هذا الكتاب نتائج فكري ونفائس
 اشعاري **بیت** کهن بضمهین خرقه خویش پیراستن والمزاد هو
 الاصلاح بالرفعة يعني ان هذا الكتاب مثل الباس للخلق فاصححه بضم
 اشعاري المتكسبة بالمواضع المتعددة وقد مررت الاشارة الى بعض الاشعار
 العربية والفارسية المذكورة في هذا الكتاب من اشعار المصنوع منه
 قيل ناوليف الكتاب به ازجامة عاريت خولتن من العید غالب كفتل
 سعدی ای اكثر كلامه طرب انكزست وطيب ميز بكير الطاء قد مر قريبا
 وكونه نظيران را بدین علت بسبب اللطائف زبان طعن در انز کرد
 قائلین که مغز دماغ پیهوده بودن ای تضییع و دود چراغ فی فایده خورن
 ونخل الاذی بلا فایده که مغز دماغ پیهوده بودن کار خرد مندان نیست یعنی
 اثم علی واسعی المص عبثا وسفها وقالوا ان الجنة والمشفة لنا لیس مثل هذا
 الكتاب لا یصدر عن العقلاء فاشارة المص الى جوابهم بقوله ولكن برأی روشن
 صاحب دلان که روی سخن ای توجیه در ایشانست ای المخاطبة معهم لامع
 للجهال الحساد پوینده غانده که در بالضم والتشديد موعظهای شاف در سلك
 بالکسر الخیط عبارت کشیده است والحق ان الامر كذلك وداروی تلخ نصیحت
 بالاضافة بشهد ظرافت برآینده بیابن وجهه بقوله نا طبع ملول نشود

بالموعظة الصرفة فان الحق مر وانردت قبول محروم نما ند **بیت**
 ما نصیحت نجای خود کردیم معناه بالترکی بز نصیحتی کند و پرنده ایلدک
 روزگاری درین ای فی النصح بستر بودیم ای صرفنا الزمان من العریة واثمنا به
 کو نیاید فاعله ضمیر نصیحت بکوش رغبت کس من المستمعین بر رسولان پیام
 مراد فی پیغام باشد بسد والواجب علی التسل هو البلاغ **س** یا ناظر افند
 ای الکیاب سل الله مرحة مرهون علی المصل واستغفر عطف علی قول
 سل لکاتبه ولشارحه الفقیر واطلب له نفسک من خیر
 ترید به ای تریده من بعد ذلك ای من بعد ذلك الطلب
 لنفسک اطلب غفرا نا لصاحبه اعلم ایها الناظر
 فی شرحی هذا ان الشارح الاول قد بذل جمده
 فی شرحه وآن اخطاء فی مواضع کثيرة
 وقد نبهت علی مواضع الخطاء واوردت
 الصواب بالغت فی درة اللطائف
 لان کسنان موضع الفرح
 غفر الله تعالى له ولساير المسلمين
 ثم الكتاب بعون الملك الوهاب
 علی بدضعف العباد عطا جبین
 فی بلدة وان فی يوم السبت من ايام
 شهر الله للبارک وذوالقعدة
 فی تاریخ ۹۹۹

عین بدضعف العباد عطا جبین
 فی بلدة وان فی يوم السبت من ايام
 شهر الله للبارک وذوالقعدة
 فی تاریخ ۹۹۹

در علم و دین و دنیا و آخرت
سکینه ۱۰۱۳
البدن

